తిక్కన, 1220-1300

నిర్వచనోత్తరరామాయణము

చెన్నపురి, 1916

Record no. 286

Tikkana, 1220-1300

Nirvacanōttararāmāyaṇamu

Cennapuri, 1916

Record no. 286

Bibliographic Record Target

తిక్కన, 1220-1300.

నిర్వచనోత్తరరామాయణము / తిక్కనామాత్యప్రణీతము.- చెన్నపురి : వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్, 1916.

8, 5, 130 p. ;24 cm.

Record no. 286

Tikkana, 1220-1300.

Nirvacanōttararāmāyaṇamu / Tikkanāmātyapraṇītamu.- Cennapuri : Vāviḷla Rāmasvāmiśāstrulu aṃḍ Sans, 1916.

8, 5, 130 p. ;24 cm.

Record no. 286

శ్రీరస్తు.

నిర్వచనోత్తరరామాయణము

(శ్రీ తిక్కనామాత్యప్రణీతము).

చెన్నపురి:

వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్ వారిచే,

ప్రకటితము.

1916.

V. Ramaswamy Sastrulu & Sons, Madras.

పీఠిక.

" వేదవేద్యే పరే పుంసి జాతే దశరథాత్మజే,
వేదః ప్రాచేతసా దాసీ త్సాక్షా ద్రామాయణాత్మనా. "

శ్రియఃపతియు సకలచరాచరంబులం బుట్టింపఁ బెంప గిట్టింపఁ గారణం బగు సర్వేశ్వరుండు నిఖిలలోకరక్షణార్థంబు రవికులాభరణం బగుదశరథునకుం బుత్త్రరత్నంబై రామరూపంబున నవతరించి సాధుబృందంబులం గాచె.

అట్టిపురుషోత్తమునిదివ్యచారిత్రంబు యథావస్థితంబుగ నాదికవి వాల్మీకి మహర్షి సకలవేదాంతరహస్యార్థప్రతిపాదకంబును, నైహికాముష్మికసుఖప్రదంబును నపరవేదం బనాఁ బరఁగు సప్తకాండపరిమితం బైనశ్రీరామాయణం బనుమహేతిహాసం బొనర్చి లోకంబునకు మహోపకారంబు చేసె.

అందుఁ దొలుతటియాఱుకాండములలో శ్రీరామునిపట్టాభిషేకంబుదాఁక జరిగినకథయు, సప్తమకాండమునం బట్టాభిషేకంబునకుం దరువాతిరామనిర్యాణపర్యంత మగుకథయు వర్ణింపఁబడి యున్నది. సప్తమకాండమునకే యుత్తరకాండ మనియుం బేరు. దీనికథావైభవముంబట్టి మనభరతఖండంబునంద కాక జర్మని మున్నగుద్వీపాంతరంబుల నుండుకవీంద్రు లనేకులు నానాభాషలలో నాటకములుగను, బ్రబంధములుగను వెండియుఁ బెక్కుతెఱంగులఁ దత్తదభిరుచి కనుగుణంబుగా వ్రాసికొని యున్నారు.

ఈ చరిత్రవోలె లోకవిదితం బగుచరిత్రంబు కొంతదనుక భారతం బొందుదక్క వేఱొం డొద్దియుఁ గానరాదు. పాతివ్రత్యము, క్షాంతి, దయ, సౌశీల్యము, మున్నగుసుగుణంబులచే విలసిల్లి సకలపతివ్రతాజనతాలంకారం బై యొప్పులోకమాత సీతం బోలుసతీరత్నంబును, పౌరుషము, పితృభక్తి, జనానురాగము, క్షాంతి, కారుణ్యము మున్నగులోకోత్తరంబు లగుకల్యాణగుణంబుల కాకరం బైనశ్రీరాముం బోలుపురుషోత్తముండును మఱియొక్కం డెచ్చట నేని లేఁ డనుట సర్వజనవిదితము.

ఇట్టిమహాపురుషచరిత్రం బనర్గళకవితావిభాసితు లగుభాస్కరతిక్కనాదులకుఁ దెలుంగుబాసఁ బ్రబంధంబుగా రచియించుభాగ్యంబు లభించుట యాంధ్రభాషాభిమాను లగునస్మదాదులపుణ్యంబ కాని వేఱు గాదు. ఈచరిత్రంబును మొట్టమొదట మంత్రిభాస్కరుం డనుమహాకవి యాంధ్రీకరించె. ఇదియు భాస్కర

-మాయణ మనుపేర నెల్లెడల నిగులం బ్రఖ్యాతి వహించి యున్నది. ఈ భాస్కరుఁడు తిక్కనామాత్యునకుం దాత యని నిర్వచనోత్తరరామాయణమునం బ్రథమాశ్వాసములోని.—

"గీ. సారకవితాభిరాము గుం♦టూరువిభుని, మంత్రిభాస్కరు మతిఁ ... దలఁచి
రైన ఘనుఁడనమెయి లోక ♦ మాదరించు, వేఱ నాకృతిగుణము ... సేల."

అనుపద్యమునం దనకావ్యము స్వగుణంబునఁ గాకున్నను దన ... తయగు భాస్కరుని దివ్యకవితాప్రాగల్భ్యంబున నైనను లోకాదరణంబు నొందు నని చెప్పికొని యుండుటం దెల్లం బగుచున్నది. మంత్రిభాస్కరుఁడు పూర్వ రామాయణము రచింప దానిం బూర్తి సేయం గడంగి కాఁబోలు తిక్కన యుత్తర కాండమును నిర్వచనముగ నాంధ్రీకరించె. దీనినే యిప్పటికి నూటయిరువది యేండ్లకు మునుపు కంకంటి పాపరాజు తద్దయు విస్తరించి రామనిర్యాణపర్యంతము గొప్పప్రబంధముగ విరచించెను. తిక్కనమాత్రము దనకావ్యము విషాదాంతముగ నుండఁ గూడ దని కాఁబోలు శ్రీరామనిర్యాణమును వచింపఁ డయ్యె. భారతమునఁ గృష్ణనిర్యాణముఁ జెప్పి యున్నను నప్పటికిఁ దనయభిప్రాయము మాఱియుండ వచ్చు నని యూహింపవచ్చును. ఇఁకఁ దిక్కనచరిత్ర యించుక వర్ణింప వలసియున్నది.

తిక్కన.

నియోగిబ్రాహ్మణుఁడు, గౌతమగోత్రుఁడు, ఆపస్తంబసూత్రుఁడు, కొమ్మమాంబకు మంత్రిభాస్కరునకుఁ బౌత్రుఁడు, కొమ్మనకు నన్నమకుఁ బుత్రుఁడు, మహేశ్వరభక్తుఁడు, కేతన, మల్లన, సిద్ధన అనువార లితని పెదతండ్రులు, ఈవిషయము విరాటపర్వములోని.—

"సీ. మజ్జనకుండు సం♦న్మాన్యగౌతమగోత్ర, మహితుండు భాస్కర♦మంత్రితనయుఁ
డన్నమాంబాపతి ♦ యనఘులు కేతన, మల్లనసిద్ధనా♦మాత్యవరుల
కూరిమితమ్ముండు ♦ గుంటూరివిభుఁడు కొ, మ్మనదండనాథుఁడు ♦ మధురకీర్తి
విస్తరస్ఫారుఁ డా♦పస్తంబసూత్రప, విత్రశీలుఁడు సాంగ ♦ వేదవేది
తే. యర్థిఁ గల వచ్చి వాత్సల్య ♦ మతిశయిల్ల, నస్మదీయప్రణామంబు ♦ లాదరించి
తుష్టి దీవించి కరుణార్ద్ర♦దృష్టిఁ జూచి, యెలమి నిట్లని యానతి ♦ యిచ్చె నాకు."

అను పద్యమువలనను, నిర్వచనోత్తర రామాయణములోని.—

"మ. అమలోదాత్తమనీష నే నుభయకా♦వ్యప్రౌఢిఁ బాటించుశి
ల్పమునం బారగుఁడం గళావిదుఁడ నా♦పస్తంబసూత్రుండ గౌ
తమగోత్రుండ మహేశ్వరాంఘ్రికమల♦ధ్యానైకశీలుండ న
న్నమకుం గొమ్మనమంత్రికిన్ సుతుఁడఁ ది♦క్కాంకుండ సన్మాన్యుఁడన్."

అనుపద్యమువలనను దెలియుచున్నది.

ఇఁక నీకవిజీవించియుండుకాలముం గుఱించి పలువురు పలు తెఱంగులం దలాతలి వా... సేయు చున్నను నిరర్థకాంశవిచారము పిష్టపేషణము కాఁ దలంచి హే... ంబునం దిగక సంగ్రహముగఁ దెలుపు చున్నాఁడ.

నిర్వచనోత్తరరామాయణమునకుం గృతిపతి యగుమనుమసిద్ధినృపాలుఁడు శాలివాహనశకము 1179-1182 (క్రీస్తుశ. 1258-1261) సంవత్సరములలో భూదానముఁ జేసినట్లు కృష్ణామండలములోని శిలాశాసనములవలనం దెలియు చున్నందునను, ఈమనుమరాజు రాజ్యముఁ గోలుపోఁగా [1254 సంవత్సరములో అక్కన బయ్యన యనుచోళులం జయించినట్లు కృష్ణామండలములో ఇనిమళ్లగ్రామములోని శాసనము మున్నగుపెక్కుశాసనములచే క్రీ॥1200-1258 సంవత్సరములనడుమ రాజ్యముచేయుచున్నట్లు తెలియుచున్న] గణపతిదేవుఁడు తిక్కనసోమయాజిప్రార్థనమువలన దండయాత్ర వెడలి వెలనాటిరాజులం జయించి నెల్లూరి కేగి మనుమసిద్ధిరాజుకు మరల రాజ్యంబు నొసంగినట్లు సోమదేవరాజీయమునం జెప్పంబడి యున్నందునను, వారికి సమకాలికుఁ డగుతిక్కనసోమయాజియు శాలివాహన శకము 1127-1171 (క్రీ 1200-1258) సంవత్సరములనడుమఁ దప్పక సశరీరుఁ డై యుండెననుట నిర్వివాదాంశము.

ఈ తిక్కనతాత యగుమంత్రిభాస్కరుం గుఱించి పెక్కుకవులు స్తుతిపద్యంబులం జెప్పి యునికి నేతద్వంశజులు రాజకార్యనిర్వాహధూర్వహు లనియు కాక యితనివంశము పండితవంశ మనియుం గూడ తేటపడుచున్నది. ఈకవికిఁ బూర్వులు మహారాజాస్థానములం గొప్పయుద్యోగము లొనర్చి జగద్విఖ్యాతిఁ గన్న మహాభాగులు. వీరినివాసస్థలము కృష్ణామండలములోని వెలటూరను గ్రామము. ఉద్యోగధర్మమున మంత్రిభాస్కరునికాలములో గుంటూరుననుండుటం జేసి గుంటూరువా రని పేరు వచ్చినదే కాని వీరియింటిపేరు కొట్టరువు వారు. ఈవిషయమును గూర్చి అభినవదండి కేతన దశకుమారచరితలో.—

"గీ. మనుమసిద్ధిమహీశసమ స్తరాజ్య, భారధౌరేయుఁ డభిరూప♦భావభవుఁడు
కొట్టరువుకొమ్మనామాత్యు♦కూర్మిసుతుఁడు, దీనజనతానిధానంబు ♦ తిక్కశౌరి."

అని వచించియున్నాఁడు. తిక్కనతండ్రి కొమ్మనామాత్యుఁడు గుంటూరికి దండనాథుఁడుగా నుండెను.

ఈ కొమ్మనామాత్యుఁడు నెల్లూరిలో ధర్మపత్నిం గైకొనినబంధుత్వమున నెల్లూరికి రాకపోకలు జరుగు చుండ మనుమసిద్ధినృపాలవరిచితి గలిగె ననియు, దానం జేసి మనుమరాజు ... కుటుంబము నాదరించి నెల్లూరికిం బిలిచికొని వచ్చి

ర్వము హరిహరనాథాలయ ముండినయప్పటిరంగనాథదేవాలయముదగ్గఱ నిల్లు గట్టించి తిక్కన నందుఁ గాపురం బుంపఁగా నారాజాస్థానంబున నమాత్యుండును,విద్వత్కవీంద్రుండును నై దిగంతవిశ్రాంతకీర్తిం గై సేసి వైదికకర్మానుష్ఠానతత్పరుండగుటమిఁ బినాకినీతీరంబున జన్నంబు సేసి.తిక్కనసోమయాజి నాఁ బరఁగి హరిహరనాథు[illegible]బుగా విరాటపర్వంబుఁ దొడంగి మహాభారతంబు నాంధ్రీకరించె ననియుఁ దరువాత మనుమసిద్ధిమరణముతో నాతనివంశ మంతరింపఁ దిక్కనసోమయాజికుమారుఁ డగుకొమ్మన నెల్లూరికి రెండుక్రోసులదూరమున నున్న పాటూరికరణీకమును సంపాదించికొని యచ్చటనే నివసించె ననియు, నాకారణమున నీకవివంశమువారికిఁ బాటూరువా రనుపేరు వచ్చిన దనియు,నేతద్వంశ్యులు చెప్పుచున్నారు. ఈపాటూరువారు పాటూరిలోఁ గొందఱు నిందుకూరిపేటలో గొందఱు నున్నారు.

తిక్కనామాత్యుఁడు నిర్వచనోత్తరరామాయణమును, పంచమవేదమనాఁ బరఁగుభారతంబును (విరాటపర్వముమొదలు 15 పర్వములు) రచియించెను. మఱియు నీతఁ డవసానకాలమున ముద్దులమూటఁ గట్టుకృష్ణశతకమును రచియించెనఁట. నన్నయభట్టు భారతము నారణ్యపర్వమువఱకు నాంధ్రీకరించి మృతిబొందఁగా నారణ్యపర్వముం దెలిఁగించుట నాతనికి మతిభ్రమణము గలిగి కీర్తిశేషుఁడయ్యె నని తలఁచి దానికి శంకించి యరణ్యపర్వశేషముం బూర్తిసేయఁ దొరకొనక తక్కుంగల పదియేనుపర్వముల రచించె నని చెప్పుదురు.

తిక్కన నిర్వచనోత్తరరామాయణ మొనర్చుతఱికి యజ్ఞము సేసి యుండలే దని యాశ్వాసాంతగద్యమువలనం దెలియుచున్నది.

ఈగ్రంథమును నెల్లూరి కధిపతి యగుమనుమసిద్ధిరాజున కంకితమొనర్చెను. మనుమరాజు తిక్కనపై మిక్కుటంపుమక్కువచే మామవరుసం బిలుచుచున్నట్లీకావ్యము ప్రథమాశ్వాసములోని.—

“క. ఏ నిన్ను మామ యనియెడి, దీనికిఁ దగ నిమ్ము భారతీకన్యక నా
కీనర్హుఁడ వగు దనినను, భూనాయకుపల్కు చిత్తమున కిం పగుడున్.”

అనుపద్యమువలనం దెలియుచున్నది.

ఇఁక నీతనిభాషాంతరీకరణముంగుఱించి యించుక విచారింప వలసియున్నది. పూర్వకాలమున నాంధ్రకవులు, పురాణముల నితిహాసములం దెలిఁగించుతఱిఁ గథాసందర్భముమాత్రము మాఱకుండునట్లు కొంతదనుక బాటించుచు వచ్చిరకాని మూలములో నుండుప్రతిపదమునకు సరియైనతెలుగుపలుకుల నిఱికింప వలయు ననియు, మూలములో లేనివర్ణనలను గల్పనలను జేయరా దనియు,

మూలములో నున్న విషయముల నన్నింటిని వరుసగానే చెప్పవలయు ననియు సంకల్పించినవారు కారు. దీనికిఁ గారణము తమకావ్యములు స్వతంత్రములుగా నుండవలయు ననియుఁ గవితాధార దడవుకొనిన ట్లుండక యవిచ్ఛిన్నముగా నుండవలయు ననియుఁ దలంచుటయ. లోకములో నొకభాషశైలి మఱియొకభాషశైలికిఁ గొన్నియెడలం బోలియునికియుఁ బెక్కుతెఱంగులం బోలకయునికియుం గలదు. గీర్వాణంబునం గర్మణిప్రయోగ మింపు నింపును. ఆంధ్రంబున నది యంతగా రుచింపదు. మఱియు దేవభాష వంశస్థము, ఉపేంద్రవజ్ర, ఇంద్రవజ్ర, ఆర్య మున్నగు వృత్తములు రచన కనుకూలములుగను విన సొంపుగ నుండును. తెలుఁగున సీసము, గీతము, చంపకమాల, మత్తేభము లోనగువృత్తములు సొగసుగ నుండుఁగాని వసంతతిలకాదు లంత రమణీయములుగ నుండవు. కొన్నిజాతీయము లాంధ్రంబునం గొన్ని గీర్వాణంబునను సహృదయహృదయానందంబు నొందించు. ఇట్లొక్కొకచంద మొక్కొకభాష కందంబుఁ బొందించుటం జేసి యాయాభాష కనుగుణంబగుశైలిం గబ్బంబు రచించుటయ కమనీయంబు. మహాకవు లగునన్నయ, భాస్కరుఁడు, తిక్కన, శ్రీనాథుఁడు లోనగువా రీఘంటాపథమునకు వెలిగాకయే కావ్యనిర్మాణమునకుం గడంగిరి. అట్లుగాక మూలమునకు నన్నివిషయంబుల సరిగ భాషాంతరీకరణము సేయునిర్బంధమునకు లోఁగిన నట్టిభాషోచితశైలి యలవడుట దుస్సాధము. కాఁబట్టియే తిక్కనామాత్యుఁడు నిర్వచనోత్తరకాండకథ నూఁతనగాఁ గైకొని వర్ణనాదులఁ దనయిచ్చవచ్చినట్లు స్వతంత్రముగ రచియించె. అయినం గొన్నియుచితస్థలములమూలము ననుసరించియు నాంధ్రీకరించి యున్నాఁడు.

ఉత్తరకాండలోని.—

“సువర్ణపృష్ఠే స బభౌ శ్యామః పీతాంబరో హరిః,
కాంచనస్య గిరే శ్శృంగే సతటి త్తోయదో యథా.”

అనుశ్లోకమును.—

“క. గరుడునిపై శార్ఙ్గధనుర్ధరుఁ డగువిష్ణుండు మేరుతటిఁ బొల్చుతటి
త్పరివృతజలదముఁ బోలుట, విరియ దనుజరాజహంసవితతి యితనికిన్.”

అనియు, నిట్లు కొన్నికొన్నియెడలం గొంచె మించుమించుగఁ దెలిఁగించి యున్నాఁడు. కథాభాగములో సంస్కృతంబున బహుళంబుగ నున్నయెడం బ్రధానకథాంశమును మాత్రము వివరించుచు మిగుల సంక్షేపించి శ్రీరామనిర్యాణమును వదలి 10 యాశ్వాసముల ప్రబంధమును వ్రాసెను. సంక్షిప్తభాగంబుల సూక్ష్మదృష్టిచే గ్రంథంబునం జూచుకొనునది.

నిసార్వభౌమునిసరసకవితానిర్మాణకౌశల మిట్టి దని వక్కాణింప నేరితరపు ప్రబంధపరమేశ్వరుం డనాఁ గవిపుంగవులనడుమ వన్నె కెక్కినయెఱ్ఱా ప్రెగ్గడ తనహరివంశములో నీతని.—

"తనకావించినసృష్టి తక్కొరుల♦చేతం గాదు నా నేముఖం
బునఁ దా బల్కినపల్కు లాగమము లై ♦ పొల్పొందు నావాణిక
ర్తను నీతం డొకరుండు నాఁ జనుమహ♦త్త్వాప్తిం గవిబ్రహ్మ నా
వినుతింతుం గవితిక్కయజ్వ నిఖిలో♦ర్వీదేవతాభ్యర్చితున్."

అని కవిబ్రహ్మ గాఁ గొండాడియున్నాఁడు.—

నిరవధికకోమలపదమధురసరససరస్వతీవిలాసవైభవంబునను వేదమార్గప్రవర్తకత్వంబున నితని నపరకృష్ణద్వైపాయనుం డనియే చెప్ప నొప్పును. మహాభారతంబున నాశ్వాసాంతపద్యంబులంజూడ నితం డద్వైతమతావలంబి యనియుఁ బూర్వోత్తరమీమాంసాశాస్త్రములయందును వ్యాకరణమునందు నసమానపాండిత్యము గలవాఁడనియు గోచరింపక మానదు. ఇతఁడు కాళిదాసాదులువోలె సకలశాస్త్రమర్యాదల సమగ్రముగ నెఱింగిన పండితకవీంద్రుఁడు. ఇయ్యది భారతంబున నాయాఘట్టంబుల భాషాంతరీకరించుతఱి నెఱుంగనగు. ఈతనికి గీర్వాణాంధ్రంబుల నెక్కుడు వైశారద్యంబుకలిమి నుభయకవిమిత్రుం డనుబిరుదము గలిగె. సోమయాజియగుటఁ బరమాస్తికాగ్రేసరుం డనియుఁ గర్మాచరణదీక్షాదక్షుం డనియుఁ దెలియుచున్నది. ఇక్కవినాథురచనలాంధ్రభాషాభిమానులకాగమములు. ఈరసికు సరసంపుఁ బలుకు లాంధ్రభాషాయోషాభూషణములు. ఈతనికృతు లాంధ్రకవిపుంగవులకుఁ గవితామార్గప్రదర్శకములు. ఆంధ్రభాషాతత్త్వము నెఱింగినకోవిదులలో నీతఁ డపరశబ్దశాసనుఁడు. ఇక్కవీంద్రునకు గీర్వాణభాషావైశారద్య మెక్కుడయ్యును గవనంబునం దెలుఁగుపలుకులే తఱచుగాఁ గాన్పించును. కవనంబున జల్లిపదంబుల నిఱికింపక కాదాచిత్కముగ ననతిదీర్ఘసమాసములం బొందుపఱచుచుఁ జిన్నచిన్న పదములంగూర్చి యతిప్రాసములకుఁ దడవుకొనక సరళముగా హృదయరంజకముగాఁ గవన మల్లుటయ యీకవికి నైజము. సంస్కృతంబున బాణభట్టప్రథమకృతి యగు హర్షచరిత్రమునంబోలెఁ దిక్కనబాల్యకృతి యగునుత్తరరామాయణంబున నవిచ్ఛిన్నకవితాధారకుఁ గొన్నియెడల సంకోచంబుగలిగినను, కాదంబరింబోలె భారతంబున నారితేరి సర్వాలంకారశోభిత యై నవరసోపేత యై సరసగుణసమేత యై ప్రౌఢకవితాయువతి దద్దయు సహృదయహృదయాంబుజంబుల నలరించుచున్నది. సమయోచితింబట్టి యేరసంబు వర్ణించుతఱి నట్టిపదములం గూర్చిన రసము గృహీతాకృతివోలె సహృదయహృదయదర్పణంబులఁ బ్రతిబింబించునో, యట్టిమధురపదంబులం బొందించువిషయము నిక్కవిచంద్రుఁ డెఱింగినట్లొరు లెఱుంగరు. సర్వతో

ముఖపాండిత్యవిభూతి గలవాఁ డగుటమి బహుశాస్త్రంబు గలభావ[illegible]ంగ్రహించి యొకటిరెండుపద్యంబులలో నిముడ్చుటకును నల్పాభిప్రాయంబ[illegible] కన్నెలువన్నెలు గల్పించి విపులంబుగా రమణీయంబుగా వ్రాయుటకును నేర్చినవలంతి. వేయేల! ఎ[illegible]డ, శ్రీనాథుఁడు మున్నగుమహాకవులకే యీతనికవనమున నెఱుంగఁ ద[illegible]కము లనేకము లున్నవనఁ దక్కుంగలకవులఁ [illegible] నేల! ఈతని కవిత్వంబున సందర్భోచితరీతిఁ బ్రయుక్తంబు లై చక్కనిలో[illegible]క్తులు శ్రోతలం బఠితల నానందార్ణవతలనిమగ్నాంతరంగులం జేయుచున్నవి. ఉదాహరణములు.— 'చెవులు వట్టి యాడించు' పు. 37 ప. 22. 'ఒడల్ సిదిమినఁ బాలు వచ్చు'. పు. 102. ప. 22. 'నేతికుండపై మెలుక' పు. 107. ప. 22. ఇట్లు గనుంగొనఁ దగినది.

ఈకవి తనకవిత్వంబున పాదపూరణంబుగ వ్యర్థపదములం బ్రయోగింపక (నిర్వచనోత్తరరామాయణము 1 వపుటలోఁ) దాఁ జేసిన ప్రతిజ్ఞనుఁ జెల్లించుకొనెను. నీతనికవనంబున శబ్దచిత్రంబులు నర్థాలంకారములు విరళంబులు. కాళిదాసాదులకుఁ బోలెఁ నీకవికి నుత్ప్రేక్షోల్లేఖాదులకంటె నుపమారూపకస్వభావోక్తులు గడు బ్రియములు:

ఉదాహరణము.—

"ఉ. చారుబలాకమాలికల ♦ చాడ్పున దంతము లొప్ప గర్జిత
స్ఫారరవంబులట్లుగ న♦భంగురతం బటుబృంహితంబు లా
సారముమాడ్కి దానజల♦సంతతి గ్రమ్మఁగఁ గాలమేఘమా
లారుచిరంబు లై మద చ♦లద్ద్విపసంఘము లొప్పె నప్పురిన్." 1 ఆ. 53 ప.

"సీ. అనవద్యవేదవి♦ద్యాలతావితతికి, నాలవాలములు జి♦హ్వాంచలములు......" 1 ఆ. 57 ప.

"సీ. పడఁతుల నిఱివీఁగుఁ♦బాలిండ్లు వెడదోఁప, లీలఁ బయ్యెదలు దూ♦లించుటయును..." 1 ఆ. 59 ప.

శబ్దాలంకారంబులలో నీకవికిఁ బ్రియమైనది రెండురెండు గాని మూఁడుమూఁడుగాని పద్యములో నన్నియుఁగాని సమాసములయందంత్యానుప్రాసావృత్తి నియమము. ఉదా.—

"మ. అతులౌదార్యుఁ డహీనశౌర్యుఁడు సము♦ద్యద్ధైర్యుఁ డత్యంతవి
శ్రుతచారిత్రుఁడు సూరిమిత్రుఁడు జన♦స్తోతవ్యగోత్రుండు సం
భృతసత్కీర్తి పవిత్రమూర్తి యనుమ్మా♦చ్ఛ్రుందార్తినిర్వర్తి పూ
జితధీమంతుఁడు పుణ్యవంతుఁడు జయ♦శ్రీకాంతుఁ డిమ్మేదినిన్."

"చ. నిరుపమమూర్తి వైరిరథి♦నీసమవర్తి వివేకవైభవ
స్ఫురితవిచారుఁ డుజ్జ్వలయ♦శోమణిహారుఁడు ధర్మసంగ్రహా
దరపరతంత్రుఁ డార్యజన♦తామతమంత్రుఁడు వంశవారిజా
కరనవసూర్యుఁ డప్లుతిత♦గౌరవవర్తనధుర్యుఁ డిమ్మహిన్." 3 ఆ. 119 ప.

"మ. కమలాధారుఁడు భీతిదూరుఁ డసమా◆కారుండు గంభీరుఁ డ
బ్జముఖీమారుఁ డపారసారుఁడు కళా◆స్ఫారుండు వీరుండు దు
ర్దమదోస్సారుఁ డధర్మభీరుఁడు మహో◆దారుండు దుర్వారుఁ డ
త్యమలాచారుఁడు నిర్వికారుఁడు యశో◆హారుండు ధీరుం డిలన్." 1 ఆ. 86 ప.

ఇట్టివి సూక్ష్మదృష్టిఁ గనుఁగొనినచో నీతనికృతులం బెక్కులు గన్పట్టును. అయినను గథాసందర్భమున దీనిని పరమార్థ మని తలంచి రసభావాదులం దిగ నాడి క్లిష్టార్థకల్పనైకశరణంబు లగుచిత్రబంధయమకాదులకొఱకుఁ గష్టపడక యాశ్వాసాంతమున మాత్రమీ వ్యావృత్తినియమమును గైకొనినాఁడు. ఇట్టిలక్షణములు విశేషముగ నాంధ్రపంచమవేదంబునఁ జూపట్టును.

ఈకావ్య మీతనిప్రథమకవిత యగుటంజేసి దీనియందు భారతమందలికవితాపోషిమ యంతగాఁ గానరా కున్నను మొత్తముమీఁద భారతశైలిం బోలియే యున్నది. కాఁబట్టియే యిందలిపద్యంబులయందుఁ దిక్కన కత్యంతగౌరవ ముండి యుండెను. దీనికిఁ దనభారతంబున నిందలికొన్నిపద్యంబులఁ గొంతవఱకు మార్చియు మార్పకయుఁ బొందుపఱిచి యుండుటయే ప్రమాణము.

విస్తరభీతిచే వాని నిట నాదాహరింపక విరమించితి. ఇక్కవీంద్రుఁడు నన్నయభట్టసంప్రదాయానుసారముగఁ గావ్యాదిని సంస్కృతశ్లోకరూపంబుగనే మంగళాచరణం బొనర్చెను. షష్ఠ్యంతముల మానెను. దీనింబట్టి యేతద్వైకల్పికత్వంబు గవికిష్ట మని తోఁచుచున్నది. ఈకవివల్లభుంగుఱించి వ్రాయఁదగునంశము లనేక మున్నను, విస్తరభయంబునను ముఖ్యముగా నవి భారతమునకు సంబంధించిన వగుటను విరమించుచు స్థాలీపులాకన్యాయంబుగ నొకపద్యము నిట నుదాహరించుచున్నాఁడ.

"మ. కుచముల్ వాఁడిననీటిమీఁదివిలస◆త్కోకంబులం ద్రెంచి సే
యుచు నుండన్ మెడ యెత్తి పాదయుగళం◆బూఁదంగ బాహాలతల్
పచరింపం గరమూలకాంతి నిగుడన్ ◆ భావంబు రంజిల్లఁ బా
డుచుఁ గ్రీడించిరి పువ్వుఁబోఁడులు లతా◆డోలాకళాప్రౌఢులన్." 8 ఆ. 37 ప.

"శా. ఏమేమీ రఘురాముతమ్ముఁడవె మా ◆ రేపారి పై నెత్తి మా
మామం బంక్తిముఖున్ వధించినను మీ ◆ మౌర్ఖ్యంబు సైరించి యే
మేమిం జేయక యున్నఁ గ్రొవ్వి యిట నీ ◆ వేతెంచితే మేలు మే
లీమై తోడన పోదు గాక యని దై◆త్యేశుండు దర్పంబునన్." 10 ఆ. 17 ప.

ఇట్లు సరసగుణమణిగణభూషణభూషితకవితావనితామణిమధురశృంగారవిలసితంబుల రసికవరేణ్యు లనురక్తి ననుభవించి యానందాంబునిధిరంగత్తరంగంబుల డోలాకర్మ నాచరింతురుగాత యని ప్రార్థించుచున్నాఁడ.

ఉత్పల - వేంకటనరసింహాచార్యులు.

విషయసూచిక.

ప్రథమాశ్వాసము.

ద్వితీయాశ్వాసము.

తృతీయాశ్వాసము.

చతుర్థాశ్వాసము.

పంచమాశ్వాసము.

షష్ఠాశ్వాసము.

సప్తమాశ్వాసము.

అష్టమాశ్వాసము.

నవమాశ్వాసము.

దశమాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

నిర్వచనోత్తర రామాయణము.

ప్రథమాశ్వాసము.

రాస్తాం మనుమక్షితీశ్వరభుజా • స్తమ్భే జగన్మణ్డల
ప్రాసాదస్థిరభారభాజి దధతీ • సా సాలభఞ్జీశ్రియం
శుణ్డాలోత్తమగణ్డభిత్తిషు మద • వ్యాసఙ్గవశ్యాత్మనాం
యా ముత్తేజయతేతరాం మధులిహా • మానన్దసాన్ద్రా స్థితిః. 1

కృతిప్రశంస.

చ. హరిహరపద్మగర్భులను • నాదికవీంద్రుల నూత్నసత్కవీ
శ్వరులను భక్తిఁ గొల్చి తగ • వారికృపం గవితావిలాసవి
స్తరమహనీయుఁ డైనను • సర్వగుణోత్తరమూర్తి మన్మభూ
వరుఁడు దగంగ రాఁ బనిచి • వారనిమన్నన నాదరించుచున్. 2

క. ఏ నిన్ను మామ యనియెదు, దీనికిఁ దగ నిమ్ము భారతీకన్యక నా
కీ నర్హుఁడ వగు దనినను, భూనాయకుపల్కు చిత్తమున కింపగుడున్. 3

సీ. సకలలోకప్రదీపకుఁ డగుపద్మినీ, మిత్రవంశమున జన్మించె ననియుఁ
జూచిన మగలైనఁ • జొక్కుచునట్టిసౌం, దర్యసంపదసొంపు • దాల్చె ననియు
జనహృదయానంద • జనకమై నెగడిన, చతురతకల్మి న • ప్రతిముఁ డనియు
మెఱసి యొండొంటికి • మిగులు శౌర్యత్యాగ, విఖ్యాతకీర్తుల • వెలసె ననియు
తే. వివిధవిద్యాపరిశ్రమ • వేది యనియు
సరసబహుమానవిరచనా • శాలి యనియు
మత్కృతీశ్వరుఁ డగుచున్న • మనుమనృపతి
సుభగుఁ గావించుటకు సము • త్సుకుఁడ నైతి. 4

కృతికర్తృనియమము.

ఉ. భూరివివేకచిత్తులకుఁ • బోలు ననం దలఁపన్ దళంబులన్
సౌరభ మిచ్చుగంధవహ • బంధమునం బ్రకటంబు చేసి యిం

పారెడుపల్కులం బడయ • నవ్వలుకు ల్సరి గ్రుచ్చునట్లుగాఁ
జేరుప నేరఁగా వలయుఁ • జేసెద నేఁ గృతి యన్నవారికిన్. 5

చ. పలుకులపొందు లేక రస•భంగము సేయుచుఁ బ్రాఁతవడ్డమా
టలఁ దమనేర్పు చూపి యొక•టన్ హృదయం బలరింపలేక యే
పొలమును గానియట్టిక్రమ•ముం దమమెచ్చుగ లోక మెల్ల న
వ్వులఁ బొరయం జరించుకుక•వుల్ ధర దుర్విటులట్ల చూడఁగాన్. 6

క. తెలుఁగుకవిత్వము చెప్పం, దలఁచినకవి యర్థమునకుఁ • దగియుండెడుమా
టలు గాని వళులుం బ్రాసం,బులు నిలుపక యొగిని బులిమి • పుచ్చుట చదురే.

క. అలవడ సంస్కృతశబ్దము, తెలుఁగుబడి విశేషణంబు • తేటపడంగాఁ
బలుకునెడ లింగవచనం, బులు భేదింపమికి మెచ్చు • బుధజనము కృతిన్. 8

తే. ఎట్టికవి కైనఁ దనకృతి • యింపుఁ బెంపఁ,జాలుఁ గావునఁ గావ్యంబు•సరసు లైన
కవులచెవులకు నెక్కినఁ • గాని నమ్మఁ, డెందుఁ బరిణతి గలుగుక•వీశ్వరుండు. 9

క. అని సత్కవీంద్రమార్గము, మనమున నెలకొల్పి సరస • మధురవచోగుం
భనసుప్రసాదసంబో, ధనగోచరబహువిధార్థ• తాత్పర్యముగాన్. 10

క. ఎత్తఱి నైనను ధీరో, దాత్తనృపోత్తముఁడు రామ • ధరణీపతి స
ద్వృత్తము సంభావ్య మగుట, నుత్తరరామాయణోక్తి • యుక్తుఁడ నైతిన్.

తే. సారకవితాభిరాముగుం•టూరివిభుని,మంత్రిభాస్కరుమత్పితా•మహునిఁదలఁచి
హైన మన్ననమెయి లోక • మాదరించు,వేఱ నాకృతిగుణములు • వేయునేల.

మ. అమలోదాత్తమనీష నే నుభయకా•వ్యప్రౌఢిఁ బాటించుశి
ల్పమునం బారగుఁడం గళావిదుఁడ నా•పస్తంబసూత్రుండ గౌ
తమగోత్రుండ మహేశ్వరాంఘ్రికమలా•ధ్యానైకశీలుండ న
న్నమకుం గొమ్మనమంత్రికిన్ సుతుఁడఁ ది•క్కాంకుండ సన్మాన్యుఁడన్. 13

ఉ. జాత్యము గామి నొప్పయిన • సంస్కృత మెయ్యెడఁ జొన్ప వాక్యసాం
గత్యము సేయుచో నయిన • గద్యము తోడుగఁ జెప్పి పెట్ట దా
గ్రత్యము దోఁపఁ బ్రాసము ప్ర•కారము వే ఱగుసక్షరంబులన్
శ్రుత్యనురూప మంచు నిడ • సూరుల కివ్విధ మింపుఁ బెంపడే. 14

క. వచనము లేకయు వర్ణన, రచియింపఁగఁ గొంత వచ్చుఁ • బ్రౌఢులకుఁ గథా
ప్రచయముఁ బద్యములన పొం,దుచితంబుగఁ జెప్పు టార్యు•లొప్పిద మనరే.

క. లలితపదహృద్యపద్యం, బులన కథార్థంబు ఘటిత • పూర్వాపర మై
యలఁతియలంతితునియలుగ, హాల సంధించినవిధంబు • నమరఁగ వలయున్.16

కృతినాయకవంశావతారము.

క. ఈకృతికిఁ దొడవుగా నమ, రాకృతి యగుమనుమనరవ • రాగ్రేసరుస
త్యాకృతివంశము గాథ,స్వీకృతి దగఁ గీర్తనంబు • సేయుదు నెలమిన్. 17

ఉ. అంబుజనాభునాభి నుద•యం బయి వేధ మరీచిఁ గాంచె లో
కంబుల కెల్లఁ బూజ్యుఁ డగు•కశ్యపుఁ డాతనికిన్ జనించె వి
శ్వంబు వెలుంగఁ జేయఁగ ది•వాకరుఁ డమ్మునికుద్భవించె వా
నిం బొగడం జతుర్ముఖులు • నేరక యున్నవి నాకు శక్యమే. 18

క. అతనికి సకలలోక, ఖ్యాతుఁడు మను వుద్భవించి • యనవద్యమతిం
జాతుర్వర్ణ్యస్థితిర, క్షాతత్పరవృత్తిఁ బరఁగె • సర్వోత్తరుఁ డై. 19

శా. లోకాలోకతటీవిహారకలనా•లోలద్యశస్సింహుఁ డ
స్తోకాపాదితపుణ్యమూర్తి మనుపు•త్త్రుం డాక్రమక్రీడ మై
నేకచ్ఛత్త్రము గాఁగ భూమివలయం•బెల్లం బ్రశాసించె ని
క్ష్వాకుం డప్రతిమానదానమహిమా • కల్పోజ్జ్వలాకారుఁ డై 20

క. ఆయిక్ష్వాకుకులంబున,సాయంతనసప్తజిహ్వ•సాదృశ్యశ్రీ
స్ఫాయత్ప్రతాపనిధి నా, రాయణనిభపుణ్యమూర్తి • రఘు వుదయించెన్. 21

మ. మఘవిద్యాప్రియుఁ డై దివౌకసుల సం•మ్మానించుఁ బ్రత్యర్థిబా
హుఘనాటోపము మాన్చు దిగ్విజయలీ•లోత్సాహి యై సజ్జనా
లఘుకార్యంబులు దీర్చు వైదికవిధి•శ్లాఘాదరస్వాంతుఁ డై
రఘుభూపాలకుఁ జెప్ప నొప్పదె జగ•త్త్రాణప్రవీణాత్మకున్. 22

క. ఆరఘువంశంబున వి, స్తారయశోధనుఁడు విమల•చరితుఁడు బుధని
స్తారకుఁడు భూమిపాలన, సారనిపుణబుద్ధి రామ • జనపతి పుట్టెన్. 23

మ. మునిలోకంబు ప్రశంస సేయ జగముల్ • మోదంబు వొందంగ దు
ర్జనతానిగ్రహతత్పరాత్ముఁ డగుచున్ • సద్వృత్తిసంరక్షణం
బున రాగిల్లుచు నేలె రామనృపుఁ డీ•భూచక్రముం దత్కులం
బున రాజన్యు లనేకు లిద్ధరణిఁ బెం•పుం బొంది పాలించినన్. 24

క. పిదపఁ గలికాలచోళుం, డుదయం బై జలధిపరిమి•తోర్వీవలయం
బు దనకు బంటుపొలమ్ముగ, నెదు రెందును లేక పేర్మి • యొసకం బెసఁగన్.25

శా. చేసేఁతం బృథివీశు లంధుకొనఁ గా • శీసింధుతోయంబులం
జేసెన్ మజ్జన ముంగుటంబున హరిం•చెం బల్లవోర్వీశు ను
ల్లాసం బొందఁగ ఫాలలోచనము లీ•లం గట్టెఁ గావేరి హే
లాసాధ్యాఖిలదిఙ్ముఖుండు కలికా•లత్త్రావిభుం డల్పుఁడే. 26

చ. అతనికులంబునం దవన•తారి యుగాంతకృతాంతమూర్తి య
ప్రతిమవదాన్యతావిభవ • భాసి విలాసరతీశుఁ డప్రత
ర్కితవివిధావధానపరి•కీర్తితనిర్మలవర్తనుండు సం
శ్రితనిధి పుట్టె బిజ్జన యు•శేషధరిత్రియు నుల్లసిల్లఁగన్. 27

చ. పరుషపరాక్రముం డగుచుఁ • బల్లవుపీట నుదగ్రులైనప
న్నిరువుర నాతనిం గలయ • నెన్ని యనర్గళమత్సరంబుమై
మురరిపుసన్నిభుండు పదు•ముప్పుర గం డడఁగంగఁ బెట్టె దా
బిరుదు వెలుంగ బిజ్జఁ డరి • భీకరభూరిభుజాబలంబునన్. 28
క. తద్వంశంబునఁ బోషిత, విద్వజ్జనుఁ డహితభుజగ•విహగేంద్రుఁడు ధ
ర్మాద్వైతమూర్తి వరయో, షిద్వర్గస్మరుఁడు మన్మ•సిద్ధి జనించెన్. 29
సీ. భూరిప్రతాపంబు • వైరిసుదాంధకా, రముల కఖండదీ•పముగఁ జేసి
చరితంబు నిఖలభూ•జననిత్యశోభన, లతకును నాలవా • లముగఁ జేసి
కరుణ దీనానాథ • కవిబంధుజనచకో, రములకుఁ జంద్రాత•పముగఁ జేసి
కీర్తిజాలముఁ ద్రిలో•కీశారికకు నభి, రామరాజితపంజ•రముగఁ జేసి
ఆ. సుందరీజనంబు • డెందంబునకుఁ దన, నిరుపమాన మైన • నేర్పుకలిమి
నతిప్రసిద్ధి చేసి • యసదృశలీల మైఁ, బరఁగె మనుమసిద్ధి • ధరణివిభుఁడు. 30
క. ఆమనసిద్ధిసుతుఁ డా, శామండలశాసనుండు • సదయాకృతి సం
గ్రామశ్రీరాముఁడు రా, మామదనుఁడు తిక్కనృపతి • మహిఁ బాలించెన్. 31
ఉ. కేశవసన్నిభుండు పరి•గీతయశోనిధి చోళతిక్కధా
త్రీశుఁడు కేవలుండె నృపు • లెవ్వరి కాచరితంబు గల్గునే
శైశవలీలనాఁడు పటు•శౌర్యధురంధరబాహుఁడై నప్పృ
థ్వీశనరేంద్రమస్తకము • నేర్పెఱఁ గందుకకేలి సల్పఁడే. 32
సీ. లకుమయ గురుములూ•రికి నెత్తి వచ్చినఁ, గోనఁడె యాహవమున • ఘోటకముల
దర్పదుర్జయులగు•దాయాదనృపతుల, ననిలోనఁ బఱపఁడే • యాగ్రహమున
శంభురాజాదిప్ర • శస్త్రారిమండలి, కముఁ జెర్చి యేలఁడే • కంచిపురముఁ
జేదిమండలము గా•సిగఁ జేసి కాళవ, పతి నియ్యకొలుపఁడే • పలచమునకు
తే. రాయగండగోపాలు న•రాతిభయద, రాయపెండారబిరుదాభి•రాము నుభయ
రాయగండాంకు ఖండియ•రాయుఁ దిక్క, ధరణివిభుఁ బోల రాజుల•కరిది కాదె.
మ. కమలాప్తప్రతిమానమూర్తి యగు నా•కర్ణాటసోమేశు దు
ర్దమదోర్గర్వము రూపుమాపి నిజద•ర్పంబుం బ్రతిష్ఠించి లీ
లమెయిన్ జోళుని భూమిపై నిలిపి చో•ళస్థాపనాచార్యనా
మము దక్కం గొని తిక్కభూవిభుఁడు సా•మర్థ్యంబు చెల్లింపఁడే. 34
సీ. భృత్యానురాగంబు • పెంపుఁ జెప్పఁగ నేల, పరివారసన్నాహ • బిరుదు గలుగ
వందిప్రియత్వంబు • వర్ణింపఁ గా నేల, పాఠకపుత్త్రాఖ్య • పరఁగు చుండ
సకలవిద్యాపరి•శ్రమముఁ దెల్పఁగ నేల, కవిసార్వభౌమాంక • మవనిఁ జెల్ల
సుభగతామహిమఁ బ్ర•స్తుతి సేయఁ గా నేల, మన్మథనామంబు • మహిమ నెగడ
తే. సుభయబలవీరుఁ డనుపేరు • త్రిభువనముల

ప్రచురముగ ఘోరబహుసంగ•రముల విజయ
లక్ష్మిఁ జేకొను బాహుబ•లంబుసొంపు
పొగడ నేటికిఁ గలికాల • భూవిభునకు. 35
క. అతనికి నుదయించెను గ, ల్పతరువునకుఁ బుట్టు రుచిర • ఫల మన మనుమ
క్షితిపతి కవిహృదయశుక, ప్రతతిసమాస్వాదనీయ • రసికత వెలయన్. 36
ఉ. అర్థిజనంబు లోభినృపు•లాసలు చూపినఁ బడ్డజాలి ప్ర
త్యర్థులు వైరిరాజులమ•దం బడఁగించుటఁ గన్నపెంపు నా
నార్థము లర్థి కిచ్చియు ర•ణావనిఁ దోలియుఁ బాపు కామినీ
ప్రార్థితమూర్తి మన్మ•జనపాలుఁడు కేవలుఁడే తలంపఁగన్. 37
సీ. అడవులఁ గొండలఁ • బడి యాలుబిడ్డప, ట్టెఱుఁగని వైరిధా•త్రీశులందుఁ
గట్టంగఁ దోడఁ బూయఁ • బెట్టఁ గొఱంత లే, కానంద మందెడు • నర్థులందుఁ
గని విని యించువిం•ల్తునియలరమ్ముల, బారికి నగపడ్డ • భామలందుఁ
దమతమలో నద్భు•తం బంది కొనియాడు, నిఖలకళాగమ • నిపుణులందుఁ
తే. గానఁగావచ్చు వేఱ పొం•గడ్తలాస, పడక తనయంత జగములఁ•బరఁగుచుండు
దినకరాన్వయతిలకంబు • మనుమనృపతి, వీర్యవితరణరూపవి•వేకమహిమ. 38
మ. ద్రవిడోర్వీపతిగర్వముం దునిమి శౌ•ర్యం బ్రప్పుఁ గర్ణాటద
ర్పవిఘాతంబు నొనర్చి వైరిమనుజేం•ద్రశ్రేణికిన్ గొంగ నా
నవనిం బేర్కొని యున్నయట్టివిజయ•త్వాధీశ్వరుం గాసిగా
నెవిచెం జోళనమన్మసిద్ధి యనిప్రా•యేటం బ్రగాఢోద్ధతిన్. 39
సీ. దండప్రణామంబు • దగ నభ్యసించిరో, నెత్తి ఖోరగిలఁబడ • నేర్చునాఁడ
వ్రేళ్లులు గఱపంగ • వెర వభ్యరించిరో, నోరఁ జేతులు గ్రుక్కి • నొల్లునాఁడ
కదుసంకటంపుఁ బే•రడవులు దూఱంగఁ, దరము చేసిరో యిలఁ • దడవునాఁడ
వేలుదెస విఱిగిపోఁ • బరువు సాధించిరో, క్రీడలుగాఁ బౌఱి • యాడునాఁడ
తే. బాలశిశులు గా కొండు • భంగి నింత, యచ్చుపడియుండునే వీరి•కనఁగ నిన్ని
తెఱఁగులకు నేర్పుగలిగివ•ర్తింతు రాజి, మనుమనృపుఁ దాఁకి పోయిన•మనుజపతులు.
ఉ. రంగదుదారకీర్తి యగు•రక్కసగంగనఁ బెంజలంబుమైఁ
భంగ మొనర్చి మన్మజన•పాలుఁడు బల్విడి నాఁచికొన్న రా
జ్యాంగము లెల్ల నిచ్చి తన•యాశ్రితవత్సలవృత్తి యేర్పడన్
గంగయసాహిణిం బదము • నైకొనఁ బంచెఁ బరాక్రమోన్నతిన్. 41
సీ. కొండలు నఱకునా • ఖండలుకై వడి, మొనయు నేనుంగులఁ • దునుమునపుడు
బెబ్బులి వడి లేళ్ల • పిండు హత్తినయొప్పు, గలుగు రాహుతులకుఁ•గడఁగునప్పు
డడవులఁ గార్చిచ్చు • లడరుచందముగాన, నగుఁ గాలుబలమున•కలుగునపుడు
బలుగాలి మొగుళుల•పై వీచు క్రియ దోఁచుఁ, దఱుచైన గొడుగుల•నఱకునపుడు

తే. కసిమసంగినమృత్యువు • కరణి యంత, కాలరుద్రునికైవడి • కాలదండ
ధరునిబలువిడి యలవడు • దురములోన, నసమశౌర్యుఁడుమనుమధ• రాధిపునకు.

శా. శృంగారంబు నలంగ దేమియును బ్ర•స్వేదాంకురశ్రేణి లే
దంగంబుల్ మెఱుఁ గేద వించుకయు మా•హారాష్ట్రసామంతు సా
రంగుం దోలి తురంగముం గొనినసం•గ్రామంబునం దృప్తన
ప్రాంగస్ఫారయశుండు మన్నవిభువం • పై చన్నసైన్యంబునన్. 43

సీ. అనుపమబహురత్న•హయవారణముల వి, ద్విషులు గప్పములు పు•త్తెంచుచోట
నెల్లి కయ్యం బని • యెద్ది యేనియు నొక్క, కెలన శాత్రవదూత•పలుకుచోటఁ
దలతలమని రెండు • దడములవారేటు, న కమానముగఁ జేర • నడచుచోటఁ
బరసేన వచ్చియుం•బాఱియు బయలైన, యనిలోన జయము సే•కొనెడుచోట

ఆ. నొక్కరూప కాని • యెక్కుడు డిగ్గును, గానరాదు ముఖవి•కాసమునకు
నన్యరాజలీడె • యరిరాయవేశ్యాభు, జంగుఁడైనమనుమ • జనవిభునకు. 44

అయోధ్యావర్ణనము.

క. అమ్మనుమనృపతి కభ్యుద, యమ్ముగ నేఁ జెప్పఁ బూని • నట్టికథకు నా
ద్యమ్మయి యయోధ్య యనునా, మమ్మున నెగడినపురో•త్తమము వర్ణింతున్

సీ. అఖిలభోగములకు • నాస్పదం బగుట[illegible], గింద్రుపట్టణమున[illegible]కీడ యనియు
ధనసమృద్ధుల కెల్ల • దల్లియి ల్లగుట[illegible]గు, బేరుసపీటిక[illegible] [illegible] యనియు
వైభవంబులకు నా • [illegible] యగుట నమ, రాధిపపురమునకధిక మనియు
నిరలవ్వ [illegible] నైల[illegible]ను భార, తీశ్వరుప్రోలికి • నెక్కు డనియు
వినుతి సేయ[illegible] [illegible] వివిధోత్సవంబుల, నతిశయిల్లి సజ•నాభిరామ[illegible]
మై కరంబు వొలుచు • [illegible] గరంబు వి, స్ఫురితసకలవస్తు • పూర్ణ మగుచు. 46

క. చనిచని యచ్చోటను జి, [illegible] తారకములైన బ్ర • కీర్ణరుచుల ద
ద్ఘనవప్రాగ్భాగ[illegible]బు[illegible] ఖచితము[illegible] నవజ్ర•ములు చెలు వొందున్, 47

తే. ఇంతపొడవని వాక్రువ్వ • నేరికైన, రాదనుట కోటవర్ణన • గాదు నిజము
మొగసి పఱపిన దృష్టులు • నిగుడునంత, లెక్కలో నగ్రభాగంబు • లేమిఁ జేసి

క. మహనీయవప్రగోపుర, బహురత్నోత్కీర్ణసాల • భంజిక[illegible]
విహారణతత్పరనిర్జర, మహిళాతతి వచ్చి యున్న•మాడ్కి[illegible] బెడంగై. 49
అవగాహనమునకు • నరిగినగజముల, మదములు కూడిన • నదులు గాఁగ
ఝషకకుళీరక•చ్ఛపమకరాదిస, త్త్వములమొత్తము పర్వ•తములు గాఁగఁ
బ్రాకారమణిగణ• ప్రతిబింబనికరంబు, విలసిల్లుబహురత్న•వితతి గాఁగ
రంగత్తరంగప•రంపరపైఁ దేలు, కలహంసములు శంఖ•కులము గాఁగఁ

ఆ. గరము పొలుపు మిగులఁ • బరిఖ విశాలగం, భీర మగుచుఁ బఱపుఁ • బేర్మిఁ జేసి
యఖిలభూమిచక్ర • మనుతలంపునఁ బురి, షరముఁ జుట్టి యున్న• శరధిపోలె.

చ. తరుణులవీఁగుఁజన్నుఁగవ • తాఁకున నున్మదచక్రవాకబం
ధురగతి లీలఁ గామినుల • తోరపుటూరులఘట్టనంబునం
గరివరహస్తకాండపటు•ఘాతమునం బరిఖాతరంగముల్
దిరుగుడుపడ్డతీరములఁ • దెట్టువగట్టు సరోజరేణువుల్. 51

సీ. ఉజ్జ్వలలక్ష్మికి • నుద్భవస్థానమై, భువనసుందర మగు • పొలుపు దాల్చి
యనుపమానంతభో•గాస్పదం బనఁ జాలి, హరినీలకాంతివి•స్ఫురణ నొంది
సాంద్రచంద్రద్యుతి•సమితి శోభిల్లి సు, ధాబహులప్రబో•ధమును గలిగి
బహుచిత్రసత్యసం•పన్నత మెఱసి తుం, గాచలాతిస్థితి • నతిశయిల్లి

తే. యక్కజం బగుపెంపున • నతుల మగుచుఁ
జూడ్కులకు వేడ్క సేయుచు • సొంపు మిగిలి
తమకు రత్నాకరంబుచం•దము నెఱయఁగ
నప్పురంబున రమణించె • హర్మ్యచయము.

చాఱుబలాకమాలికల • చాడ్పున దంతము లొప్ప గర్జిత
స్ఫారరవంబులట్లుగ న•భంగురతం బటుబృంహితంబు లా
సారముమాడ్కి దానజల•సంతతి గ్రమ్మఁగఁ గాలమేఘమా
లారుచిరంబులై మద చ•లద్ద్విపసంఘము లొప్పు నప్పురిన్ 53

తే. మనము శిల్పియై తనదువి•న్నను వు మెఱసి
గాలి నశ్వరూపంబులు • గాఁ జరించెఁ
గాక యీజవనత్త్వముల్ • గలవె ఘోట
కముల కెందు నాఁ బురిఁ దురం•గములు పొలుచు. 54

సీ. మవ్వంపుమేనుల • జవ్వనంబుల కింపు, మిగిలినచెయ్వుల • మెఱుఁగు వెట్ట
నల్లనమధురంపు • సల్లాపరచనకు, లేఁతనవ్వున నునుఁ•బూఁత పూయ
నిడువాలుఁ గనుదోయి • నిసుపారుకాంతికిఁ, గలికిక్రేఁగన్నుల • నలువు మిగుల
లలితంబు లగుచిత్త•ములచతురతలకు, సరసంపునడవడిఁ • దెరలు వుచ్చ

తే. వెరవు గల్గి మనోభవు • వీరరసము, నిరతముగ నేర్పు వాటించి • కరువు గట్టి
పోసి చేసినరూపుల•పోల్కి వార, వనిత లొప్పుదు రప్పుర•వరమునందు. 55

చ. విలుచు నెడఁ గ్రమనంబులకు• వెక్కస మంద ధనంబు లమ్ముచో
విలసదనేకవస్తువులు • విస్మయ మందఁగఁ జూడ్కి కెల్ల సొం
పులసహజంబులై యెలమిఁ • బొందఁగఁ నుజ్జ్వల లక్ష్మి యెప్డుఁ ద
మ్మలవడఁ జెంద వైశ్యజను • లప్పురి నొప్పుదు రప్రమేయులై. 56

సీ. అనవద్యవేదవి•ద్యాలతావితతికి, నాలవాలములు జి•హ్వాంచలములు
రాజితబహుకళా•రాజహంసికలకు, మానససరసులు • మానసములు
చారుసత్యవ్రత • సౌరభ్యలక్ష్మికి, నుచితవాక్యములు పు•ష్పోద్గమములు

సాదరకారుణ్య • మేదురజ్యోత్స్నకు, మధురాకృతులు శశి • మండలములు
తే. గా సమస్తమహాధ్వర • కర్తృతావిభూతిఁ దనరి యఖిలలోక • పూజ్యు లగుచు
నిరుపమానసద్గుణగణ • నీతినిరతు, లైన ధరామరు లొప్పుదు • రప్పురమున.
చ. అమరనగంబు నెచ్చెలులు • హేమవతీశుననుంగుఁగొండవి
య్యము, లోకొ రోహణాచలము • నన్నలుఁ దమ్ములు, నౌఁ గొన్నాఁ సువ
ర్ణమునను, జార్షుతారమున • రత్నచయంబునఁ దేజరిల్లు నం
దు మహిమ కున్నికవ ట్టగుచుఁ బౌదుంగసముజ్జ్వలదేవసద్మముల్ 58
సీ. షడఁతులనెఱిపేఁగుఁ • బౌలిండ్లు వెడదోఁప, లీలఁ బయ్యెదలు దూ • లించుటకును
దెలివలపూఁతలు • మెఱయఁగ నాటమై, నడరిననుఁజెమ • టార్చుటకును
మెలఁతలచెక్కుల • మెఱుఁగు వింతగ నవ, తంసమంజరులు గం • దల్చుటకును
గొమ్మలయలికదే • శమ్ములఁ గ్రొత్తచె, న్నొలయఁ గుంతలములఁ • దెలచుటకును
తే. వీటకుమ్మారులు తనరాశ • వేచివేడ్క, నెదురుకొనియింపుసొంపువ • హించుచుండ
నడపుమెలపునజనులకా • నందమొదవ, గంధవహుఁడప్పురంబునఁ • గలయఁబొలు
చ. శుకపికసంకులత్వమున • సుందరసాంద్రలతాంతపల్లవ [యు.
ప్రకరబహుచ్ఛవిం బురవ • రంబువిహారవనంబు లొప్పు న
మ్మకరపతాకుసైన్యములు • మానవతీవిటకోటి కైనకే
లికలహవృత్తి సైఁపక • వసంతలీలగతిఁ బయినెత్తి వచ్చె నాన్ 60
సీ. మన్మథునాస్థాన • మండపంబులు మీన, కేతునేపథ్యని • కేతనములు
రతివల్లభునివిహా • రప్రదేశములు సం, కల్పసంభవునిభో • గస్థలములు
కందర్పునాయుధా • గారముల్ కుసుమశ, రానసుసంగీత • శాలయములు
శంబరసూదను • జయభూము లిందిరా, నందనుసంకేత • మందిరములు
ఆ. రామణీయకంబు • రమియించునిక్కలు, సొంపుగనులు చైత్ర • సంపదలకు
ననుగలంపుటిరవు • లనఁగ రమ్యంబులై, యొప్పు నుపవనంబు • లప్పురమున. 61
చ. వివిధగతిప్రకారములఁ • వీథుల బొలుసమీరణంబుచే
నవమకరందబిందుతతి • నల్లడలం దశ్శినింపుగూడి
త్యవిరళలీలఁ బర్వి మధు • పావళి పువ్వులఁ జేరి యక్కెందు నా
డి వనములోన విచ్చలవిడిన్ మదలీల వహించు నెప్పుడున్. 62
సీ. వద్మినీకల్లోల • పంక్తులపైఁ గ్రాలు, రాజితరాజహం • సాళిలీల
సహకారపల్లవ • సమితిఁ గదల్చు ను, న్మదకలకంఠకు • హూరుమాడ్కిఁ
బుష్పితనవలతా • పుంజంబులోపల, విహరించుమత్తాళి • విభునిభంగి
నుద్యానమునకు వే • డుకఁ గయొప్పు గావించు, చారుసమీరవ • సంతుభాతి
తే. నేను గలుగంగ మదనుని • కేల యొండు, పరికరము లని యన్నింటి • పనులుఁ దాన
పూని చేయువిధమున నుం • డానిలుండు, పురమునందుండునుపవన • భూములందు,

—— పూర్వరామాయణకథ. ——

క. ఆపురి కధిపతి రఘుకుల, దీపకుఁ డమరేంద్రనిభుఁడు • తేజోనిధి వి
ద్యాపారగుండు దశరథ, భూపాలుఁడు సకలలోక • పూజితుఁ డగుచున్. 64
సీ. అష్టదిగ్గజశోభి • తావనీచక్రంబు, దమ్మి యై తనలక్ష్మి • కిమ్ము గాఁగ
వివిధవర్ణాశ్రమ • శహితవృత్తికిఁ దన, యసదృశపరిరక్ష • మునుఁగు గాఁగఁ
బొలుచుచతుర్దశ • భువనముల్ దనకీర్తి, యాడెడునెలవుల • మేడ గాఁగ
సమ్మోఁదుమూర్తుల • యలవు లెన్నఁగఁ బుట్టి, ప్రేలెడితనమూర్తి • వాలు గాఁగఁ
తే. దనకృపాణంబు రిపుల సద్గతికిఁ బుచ్చు, పుణ్యతీర్థంబు గాఁ దన • భూరిదాన
మర్థులకు భూరివాన గా • నతిశయిల్లి, జలధివలయితవసుమతీ • చక్ర మేలె. 65
ఉ. అత్తఱిఁ లోకభీకరదు • రాచరణుం డగువంక్తికంఠును
దృత్తిఁ సలంగునిర్జరులు విన్నపముల్ దయ నాదరించి దే
వోత్తముఁ డైనవిష్ణుఁడు స • ముత్సుకుఁ డయ్యె విశుద్ధవిశ్రుతో
దాత్తచరిత్రుఁ డైదశర • థక్షితినాథున కుద్భవింపఁగన్. 66
క. తనయులఁ బడయుకుతూహల, మున నట నమ్మనుజపతియు • మునికులవంద్యుం
డనఁ జాలుఋశ్యశృంగుని, యనుమతమునఁ బుత్త్రికామ • యజనము చేసెన్.
సీ. అనుకృతంబు మ • హానుభావంబున, నమ్మహీరమణుభా • ర్యాత్రయమున
రాజన్యకుంజరు • రాముని గౌసల్య, కైకేయి గుణగణా • కల్పు భరతు
మానితయశుని లం • క్ష్మణుని శత్రుఘ్ను సు, మిత్రయుఁ గాంచిరి • ధాత్రి యలర
విష్ణునంశమున ని • వ్విధమునఁ బుట్టిన, రామదేవుం డభి • రామలీల
తే. వెలసి వేదశదంగాది • విద్య లెల్ల, నభ్యసించి ధనుర్వేద • మధిగమించి
సరససాహిత్యవేది యై • సకలకళల, నెఱిఁగి యౌదార్యశౌర్యస • మేతుఁ డగుచు.
చ. జనకునియజ్ఞవేదికఁ బ్ర • శస్తముగా జనియించి యంగనా
జనతకు భూషణం బనఁగఁ • జాలినసీతకు రుద్రచాపభం
జన మనునుంకు విచ్చి నృప • సత్తమునాతిఁ బరిగ్రహించి పే
ర్చినయుభయానురాగమునఁ • జిత్తభవుం జరితార్థుఁ జేయుచున్. 69
తే. మును సురాసురసంగ్రామ • మున రథంబు, గడపి విభుచేత వరములు • గన్నకైక
యుడుగ నరపతి వంపంగ • నక్కుమారుఁ, డరిగెఁ గాననమునఁ దప • మాచరింప.
శా. రాముం | డాపనవృత్తి | కంపఁ దను సా • మ్రాజ్యంబుపై నిల్పఁ జే
తోమోదంబునఁ గోరుతల్లికిఁ గుల • ద్రోహంబు దక్కంగఁ ద
న్నూభమిం బ్రస్ఫుటరత్నమై నవపి నిం • ర్భోగాత్ముఁ డై సర్వలో
కామోదం బొనరించె నాభరతుఁ డా • ర్యస్తుత్యవృత్తంబునన్. 71
చ. వనితయు | లక్ష్మణుండు | సహా • వాసము | సేయఁగ | పర్ణశాలలఁ |
మునిజనవర్తంబున | బ్ర • మోదము | బొందుచు | దండకావనం

బున రఘురాముఁ డున్న యెడ • బొల్తుక రొక్కతె యేగుదెంచి యా
తనిఁ గని కాముచే నలఁగి • ధైర్యవిహీనత గోర్కెఁ జెప్పినన్. 72

తే. అతఁడు నగి త్రిప్పి పుచ్చిన • ననుజుకడకు, నరిగి యాతండు ద్రోచినఁ • జెరఁగి వికృత
వేషయై యెత్తికొని పోవఁ • రోషమెత్తి, యక్కుమారుఁడు వెసఁ గోసె • ముక్కు సెవులు.

క. భంగపడి రాముకడ క, య్యంగన చనుదెంచి యిట్టు • లనియెఁ ద్రిలోకో
త్తుంగచరిత్రుఁడు శర్వద, భంగుం డగుపంక్తివదను • భగినిం జూడ్మా. 74

తే. శూర్పణఖ యనుదాన మీ • దర్పమడఁప, నసురలిప్పుడ వచ్చెద • రనుచుఁ గోప
మునఁ గడంగి జనస్థాన • మునకు నేగి, యనుజుఁ డగుఖరుతోడఁ జెప్పిన నతండు.

క. దూషణునిఁ ద్రిశిరుఁ గూడి స, రోషంబుగ నెత్తి వచ్చి • రోగంబులు ది
వ్యౌషధముఁ దాఁకుపగిది మ, నీషమెయిం జాలురాము • నెదిరి మహాజిన్. 76

చ. పొలిసినఁ జూచి శూర్పణఖ • పోయి దశాననుఁ గాంచి బన్నముం
దెలుపు నెడం బ్రసంగమునఁ • దేటపడన్ వినిపించె సీతకో
మలతనులీల యద్దివిజ • మర్దనుఁ డుగ్ర హృదయంబునం గుతూ
హల మెలరార శీఘ్రగతి • నయ్యెడ కేగె వియత్పథంబునన్. 77

క. చని కౌటిల్యమున న్మహీ, తనయుం గొని లంకకరిగె • దానవుఁ డవుఁడా
మనుజేంద్రనందనుఁడు దన, మనమున యడలున్ గుఁదమ్ము • మాటలన్ మలఁగన్.

సీ. ఎదురొచ్చి దైత్యుచే • బడిన జటాయువు • వలన నంగన పోవుట • వలను తెలిసి
శరణార్థి యగుదివాకరసూతిఁ జేకొని, కోలతోడన వాలిఁ • గూల నేసి
వనచరబలముల • వసుధ నెల్లను నొక్క, హాయిగా నడపించి • వార్ధిఁ గడచి
లంకపై విడిసి చాలంబు బలంబును, జూపి రాక్షసకోటి • రూపడంచి

తే. కుంభకర్ణునిఁ గుంభని • కుంభనాము, లైన తనయులతో నంత • కాలయమున
కనిచి దేవాంతకప్రహ • స్తాదిబంధు, వర్గసహితంబుగా దశ • వదనుఁ దునిమి. 79

తే. అఖిలదేవతాసన్నిధి • నగ్నిదత్త, యైన జానకి నానంద • మతిశయిల్లఁ
గైకొని యెఱ్ఱాముఁ డీమూఁడు • లోకములకు, నద్భుతప్రీతు లెదిరిపొం • గారుచుండ.

క. ఇంద్రజి ననిలోఁ జంపి మ, హేంద్రాది త్రిదశనుతుల • కెక్కిన యనుజున్
సాంద్రానుమోదమున రఘు, చంద్రుఁడు మో మెలమిఁ బొంద • సంభావించెన్.

ఆ. అతని నపుడ దివ్య • యానరత్నం బగు, పుష్పకంబుఁ దేరఁ • బుచ్చి దాని
కెదురు వోయి యర్చ • లిచ్చి సంప్రీతి నా, తండు జానకియును • దాను నెక్కె.

చ. శర ణని వచ్చి చొచ్చి యని • శంబును గొల్చుచు నున్న రావణా
వరజు విభీషణున్ సమర • వర్తనుఁ డైన దినేంద్రనందనున్
శరనిధి దాఁటి దేవిఁ గని • చయ్యన నుంగర మిచ్చి పేర్చి య
ప్పురవర మేర్చి లోకనుతిఁ • బొందిన పావని నాదరించుచున్. 83

ఉ. వారలు వారిభూరిపరి • వారముతోన విమాన మెక్కి రాఁ
గా రఘునందనుం డరిగి • కాంచనతోరణచిత్రమై నవ
ద్వారనికాయమైన నిజ • పట్టణ ముత్సుకవృత్తిఁ జొచ్చె నిం
డారుముదంబునన్ భరతుఁ • డాదృతిఁ జేసి సలీలఁ గ్రాలఁగన్. 84

క. వినయము గైకొనఁగాఁ జే, యను దగువా రెల్లఁ దన్ను • నత్యయిసంభా
వనమై నభినందింపఁగ, జననాథుఁడు పూజ్యరాజ్య • సంపద నొందెన్. 85

ఆశ్వాసాంతము.

మ. కమలాధారుఁడు భీతిదూరుఁ డసమా • కారుండు గంభీరుఁ డ
బ్జముఖీమారుఁ డపారసారుఁడు కళా • స్ఫారుండు వీరుండు దు
ర్గమదోస్సారుఁ డధర్మభీరుఁడు మహో • దారుండు దుర్వారుఁ డ
త్యమలాచారుఁడు నిర్వికారుఁడు యశో • హారుండు ధీరుం డిలన్. 86

క. వికచకమలాయతాక్షుం, డకుటిలచిత్తప్రచార • హారిమిత్రుం డ
ర్కకులప్రదీపుఁ డభినవ, మకరాంకుఁడు విజయమాన • మర్దనుఁ డెలమిన్. 87

మాలిని. నమదరినృపచూడా • నవ్యరత్నాంశువీచీ
నముదయనుభగోల్లా • నస్ఫురత్పాదపద్ముం
డమరతరునికాయ • త్యాగలీలావహాస్యో
ద్యమనిపుణనిసర్గో • దార్యహస్తాబ్జుఁ డుర్విన్. 88

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్ర బుధారాధనవిధేయ
తిక్కననామధేయప్రణీతం బయిన యుత్తరరామాయణం బనుమహాకావ్యంబు
నందుఁ బ్రథమాశ్వాసము.

శ్రీ ర స్తు.

నిర్వచనోత్తరరామాయణము.

ద్వి తీ యా శ్వా స ము.

మద్భగీరథాన్వయ
తామరసాకరసహస్ర • ధాముఁడు సూరి
స్తోమారామవసంతుఁడు
భూమండనయశుఁడు మన్మ • భూమీశుఁ డొగిన్. 1

రామునికొల్వుకూటమునకు జనకాదులు వచ్చుట.

క. శ్రీరామచంద్రుఁ డిట్లు మ,హారాజపదస్థుఁ డైన • నభినందింపన్
గారవమున జనకాది, క్ష్మారమణులు వచ్చి కాంచి • సంప్రీతిమెయిన్. 2

క. అన్నరపతివినయాదిగు,ణోన్నతి కెద లలర మంజు • లోక్తుల సముదా
త్పన్నవివిధోపలాలన, నున్నయెడన్ హర్షరసన • ముత్కర్షముతోన్. 3

సీ. కౌశిక బక దాల్భ్య • కణ్వప్రభృతు లైన, దురితవిదూరు లా • తూర్పువారు
నాత్రేయ కుత్స దృ • ఢాయు రగస్త్యు లా, దిగఁ గలదక్షిణ • దిక్కువారు
ఋషభ రైభ్యక యవ • క్రీప్రముఖ్యు లౌతపో, మహనీయు లగుపశ్చి • మంబువారు
గశ్యప జమదగ్ని • గౌతమాత్రులు లోను, గా నుత్తరమ్మునఁ • గల్గువారు
తే. శిష్యసంఘంబుతో రాము • పోష్యవర్గ, మగుట మునికులమెల్లను • నరుగుదెంచె
నతనివిజయోత్సవముఁగొని • యాడు వేడ్కఁ, బ్రీతిమొగముల నెలకొనఁ • బిండుగట్టి.

ఉ. అందఱుఁ గూడి [illegible]సలకు • నర్థిమెయిం జనుదెంచి యొంతయుం
గ్రందుకొనంగ నున్నెడ నఁ • గస్త్యుఁడు వాకిటివానిఁ జూచి మా
యుందఱ రాక దాశరథి • కి వెఱఁగింపుము వేగ మన్న వాఁ
డుం దగఁ బోయి యల్లన వఁ • దుంకుచు భూవిభుఁ జేరి నమ్రుఁ డై. 5

ఉ. దేవ మునీశ్వరుల్ సకల • దిఙ్ముఖవాసు లగస్త్యముఖ్యు లా
శ్రావితనామధేయులు వి • శాలతపోవిభవు ల్సముజ్జ్వల
త్పావకమూర్తు లయ్యును గృ • పారసపూరితశీతలాకృతుల్
దేవరఁ గాన వేడ్కఁ జను • దెంచినవా రని విన్నవించినన్. 6

క. విని యొంతయు సమ్మదమున, జనపతి తోడ్తెమ్ము వారిఁ • జయ్యన ననుడుం
జనెఁ బరిహారియుఁ దోడన, మును లత్యంతప్రమోద • మున వచ్చుటయున్. 7

చ. వతి యెదురేగి నమ్రుఁ డయి • భక్తిమెయిం గొని వచ్చి యుజ్జ్వలో
న్నతకనకాసనంబుల మ • నఃప్రమదంబుగ నందఱిన్ యథో
చితగతి నుంచి మీ మలర • సేమమె నావ్రుదు బాధ లెల్లఁ దీ
ర్చితి భువనంబు లన్నిటికి • సేమమ యింకిట మాకు సేమమే. 8

మునులు రాముని నుతించుట.

చ. అరిఁ బరిమార్చి ప్రీతి జన • కాత్మజఁ దోకొని యేగుదెంచి రా
జ్యరమఁ బరిగ్రహించి యిటు • లద్భుతసంపద నొప్పి యున్ననిన్
గర మనురక్తి మై వినియుఁ • గన్నులు చల్లగఁ జూచియు న్ముదం
బరుదుగఁ గంటి మెంతయుఁ గృ • తార్థుల మైతిమి రాఘవేశ్వరా. 9

ఆ. అలుక వొడమి చాప • మందికొనినను ద్రి,జగము లైనఁ గడఁక • సమయుననిన
సమరమందు రాక్ష • సశ్రేణి నోర్చుట, నీకు నెంత పెద్ద • నృపవరేణ్య. 10

క. ఐనను రావణుఁ డఁట రిపుఁ, డానెలకువ చొచ్చి పోదివి • తఁట పోరను నీ
చే నెత్తురు గాకుండఁగ, వానిం జంపి తఁట తగదె • వర్ణన సేయన్. 11

మ. అనిఁ గుంభుండు నికుంభుఁడుం బడినఁ గ్రో • ధావిష్టుఁ డై దర్పమున్
దనుజన్నేహముఁ బఱుయుగ్మకము గా • ధాత్రీధరాకారతం
జనుదేరం గని కుంభకర్ణుఁ బటువి • స్ఫారబాణాహతిం
దునుమం జాలుట నీదు లేదరయ నీ • దోర్విక్రమక్రీడకున్. 12

చ. ఇవి యరయంగ నెంతపను • లింద్రజిదాఖ్యుఁ దలంప వాని నా
హవమున శూలికైనఁ జెన • యస్వర మాతఁడు పిల్కుమారినన్
భువనము లెల్ల నిర్భయతఁ • బొంది మహాద్భుత మంది లక్ష్మణ
స్తవనకథావిధాచరణ • తాపరతంత్రము లయ్యె రాఘవా. 13

చ. అని మును లెల్లఁ బంక్తిముఖు • నాతనితమ్మునిఁ గుంభకర్ణునిం
దనయుని మేఘనాదుని నుదగ్రబలాఢ్యులఁ గాఁ గడంగి పే
ర్కొన విని కౌతుకం బడరఁ • గుంభసముద్భవుమోముఁ జూచి యి
ట్లను ధరణీశ్వరుండు విన • యంబు నిజాస్య మలంకరింపఁగన్. 14

క. కడిఁదిమగ లని దశాస్యుం, గొడుకుం దమ్మునిఁ గరంబు • గురువుగ మీచె
ప్పెదుభంగిఁ జూడ వారలఁ, నడుగంగా వలసియున్న • యది మునినాథా. 15

క. అమ్మనుజభోజనులజ, న్మమ్ములునుం దపము చేసి • నతెఱంగును శౌ
ర్యమ్ములును జెప్పు మనవుడు, నమ్ముని రఘుపతికి నిట్టు • లనియెం బ్రీతిన్. 16

విశ్రవసు జన్మప్రకారము.

ఆ. తొల్లి కృతయుగమునఁ • బద్మజసంభవ, నందనుఁడు పులస్త్య • నామధేయుఁ
డై నమునివరుఁడు మ • హానుభావంబునఁ, దండ్రియట్ల యొన్నఁ • దగినవాఁడు. 17

చ. అమరనగంబుచేరువ నిఁ • యంత్రితనిర్మలచిత్తవృత్తి యై

శమదమసత్యశాలి యనఁ • జాలి తపం బొనరించు చుండి కాం
చె మనుజదేవకింపురుష•సిద్ధవియచ్చరకన్యకానికా
యమ్ముఁ దనయాశ్రమస్థలియు•పాంతమున న్విహరింప వచ్చినన్. 18
క. పలువురఁ గని కని యొకమతి,మెలఁతలతో నిట్టు లనియె • మీ రిచటికి రా
వల దింకిట,ననుఁ జూచినఁ, గలుగుం జూఁడీ తత్క్షణంబ • గర్భము మీకున్. 19
క. అని నియతి సేయుటయు న,మ్మునిపలుకులు కన్యకాస•మూహం బెల్లన్
విని యాయిరువునఁ జేరక, చన నం దొక్కర్తు విధివ•శంబున వినమిన్. 20
ఉ. ముందటియట్ల నెచ్చెలుల • మొత్తములోపలఁ గూడి యాడువే
డ్కం దరలాక్షి వోయి యచ•ట న్మునియాకృతితోడ దృగ్రుచుల్
వొందినమాత్ర మై నెలఁత • పొక్కటితో విరియ న్వళు ల్గరం
బందము గాఁగ నారును గు•చాగ్రములు న్నునుఁగప్పుసొంపు నై. 21
ఉ. గర్భముఁ దాల్చి నై గలయఁ • గన్గొని వెక్కసపాటు మున్నుగా
దుర్భర మైనసంభ్రమము•తోడ విషాదభయానుతాపముల్
నిర్భరభంగిఁ బుట్టి తన•నెమ్మది దీఁటుకొనంగ జోటి యా
విర్భవదార్తి యై చనియె • వేగమ యాత్మనివాసభూమికిన్. 22
క. అరుగుటయుఁ జూచి మది న,చ్చెరువడి తృణబిందుఁ డల్లఁ • జేరఁ బిలిచి ని
ర్భరగర్భచిహ్నములుగా, నిరూపణముచేసి యవ్వ•నిత కి ట్లనియెన్. 23
ఉ. అక్కల కన్యకాత్వ మిటు • లాఱడివోవ నకారణంబ నీ
కెక్కడిచూలు వచ్చె నిది • యెయ్యెడ నెమ్మెయిఁ బుట్టె నన్న నుర్
వెక్కుచు మాట దొట్రువడ • వెల్వెలఁ బాఱుచుఁ గ్రమ్మ కన్నునీ
రక్కుపయిన్ వెసం దొరఁగ • నామృగలోచన తండ్రి కి ట్లనున్. 24
క. చెలులకడ నాడువేడుకఁ, బులస్త్యమునియాశ్రమంబు • పొంతకుఁ జని య
ప్పొలఁతులఁ గానక యయ్యెడఁ, గలయం బరికించు చుండ•గర్భము దోఁచెన్.
ఉ. నా రొండ లేన కన్గొని మ•నంబున బెగ్గల మంది యుత్తఱిం
జేయునుపాయ మెయ్యదియుఁ • జిత్తమునం దలపోయ లేక నా
కీయకృతంబు వాటిలుట • యేర్పడ నీ కెఱిఁగింపఁ గోరి వే
వే యిటు పాఱుతెంచితి వి•వేకనిధీ ననుఁ గావు నావుడున్. 26
క. ఆరాజర్షియు దీనికిఁ, గారణ మమ్మునియకాఁ బ్ర•కాశజ్ఞానో
దారమతి నెఱిఁగి కన్నియ, గారవమునఁ గొని పులస్త్య•కడకుం జనియెన్. 27
చ. చని మునినాథ యిత్తరుణి•సాధ్వి గుణాన్విత నాదుకూర్మినం
దని నిగృహీతచిత్తుఁడఁ గ•దా యని త్రోవక దీని నాదరం
బునఁ బరిచర్యఁ గొమ్మనినఁ • బొల్తుక నర్థిఁ బరిగ్రహించి యా
తనిఁ జరితార్థుఁ జేసె సుచి•తమ్మున సమ్ముని ధర్మవేది యై. 28

చ. అదిమొద లాలతాంగి విన•యంబున వల్లభుచిత్తవృత్తి న
మ్మదము దలిర్ప భక్తిగరి•మంబునఁ బెంపు వహించి యుండఁ గొ
న్నిదినము లంతఁ బోయిన ము•నిప్రవరుండు ప్రసన్నుఁ డై దయా
స్పదసదపాంగవీక్షణము • భామినిపైఁ బొలయంగ ని ట్లనున్. 29
క. తరుణీ భక్తికి మెచ్చితి, వర మిచ్చెద నీకు విను భ•వద్గర్భము భా
స్కరతేజుం డగుకొడుకై, వరవరి యయ్యెడును సకల•విద్యలయందున్. 30
క. ప్రశ్రయవతి వగునీచే, విశ్రుత మై గుణసమృద్ధి•వెలయుట వాఁడున్
విశ్రవసుం డనఁగా భువ, నశ్రావ్యం బైనభవ్య•నామము వడయున్. 31
క. మనరెండువంశములుఁ జే,ర్కొనఁ గను నీకొడుకువలనఁ • గోమలి యనినన్
విని సంతసిల్లి యట్టుల, తనయుని జనకోపమానుఁ • దడయక కాంచెన్. 32
శా. పౌలస్త్యుం డుదయించి నిర్మలకళా•స్ఫారీభవన్మూర్తి యై
బాలేందుం బ్రహసించుచుం బెరిఁగి య•ల్పం బైనకాలంబునం
జాలం గీర్తన కెక్కి యుజ్జ్వలతప•స్సంపత్తిఁ బొపారి ధ
ర్మాలోకంబున లోకము ల్వెలుఁగ నా•ర్యశ్లాఘ్యుఁ డై యున్నెడన్. 33
క. తేజోధనుఁ డగునమ్ముని, రాజితగుణజాలములకు • రాగిల్లి సుతం
బూజాపూర్వముగ భర, ద్వాజుం డాతనికి దేవ•వర్ణిని నిచ్చెన్. 34
ఉ. విశ్రవసుండు నమ్ముదిత • వేడుకతోడ వివాహ మై గృహా
స్థాశ్రమధర్మ మొప్పెసఁగ • యజ్ఞసమృద్ధి వహించుచుం గృపా
విశ్రుతబుద్ధిసంపద వి•వేకవిశుద్ధి ప్రసిద్ధి కెక్క భ
వ్యశ్రుతిచోదితాచరణ•మాభరణంబుగ నిత్యపుణ్యుఁ డై. 35

వైశ్రవణుని వృత్తాంతము.

క. ఆరమణియందుఁ గులవి,స్తారకుఁ డగుతనయుఁ బడసి • తత్సంతాన
శ్రీరమ్యతఁ గోరెడుసర,సీరుహసంభవుని సంత•సిల్లఁగఁ జేసెన్. 36
ఉ. తత్సమయంబున న్మునివి•తానము గొల్వఁగ వచ్చి యొంతయున్
వత్సలతం గుమారునకు • వైశ్రవణుం డనుపేరు వెట్టి య
త్యుత్సుకవృత్తి సత్తిగొని•యుం గొనియాడియు నట్లు పుత్త్రపౌ
త్త్రోత్సవ మాచరించెఁ గమ•లోద్భవుఁ డుత్కటహర్షమూర్తి యై. 37
క. ఆవైశ్రవణుఁ డఖిలవి,ద్యావిదుఁ డై యౌవనమునఁ • దప మొనరించెన్
దేవాసురసిద్ధమునీం,ద్రావళి తనధర్మనియతి • కచ్చెరువందన్. 38
క. నీరాహారసమీరా,హారంబులఁ జేసి చేసి • యది గాక కడున్
ఘోరం బగుతపము నిరా,హారుం డై చేసె బహుస•హస్రాబ్దంబుల్. 39
క. నిష్ఠమెయి నిట్లు వ్రతము ల,నుష్ఠింపఁగ సౌమ్యదర్శ•నుం డయి యమర
శ్రేష్ఠనివహమ్ముతోఁ బర,మేష్ఠి యరుగుదెంచెఁ దత్స•మీహిత మొసఁగన్. 40

చ. ముదమున నేగుదెంచి తన • ముందట నిల్చినశంభుఁ గాంచి త
త్పదసరసీరుహంబులయు • పాంతమునన్ ధరఁ జాఁగి మ్రొక్కి నె
న్నుదుటను మోడ్పుఁగేలును ద • నుద్యుతియుం బులకాంకురంబులున్
హృదయముభక్తిఁ బెంపుఁ బొ • యించుచు వైశ్రవణుండు నిల్చినన్. 41

ఉ. వత్స భవత్తపోనవది • వాకరుఁ గాంచి వికాన మొందె నా
హృత్సరసీరుహంబు వర • మిచ్చెద నిష్టము గోరు నావుడున్
వత్సలుఁ డైనపద్మభవు • వైశ్రవణుండు సముజ్జ్వలార్థసం
పత్సముదాయనిత్యసుఖ • భవ్యదిగీశత వేఁడె వేఁడినన్. 42

ఉ. అక్కమలాసనుండు వరు • ణాంతకజిష్ణులఁ జూచి మీకుఁ దో
డొక్కని దిక్పతిత్వపద • యోగ్యుని నే సృజియింప నున్నచో
గ్రక్కున నితఁడుం దదభి • కాంక్షయ చేసెఁ దగంగ నింక మీ
రొక్కటి యై జగం బరయు • చుండుఁడు నాలవవానిఁ జేసితిన్. 43

చ. అని వర మిచ్చి వైశ్రవణు • నాదరవిస్తృతనేత్రపద్ముఁ డై
కనుఁగొని నిర్జరత్వపద • గౌరవనిత్యుఁడ వైతి గాన నీ
కనుగుణ మైనయీరుచిర • యానముఁ గొమ్మని యిచ్చెఁ బుష్పకం
బనఁగఁ బ్రసిద్ధ మై మణిమ • యాకృతి నొప్పువిమానరత్నమున్. 44

ఆ. ఇవ్విధమున నిచ్చి • యింద్రాదిసురులతో, నజుఁడు పోవుటయు ధ • నాధిపతియుఁ
దండ్రికడకు వచ్చి • తత్పదాబ్జములకు, నెరఁగి భక్తియుక్తి • నెదుర నిలిచి. 45

క. కోరినవరము విమానము, గౌరవమున నాకుఁ గమల • గర్భుఁ డొసంగెన్
మీరలు నివాసదేశముఁ, గారుణ్యము సేయుఁ డనినఁ • గడు వేడుకతోన్.

క. ఆవిశ్రవసుఁడు తనదుప్రభావంబున నెల్లయెడలుఁ • బరికించి తదీ
యావాసయోగ్యముగ మది, భావించి ముదమున స్థ • పతికి ట్లనియెన్. 47

సీ. కమనీయముగ విశ్వ • కర్మ నిర్మించిన, మున్ను దైత్యశ్రేష్ఠు • లున్నపురము
జలనిధి పరిఖగాఁ • గలిగినయది లంక, యనఁగ లోకములఁ జే • ర్కొనిననెలవు
దనుజు లెల్లను జనా • ర్దనుచేత మర్దితు, లయి పోకఁ జేసి పా • డయ్యె నయ్యు
రమ్యనికేతనా • రామాభిరామ మై, యుల్లసిల్లెడు సుఖ • ముండు మచట

ఆ. ననిన నట్ల కాక • యని తండ్రి వీడ్కొని, బహువిధానురూప • పరిజనములు
పొదివి కొలువ నతఁడు • పుష్పకంబునఁ జని, యందు దివ్యసుఖము • లనుభవించె.

క. జనకునకు మ్రొక్కఁ బోవుచు, ననిమిషవల్లభునికడకు • నరుగుచుఁ గమలా
సనుఁ గొలువఁ జనుచు విహరించె నిశేచ్ఛం బుష్పకమున • సిద్ధపదమునన్.

చ. అన విని కుంభసంభవమ • హామునితో రఘువంశనాథుఁ డి
ట్లనియె మునీంద్ర మున్ను నను • రాధిపు లేలెడివీడు లంక త

జ్జనతపోవిభూతిబల • సత్త్వచరిత్రవిశేషము ల్జనా
ర్దనుదెస హాని పుట్టినవి • ధంబు వినం గడువేడు కయ్యెడున్. 50

క. ఆతనికి మనయెఱింగిన, యీతనికిని దారతమ్య • మెట్టిదియో మీ
చేత నెఱుంగవలయు నఱ, చేత నిడినయట్లు దెలియఁ • జెప్పు మునీంద్రా. 51

క. జనపతి తన్నట్లడిగిన, మునినాథుం డధికహర్ష • మునఁ బలికె దశా
ననదర్పదళన యేర్పడ, విను చెప్పెద నంతయును స • విస్తారముగాన్. 52

సుకేశునివృత్తాంతము.

క. హేతిప్రహేతు లనఁ బ్రఖ్యాతు లుదయ మైరి రాక్ష • సాన్వయమున నా
హేతి గృహస్థుం డయ్యెఁ బ్రహేతి తపంబునకుఁ జనియె • నెంతయు శాంతిన్.

ఆ. అంబుజాక్షి కాలుఁ • డనువానిచెలియలు, హేతిరమణి యైన • నాతి యొక్క
తనయుఁ గాంచె వీత • వినయు విద్యుత్కేశు, నతులబలపరాక్ర • మైకరసికు. 54

చ. అతఁ డభిరాముఁ డై పెరిఁగి • యౌవనసంపద నుల్లసిల్లుచుం
బ్రతి యిడరానిరూపమునఁ • బ్రస్తుతి కెక్కి వివాహ మయ్యె వి
శ్రుతముగ సంధ్య నాఁ బరఁగు • సుందరికూరిమిపుత్త్రి మన్మథా
ద్భుతలితగాత్రయష్టి యగు • సాలకటంకట సమ్మదమ్మునన్. 55

క. ఆలలన యౌవనంబునఁ, జాలా వగచి తుదిఁ బ్ర • సూతిక్రియకుం
గాలం బగుటయు మందర, శైలతటంబునకు నొంటి • నని యచ్చోటన్. 56

ఆ. వరతనూజుఁ గాంచి • కరుణావిహీన యై, విడిచి పైచి వచ్చి • విభునితోడ
వివిధకేలిఁ దేలి • విహరించు చుండె మ, న్మథవికారపూర • మగ్న యగుచు. 57

క. అంత నట నక్కుమారుం, డెంతయుఁ గరుణమ్ము దోఁప • నేడ్చుచు నుండం
గొంతవడికి భూతేశుఁడు, కాంతాసహితంబు వృషభ • గమనుం డగుచున్. 58

క. ఆచక్కటిఁ గ్రీడార్థం, బై చని యాయేడ్పు విని ద • యార్ద్రిత బాలుం
జూచి యకటకట యని గౌ, రీచారుముఖాంబుజము ని • రీక్షించు చొగిన్. 59

మ. అతివా వీనికిఁ దండ్రితోడిసరి ప్రా • యం బాసురత్వంబు ను
ద్ధతబాహాబలగర్వనిర్వహణమున్ • దైతేయవంశక్రమా
గతరాజ్యంబు నభశ్చరంపుఁబురముం • గామప్రచారంబు ని
చ్చితి నీచిత్త మెఱింగి నావుడుఁ గృపా • క్రీపారవశ్యంబునన్. 60

క. అప్పుడ గర్భం బగుటయు, నప్పుడ జన్మించుటయును • నప్పుడ ప్రాయం
బొప్పెడిజవ్వన మగుటయు, నప్పుడు దనుజాన్వయమున • కంబిక యిచ్చెన్. 61

క. కేశములు లెస్స యిప్పిశి, తాశనునకు ననుచుఁ గౌతు • కాన్వితమతి యై
యీశానుఁడు గావించె ను, కేశుం డనుపేరు వాని • కిం బ్రకటముగన్. 62

చ. అతఁడు వరప్రసాదమహి • మాతిశయంబునఁ జేసి విష్టప
త్రితయము గీడ్పడం దనదు • తేజము చెల్లుచు నుండ లీల న

ప్రతిహతవృత్తి నెల్లెడ న•భశ్చర మైనపురంబుతోడ నం
చితగతులం జరించె విల•సిల్లుచు నీశ్వరలాలనీయుఁడై. 63
క. ఉన్నయెడ నాసుకేశుఁడు, హోన్నతి కెదనోటువడి వ•రోరూపగుణో
త్పన్నానురూపమతిఁ దన, కన్నియ దేవమణి నిచ్చె • గ్రామణి ప్రీతిన్. 64

మాల్యవదాదులు తపంబుచే బ్రహ్మవలన వరంబులు వడయుట.

తే. ఇట్లు గంధర్వవల్లభుఁ • డెలమిఁ గూఁతుఁ
దనకు నిచ్చిన వరియించి • దానివలన
మాల్యవంతుఁ డనంగ సు•మాలి యనఁగ
మాలి యనఁ గాంచెఁ గొడుకుల•మహితయశుల. 65
ఉ. ఇవ్విధిఁ బుట్టి తండ్రి పర•మేశువరంబున సద్భుతస్థితిన్
జవ్వన మాదిగా నఖిల•సంపదలుం గను టెల్ల వింక నా
మువ్వురు నుత్సహించి తపః•ముం బరమేష్ఠిగుఱించి చేయఁగా
నవ్విబుధాచలంబునకు • నర్థిమెయిం జని సువ్రతస్థులై. 66
ఉ. ఆర్జవశాంతిదాంతినియ•మాదిగరిష్ఠగుణైకనిష్ఠమై
నిర్జితచిత్తవృత్తు లయి • నిర్మలధర్మపరంపరాప్రభా
వార్జన మెల్లలోకములు • నద్భుతమందుచు సంస్తుతింప నా
వర్జితబుద్ధిఁ జేసి రన•వద్యతపంబునఁ బద్మసంభవున్. 67
శా. ప్రత్యక్షం బయి దేవబృందములతోఁ • బద్మాసనుం డర్థి నా
దిత్యాద్రిస్థలి నిల్చి పొల్చుటయు దై•తేయాత్మజు ల్సంభ్రమ
ప్రీత్యుత్కర్షము లంతరంగముల ఘూ•ర్ణిల్లంగ సర్వాంగసాం
గత్యస్వీకృతభూతలం బగునమః•స్కారంబునం బుణ్యులై. 68
క. కరకమలయుగళపుటశే, ఖరులును భక్తిభగనమ్ర•గాత్రులు నై ని
ల్చిరి వరదానౌత్సుక్య, స్ఫురితాధరుఁడై నపద్మ•జునికట్టెదురన్. 69
ఉ. అత్తఱి వారిఁ జూచి కరు•ణార్ద్రగతి ని ట్లనియె న్వరించి దై
త్యోత్తములార మీతపము • నుగ్రత కచ్చెరు వంది వచ్చితిం
జిత్తములందు మీ రఖిల•షించినయట్టివరంబు లెల్ల నే
నిత్తుఁ గడంగి కోరికొనుఁ • డిప్పుడ దేవమునీంద్రసన్నిధిన్. 70
ఉ. నావుడుఁ బొంగి యద్దనుజ•నందను లి ట్లని రేకవాక్యులై
దైవతయక్షకింపురుష•దానవమానవకిన్నరాదినా
నావిధభూతకోటుల ర•ణంబున గెల్వఁ బరస్పరప్రమో
దావహమైననెయ్యముఁ జి•రాయురవాప్తియు మాకభీష్టముల్. 71
తే. ఇవ్విధంబునఁ గోరిన•నెలమిఁ బొంది
యట్ల కావుత మని కమ•లాసనుండు

వాసవాదులు వెఱఁ గంద • వరము లొసఁగి
మునులు గొలువ నిజావాస•మునకుఁ జనియె. 72

మాల్యవంతుఁడు లంకయందు నివసించుట.

చ. వరములు గాంచి బాహుబల•వంతుఁ డనం దగుమాల్యవంతుఁ డ
చ్చెరు వగువిక్రమంబునఁ బ్ర•సిద్ధి వహించి నిజానుజన్ములం
గర మనురక్తి మన్ననఁ జ•గం గొనియాడుచు సర్వలోకభీ
కరుఁ డయి దేవతామునిని•కాయము దల్లడ మందు చుండఁగన్. 73
క. దానవలక్ష్మివిభవ ము, న్నూనంబై నెగడ ననద•శోద్ధతగతి నెం
దేనిం జని విహరించుచుఁ, దా నొక్కెడ విశ్వకర్మఁ • దద్దయుఁ బ్రీతిన్. 74
క. రావించి యిట్టు లనియెను, దేవతలకు నెల్లనీ వ•తిస్థిరమతివై
కావింతు నివాసము లొక, యావాసము మాకొనర్పు • మభిరామముగాన్.
తే. అదియు రజతాద్రి నొండె హి•మాచలమున
నొండె మందరనగమున • నొండె బాగు
చూచి నీశిల్ప మేర్పడ • సుభగరత్న
సంపదుజ్జ్వలముగ రచి•యింపవలయు. 76
క. అని తనతోఁ జెప్పినయ, ద్దనుజపతికి విశ్వకర్మ • తాఁ దొల్లి సురేం
ద్రునియనుమతమున దక్షిణ, వననిధిలో నొక్కపురము • వర్ణన కెక్కన్. 77
క. ఒనరించుటయుఁ ద్రికూటం, బనునున్నతభూధరంబు•నం దది శతయో
జనవిస్తీర్ణం బగుటయుఁ, గనకప్రాకారసప్త•కము గల్గుటయున్. 78
సీ. అఖిలదిక్కులును స•న్ముఖములయగుటయు, మందిరమ్ములురత్న•మయము లగుట
గోపురావళి నభో•వ్యాపిని యగుటయు, మార్గముల్ మృదుకుట్టి•మమ్ము లగుట
తోరణోత్కరము ర•త్నారూఢ మగుటయు,నంగణంబులుమనో•హరములగుట
దేవాలయంబులు • దివ్యంబు లగుటయు, నాపణవ్రాతంబు • హైమ మగుట
ఆ. పేరు లంక యగుట • యారామకేదార, కమలషండదీర్ఘి•కావిభూతి
పాత్ర మగుట ప్రబల•శత్రుపరాక్రమా, గమ్య మగుట చాల•రమ్య మగుట.
క. ఎఱిఁగించి మీకు నునికికి, నొఱపు సకలదైత్యకోటి•యును మీరలు నే
ర్తెఱఁ జని యం దుండుఁడు గడు,నుఱవనినెయ్యంపుసముచి•తోక్తులఁ దెలుపన్.
క. దనుజపతి లంకకందువ, గని నిధి నిఱుపేదవాఁడు • గన్నట్లు మనం
బునఁ బొంగి యనుజసహితము, చని యప్పురి దైత్యవంశ•సామ్రాజ్యముగాన్.

మాల్యవదాదులు పెండ్లిలై పుత్త్రులం గాంచుట.

ఆ. నెగడి యున్నయెడ న•నింద్యచరిత్ర గం, ధర్వి నర్మదాభి•ధాన ప్రీతిఁ
గోరి యిచ్చెఁ దనదు•కూఁతుల ముగ్వుర, దానవేశ్వరునకుఁ • దమ్ములకును.

క. క్రమమున సుందరియును గే, తుమతియు వరదయు నన న్వధూటీత్రయముం
దమమువ్వురుఁ బూర్వజపూ, ర్వముగఁ బ్రమోదములతో వివాహం బైనన్.

సీ. అందు సుందరి యను • నరవిందనయన యు, న్మత్తు సుప్తఘ్ను నున్మత్తు యజ్ఞ
కోపు దుర్ముఖుని విరూపాక్షు వజ్రము, ష్టిని గని పుత్త్రికనవలఁ గనియె
నా కేతుమతియు ధూమ్రాక్షుఁ బ్రహస్తుఁ గం, పనుఁ గాలకార్ముకు • భద్రదత్తు
భాసకర్ణాంకు సుపార్శ్వ సంహ్రాదిని, గాంచెను వరదయుఁ • గైకసియును

తే. నోలిఁ గుంభీనసయును బుష్పోత్కటయును
ననఁగ నలువురు వామలోచనలఁ గనియె
ననలు నీలుని సంపాతి హరునిఁ బడసె
వరద పదపడి దానవాన్వయము వెలిఁగె. 84

మాల్యవంతుఁడు లోకంబుల బాధించుట.

శా. సంతానం బభివృద్ధి నొందిన బలోత్సాహం బెలర్పం బలా
క్రాంతాశేషదిగంతుఁ డై బలువిడిన్ • రక్షోగణేశుండు దు
ర్దాంతుం డై శ్రుతిబాధ సేయుచుఁ గ్రతుధ్వంసంబుఁ గావించుచుం
గాంతారాంతరవాసు లైనమునులం • గారించుచుం గ్రూరుఁ డై. 85

మ. పరనారీహరణం బొనర్చు వివిధోపాయంబుల న్మేదినీ
సురవర్గంబుల నొంచు దేవగృహసంశోభాభిఘాతంబు సే
యు రవీందుద్యుతిజాలము ల్మలుపు మాయోపాయకేళీకృతా
దరుఁ డై నిర్జరకోటిఁ గష్టపఱుచున్ • ధర్మంబు నష్టంబుగాన్. 86

ఇంద్రాదులు హరుననుజ్ఞచే విష్ణువును వేఁడుట.

చ. ఋషులును దేవతాగణము • లెంతయు బెగ్గల మంది యార్తు లై
వృషగమునుండు దీర్చు మనవేదన యంచు మహేశుఁ గాంచి దు
ర్విషహము లైనయాపరిభవించుట లెల్ల నెఱుంగఁ జెప్పి ని
స్తుషముగ దైత్యవర్గములఁ • ద్రుంపఁగఁ గోరిరి దైన్య మేర్పడన్. 87

చ. హరుఁడు సుకేశుమీఁదికృప • నాతనిసంతతి గల్గ కుంఠియున్
సురమునివృత్తిభంగములు • చూడఁగఁ జాలక యేను నేర నా
హరికడ కేగుఁ డాతఁ డభయం బొసఁగున్ దయ మీకు నన్నఁ జె
చ్చెరఁ జని శౌరి కంతయును • జెప్పి రరాతులజన్మ మాదిగాన్. 88

శా. గోవిందుండు దయామతిం బలికె నాకుం జెప్పఁగా నేల రు
ద్రావిర్భావితశక్తి నే నెఱుఁగనే • యాదైత్యుఁ డత్పుత్త్రకుల్
భావారూఢులు గారె పద్మజవరప్రాప్తానుభావు ల్తదీ
యావాసం బగులంక వింతయె త్రిలోకాక్రోశ మాలింపనే. 89

ఉ. ఐనను మీమతం బెఱుఁగు • నంతకు నేమియుఁ జేయ నైతి న
ద్దానవుల న్సముజ్జ్వలసుదర్శననిర్దళితాఖిలాంగులం
గా నొనరించి లోకముల • కల్మష మంతయుఁ బాచి యుత్సవ
శ్రీ నుపారఁ జేసెద విరించిమహేశులు సమ్మతింపఁగన్. 90

మాల్యవదాదు లమరావతిపై దండెత్తుట.

క. అని వీడ్కొల్పిన మోదం, బునఁ బొందుచు నిజనివాసములకు శతమఖా
ద్యనిమిషులు ఋషులుఁ బోయిన, యనంతరము మాల్యవంతుఁ డంతయు వినియెన్.

క. విని యొక్కింత వగచి య, ద్దనుజేంద్రుఁడు విక్రమైకతత్పరుఁ డగుచున్
మనమున గర్వము గదురఁగ, ననుజుల రావించి యిట్టులనియెఁ గుపితుఁ డై.

మ. మనల న్ధూర్జటితోడ గోసడిచి కామధ్వంసి పట్టిక పొం
దని చక్రాంకునిఁ జూపి పోవిడ సురేంద్రాదు ల్సరోజాతునిం
గని యెగ్గు ల్ప్రకటించినం గినిసి లోకంబు ల్వినంగా నతం
డనుమానింపక పూనె దైత్యకులసంహారంబుఁ గావింపఁగాన్. 93

ఉ. పూర్వమునన్ హిరణ్యకశిపుప్రభృతుల్ దనచేతఁ జచ్చినన్
గర్వము మీఱి యున్కి మురఘస్మరుఁ డెట్లుఁ గడంగు నాతనిన్
సర్వజగంబులున్ బెదర • సంగరరంగమునన్ జయించి హృ
త్పర్వ మొనర్పఁగావలయు • దైత్యులకు న్మన మెల్లభంగులన్. 94

క. అనిన సుమాలియు మాలియు, నని రతఁ డీట వచ్చె నేని • నదె యయ్యేడు న
య్యనిమిషు లెగ్గులు మనపైఁ, బొనరించినదాన నింత • పుట్టెను గంటే. 95

క. కావున నమరావతిపైఁ, బోవలయుం జుట్టుముట్టి • పోరిగొని పిదపన్
దేవతలపక్ష మై యని, కేవీరుఁడుఁ గడఁగె నేని • గెలుఁగుద మతనిన్. 96

ఆ. అనిన మాల్యవంతుఁ డగుఁ బోలు నిదియని, నయన మవుడుచాటఁ బంచి కదలి
యమితవివిధవాహనారూఢయోధవీ, రోద్ధతముగ నడిచె నుద్దవిడిని. 97

ఉ. అత్తఱిఁ గెంపు మీఱినఘనావళి యాకస మెల్లఁ గప్పి క్రొ
న్నెత్తురు నెమ్ములుం గురిసె • నీరధి యెంతయు ఘూర్ణమాన మై
యుత్తల మొందెఁ బర్వతము • లొక్కమొగిం గదలె న్మహోల్కముల్
మొత్తముగట్టి రాలె బలము ల్వెఱఁ గందఁగ కేటు దెల్పుచున్. 98

ఉ. అంతయుఁ జూచియున్ దితిసుతాధిపుఁ డప్డు మనంబులోన నా
వంతయుఁ గొంకు లేక దివిజావళికిన్ మనచేయుహానికై
యెంతలు పుట్టెఁ జూడుఁ డని • యేడ్తెఱఁ జూపుచుఁ దమ్ములన్ బలం
బంతటికిం బురస్సరుల • రై చనుఁ డంచుఁ బరాక్రమోన్నతిన్. 99

క. చెలఁగుచు నమరావతికిం, బలరంగ నడచు పెఱఁగి భయభ్రాంతి మెయిం
గలఁగఁగఁ బాఱి మహేంద్రా, దులు వుచ్చి రుపేంద్రుకడకు దూతం గడఁకన్.

ఆశ్వాసాంతము.

ఉ. కాయికవాచికాత్మికవికారవిసర్జనవిస్ఫురత్తనూ
దాయకు నానకారివసుధావరహర్షరసప్రకర్షసం
ధాయకు సూరిశోభనవిధాయకు నుద్భటరాజదుర్దశా
దాయకుఁ శ్రీత్రివర్గపరిధాయకు దీనజనార్థదాయకున్. 101

క. పాండిత్యసుభగుఁ ద్రిభువన, పెండేరు నరాతిభూపభీషణబాహా
దండాభిరాము కామా, మండలచిత్తాపహారమకరపతాకున్. 102

మాలినీవృత్తము. సకలజనమనోజ్ఞుం జండభాషానభిజ్ఞుం
బ్రకృతిఘటితరాగుం బ్రస్ఫురత్త్యాగభోగుం
జకితనృపశరణ్యుం జారులావణ్యగణ్యుం
బ్రకటసుగుణసంగుం గాయవేశ్యాభుజంగున్. 103

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్త్రి బుధారాధనవిధేయ
తిక్కననామధేయ ప్రణీతం బయిన యుత్తరరామాయణం బను మహాకావ్యంబు
నందు ద్వితీయాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

నిర్వచనోత్తరరామాయణము

తృతీయాశ్వాసము.

క. రమ్యతానిరూఢమ
హోరమ్యుం బుణ్యవంశముదితయశస్యుం
గారుణ్యార్ద్రమనస్కుఁ బ్ర
జారంజనశీలు మనుమజగతీపాలున్. 1

విష్ణువు దేవతలకుఁ దోడై రాక్షసులతో యుద్ధము సేయుట.

చ. హరిఁ గని దేవదూత చరణానతుఁడై యనుగేంద్రసేన ని
ర్జరనగరంబుపైఁ బెలుచ రాకయు నాకము బెగ్గలంబునం
దిరుగుడుపాటుఁ జెప్పిన నతిత్వరితంబునఁ గౌతుకంబుమై
గరుడుని నెక్కి శార్ఙ్గగుణగాఢరవంబు నభంబు నిండఁగాన్. 2

క. రక్షోవధయును సుమనో, రక్షయు మదిఁ గోరి యాదరంబున రాజీ
వాక్షుఁడు సిద్ధులజయశ, బ్దాక్షరములఁ గిన్నరీచయముగానంబున్. 3

క. కొంచెపునగవుల సంభా, వించుచు వివిధాయుధాంశువితతుల్ దిశలన్
నించుచు దనుజతమముఁ దూ, లించుచు రణకేళిలోలలీలం జనుచోన్. 4

క. గరుడునిపై శార్ఙ్గధను, ర్ధరుఁ డగువిష్ణుండు మెరుతటిఁ బొల్పుతటి
త్పరివృతజలదముఁ బోలుట, విరియ దనుజరాజహంసవితతి యితనికిన్. 5

మ. అని బృందారకవందిబృందము లమందానందముం బొంది కీ
ర్తన సేయం ద్రిదివంబు ముట్టికొన సుద్దామప్రతాపంబున
న్దనుజానీకము చేరఁ కుండ నడుమ న్వారింపఁగాఁ బూని చ
య్యన నేగెం బతగేంద్రపక్షపవనవ్యాధూతదిగ్భిత్తియై. 6

మ. చని నాకంబున కడ్డపడ్డ హరియుత్సాహంబు వీక్షించి య
ద్దనుజాధీశుఁడు చేయి వీచుటయు మాద్యద్దంతివర్గంబు న
శ్వనికాయంబుఁ బదాతిలోకము రథవ్రాతంబు నొక్కుమ్మడిన్
ఘనమార్గం బఖిలంబు గప్పి పడగల్ గ్రాలన్ వడిం దాఁకినన్. 7

తే. మందహాసంబు చేసి యామందరవము, మిగిలి రిపుతూర్యరవములు మ్రోఁగిపోఁగ

పాంచజన్యంబుఁ బెలుచఁ బూ•రించి శార్ఙ్గ,గుణము సారించి దానవ•గణముఁ జూచి.

క. కడఁకఁ దలమీఁటి యల వే,ర్పడ మును దలపడఁ దలంచి • పఱతేరంగా
విడుచుచు నొక్కొకయమ్మునఁ, బడ నేయుచు వచ్చె వీర•భటులం గడిమిన్.

చ. తొలితొలి గడ్డవీనుఁగులఁ • ద్రొక్కుచు నొండొరు మీఱఁ జూచున
గ్గలికఁ గడంగి బాహుబల•గర్వము చూపఱు మెచ్చ నుగ్రదై
త్యులు దలపడ్డ వారినము•ద్ధతి కుత్సవ మంది శార్ఙ్గమం
దలవున నిల్వరించె నిశి•తాస్త్రము లూఁతయి వ్రాలునట్లుగన్. 10

ఉ. కూలినవారిఁ జూచి వెడ•గొంకిన మెచ్చక మున్ను వెన్నుగా
నేలకుఁ జొచ్చువారుఁ దమ•నెయ్యుర కడ్డము వచ్చువారు ను
క్కీలయి నేర్పు లేక తమ•కించి పయింబడి నొచ్చువారు ముఁ
వాలినమచ్చరం బగుట•వారణసేయక వచ్చువారు నై. 11

క. దానవు లేయుచు వైచుచు, సేనలఁ బురికొల్పుకొనుచుఁ • జేరిన శార్ఙ్గ
జ్యానాదభరితరోదసి, యై నారాయణుఁడు మార్గ•ణాంబుధి ముంచెన్. 12

చ. మునుమును వీఁకఁ దాఁకి రొక•మోహర మచ్యుతుచేత ప్రగ్గుటన్
మొనలు గలంగినం గని స•ముద్ధతవృత్తి నదల్చి వెన్నద
న్ని నిలిచె దానవేశ్వరుఁడు • నెక్కొనఁగా దనముద్దుఁదమ్ములున్
దనయులు దండనాథులు ను•దగ్రత సేనకు దర్పమెక్కఁగన్. 13

క. బరవసమునఁ గోత్తలచే, సిరి పురికొని కడఁగి దైత్య•సేనలు మగుడన్
హరిఁ బొదిసెఁ జపలజలదో, త్కర మతిసాంద్రముగ నభముఁ•గప్పినభంగిన్.

ఆ. ఓరలేక దొరలు • పోరికిఁ జొచ్చిరి, కడిఁదినుగలుఁ బేరు • కలుగువారు
నడరి ముట్టఁ గవిసి•రరవాయిగొనక కో, లాహలముగఁ గాల్బ•లమ్ము గదిసి. 15

క. శరములఁ జక్రంబులఁ దో, మరములఁ గుంతముల గుప్పి•మానుగ ఖడ్గ
క్షురికా హల పరిఘాము, ద్గర ముసల పరశ్వధములఁ•గప్పిరి కడిమిన్. 16

శా. సర్పారాతిపయి న్నిజాంగముల పైఁ • జంచద్భుజాభీలతన్
దర్పం బేర్పడ నొక్కపెట్ట యటులా • దైతేయవీరు ల్దిశా
సర్పద్దీప్తిసటాజటాలపటుశ•స్త్రవ్రాతముల్ సాంద్రమై
యూరొప్పకుండఁగ నించిరన్ మురహరుం • డుద్దామకోపాగ్ని యై. 17

చ. గుణమున లస్తకంబునను•గోటియుగంబున గేలఁ దారఘీ
షణముగ నుప్పతిల్లి రథ•సంబుగ రేఁగినమాడ్కిఁ దీవ్రమా
ర్గణనికరంబు లొక్కట న•రాతిబలంబులఁ గప్ప శార్ఙ్గని
క్వణనము రోదసీకుహర•కర్పరముం బగిలింప నుగ్రతన్. 18

క. అరదములు రథికవరులును, హరిసారథికేతుసహిత • మై పొడిపొడి గాఁ
గరులును జోదులు డొల్లఁగఁ, దురగంబులు రావుతులును•దుత్తునియలు గాన్.

క. ఏయుచుఁ గాపాడకిఁ గొని, వ్రేయుచు నందకమునను వి•విధగతిఁ దునియల్
సేయుచు మధుమథనుఁడు దై, తేయతతిం గూల్చె నుద్ధ•తిం బడలుపడన్. 20

చ. అడరిన మేఘపంక్తి విరి•యం బటువేగమహానిలంబు బ
ల్విడి భయదప్రకారముగ • వీచు తెఱంగున దైత్యసైన్యముల్
సెడి నలుదిక్కులం బఱవఁ • జేసి యమందవిజృంభణంబునం
బిసుగులపిండు బిట్టులియ • పెల్లున విష్ణుఁడు శంఖ మొత్తినన్. 21

ఆ. పాఱలేక చాలు•పడ డొల్లె భటకోటి, కరులు గిరులు గూలు•కరణి మ్రొగ్గె
ఘోటకంబు లెల్ల•గుండియ లవిసి శో,ణితముఁ గ్రక్కె శంఖ•నిస్వనమున. 22

చ. తదవసరంబునం బెలుచఁ • దాఁకి సుమాలి యుపేంద్రుపైఁ బటు
ప్రదరము లభ్రమద్రిశిఖ•రంబును వారిని ముంచినట్లు పె
ల్లిదముగ నేసె దైత్యులు చ•లింపక సంగరకాంతుఁ గ్రమ్మఱం
బొదువ సహోదరు ల్ప్రమద•పూరితచిత్తులు గా నుదగ్రుఁడై. 23

క. వనజాక్షుఁడు దరహాసం,బునఁ బొదివినకినుక వక్త్ర•మున ముసుఁగువడం
దునిమెను లీలమెయిన్ గ్ర,క్కున నాతనినూతుశిరముఁ • గ్రూరాస్త్రమునన్.

ఉ. సారథి వడ్డ నశ్వములు • సంచలతం బెనఁగాడి యీడ్చినం
దే రను వేది యగ్రజుఁడు • ద్రిప్పికొనం గని మాలి యడ్డమై
పోరన వచ్చి యవ్విహగ•పుంగవకేతను నేసె నెంతయుం
గ్రూరము లైనయమ్ములను • గుర్వుగ దానవు లుత్సహింపఁగన్. 25

ఉ. మాలిశరంబు లొక్కమొగి•ముంచక గప్పినమాడ్కిఁ గప్పడుం
గూలఁగ నేసె వానిరథ•ఘోటములన్ హరి వాఁడు గ్రక్కున
శ్శైలతటంబు డిగ్గుమృగ•నాథుక్రియన్ గద వుచ్చికొంచు నా
భీలగతిన్ రథంబు డిగి • భీమజవంబున నంట నార్చుచున్. 26

క. పఱతెంచి కదియఁబడి యే,త్తుల వ్రేసిన మోము దాఁకి • తిరిగ గరుడి య
త్తఱిఁ జక్రంబున హరి పెడ, మఱి వైచెను దనుజనుజు•మస్తకము దెగన్.

— మాల్యవంతుఁడు విష్ణువున కోడి పాతాళముఁ జొచ్చుట. —

శా. మాలిం జంపిన మాల్యవంతుఁ డుదితా•మర్షప్రకర్షంబునం
గారాగ్నిప్రతిమానుఁడై నిజభుజా•గర్వంబు మై లీల నున్
మీలజ్జ్వాలకరాళశక్తిఁ గొని మే • మే తాఁకి వక్షస్స్థలిం
గీలించెం జలదంబుపై మెఱుఁగుమా•డ్కిన్ శౌరికిం జెన్నుగాన్. 28

క. ఆశక్తిమొ కొని క్రమ్మఱఁ, గేశవుఁ డసురేంద్రు వైవ • గిరిపైఁ బడుతీ
వ్రాశనిచాడ్పున వక్షో,దేశంబునఁ బడిన నొచ్చి • ధృతి వాటించెన్. 29

ఆ. మూర్ఛవోక నిలిచి • మూఁడుమొగంబుల, శూల మెత్తికొని క•రాళవృత్తి
వడచి నెమ్మొగమునఁ • బొడిచె నింద్రానుజు, దేవతలమనంబు • దిగ్గనంగ. 30

క. పొడిచి పిఱిఁదిదెసకయి పో, యెడిదానవు వ్రేసె గద మ•హీధరుఁడు గడుఁ
బడిఁ బక్షంబులఁ బొరిఁబొరి, నడిచెను విహగాధిపతియు • నత్యుగ్రముగాన్. 31

సీ. గద దాఁకి మూర్ఛిల్లి • గరుడునిరెక్కల, గాలిచే దవ్వగఁ • దూలిపోయి
తెప్పిఱి లేచి నల్•దిక్కులు గనుఁగొని, పాఱియుఁ జచ్చియు • బయలుపడ్డ
బలములోపలఁ జేయఁ • గలవారి బంధుల, దొరలను గానక • బరవసంబు
దక్కి తమ్ముండును • దాను నొండొరువులఁ, జూచు చున్నంతన • వీచె గరుడి

ఆ. పక్షమారుతమునఁ • బరిపరి యైనయా, సేనతోడఁ గూడి • దానవేంద్రుఁ
డాకులముగఁ జొరువు•టాకులచాడ్పునఁ, ద్రిప్పికొనుచు నెగసి • తెరలి పఱవ.

క. అమ్మెయిని నోడి తానుం, దమ్ముఁడు హతశేష మైన•దానవబలముం
గ్రమ్మఱి తమవచ్చినమార్గమ్మునఁ బాఱెను విహంగ•గమనుం డెగవన్. 33

మ. కడువేగంబున లంక కేగి తమదో•ర్గర్వంబు దైత్యారిచేఁ
బడి భంగంబునఁ బొందినన్ భయభర•భ్రాంతాత్ము లై యందునుం
దడయన్ బెగ్గిలి బృంద మెల్లఁ గొని పా•తాళంబు క్రిందం జొరం
బడి రా దేవమునీంద్రకోటికి నన•ల్పప్రీతి నందిల్లఁగాన్. 34

అగస్త్యుఁడు రామునకు రావణాదులకథ చెప్పుట.

క. వనజాక్షుఁ డొకఁడు వెలిగా, దనుజుల నెవ్వరికి గెలువఁ • దలఁపఁగ నగు నిం
ద్రుని కప్పుడు తమ్ముఁడ వై, తనయుఁడ వై తిపుడు నీవు • దశరథపతికిన్. 35

ఉ. సత్త్వరజస్తమోగుణవ•శస్థితిఁ గైకొని నీవ లీల బ్ర
హ్మత్వము దాల్చి లోకముల • కన్నిటికిన్ జననం బొనర్తు వి
ష్ణుత్త్వము దాల్చి వానికి మ•నోజ్ఞతమస్థితి వృత్తిఁ జేర్తు రు
ద్రత్త్వము దాల్చి వాని కుచి•తంబుగ సంహృతిఁ గూర్తు రాఘవా. 36

ఉ. సాధులఁ గావ దుష్టజన•సంహరణం బొనరింప ధర్మముల్
బాధలఁ బొందకుండఁ బరి•పాలనసేయఁ దలంచి యాత్మమా
యాధృతిఁ బుట్టువుం బనుల • నాదర మొప్పఁగఁ దాల్చి పొల్చుటన్
మాధవ మర్త్యుఁ డండ్రు నిను • మందమతుల్ భవభావయూథు లై. 37

తే. అధిపతి సాలకటంకటు • లనఁగఁ జనిన,నాఁటివారుఁ బౌలస్త్యులు•నాఁగఁ బరఁగు
నేఁటివారు సమానులు • నిక్క మరయ,బాహుబలమున నాహవ•దోహలమున.

మ. అనినన్ రాఘవకుంజరుండు మునినా•థాగ్రేసరుం జూచి యి
ట్లనియెన్ మాల్యవదాదివృత్తము ప్రసం•గాధీన మై వుట్టె నే
మును మీచే వినురావణాదులకథల్•ముట్టం బ్రశంసింపఁ దా
తనిఁ దత్సోదరులం దనూజు వినఁ జి•త్తం బుత్సుకం బయ్యెడిన్, 39

ఆ. రాముఁ డిట్టు లడుగ • నాముని సెప్పెఁ బా,తాళభువనమున మ•దం బడంగి
యున్నయాసుమాలి•యొకనాఁడు సౌందర్య,వినయమహితదనదు•తనయఁ జూచి.

ఉ. రూపగుణంబులందు నను•రూపత గల్గువరుండు దీనికిం
జేపడు నొక్కొ పుత్త్రిలఁ బ్ర•సిద్ధులఁ బల్వురఁ గాంచు నొక్కొ ల
క్ష్మీపరిణామహృద్య మగు•జీవన మక్కట గల్గు నొక్కొ యీ
ప్పాప మదన్వయక్రమముఁ • బాత్రముఁ జేయు నొకో పొగడ్తకున్. 41

క. ఈలోకంబున నరసితి, మే లెల్లెడ వరునిఁ గాన • మేదిని కరుగం
జాలక యున్నను బోవదు, బాలికఁ గొని పోవ వలయుఁ • బరిణయమునకున్.

మ. అని యుల్లంబున నిశ్చయించి సుకుమా•రాకార నాకైకసిం
గొని వేడ్కన్ మహి నెల్లెడం దిరిగి ర•క్షోనాథుఁ డెం దైన న
ల్లునిఁ గల్యాణగుణోత్తరుం బడయ కె•ట్లుం బోవఁ బో మ్మంచు న
ల్లనఁ జేరెం దరుపోతకాంత మగుపౌ•లస్త్యాశ్రమోపాంతమున్. 43

ఆ. అచటఁ గనియెఁ దండ్రి • నతిభక్తి వీడ్కొని, ఘనవిమాన మెక్కి•యనుపమాన
మహిమ వెలయఁ బురికి • మగుడఁ బోవఁగ ధనాధ్యక్షు రుచిరహా•ర•ధవళవక్షు.

క. కనుఁగొని సుమాలి యితనిం,గను మునిచంద్రునకు నిత్తుఁ•గన్నియ నని సం
జనితకుతూహలుఁ డై యు, వ్వనితకు ని ట్లనియె గార•వంపుంబలుకులన్. 45

చ. తగినవరుండు నీకు వని•తా వినుము విశ్రవసుండ యాతఁ డా
ర్యగుణవిభాసి యమ్మునిజ•నాధిపుపాలికి నీవు పోయి యిం
పుగ వరియింపు నీ కనిన • పుత్త్రిలచేత మదన్వయంబు రూ
పగు నిదె చూచితే ఘనుఁ ద•దాత్మజు నుజ్జ్వలవైభవోన్నతున్. 46

ఉ. నా విని తాను ముగ్ధ మనము•నం దలపోయువిధంబ తండ్రి సం
భావనఁ జెప్పినన్ వికచ•పద్మవిలోచన సంతసిల్లి యేఁ
బోవుట యుక్త మేని ముని•పుంగవు నాశ్రమ మెద్ది పోదునే
నావుడుఁ జూపి సమ్మదము•నన్ సుత వీడ్కొలిపెన్ సుమాలియున్. 47

క. చని కైకసి పౌలస్త్యుం, గని వినయవిలాసభయవి•కాసవ్రీడా
జనితవికారసుభగనిజ, తనులత వెడవ్రాలఁ జతుర•తం బ్రణమిల్లెన్. 48

ఆ. మ్రొక్కి నిలిచి యతని • ముందట మేదిని,నంగుటమున నొరయు•చున్నఁ జూచి
యెచటనుండి రాక • యెవ్వనిసుత వేమి, పనికి నిందు వచ్చి • తనిన నదియు.

ఉ. ఏను సుమాలికూఁతుర ము•నీశ్వర మి మ్మిటఁ దండ్రిపంపునం
గానఁగ రాక యుంచు నను•గాంతి దలిర్చెడిమోము వాంచుచుం
దా నటఁ [illegible] విది•తంబుగఁ జెప్పుట యైన సంకుర
శ్రీ నినుపార విశ్రవసు•చిత్తలతం గరుణాస్వరూప మై. 50

క. ముని యమ్మానినియింగిత,మును నెఱిఁగియు దివ్యబోధ•మున నేర్పడ నె
ల్ల వరసి యల్లనినగవున, మునింగి మృదుమధురవాక్య•ముల ని ట్లనియెన్. 51

చ. జనకుఁడు గోరి నిర్మలవి•చారమునం దగ నిశ్చయించి ని
న్ననుమతిసేయ నీవును బ్రి•యంబున నియ్యెడ కేగుదెంచు టె
ల్లను నగు న్నాదెనం దనయ•లాభముఁ గోరితి వియ్యకొంటి నే
ను నకట వేళ క్రూరము త•నూజులఁ గ్రూరులఁ గాంతు కామినీ. 52

చ. అనవుడు మీఁకృపం బడయు•నాత్మజు లుగ్రులు గాఁగఁ బాడి గా
దనవుడు నీదుసంతతికి•నంతకుఁ గొండొకవాఁడు శాంతుఁడై
వినయవివేకధర్మముల•విశ్రుతబుద్ధి వహించు మత్కులం
బును భవదీయవంశమును•బూతము సేయు సరోజలోచనా. 53

క. అని యూఱడించి ముని య,వ్వనితం గైకొనియె నదియు•వల్లభుచిత్తం
బునకుఁ దగుచరిత మన్ననఁ, గని సంతస మంది కొంత•కాలంబునకున్. 54

క. పదితలలుం గోఱలు నిరు,వదిచేతులు నిరులు గవియు•బలుమేనును గెం
పొదవిననయనంబులు ను,న్మద మగుహృదయంబుఁ గలత•నయునిం గాంచెన్.

ఆ. కనినయప్పు డచటఁ•గడు నుగ్ర మగురక్త,వృష్టి గురిసె నుల్క•లష్టదిశలఁ
బడియె వఱపులఱచెఁ•బిడుగులుర్విని బడి,మ్రోసె గాడ్పు నుడిసెఁ•మాసెనినుఁడు.

క. మునివరుఁడు వికటుఁ డగుతన,తనయుకడకు వచ్చి వదన•దశకంబు గనుం
గొని వానికి దశవదనుం,డనియెడునామం బొనర్చెఁ•నాసుతుపిదపన్. 57

సీ. అధికప్రమాణస•ర్వాంగఘోరాకారుఁ, గుంభకర్ణుం డను•కొడుకుఁ గాంచె
దంష్ట్రావరస్ఫుర•త్తాడనరచితసం,కుల శూర్పణఖ యను•కూఁతుఁ గనియె
నిట్టిసంతతిఁ గన్న•యిమ్మహాపాతకం,బునకుఁ బ్రాయశ్చిత్త•మనఁగఁ బ్రీతిఁ
బడసె విభీషణుఁ•బావనోజ్జ్వలమూర్తిఁ, గైకసి మునికృపా•గౌరవమున

ఆ. నిట్లు పుట్టి పెరుఁగు•నెడఁ బంక్తిముఖకుంభ,కర్ణు లెందుఁ గ్రూర•కర్ము లగుచుఁ
దిరిగి జంతువుల వ•ధింతురు ధర్మసం,ప్రీతిఁ బరఁగు నవ్వి•భీషణుండు. 58

ఆ. అంత నొక్కనాఁ డ•నంతవైభవముతో, ధనదుఁ డేగుదెంచు•తండ్రిపాల
గారవమున నున్నఁ•గైకసి గనుఁగొని, చిన్నవోయి కొడుకుఁ•జేరఁ బిలిచి.

క. ఇతనిమహాసంపద సూ,చితె మీ రొక్కనిక పుట్టి•శ్రీతేజములం
దితఁ డి ట్లుండఁగ నీ వి,ట్లతిహీనత నున్నఁ బురుషుఁ•డం డ్రే నిన్నున్. 60

మ. తను న్నిట్లాడినతల్లిమాటలకు మా•త్సర్యంబు చిత్తంబునం
దనరంగా దశకంధరుం డనియె ను•త్సాహంబు వాటించి యీ
తనితో సాటి యనంగ మే లన నమం•దశ్రీవిలాసంబు నే
కొని యీలోకము లెల్ల నేలుదును నీ•కుం జింత యుం కేటికిన్. 61

రావణాదులు తపం బొనరించుట.

క. అని గోకర్ణమునకుఁ జని, యనుజన్ములుఁ దాను నెదల•నజు నిలిపి తపం
బొనరించి రత్తెఱం గొన,రను జెప్పెద నీవు వినుము•రఘుకులతిలకా. 62

సీ. వేసవి గనగనఁ•వేఁగుచర్కాతిపై, నగ్గి నల్గడ నుండ•నర్కుఁ జూచి
వానకందువను ది•వారాత్రములు జల,ధారల బయళులఁ•దడియుచుండి
సీతునఁ బెనుమంచు•శిరముపైఁ గురియంగ, నిమ్మఁ గుత్తుకబంటి•నీర నిలిచి
ఫలముల వేళులఁ•బత్త్రంబులను నీళ్లు,లను గాలిఁగాలంబు•దనరఁ గడపి

ఆ. కుంభకర్ణుఁ డిట్లు•ఘోరంబుగాఁ బది, వేలవత్సరములు•సాల నియతి
మునిగణంబు సిద్ధ•జనమును వెఱఁగంది, తన్నుఁ దగిలి పొగడఁ•దపము సేసె.

తే. ఏకపదముననైదువే•లేఁడు లుండి, యూర్ధ్వబాహుఁడైమోమెత్తి•యుండెఁబదప
నైదువేలేండ్లు లిట్లు మ•హాతపంబు, ప్రియము గుందక చేసె వి•భీషణుండు.

చ. అనుజులనిష్ఠ మెచ్చక ద•శాననుఁ డుగ్రతపఃకుతూహలం
బునఁ ద్రిజగంబులం బొగడు•పొంపిరివోవ సహస్రవర్షముల్
సన నొకమస్తకంబుగ న•శంకతఁ ద్రొమ్మిదివేలఁ ద్రొమ్మిదిం
దునిమి హుతాశనుం దలలఁ•దుష్టునిఁ జేసె నజుండు మెచ్చఁగన్. 65

క. క్రమమున దశముఖుఁ డొగినొ,క్కముఖము చిక్కంగఁ బెఱము•ఖము లన్నియు న
గ్నిముఖంబున వేల్చియుఁ జి,త్తమునం దొకకొంకు లేక•తద్దయు నెమ్మిన్. 66

రావణునకు బ్రహ్మ వరంబు లిచ్చుట.

చ. పది యగువేయి నిండుటయుఁ•బంక్తిముఖుండు మనంబునన్ ముదం
బొదవఁగ నిర్వికారమున•నున్నశిరంబును గోయఁ జూచినన్
వదనచతుష్టయం బలర•వారిజసంభవుఁ డేగుదెంచి క
ష్టపుర వరంబు వేఁడు మిదె•యిచ్చెద మెచ్చితి నంచు నిల్చినన్. 67

క. ధరఁ జాఁగి మ్రొక్కి దశకం,ధరుఁడు వినయ మొప్ప నిలిచి•తఱుగనితలపై
వెరవునఁ దనకరపద్మము, లిరువదియును మొగిచి యల్ల•నిట్లని పలికెన్. 68

శా. దేవా విన్నప మాదరింపుము భయో•ద్రేకంబునన్ మృత్యువుం
గావం గోరు బహుప్రకారముల లో•కం బంతయుం గావునన్
దేవవ్రాతవియచ్చరప్రకరదై•తేయవ్రజాదిక్రియన్
జావేరూపున నాకు లే కునికి యి•ష్టం బాశ్రితశ్రీకరా. 69

క. ఏ నాబలవిరహితు లగు, మానవులను నరకుసేయ•మది నెన్నఁడు నీ
యానరయ జగతిం దక్కటి, హీనపుజాతులకు వెఱతు•నే పరమేష్ఠీ. 70

చ. అని తను వేఁడినన్ సరసి•జాసనుఁ డవ్వర మిచ్చి యొక్కమో
మున వినయావనమ్రుఁ డయి•ముందట నిల్చినపంక్తికంధరుం

గనుఁగొని క్రమ్మఱం దలలు • గ్రక్కునఁ గల్గ ననుగ్రహించి ప్రీ
తి నొసఁగె నుజ్జ్వలంబు లగు•దివ్యశరంబులుఁ గామరూపమున్. 71
క. వెల్లువ ముంచి పిదప నీ, రెల్లను వెస డొంకఁ గొలన • నెనఁగెడుచంచ
త్ఫుల్లారవిందముల క్రియ, నల్లన వదనములు దోఁచె • నాశ్చర్యముగాన్. 72

— విభీషణునకు బ్రహ్మ వరంబు లిచ్చుట. —

మ. అజుఁ డి ట్లద్భుతభంగిఁ బంక్తిముఖు న•న్వర్థాభిధానోజ్జ్వలుం
ద్రిజగద్వీరునిఁ జేసి దుష్కరతపో•దీక్షా ప్రవృత్తిప్రకా
రజితాత్ముం డగునవ్విభీషణు వర•ప్రాప్త్యున్నతుం జేయఁగా
నిజబుద్ధిం దలపోసి వానిఁ గరుణా•స్నిగ్ధాత్ముఁ డై చూచుచున్. 73
తే. ధర్మనియతికి మెచ్చితిఁ • దపమునం డె, వత్స నీమది వలసిన•వరముఁ గోరు
మనిన భయభక్తిసంభ్రమ•హర్షభరిత,హృదయుఁ డై యతఁ డాతని•కిట్టులనియె.
ఉ. ప్రీతుఁడ వంటి నాతపము•పెంపున నీవల దీని కగ్గలం
బై తగుకోర్కియుం గలదె • యైనను గోరెద నామనంబు ధ
ర్మేతరవృత్తికిం జనమి • యిష్టవరం బగుధర్మపద్ధ లై
పూతగుణాభిరాము లగు•పుణ్యులకుం సులభంబు లెవ్వియున్. 75
క. అనుపలుకుల కచ్చెరువడి, దనుజులలోఁ బుట్టి నీవు • ధర్మంబు మనం
బునఁ గోరుట యరు దిచ్చితి, నని యజుఁ డమరత్వమును ని•జాస్త్రము నిచ్చెన్.

— కుంభకర్ణుని తపఃఫలము. —

ఆ. ఇవ్విధమున శంభుఁ • డవ్విభీషణుఁ బ్రీతుఁ, జేసి కుంభకర్ణుఁ • జేరఁ బిలువఁ
దలఁచు టెఱిఁగి దేవ•తలు దేవ విన్నప, మవధరింపుఁ డనుచు • నజునిఁ జేరి.
సీ. అప్సరోగణము వి•హారంబు సలుపంగఁ, దునిమెఁ బెక్కండ్ర నం•దనమునందుఁ
దపములు సేయ మం•దరకుధరంబులో, సురవడి మునులఁ బ•ల్వుర వధించె
నిల నెల్లయెడల న•నేకభూసురులు యా,గము లొనరింపఁ బ్రా•ణములుగొనియెఁ
దెరువుల నరుగంగ • సరికట్టి చంపెనా,బాలవృద్ధంబుగా • బహుజనముల
తే. వేచి యాహారమున కని•వేడ్క కనియు, నఖిలజీవుల నిట్లు ని•త్యంబు నమయఁ
జేయు నీవరమున నిప్డు • సిద్ధుఁ డయిన, నితఁడు సైరించునే లోక•హితవిచార.
క. కావున నీతని మోహితుఁ, గావించుట జగము లెల్లఁ • గాచుట సుమ్మీ
నావుడు దలఁపున భారతి, రావించిన వచ్చెదును సు•రజ్యేష్ఠుండున్. 79
ఆ. అసురమోమునందు•వసియించి సను నిద్ర, యడుగు మనిన వాణి•యట్ల చేయు
దాన ననుచుఁ జనియె•దానవుఁ బిలిచి నీ,కాంక్ష సెప్పు మనియెఁ•గమలభవుఁడు.
క. నిద్ర దయసేయు మనియె సు,రద్రోహి యు వమరవరులు • రజోహంకురచం
చద్రుచులు నిగుడ నవ్వుచు,భద్రము మా కదియె యనఁగఁ బద్మజుఁ డిచ్చెన్.

క. ఆనేర్పుతోన వెసఁ జతు,రాననుఁడును సురలు నరిగి • రవ్వాణియు నై
త్యాననముఁ బాసి పోయెను,దానవుఁడుఁ దలంచుకొని వృథా•చింతనుఁ డై. 82
క. ఏరూపున నే ని ట్లని, కోరితి నిది యేమి యొకొ • కుత్సిత మయ్యెన్
ఘోరతప మెల్ల దీనికిఁ, గారణమా సురలవలని • కపటము సుమ్మీ. 83
క. అని వగచు చున్న నాతనిఁ, గనుఁగొని ఖేదమునఁ బంక్తి•కంఠుఁడు నేరం
జనుదెంచి తానుఁ దమ్ముఁడు, ననునయ మొనరించి సముచి•తాలాపములన్.
క. కొనియాడిన నాఱవనెల,కును నొకదినమందు లేచుఁ • గుడుపును గమనం
బును గల్గు నాఁడు పగతుర, కనిలోనఁ విజయుఁ డితఁ • డని యజుఁ డరిగెన్.
క. వనజభవుచేత నివ్విధ,మున వరములు వడసి పంక్తి•ముఖుఁ డుద్ధతుఁ డై
యనుజులతో శ్లేష్మాతక,వనమున సుఖ ముండె దనుజ•వర్గము కొలువన్. 86

— సుమాలిబోధనచే రావణుఁడు లంకను వశపఱుచుకొనుట. —

తే. ఇంతయునుజెప్పవిని రాఘ•వేశ్వరుండు, మిగుల నచ్చెరువడియట•మీఁద వారి
చరిత మెల్లకొ నావుడు • ధరణిపతికి, నయ్యగస్త్యమునీంద్రుఁ డి•ట్లనియెఁ బ్రీతి.
సీ. కైకసి దీనికిఁ • గడునంతసంబునఁ, దేలుచు నుండ సు•మాలి తనదు
దౌహిత్రుఁ జూడఁ బా•తాళలోకంబున, నుండి మారీచమ•హోదరులును
నవ్విరూపాక్షప్ర•హస్తులు నాదిగా, సచివులుఁ దక్కటి•సైన్యపతులుఁ
గొలిచి రాఁ జనుదెంచెఁ • గుంభకర్ణవిభీష,ణులు దోన చన దైత్య•కులవిభుండు
ఆ. నెదురువోయి భక్తి• నెరఁగి సమాలింగి,తాంగుఁ డై విభూతి • యతిశయిల్లఁ
దననివాసమునకుఁ • గొనిపోయి సముచితా,చారవిరచితోప•చారుఁ డయ్యె. 88
క. వినయము దగఁ బాటించుచుఁ, దనపార్శ్వమునందు సముచి•తం బగురుచిరా
సనమున నాసీనుం డగు,మనుమనితో నిట్టు లను సు•మాలి ప్రియమునన్. 89
శా. మావంశంబు ప్రసిద్ధిఁ బొందు హరి పా•ల్మాలుకన్ సురేంద్రాదులం
గావన్ దానవమర్దనంబు గడఁకం • గావించుటల్ మాను నా
దేవానీకముత్రుళ్లడంగు విభవో•ద్రేకంబు శోభిల్ల దై
త్యావాసత్వముఁ గాంచు లంక భవదీ•యస్ఫారవీరోద్ధతిన్. 90
శా. లంకాపట్టణ మేలి యే ససమలీలం గ్రాలి దేవేంద్రుపైఁ
గింకన్ దాడిగఁ బోయివన్ సురల ర•క్షింపంగ వేగంబ చ
క్రాంకుం డడ్డము వచ్చినం దెరలి దై•న్యం బొంది పాతాళ మా
తంకం బేర్పడఁ జొచ్చి యుం డడఁగి యిం•దాఁకన్ వగం గుందుచున్. 91
క. ఉన్నంత నీవు గలిగితి, బన్నంబులు దలఁగ నింక • బగటు నొడుతు మీ
కిన్నరుఁడు రిత్త గాఁ డిటు, గొన్న పురము మున్ను మగుడఁ • గొనఁగా వలయున్.
క. మాతామహుఁ డిటు దనకుం, జేతోముద మంద నీతి•సెప్పిన మదిలోఁ
బ్రీతుం డయ్యును దశముఖుఁ, డాతనిచిత్తంబుచంద•మారయుబుద్ధిన్. 93

ఆ. ధనదుఁ డగ్రజుండు • తదధీన మగులంక, యానవడుట యుచిత•మగు నె యనిన
సధికవినయమున మ•హామతి యైనప్ర,హస్తుఁ డిట్టు లనియె • నసురపతికి. 94
చ. తనయుఁడు తండ్రి యగ్రజుఁడు • తమ్ముఁ డనం జనునయ్య రాజ్యముల్
గొను నెడ శౌర్యలంపటుల • కుర్ మఱి చుట్టఱికంబు గల్గునే
యను వగునంతకుర్ రిపు ను•దగ్రత సైఁచిన నింక నూరకుం
డ నగునె వేగ పోరికిఁ గ•డంగుము నీభుజదర్ప మేర్పడన్. 95
క. విను ము న్నదితియు దితియును, ననఁ గశ్యపుభార్యలిరువు • రప్పాచెల్లెం
డ్రనిమిషుల నసురగణముం, గని రయ్యిరు దెఱఁగుఁ బగఱు • గారే తమలోన్.
ఉ. దైత్యులు దర్ప మెక్కి వసు•ధాతల మంతయుఁ దారవిక్రమా
ద్ధత్యమునం గొనం గని మ•దం బడఁగించి రసాతలైకసాం
గత్య మొనర్చె విష్ణుఁ డటు • గావున వారలతోడివైర మా
చిత్యవిహీనమే తడవు • సేయకు దాయకు నల్గుమి త్తఱిన్. 97
తే. ఇట్లు పలికినపలుకుల • కియ్యకొని సు,మాలి సందియ మేటికి • మాకు నెల్లఁ
బ్రభువ వీవ లంకాపుర•పతివి నీవ,పనువు మొకదూత నాతని•పాలి కనిన. 98
చ. ధనదునియొద్ద కేగి యుచి•తంబుగఁ బల్కి పురంబుఁ బాసి పొ
మ్మని ముని చెప్ప కోఱడము • లాడిన మద్భుజశక్తి యంబుజా
సనవరశక్తి మూలబల•శక్తి యెఱుంగఁగఁ జాటి చెప్పి ర
మ్మని చతురాభిభాషణుఁ బ్ర•హస్తునిఁ బుచ్చె సురారి లంకకున్. 99
చ. చని యతఁ డాతనిం గని య•సంభ్రముఁ డై సమయోచితంబుగా
వినయము సేసి దేవ యొక•విన్నప మిప్పురి తొల్లి దైత్యవం
శనిజనివాస మానదుమ • శార్ఙ్గికతంబునఁ బాసి పోయి రా
దనుజుల దిప్డు నీయనుఁగుఁ • దమ్ముఁడు గ్రమ్మఱ నిమ్ము వేఁడెదున్. 100
క. దశవదనుం డనుజుం డను, యశ మల్పమె నీకుఁ గిన్న•రాధిప రక్షో
వశముగ లంక విడిచి యన, దృశబంధుప్రీతి సేయు • దృఢముగ ననినన్. 101
తే. పురమునకు కాదు నాదగు•సిరికిఁ బరిజ,నమున కొరు లెవ్వరొడయులు•నాకు నేడు
గడయు నాకూర్తితమ్ముఁడ•కాక దీని, కడుగ•నేటికి రమ్మను • తనయ కిపుడ.
క. అని యతనికి సాదరభో,జనవిధి యొనరించి వస్త్ర•చామీకరవా
హనభూషణాదివస్తువు, లనేకములు ప్రీతి నొసఁగి • యానన మలరన్. 103
క. తగ వీడుకొలిపి ధనదుఁడు, వగ మనమునఁ గూర విశ్ర•వసు పాలికి శీ
ఘ్రగతిం జని యమ్మునిపద,యుగళంబున కెరఁగి సవిన•యోక్తిపరుం డై. 104
చ. అమరవిరోధిపంపునఁ బ్ర•హస్తుఁడు లంకకు వచ్చి నాకుఁ గా
ర్యముఁ దగఁ జెప్పినట్లు పుర•మాతని కిమ్మని యాడె నాతనిర్

సముచిత మైనచందమునఁ • జక్కనిమాటల బాంధవంబుతో
న మగుడ వానిఁ బుచ్చి ముని•నాయక మీ కెఱిఁగింప వచ్చితిన్. 105
తే. ఏమిపురుషార్థములుఁ జేయు•నెడల నెవ్వుకు, మీయనుజ్ఞయ నాకుస•హాయ మగుట
నరసి మీదిస్వచిత్తాన • నవధరించి, చేయఁగలపని యెయ్యది • చెప్పుఁ డనిన.
శా. మున్నీకార్యము వాఁడు న న్నడిగినన్ • మో మీక కోపించి మీ.
యన్నం బుణ్యచరిత్రు నేన మును లం•కాధీశ్వరుం జేసితిం
జన్నే వానిపరాభవంబునకు ను•త్సాహంబు సేయంగ నీ
కన్నన్ మోములు గంటువెట్టుకొని రో•షాయత్తుఁ డై యత్తఱిన్. 107
ఉ. దిగ్గన లేచి పోమె గణు•తింపక వాఁడు విరోధలబ్ధికై
యగ్గలికంబునన్ మనల • నందఱఁ జీరికిఁ జేకొనండు స
మ్యగ్గురుభక్తిధర్మరుచి•మాన్యవివేకము లెంతదవ్వు నీ
కెగ్గొనరింప కుండఁ బుర • మిచ్చి తొలంగుము చాటి చెప్పితిన్. 108
సీ. ఇంద్రాయుధద్యుతు • లెసఁగఁ జూడ్కికి రమ,ణీయంబు లైనమ•ణిస్థలములు
సిద్ధగంధర్వాది•సేవ్యంబు లైనయ, చ్ఛోదకంబులఁ జెలు•వొందునదులుఁ
బల్లవపుష్పసం•పద లుల్లసిల్లంగ, రమ్యంబు లైనయా•రామములును
నంబుజమధుమత్త•హంసికావితతుల, రుచిరంబు లయినస•రోవరములుఁ
ఆ. గలిగి యొప్పు మిగులఁ • గైలాసశైలత, టంబునందుఁ బురవ•రంబుఁ జేసి
కొని వసింపు మచట • ననుచరసహితమై, దివ్యభోగలీల • తేజరిల్ల. 109
క. అని విశ్రవసుఁడు చెప్పిన, విని వైశ్రవణుండు లంక • విడిచి పరిజనం
బును దాను రజతగిరికిం,జని యొకపుర మలక యనఁగ • నంపాదించెన్. 110

—రావణుఁడు లంకం బ్రవేశించుట.—

తే. అంత నక్కడ మగుడఁ బ్ర•హస్తుఁ డరుగు
దెంచి విత్తేశుఁ గాంచిన•తెఱఁగు నచటఁ
దాను బల్కినక్రమమును • దాని కాతఁ
డన్నచందంబుఁ జెప్పె ద•శాననునకు. 111
క. విని యయ్యవిచారంబులు, దన కేటికి వెడలుఁ గాక • దాడిమెయిం బో
యిన గాసిగాఁడె యింతక, చనుఁ జూ వెఱచుననుట నిలువ • సందియ మేలా.
మ. అని బాహాబలగర్వనిర్వహణవి•ద్యాపారగుం డైనయా
దనుజాధీశుఁడు వైర మెత్తి బలముం • దానున్ వెసం బోయి పో
యి నిజావాసముఁ బాసి విత్తపతి పో•యెం బోయె నా వించుఁ జే
ర్చినయౌద్ధత్యము నిత్య మైన విజయ•శ్రీవిభ్రమోద్భాసి యై. 113
ఉ. లంకకు నేగి రాజ్యసుఖ•లంపటుఁ డై యభిషేకమంగళా
లంకృతమూర్తిఁ జేకొని చ•లంబు బలంబును నుల్లసిల్ల ని

శ్శంకిత రాక్షసాన్వయభుజావిభవం బలరన్ జగద్భయం
బంకురితంబు చేసెఁ దొలఁ గాఁడు వీరరసంబు పెంపునన్. 114

తే. ఇట్లు లంకాపురము వేడ్కఁ • నేలె సకల
దనుజలోకంబు సేవింప • నన జనహిత
ముజ్జ్వలశ్రీసమేతుఁ డై • యుల్లసిల్లు
చుండి యాదశకంధరుఁ • డొక్కనాఁడు. 115

శూర్పణఖకుఁ బెండ్లిచేయుట.

క. దర్పోన్ముఖయౌవనకం, దర్పాప్తిసముజ్జ్వలాంగిఁ • దనచెలియలి నా
శూర్పణఖఁ జూచి యోగ్యవ, రార్పణసమయ మని తలఁచి • యనుజన్ములతోన్.

ఆ. కాలకేయవంశ • కరుఁడు విద్యుజ్జిహ్వుఁ, డతులబలుఁడు సుంద • రాంగుఁ డతని
కీర్తి యెల్లభంగి • నిత్తవ్వి నని తగ, నాడి కార్యనిశ్చ • యంబు సేసి. 117

క. దనుజపతి యున్నగరం, బునకుం దగువారినపుడ • పుచ్చి యతని రాఁ
బనిచి సబహుమానంబుగ, నొనరించెం బరిణయము మ • హోత్సవలీలన్. 118

ఆశ్వాసాంతము.

చ. నిరుపమమూర్తి వైరిరథి • నీసమవర్తి వివేకవైభవ
స్ఫురితవిచారుఁ డుజ్జ్వలయ • శోమణిహారుఁడు ధర్మసంగ్రహా
దరపరతంత్రుఁ డార్యజన • తామతిమంత్రుఁడు వంశవారిజా
కరనవసూర్యుఁ డస్ఖలిత • గౌరవవర్తనధుర్యుఁ డిమ్మహిన్. 119

క. కవిలోకవనవసంతుఁడు, యువతీనూతనజయంతుఁ • డుదయానంతుం
డు వినయధనవంతుఁడు దా, నవినోదైకాంతుఁ డమలి • నస్వాంతుఁ డిలన్. 120

మాలిని. అమరశిఖరిహేలా • హారిధైర్యుం డవార్యా
క్రమభుజబలదృప్తా • రాతిసంహారుఁ డంహ
శ్శమనవినుతిపాత్రా • చారగణ్యుండు పుణ్యో
ద్యమవిరచితలోకా • త్యంతహృత్పర్వుఁ డుర్విన్. 121

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్త్రి కొమ్మనామాత్యపుత్త్రి బుధారాధనవిధేయ
తిక్కననామధేయప్రణీతం బయినయుత్తరరామాయణం బను మహాకావ్యంబు
నందుఁ దృతీయాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

నిర్వచనోత్తరరామాయణము.

చతుర్థాశ్వాసము.

శ్రీ రమణీయుఁ డుపానక
నారాయణుఁ డాదిధరణి • నాయకసామ్యో
దారచరిత్రుఁడు కులని
స్తారకసంభవుఁడు మనుమ • జనపతి యెలమిన్. 1

రావణకుంభకర్ణవిభీషణులు పెండ్లాడుట.

క. ఆదశకంధరుఁ డఖిలవి, నోదంబులఁ దగిలి నిత్య • నూత్నవిహారా
మోదితుఁ డగు చుండి మృగ, వ్యాదరమున నేగి కాన • నాంతరభూమిన్. 2

క. ఒకమార్గంబున రా మయుఁ, డొకకన్నియుఁ దాను నచట • నొయ్యన చనుదే
నకుటిలకాంతోదాత్త, ప్రకృతి యగుట చూచి యెఱిఁగి • రాక్షసపతియున్. 3

ఉ. గౌరవశాంతమూర్తిఁ దగఁ • గైకొని మార్గముక్రేవ నిల్చి య
చ్చేరువఁ బోవ నద్దనుజుఁ • జేరఁగఁ బోయి మహాత్మ యిట్లు కాం
తారములోనఁ బోకకుఁ గ • తంబును నీ లలితాంగిపేరు నీ
పేరును దీనిజన్మమును • బ్రీతిఁ దగంగ నెఱుంగఁ జెప్పవే. 4

చ. అనవుడు నాతఁ డిట్లను మ • హాపురుషా మయనామధేయుఁడన్
దనుజుఁడ హేమ నాఁ బరఁగు • దానిఁ బయోరుహవక్త్రి నప్సరో
వనిత నమర్త్యు లిచ్చిన వి • వాహవిభూతివహించి నెమ్మిమైఁ
దనయుల నిద్దఱం గని ప • దంపడి కాంచితి నీతలోదరిన్. 5

తే. అగ్రతనయుండు మాయావి • యనఁగ వాని
యనుఁగుదమ్ముఁడు దుందుభి • యనఁగ బరఁగు
దీనిపేరు మందోదరి • దేవ యిమ్మృ
గాయతాక్షికిఁ దగువరు • నరయఁ దలఁచి. 6

మ. జగతిం గ్రుమ్మరువాఁడనై కడఁగి యీ • చంద్రాస్యఁ దోకొంచు నే
ను గరం బుత్సుకవృత్తిఁ బోక యిది హృ • న్మోదంబు సంధిల్లె నీ
దగుసల్లాపరసంబు పెంపునఁ బ్రియం • బంతంతకుం బేర్చున
ట్లుగ నీయన్వయనామధేయములు విం • దుం జెప్పు నా కేర్పడన్. 7

క. నావుడు ముద మంది యతం, డీవారిజనయన నాకు • నీ నెదఁ గోరం
గావలయు నని తలంచి మ, హావినయపరుండువోలె • నతఁ డి ట్లనియెన్. 8

క. నాకుం బ్రపితామహుఁ డా, లోకపితామహుఁడు తండ్రు•ఖుం బౌలస్త్యుల్
మీకె నన్ఁ బూన నేర గు, ణాకల్పా వేదములు చ•రాభ్యస్తంబుల్. 9

ఉ. పేరు దశాననుండు కృప•పెంపున నాదుతపంబుసొంపునన్
వారిజసంభవుం డొసఁగె • వావిరి నైనవరంబు లిప్పు డిం
పారెడులంక నాకు నెల•వై మహనీయవిభూతి నుండుదున్
దారపరిగ్రహంబు నకృ•తం బిటముందట నన్నుఁ బ్రీతుఁ డై. 10

తే. క్రూరుఁ డగుట యెఱుంగక • కోరియిచ్చెఁ, గన్యనప్పుడ మయుఁడుద•కప్రదాన
సహితముగ వీటి కరిగి యు•త్సవముతో వి, వాహమయ్యె నద్దానవ•వల్లభుండు.

క. తనసుతు లని యమ్మయుచె, ప్పినమాయా•వియును దుందు•భియు సమరముఖం
బున వాలిచేత నీల్గుట, లినతనయుఁడు సెప్పె రఘుకు•లేశ్వర నీకున్. 12

క. ఒకయోధముఖ్యు నని సం,తకు నైనను గీటడంచు • దాని నమోఘ
ప్రకృతి యగుశక్తి నిచ్చెను, వికసిల్లుచు మయుఁడు దనుజ•వీరాగ్రణికిన్. 13

క. కోరి వివాహం బయ్యెను,గారవ మెసఁగంగఁ గుంభ•కర్ణుఁడు దళదం
భోరుహలోచన యగున, వైరోచనికూఁతుకూఁతు • వజ్రజ్వాలన్. 14

ఆ. సరమ యనులతాంగి • శైలూషతనయఁ గ, పోలచంద్రబింబ•బులినజఘన
హరిణశాబనయనఁ • బరమోత్సవంబునఁ,బెండ్లియయ్యె నవ్వి•భీషణుండు. 15

మేఘనాదుని జననము.

క. పడపడి మండోదరి స, మ్మదమున సుతుఁ గాంచె నాక•మారకు నెలుఁగున్
మదదిగ్దంతావళములు, బెదరఁ జెలఁగె మేఘనాద • భీకరభంగిన్. 16

క. దనుజేంద్రుండును జిత్తం, బున నెంతయు సంతసిల్లి • పుత్త్రికునిఁ గనుం
గొని మేఘనాదుఁ డనఁగా, ననురూపం బయిననామ • మప్పుడు వెట్టెన్. 17

ఆ. పిదప నింద్రజి యనుపేరుఁ • బెంపుఁ బడసె, నద్దశాననసందను•డభిమతముగ
దానిఁ బదపడి చెప్పెద • మానవేంద్ర,వినుము తరువాతికథలు స•విస్తరముగ.

ఉ. ఆనమయంబునన్ సరసి•జాసను పెట్టినచొక్కు కుంభక
ర్ణాసురుమోమునం గదిరె • నాతఁడు నగ్రజు వేఁడె గాఢని
ద్రాసుఖయోగ్యమందిరము • రాక్షసవంశపరుండు నిచ్చెఁ గై
లాసమువోలెఁ బ్రాంశుధవ•ళం బగునూత్ననికేతరత్నమున్. 19

క. అందు నివాసస్థానము, నం దల్ప మనల్పముగ నొ•నర్చిన నిద్రం
బొంది బహువత్సరంబులు, నిందితదురితాబ్ధిలో ము•నిఁగి యుండంగన్. 20

రావణుఁడు దేవతలు మొదలగువారిని బాధించుట.

శా. దేవోద్యానము లీల మై నఱకు బా•ధించు న్మునిశ్రేణి నా
నావిప్రావలిఁ బట్టి తెచ్చి తిను బ•న్నంబుల్ సురస్త్రీలకుం
గావించుం గ్రతువైభవంబులకు వి•ఘ్నం బాచరించుం దశ
గ్రీవుం డప్రతిమప్రతాపపరుష•క్రీడాకలాకల్పుఁ డై. 21

సీ. మదమున నలిరేఁగి • నదులు సొచ్చి కలంచి, యాడు నుద్ధతగంధ•హస్తిలీల
బలమునఁ జెలఁగి కా•నల కేగి రూపఱ, విఱుచు మహావాత•విభ్రమమున
బెడిదంపుఁదనమునఁ • గడఁగి శైలమ్ములు,పొడిపొడి సేయు దం•భోళిభంగి
నొడలిపెంపున వీచి • జడనిధు లిక్కడ,క్కడ వైచు మంథన•గంబుకరణి
తే. గరుడగంధర్వయక్షకి•న్నరులఁ గన్నఁ,జెవ్రులు వట్టి యాడించు స•శేషలోక
భీకరము లగువిధములు • పెక్కు సేయు, గర్వ మెదుగంగ నాదశ•కంధరుండు.

కుబేరుఁడు దూతను బంపి రావణునకు బుద్ధి చెప్పించుట.

క. అత్తఱి నత్తెఱఁ గెల్లను, విత్తేశుఁడు గలయఁ గనియు • వినియుం గరుణా
యత్తమతి యగుట దూతం, బుత్తెంచె దశాననునకు • బుద్ధులు సెప్పన్. 23

క. చనుదెంచి దూత ముందఱ, గనియె విభీషణు నతఁడుఁ • గడువేడుక న
ద్ధనపతిసేమ మడిగి పరి,జనముల వేర్వేఱ యడిగి • సంభావించెన్. 24

ఉ. వచ్చినకార్య మారసి య•వక్రచరిత్రుఁడు దానవేశ్వరుం
జెచ్చెరఁ గానిపించె నెడ•సేయక దూత వినీతవేషుఁ డై
చొచ్చి ధరాతలం బురము • సోఁకఁగ నానతుఁ డై యుపాయనం
బిచ్చి కరప్రదర్శితమ•హిం దగ సంకుచితోపవిష్టుఁ డై. 25

శా. దేవా దేవరతోడఁబుట్టువు కృతా•ర్థీభూతచేతస్కుఁ డై
నీవిఖ్యాతికి సంతసిల్లు సహజ•స్నేహుండు నీయందు నీ
శ్రీ పెంపారుటఁ గోరు నీమహిమఁ బ్రా•ర్థించు న్మదిం గావునన్
దేవేంద్రాదులచంద మొప్ప దని యు•ద్దేశించి నీయొద్దకున్. 26

తే. నన్నుఁ బుత్తెంచెఁ దనవచ•నములు గాఁగఁ,జెప్పుమనికొన్ని బుద్ధులు•సెప్పివాని
నవధరింపు మొకించుక • యవసరంబు,నాకు దయసేసి కార్యవి•వేకచతుర. 27

చ. జగములకుం బ్రతాపము ప్ర•శస్తముగాఁ బ్రకటించుమాత్రకుం
దగ వగు నీవు సేసినవి•ధం బిటమీఁద నిజాన్వయోచితం
బుగ నొనరింపు ధర్మము ద•పోవిభవంబునఁ గాదె యింతపెం
పు గనుట లంకకై మనకుఁ • బుట్టినముందటిపోని సాలదే. 28

చ. మునిజన మెల్ల దుర్దశల • ముచ్చిరి యుండుటఁ జూచి యప్సరో
వనితలయార్తిఁ జూచి క్రతు•వర్గముదైన్యముఁ జూచి నామనం

బనయముఁ దల్లడిల్లెడు దశాననదుష్టచరిత్ర మింక నై
వను నిది మాని సత్పథము•నం జను దూఱు లడంగు నంతతోన్. 29

తే. ఇంతకాలంబు నేఁ బోయి•హిమనగమున, శాంకరం బగుధర్మంబు•సలుపు చునికి
నెఱుఁగనైతి మగుడవచ్చి•యెల్ల నెఱిఁగి, యెఱుఁగఁజెప్పితిహితము నా•యెఱిఁగినంత.

క. ఇది నాకానతియిచ్చిన, పదకము గలరూపు విన్న•పము సేసితి నీ
హృదయంబునఁ గైకొను మొం, డుదలంపులు దక్కు మనవు•డుం గుపితుం డై.

క. ఆతఁడు నీకుం దగు నీ, వాతనికిం దగుదు మీర•లక్కట దొరయుం
దూతయు నఁట వచ్చుటయు భ, యాతురతం గఱపి పోవ•నఁట యిది పోలున్.

ఉ. బుద్ధులు సెప్ప పెల్ల నటు•వోవఁగనిమ్ము ధనాధిపుం దప
స్సిద్ధికిఁ బోయి వచ్చె నని•చెప్పితి వత్తెఱఁ గెట్టి దంతయున్
శుద్ధిగఁ జెప్ప మన్న సుర•సూదనుపల్కులు చూడ నిట్లనం
బద్ధము లైనదూత యెడఁ•బాసియు దిట్టఁడు గాన నిట్లనున్. 33

ఉ. అర్థవిభుండు వోయి తుహి•నాద్రిఁ దపం బొనరింపఁగా విహా
రార్థము వచ్చినన్ గిరిసు•తాన్వితు నీశ్వరుఁ గాంచియున్ వర
ప్రార్థన సేయఁ డయ్యె నతఁ•డాతఁడు దానికి మెచ్చి యిచ్చె న
ర్వార్థవిధాయకం బయిన•యాత్మసఖత్వము నిశ్చలంబుగన్. 34

తే. వామపార్శ్వాభిగతు లగు•వారి తేజ, మడరి యద్దెసలోచన•మతని కపుడు
పింగళం బైనవా రేక•పింగళుండ, నఁగఁ బరఁగుము జగముల•ననిరి ధనదు.

ఉ. అత్తెఱఁ గెల్ల నిట్టిద మ•హాత్మ శుభంబు సధర్మవృత్తి కా
యత్తము నావె యిమ్మెయి న•హంకృతి సత్త్వము గాఁ దలంతురే
యుత్తము లక్కటా చెడుట•కోపక చుట్టము బుద్ధి సెప్పినం
జిత్తమునందు సేసరకు•సేయుమి గర్వము గాక కర్జమే. 36

తే. అనిన నిరువదికన్నుల•నడరుకెంపు, పద్మవనగతబాలాత•పంబుఁ బోల
భ్రుకుటివికటలలాటవి•స్ఫూర్జదుగ్ర, కోపభీకరుఁ డగుచు ర•క్షోవిభుండు. 37

క. ఏమేమీ నన్నుఁ జెడుదని, నాముందటఁ గొంకు లేక•నాలుకతుద కీ
వీమాట దెచ్చి తజువర, మేమిగఁ దలఁచితొకో నీకు•నిది విధి యనుచున్. 38

క. కేసరము లదరుహరిక్రియ, మీస లదర లేచి దూత•మెడ దునియఁగ సిం
హాసనముకెలన నున్నము, హాసి వెఱికి వ్రేసె దమ్ముఁ•డడ్డము సొరఁగన్. 39

ఆ. అవులించుతలయు•నడరెడునట్టయుఁ, జూచి ప్రీతుఁ డగుచు•సురవిరోధి
యచటిడింభతతికి•నాఁకలిమడువుగా, నిచ్చి యాగ్రహమున•నిట్టు లనియె. 40

శా. రక్షోవంశహితోపదేశ మనుపే•రన్ వీనిఁ బుత్తెంచె నా
యక్షాధీశ్వరుఁ డీకుతోఁ దనకు సౌ•ఖ్యం బైనతేజంబు రా

జ్యక్షోభంబుగ లంకఁ గొన్నమనయ•న్యాయంబు సెప్పన్ సురా
దిక్షుద్రవ్యవసాయహేతు వగుభీ•తిం జూపి జంకింపఁగన్. 41

ఉ. నిక్కము నట్ల కాన తగు•నీతిపరుల్ పుర లుక్కివంబునన్
మిక్కిలి యైనవారి నియ•మింపక తక్కుదు రే ధనేశ్వరుం
డక్కట లెన్న సేసె నడి•యాన సెడన్ దిగధీశుఁ డొక్కఁడుం
ద్రిక్కక యుండఁ ద్రుళ్లడఁపఁ•ద్రిమ్మరఁ బోవలసెం గ్రమంబునన్. 42

రావణుఁడు కుబేరునిపై దండెత్తి పోవుట.

ఉ. కావున మున్నుమున్న యల•కాపుర మేర్చి ధనేశు నోర్చి య
క్షావలి పీ రడంత మని•యప్పుడ యుద్ధవిధిన్ సమగ్రనా
నావిధసైన్యభూరిభర•నమ్రవసుంధరుఁ డై పురీసరి
ద్గ్రామమహాటవు ల్గడచి•రాజతశైలముఁ జేరఁ బోయినన్. 43

తే. యక్షు లంతంతఁ జూచి ధ•నాధిపునకు, రాక్షసేశ్వరుసైన్యంబు•రాక చెప్ప
నతఁడు గ్రక్కున సేన లా•యితము చేసి, బరవసంబునఁ దలపడఁ•బంచుటయును.

క. ధనదుబలము దనుజబలము, ననువునఁ దలపడఁ గడంగి•యార్చుచుఁ దాఁకెన్
ఘనఘోషభీషణము లగు, వననిధు లొండొంటితోడ•వడిఁ దాఁకుగతిన్. 45

యక్షరాక్షసులయుద్ధము.

శా. జ్యానాదంబు నిశాతహేతిపటలీ•సంఘట్టరావంబు ఘం
టానిక్వాణసమేతబృంహితము గాం•ధస్ఫారహేషాసము
త్థానోపేతఖురాహతధ్వనియు సాం•ద్రం బైనభేరీపటు
ధ్వానం బేర్పడ దయ్యె నయ్యెడ బల•ద్వంద్వంబునం దేమియున్. 46

ఉ. అందును నిందుఁ జేయఁ గల•యట్టిభటుల్ దలపడ్డ సైన్యముల్
గ్రందుగ నొక్కపెట్ట తమ•కంబునఁ బోరుట చూచి కైకసీ
నందనుఁ డిమ్మెయిన్ నరి పె•నంగుట సైఁపక వచ్చి వీఁకఁ దాఁ
కెం దనమోములన్ వఱలఁ•గీల లుదగ్రత వజ్రదంష్ట్రి లై. 47

క. ఏటున వాటున వ్రేటునఁ, బోటున దశముఖుఁడు రౌద్ర•ముగ నఱుముటయున్
జేటు మొగమువడి యక్షులు, కోట సొరం బాఱి రసుర•కోటి యెగవఁగన్. 48

క. తోలుకొనిపోయి దనుజులు, కైలాసతటంబు బయలు•గైకొనఁ జన నా
భీలశరనిహతి వారలు, గూలఁగ సంయోధకంట•కుఁడు వడిఁ దాఁకెన్. 49

ఉ. ఏచినదైత్యసైన్యముల•నెల్లను ద్రుళ్లడఁగించి యిట్లు శౌ
ర్యోచితలీలఁ గ్రాలి సమ•రోద్ధతి మైఁ దమసేనఁ జూచి చే
వీచుచు వచ్చు యక్షుఁ గని•వీతభయుండు దశాస్యమంత్రి మా
రీచుఁ డుదగ్రుఁ డై గిరి గి•రిం దగ మార్కొనుమాడ్కిఁ దాఁకినన్. 50

క. ఇరువురకొరజాలము లొం,డొరువులతురగములు నూతు • లురుకేతనముల్
గురువల్క్రియఁ బడఁ గూల్చుచు,నెరగలిదిచ్చుగతిఁ గప్పె • నిరువాఁగుపయిన్.

ఉ. యక్షుఁడు దానవుం గదిసి • యార్చి దగం గద బిట్టు వ్రేసినన్
రాక్షసుఁ డీడఁబోక భిదు•రప్రతిమానమహాసి వ్రేసె ధూ
మ్రాక్షుఁడు నంతఁ గూడుకొని • యాసురవృత్తిఁ దగంగఁ జేసె ను
గ్రక్షురికాక్షతిం బ్రతిము•ఖంబున రక్తనదీప్రవాహముల్. 52

ఉ. దానవవీరు లిట్లు ధన•దప్రియభృత్యునిఁ గిట్టి నొంచినన్
మానము డిగ్గఁ ద్రావి గరి•మంబు దలంప కతండు వాఱినన్
సేనలు పెల్లగిల్లి పఱ•చెన్ దశకంఠుఁడు కోట డగ్గఱం
గా నడచెన్ మణిస్ఫురిత•కాంచనతోరణకాంతిఁ జూచుచున్. 53

ఉ. అట్టియెడన్ సురారిసుభ•టావళి వాకిట లగ్గసేసినం
గట్టుపకాసి దీర్ఘదృఢ•కాయుఁడు తత్ప్రతిహారపాలకుం
డొట్టినమంటపోలెఁ గడు•నుగ్రతఁ బేర్చిన సూర్యభానుఁ డ
ప్పట్టునఁ దాఁకి దానవులు • పాఱుటయుం గదిసెన్ దశాననున్. 54

ఆ. వీఁకఁ గొండతోడఁ • దాఁకెడుతగరును, బోలె గగనచరులు • భుజబలంబు
వొగడఁ బరిఘ ద్రిప్పి • యెగసి దశానను,వెడఁదయురముపెలుచ•నడిచియార్చె.

క. ఆసూర్యభానుఁ డీక్రియ, వ్రేసినయప్పరిఘ దనుజ•విభుఁ డధికబలో
ల్లాసమునఁ బుచ్చుకొని పొడి, సేసె నసురు లార్వ నతని•శిర మొకవ్రేఁతన్.

క. నుగ్గయినయతనిఁ గనుఁగొని, బెగ్గలమున నచటిభటులు • పికపిక లైనన్
డగ్గఱి పిశితాశను లొక, మొగ్గర మై కోట సొర స•ముద్ధతు లయినన్. 57

మ. సమరక్రీడకు వచ్చె వైశ్రవణుఁ డు•త్సాహోగ్రుఁ డై మాణిభ
ద్రముఖుం డైనబలంబు మున్ వెడలఁ దూ•ర్యశ్రేణి గర్జిల్ల దు
ర్దమదోగ్రకాండవిమర్దితోద్ధతగదా•దండోద్భటుం డై పరా
క్రమలీలం బటువందివాగ్విభవసం•రంభంబు రంజిల్లఁగాన్. 58

క. ప్రకటబలు లమ్మహోదర, శుకసారణు లాదిగా స•నురవీరులునున్
భ్రుకుటిముఖు లగుచు యక్ష,ప్రకరముఁ దలపడిరి తూర్య•రవములు సెలఁగన్.

ఆ. దొరలు వెన్నుదన్ని • పురికొల్పి యిరువురుఁ • జేరిచూచుచుండఁ • జెలఁగియుభయ
బలముఁ బోటులాడెఁ • జలమున నొక్కింత, యోలమాసగొనక • యొలి నార్చి.

సీ. కీలాలజలముపైఁ • దేలుచు నవ్విన, ట్లున్నశిరంబు లొ•క్కొక్కచోట
నంగుళీయకరుచు • లడరంగ నెఱఁ బాసి,యున్నహస్తంబు లొ•క్కొక్కచోట
గుత్తులకోలఁదికిఁ • గృత్తంబు లై పడి, యున్నపాదంబు లొ•క్కొక్కచోట
నవయవభేదంబు • లమరక తునియ లై,యున్నగాత్రంబు లొ•క్కొక్కచోటఁ

తే. గములమండంబు నాగలో•కంబుఁదలిరుఁ,బాన్పుఁగల్పాంతమునజము•బానసంబు
నింటిలోపలఁబోలె నొ•ప్పెసఁగెఁజూడ, నవుడుయక్షనిశాటయు•ద్ధాంగణమున.

ఉ. అయ్యెడ మాణిభద్రుఁడుఁ బ్ర•హస్తుఁడు నొండొరుఁ దాఁకి వ్రేసియున్
వ్రయ్యఁగ మ్రోఁదియుం జదియ•వైచియు నొచ్చి చనంగ నిమ్మెయిన్
డయ్యఁగఁ బోరి రంత వికఁ•టప్రముఖాసురు లంటఁ దాఁకినం
గయ్యము దక్కి యక్షుఁ డధి•కం బగునొవ్వునఁ బెల్లగిల్లినన్. 62

ఆ. బలము పాయ యిచ్చి • తొలఁగిన నలుకక, బరవసమున నర్థ•పతి గడంగి
రథముఁ బఱపఁ బనిచె • రాక్షసభటకోటి,యఱుమలేక పాఱి • తెఱపి యిచ్చె.

కుబేరుఁడు రావణుని దూరనాడుట.

క. ధనదుఁడు గట్టెదురం దమ్మునిఁ గనుగొని సూతుఁ దురగ•ముల నిలువంగాఁ
బనిచి పులస్త్యతనయునం, దనుఁ డగుటకు సముచితముగఁ • దా నిట్లనియెన్.

ఉ. ఏను హితంబు సెప్ప నిటు • లేచి దురాచరణంబు లిమ్మెయిన్
మానవు రోగి చేఁ దయిన•మం దఱువుం దెవు లంటఁ దాఁకినం
గాని యెఱుంగఁ డప్డు ప్రతి•కారముఁ గల్గునె యట్లపోలె నీ
వైననికృష్టవృత్తిఫల • మంది తలంచెదుగాక పిమ్మటన్. 65

ఉ. కార్యము లెందుఁ దార యవుఁ•గా దన నోపుదు రే సహాయు లై
యార్యులు ద్రోచి చెప్ప నుభ•యప్రతిపన్నము లైనఁ గాక యీ
శౌర్యము పట్టి దుర్ణయవి•చారమునన్ వినయంబు దక్కుట
స్థైర్యముఁ దేక యున్నె తుది • దాఁకున లోకవిరుద్ధవృత్తముల్. 66

తే. మేలు రెండులోకంబుల • మేల తెచ్చుఁ,గీడు సేసినఁ దప్పదు • కీడ యగుట
దీని నాబాలగోపాల•మైనజనము,సకలమును మది నెఱుఁగు నీ•వొకఁడుదక్క.

చ. ఒకరునిమాటఁ బోక కడు•నుగ్రత నీవు సధర్ము లైనవా
రి కలుగుచున్ సముద్ధతిఁ జ•రింపఁగఁ జూచుట దేవతాగణం
బకట మనంబులోన ముద•మందుఁ ఋషీ వెడమాట లింక నే
టికి రణకౌశలంబుఁ బ్రక•టింపుము వచ్చితి సారెసారెకున్. 68

కుబేరుఁడు రావణునితో యుద్ధముచేసి యోడిపోవుట.

క. అనిన మఱుమాట వలుకక, దనుజేంద్రుఁడు ధనదు నస్త్ర•తతిఁ గప్పె నతం
డును బాణవృష్టిఁ గురిసి యు, శని క్రియ నుగ్ర మగునన•లశర మేసె వడిన్. 69

ఆ. అదరు లెగయ వచ్చు•నాగ్నేయబాణంబు,రాక కంబుపతిశ•రంబుఁ దొడిగి
లాఘవమున నిజబ•లం బార్వ దశముఖుఁ, డనతిదూరమునన • యాఱనేసె.

శా. శ్రావ్యం బై చెలఁగన్ గభీరమధుర•జ్యానాద ముద్దామవీ
రవ్యాపారనిరూఢతం బ్రతిశ•రారంభంబు మర్దించుచున్

సవ్యప్రౌఢి దృఢాపసవ్యగతి నాశ్చర్యంబుగా నేయుచుఁ
దివ్యాస్త్రంబులఁ బోరి రిద్దఱును సాదృశ్యం బదృశ్యంబుగన్. 71

ఆ. ఏటు లాడి యాడి • యేత్తెఱఁ గలిసి గ, దా ప్రవీణబాహు•దండుఁ డయిన
ధనవిభుండు వ్రేసె • దశముఖు శిరము లం, దంద యక్షు లార్వఁ•జచల మద్రువ.

క. సురవైరి గినిసి యొక్కట, నిరువదిగద లెత్తుకొని ధ•నేశ్వరు నురముఁ
శిరమును బరులుం గరములుఁ, జరణంబులుఁ జదియ మోఁదె • సరభసవృత్తిన్.

చ. కలయఁగ మేన శోణితము • గ్రమ్మఁగ లావఱి యొల్లఁబోయి కెం
దలిరుల నొప్పుచూతము మొ•దల్ నఱకఁ ధర వ్రాలునట్లు వి
వ్వాలుఁ డయి తేరిపై నొఱగు • వైశ్రవణుం గని సూతుఁ డంతయుం
దలరి రథంబు దోలుకొని • దవ్వుల కెక్కడి కేనిఁ బోయినన్. 74

క. పెల్లుగ నార్చుచు విజయస, ముల్లాసముతోడఁ బంక్తి•ముఖుబల మొగవం
జెల్లాచెద రైయక్షులు, పెల్లగిలం బఱచి రద్రి•బిట్టులియంగన్. 75

సీ. కాలుకొన్నంతయుఁ • గడువేగమునఁ బాఱి కనుకని దెసలందుఁ•గాడుపడియుఁ
బాఱఁ జాలక ముట్టఁ•బడి జాడ దప్పంగఁ దోలఁగి పెన్గొందులఁ•దూఱఁబడియుఁ
దలలుఁ జీరలును గం•పలు వట్టికొని గాసి గా మ్రగ్గుటడవులఁ • గాటువడియుఁ
గాళులఁ జేతులఁ • గా నెట్టకేలకుఁ జఱు లెక్కి లోయలఁ • జాఁగఁబడియు

ఆ. బయలిమొనలు గోట • వట్టినపెల్లున, వీటిప్రజయు నొక్క•మాట యురలఁ
దెరలి యిద్ద ఱొక్క•తెరువునఁ బోవక, యాకులితను గాంది•శీకు లయిరి. 76

రావణుఁడు కుబేరు నోడించి పుష్పకవిమానము గొనుట.

తే. అసురపతి గెల్పుగైకొని•యలకఁ జొచ్చి, యొండుసేయంగనొల్లక•యుచితపరుఁడ
పోలెఁ దన ప్రజ వారించి•లీలఁ గామ, గమనరమణీయ మగుపుష్ప•కంబుగొనుచు.

క. చనియె నట ధనదుసూతుఁ డ, తని నొకపద్మాకరంబు•తటముననుం డె
ట్టిన నచటఁ బొలయునల్లని, తనుగాలిం దేఱి లజ్జి•తస్వాంతుం డై. 78

ఆ. అంత నంత విరళ • మగుపరివారంబు, గూడి చిన్నవోయి • కొలిచి రాఁగ
వాడి యున్న మోము•వాంచినభంగిన, యలక కేగుదెంచె • యక్షవిభుఁడు. 79

ఉ. అక్కడ దానవేంద్రుఁడు జ•యంబునఁ గ్రొవ్వెలరారఁ బుష్పకం
బెక్కి గిరీంద్రవైభవని•రీక్షణకౌతుకలగ్నచిత్తుఁ డై
యిక్కడ నక్కడం గలయ • నిచ్చమెయిం జరియించు చుండఁగా
నొక్కెడ నెద్దెసం గదలఁ•కుండె విమానము విస్మయంబుగన్. 80

చ. అమరవిరోధి దాని కెద • నచ్చెరు వంది యమాత్యభృత్యవ
ర్గములును దానుఁ గూడి వడిఁ • గామగ మై చనునట్టి దివ్యమా
న మిచట నిట్లు దీనిగమ•నం బెడలం గత మేమి యక్షన
త్తముఁ డొకరుండు దక్క నొరు • దాల్పదొకో హృదయానువర్తి యై. 81

నందికేశ్వరుఁడు రావణుని శపించుట.

చ. అనుపమయంబునం ద్రినయ•నానుచరుం డగునంది వారలం
గని యనిమెం దొలంగుఁ డెడ•గా నిది యీశనివాసదేశ మిం
దనిమిషయక్షకింపురుష • లాదిగ నెవ్వరు రా రసంగ న
ద్దనుజవిభుండు వెండియు నుదగ్రతఁ బోవక యున్న నల్కతోన్. 82

క. ఈతఱి నీశ్వరుఁ డిత్తరు, పోతంబులకెలన శైల•పుత్త్రియుఁ దానుం
బ్రీతిఁ గుసుమాపచయకే, ళీతత్పరుఁ డైనవాఁడు • లీలానుగతిన్. 83

క. అడిబీర ముడిగి రాక్షస, చెడక మరలి పొమ్ము నీకుఁ • జేయలఁతియె యీ
యెడ యింక నీవు నిలిచినఁ, బడ నడుతురు గన్న నిన్నుఁ • బ్రమథగణంబుల్.

తే. అనినఁ గోపించి యీశ్వరుఁ•డనఁగ నెవ్వఁ, డతనికిచ్చోటు దక్కఁన•కతముఁ జెప్పు
మనుచు వానరవదనంబు•నట్టు లున్న, నంది మొగ మప్డు దేఱకొ•నంగఁ జూచి.

క. కదుఁ బెల్చ నవ్వ యగు నీ, వదువునఁ జెలువంబు గలుగు • వారలచేతం
జెడఁడే యీతఁడు నుడువక, యుడుగు మనుచుఁ బంక్తివదనుఁ•డుల్లస మాడెన్.

చ. తెగడినఁ గెంపుసొం పడరు•దృష్టులు గాడఁగఁ జూచి నంది యి
ట్లగు నిది నిక్క మివ్విధము•నాననముల్ గలవార యేపున
న్మిగిలిన రాక్షసాన్వయము • నిన్నుఁ బురంబును సాగరంబు గా
సిగ మసి గాఁగఁ జిక్కు వడఁ • జేద్పడఁ జేయుట యెట్లుఁ దప్పునే. 87

ఆ. నిన్నుఁ బట్టి యిపుడ • నీఱుగఁ దలలు దు, న్మాడ నాకు శక్య • మగున మైన
జగముచేతినిందఁ • జచ్చినవాఁడవు, మున్న కాన శవము • ముట్ట నవిన. 88

మ. అతిరౌద్రాకృతి దైత్యుఁ డిట్లనియె మీ • రాక్రోశముం జేయఁ బ
ర్వత మే నిష్ట చలంబునం బెఱికెదఁ • వారింపుఁడా నీవు మీ
యతఁడుఁ వచ్చి విమాన మాఁగినఫలం • బందంగ నీశాను ని
ర్జితుఁ గావింపక మిమ్ముఁ ద్రుంపక దశ•గ్రీవుండునుం బోవునే. 89

రావణుఁడు కైలాసమును బెల్లగించి యెత్తుట.

ఆ. అనుచు శైలమూల•మున కేగి చేతుల, గ్రుచ్చి యమరఁ బట్టి • కూలఁ ద్రోవ
నప్పళించి యెత్తె • నల్లాడె నమ్మహా, నగము జీవరాశి • బెగడుపడఁగ. 90

క. తదవసరంబునఁ బ్రమథులు, బెదరిరి గిరిరాజతనయ • బిట్టులికి వెసం
బొదివి పయి వ్రాలి కౌఁగిటఁ, గదియించెను శంభుమేను • గరుపారంగన్.

ఆ. దనుజచంద మంతఁ • దనదుచిత్తంబున, నెఱఁగి శంకరుండు • చిఱుతనగవు
కాంతి మోముచెన్ను•వింత గావింపంగ, నుంగుటమున నల్ల•నూఁదుటయును.

శివుఁడు రావణునిచేతులు కైలాసము క్రింద నడఁగఁద్రొక్కి వాఁడు ప్రార్థింపఁగా ననుగ్రహించుట.

చ. కరములు చాఁపకట్టుపడఁ•గా గిరి యొప్పటియట్ల క్రుంగినఁ

విరవిరఁ ద్రెళ్లి నొవ్వడరి • విహ్వలుఁడై దశకంధరుండు ఘో
రరవము లోకసంభ్రమకరం బగునట్లుగఁ బెల్చఁ గూసె న
చ్చెరువున బెగ్గలంబుఁ గవిసెన్ వెస దైత్యసమాత్యకోటికిన్ 93

క. వెల్లువ ముట్టినపగిదిం, దల్లడమునఁ గూడఁ బాఱి • తనుఁ దనసైన్యం
బెల్లను మునరంగ దానవ, వల్లభుఁ డట్లఱచు చుండె • వా విడిచి వడిన్. 94

తే. తా నెఱుంగనియట్టుల • తడవు గాఁగ, నిల్చి కరుణించి పదపడి • నీలగళుఁడు
నగము డీలించి బాహులు • దిగిచికొనఁగ, నిచ్చె యానతి యిచ్చె దై • త్యేశ్వరునకు.

శా. కేళీకందుక మల్ల నెత్తుకొనుమాడ్కిం బట్టి నాయున్నయీ
కైలాసాచల మిట్లు నీవు నెగయంగా నెత్తినం జోద్యమై
నీలావేఁ గొనియాడు బెల్లరును వర్ణింపంగ నీ కొక్క పే
రేలోకంబునఁ జెల్ల దైత్యులకుఁ బెంపెక్కంగ నే నిచ్చెదన్. 96

క. ఏ వినఁగ నిపుడు నీదగు, రావంబు త్రిలోకభీకరం బయి చెలఁగెం
గావున విన్నభయం బగు, రావణుఁ డను నామమునఁ బరఁగు త్రిజగములన్.

ఉ. పుష్పక మర్థి నెక్కి మెటఁ • బోయెదొ పొమ్మని వీడుకొల్పె వా
స్తోష్పతి సంతసం బెడల • ధూర్జటి నిర్భరహర్ష నిర్గళ
ద్బాష్పవిలోచనుం డగుచు • దానవనాథుఁడు రత్నమాలికా
నిష్పతదంశుజాలరమణీయవిమానము నెక్కి మ్రొక్కుచున్. 98

ఆశ్వాసాంతము.

మ. బుధసంరక్షణశీలుచేత వినయాంభోరాశిచే శత్రుగ
ర్వధనాదానవిదగ్ధుచేత రమణీప్రద్యుమ్నుచే సన్నయాం
బుధిసంపూర్ణసుధాంశుచేత సుహృదంభోజార్కుచే భారతీ
మధునిష్యందముఖాబ్జుచేతఁ ద్రిజగన్మాన్యస్ఫురత్కీర్తిచేన్. 99

క. ఖండియరాయనిచే నుద్దండద్విషదవనిపతిమదావళహరిచేఁ
బండితవిధుచే విభవా, ఖండలుచే నృపనయప్రకారునిచేతన్. 100

మాలిని. నిరుపమరణకేళీనిర్దళద్వైరిధాత్రీ
వరతనుగళితాసృగ్వారిపూరావగాహా
దరభరపరిఖేలద్యాతుధానాంగనాని
ర్భర[illegible]ధురస్తోత్రప్రసన్నాత్మచేతన్. 101

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్ర బుధారాధనవిధేయ తిక్కననామధేయ ప్రణీతం బయిన యుత్తరరామాయణం బను మహాకావ్యంబు నందుఁ జతుర్థాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

నిర్వచనోత్తరరామాయణము

పంచమాశ్వాసము.

రమణచరణశరదం
భోరుహభృంగపతిచేఁ ద్రిభువనప్రథితా
చారునిచేఁ గనకాచల
ధీరునిచే మనుమవసుమతీవల్లభుచేన్. 1

క. శంభునిచే నివ్విధమున, సంభావితుఁడై తదీయశైలము డిగి సం
రంభమున రావణుఁడు దాఁ, గుంభిని నలుగడలఁ గలయఁ గ్రుమ్మరుచుండెన్. 2

క. ఒక్కొకమరి సేనలతో, నొక్కొకమరి వీరపరిజనోపేతుండై
యొక్కొకమరి దనయంతన, యొక్కఁడ నేనిని జరించు • నిచ్ఛాగతులన్. 3

వేదవతి రావణునిచే నవమానిత యై యగ్నిప్రవేశము చేయుట.

మ. హిమవంతంబున కేగి యొక్కయెడ నం • దేకాంత మొక్కర్తు చీ
రముఁ గృష్ణాజినముం గమండలువు నై • రాగంబు వర్జించి సం
యమముం గైకొని యున్నఁ జేరఁ జని హృ • ద్యాకారముం యౌవనో
ద్యమముం గాంతియుఁ జూచి రావణుఁడు కా • మాయత్తుఁడై యిట్లనున్. 4

క. ఎవ్వనితనయవు నీపతి, యెవ్వఁడు పే రేమి నీకు • నీరూపంబున్
జవ్వనముఁ బాయ నీతప, మెవ్వధిఁ బాటిల్లె నకట • యింతయుఁ జెపుమా. 5

క. అనుపలుకులు వినియుం దా, వినని యదియపోలె నుచితవిధి నాతిథ్యం
బొనరించిన యక్కన్యక, ననిమిషరిపుఁ డట్లు మఱియు • నడిగిన నదియున్. 6

సీ. అనఘు కుశధ్వజుఁ • డను మునీశ్వరుఁడు వేదాభ్యాస మనిశంబు • నాచరించి
యానుకృతంబునఁ • జేసి నన్ గని వేదవతి యను పేరిడి • వంశమహిమ
వెలయంగ నిక్కన్య • విష్ణున కిచ్చెద నని చాలఁ బ్రీతి సేయంగ నెల్ల
వారును మాయయ్యఁ గోరిక యెఱుఁగక యర్థింప నర్థింప • నతఁడు ద్రోచి

తే. పుచ్చు నసురేంద్రుఁడై నజంభుండు నలిగి, తనకు నీకున్న నలిగి మాతండ్రిఁ జంపెఁ
దల్లి సాదఁ జొచ్చె సత్యవ్రతంబు నడపు, జనకు పూనికి నేఁ దీర్తు • నని తలంచి. 7

క. అది మొదలు గాఁగ విష్ణుని, మది నిల్పి యతండ నాకు • మగఁ డగు నని యి
ట్లు దపంబు సేయుచుండుదు, నిది నా తెఱఁ గనిన దానవేశ్వరుఁ డనియెన్.

ఉ. కాంతి దొలంగ మే నిటులు • గాఁతియఁ బెట్టుచు జవ్వనంబుచె
న్నింతయు రిత్తవో సుఖము • లెల్లను డిగ్గఁగఁ ద్రావి నెమ్మదిం
జింత దళంబుగా నడరఁ • జేడ్పడి యొంటి చరించుచుం జర
త్కాంతయుఁబోలె నియ్యెడుమఁ • గ్రాఁగఁ బాడియె చారులోచనా. 9

మ. లలనా విష్ణు డనంగ నెవ్వఁ డతఁ డేలా శుద్ధవంశంబు ని
ర్మలసంపూర్ణతపోమహత్త్వము వరప్రాప్తానుభావంబు దో
ర్బలసంపత్తియు నాకుఁ బోలెఁ ద్రిజగత్ప్రఖ్యాతిపాత్రంబులే
కలదే లంక పరాక్రమం బఖిలలోకశ్లాఘ్యమే వానికిన్. 10

ఆ. అనినఁ జెవులు మూసికొని యిట్టులను లోక, వంద్యు వేద వేద్యు వరదుఁ బరము
ననుపమాను నచలు నవ్యయు హరిఁ జెడ, నాడఁ గూడ దని మృగాక్షి మఱియు.

చ. తపముల కెల్లఁ దాన ఫలదాత కులంబున కాదికర్తయై
యపరిమితప్రభావుఁ డగు నా చతురాస్యుఁడు నాభిఁ బుట్టె వి
శ్వపతి యహీనబాహుబలసారఘను ల్మధుకైటభాదిదై
త్యపతుల నెల్లఁ ద్రుళ్లడఁచె • నారయ విష్ణుఁ డమాననీయుఁడే. 12

క. అనిన నసుర యమ్మాటలు, విన నొల్లక కదియ వచ్చి • వెండియు సతి కి
ట్లనియె మరువంపువిల్లున, దనువు నిలువ దింకఁ గోర్కి • దఱిమెడుఁ బేర్మిన్.

చ. ఎఱుఁగవు గాక భోగముల • కెల్లను నెచ్చెలి జవ్వనంబ యి
త్తఱి నుడివోవ కుండ నుచితంబుగ జిక్కవదోయివోనిక్రి
క్కిఱిసినచిన్నిచన్నుఁగవ • యిం పెసలారఁగ నాదువక్షమ
వఱలుసరోవరంబున నవారణఁ గేలి యొనర్పు కోమలీ. 14

ఆ. అనుచుఁ దగిలి చూచు • సద్దానవేశ్వరు, నలిగి చూచి నిన్ను నధముఁ డగుట
మును తపఃప్రభావమున నెఱింగియుఁ దగ, నాపులస్త్యమనుమఁ డని తలంచి.

క. అతిథిసపర్యయు సముచితమగు సంభాషణంబు • నేసితిఁ బోపో
మతి లేదు నీకుఁ జొప్పడు, నతివలలో నన్నుఁ దలఁప • నగునె దురాత్మా. 16

చ. అని కలుషించి వేదవతి • యచ్చటు వాసి చనం దలంచినం
గని దశకంధరుం డడరి • గ్రక్కున వేనలి పట్టికొన్న నం
గన యొకవ్రేల వ్రేయ నది కత్తివిధంబునఁ దాఁకి కత్తిరిం
చిన క్రియఁ ద్రెంచె వెంట్రుకలు చేతఁ దెమల్చినయంత కివ్వలన్. 17

తే. వెంట్రుకలు చేతవచ్చుడు వెఱఁగుపడుచుఁ, దపము పేర్మికి నలికి యాదనుజవిభుఁడు
నిలిచె రోషమహానలజ్వాలనమూర్తి, యగుచుఁ బిఱిఁదికిఁ బాసి యిట్లని యొసతియు.

ఉ. బన్నము లిట్లు నీవు వఱుపం బడి మేను దొఱంగు చుండి యే
విన్న శపించినట్లయిన • నిర్మలనిత్యమహాతపఃప్రభా

వోన్నతిచేతు గాదె పునరుద్భవమయ్యెద నీకు మృత్యువై
సన్నుతపుణ్యజాత యనఁ • జాలి యయోనిజమూర్తిఁ దాల్చెదన్. 19

క. ఈపరిభవంబుఁ బడియుం, దీపే ప్రాణంబు లనుచు • దిగ్గన ననలం
బాపాదించి దృశానను, నే పడఁగఁ విష్ణునాత్మ • నిడి సొదఁ జొచ్చెన్. 20

ఆ. కృతయుగమున వేదవతి యనఁగాఁ జన్న, నాతి త్రేత నిపుడు • సీత యనఁగ
జనకుయజ్ఞవేది • జన్మించి సీసతి, యయ్యె నీవు విష్ణుఁ • డగుటఁ జేసి. 21

చ. అని ముని సెప్ప విస్మయము • నార్తియుఁ గోపముఁ బ్రీతియుం బెనం
గొనఁ దప మిట్టిదిం గలదె • కోమలి దొల్లియు నన్నె కోరెనే
దనుజుఁడు నాఁడు నియ్యనుచితం బొనరించెనె తత్ఫలంబు మె
ల్లన యిటు వొందెనే యని తలంచుచు రాముఁడు గౌతుకంబునన్. 22

క. ఇవ్విధమున సొదఁ జొచ్చిన, యవ్వనితం జూచి పిదప • నసురాధీశుం
డెవ్వలని కరిగె నెవ్వరి, కెవ్విధిఁ గావించె ననిన • నిట్లనె మునియున్. 23

రావణుఁడు దిగ్విజయము చేయుట.

శా. వీరుం డెవ్వఁడు నెందు లేఁ డనుచు నుర్విం ద్రిమ్మరుం దర్పదు
ర్వారస్ఫారపరాక్రమక్రమకళావైదగ్ధ్యవిస్తార మే
పారంగా ధరణీశులం వెదకి వీరావేశియై దుర్దమ
ప్రారంభం బొనరించుచుం సమరసంరంభంబు శోభిల్లఁగాన్. 24

సీ. ఒక్కచోఁ దా మరుత్తోర్వీశుజన్నంబునకుఁ జని యతని రణంబు సేయ
నడిగినఁ గ్రతుకాలమని సేయఁ దగవు గాదనుచు శాంతత నున్న • యానృపాలు
నోడితి వని యార్చి • యుడుగక యజ్ఞోపకరణంబు లన్నియు • గాసి చేసి
ప్రాగ్వంశ మంతయు • వ్రచ్చి వేదిక గ్రొచ్చి ఋత్విగ్గణంబుల నత్వ మడఁచి

తే. యజ్ఞభాగంబులకు వచ్చి హరికృతాంత, వరుణధనదులు బర్హి యు వాయసంబు
హంసమును గృకలాసంబు నై భయమున, నడఁగియుండిన నెఱుఁగక యసురవోయె.

ఉ. అంతకవిక్రముం సురఘనార్యుఁ బుర్వారవు బాహుశాలి దు
ష్యంతు నజేయు గాధినృపసత్తమునిం గని కూడ ముట్టి మీ
రింతకు మున్న నన్నెఱుఁగ • రెన్నఁడుఁ గావునఁ గయ్య మిందు మీ
కెంతబలంబు గూడు నది యెల్లను గూర్పుఁడు దర్ప మేర్పడన్. 26

ఉ. చాలక తక్కినం వినుఁడు • శౌర్యము లజ్జయు నుజ్జగించి మీ
రోలిన నిల్చి నాయెదుర • నోడితి మే మనుఁ డన్న మేదినీ
పాలురు పోరిలో మనకుఁ • బంక్తిముఖుం డెనయంగ వచ్చునే
మే లిది యంచు నోటమికి • మేకొని యట్టుల చేసి రక్కఱన్. 27

మ. దనుజుం డీపురి కేగుదెంచి మహిమోద్దామప్రతాపాగ్నిసం
జనితోగ్రావలయప్రకాశబహుళ త్రుప్రోథసంరూఢిచే

వనరుహ్యక్షితిపాలు ముట్టిన నతం • డత్యుద్భటాకారుఁ డై
యని కేగెం బృథివీపరాగపటలం • బాకాశముం గప్పఁగన్. 28

ఉ. సైన్యయుగంబునుం జెనఁగి • సంగరరంగమునందు వ్రగ్గ రా
జన్యవరుండు రావణుఁడు • సమ్ముఖమై మహి సంచలింప న
న్యోన్యవధాభిలాషమున • నార్చి వడిం దలపడ్డఁ జూడ సా
మాన్యము లయ్యె నప్పు డొక • మాత్ర జయాపజయప్రకారముల్. 29

చ. వికటము లైన హస్తములు • వ్రేయుచు నోలిన తాఁకి యున్న మ
స్తకములు నుగ్గు సేయుచు ని • శాతకృపాణకళావిదగ్ధుఁ డై
యొకపడిఁ బోరి డస్సి బలియుం డగు దానవుచేత నొచ్చి నే
ల కొరగునప్డు భూపతి చ • లంబున నాతనితోడ నిట్లనున్. 30

మ. అని నీ కోపక వడ్డ నేమి యిఁక దై • త్యాధీశ యే ధర్మవ
ర్తిని యేనిర్జ శుచి నేసి నాకులమునన్ • దివ్యావతారుం డొకం
డనపాయుం డుదయంబు సేసి భువనం • బానందముం బొంద నెం
దు నవధ్యుం బగునీశిరోదశకముం • దున్మాడువాఁ డుద్ధతిన్. 31

ఆ. అనిన నసుర నగుచు • నగు నగు నీయందు, బొంకు గలుగు నెట్లు • పోలుఁ బోలుఁ
బిదపఁ జూచికొంద • మిది నీవు గొమ్మని, పరిఘ నతనిశిరము • పగుల వ్రేసె.

క. ఆర్చి విజయోత్సవమునం, బేర్చినచలమున వరంబు • పెంపున సొంపుం
దీర్చి దిగులు రాజులయెదఁ, గూర్చి విడిసె మగుడ దైత్య • కోటి మదింపన్. 33

క. ఇమ్మెయి నచట నచట య, జ్ఞమ్ములఁ దపములును ధర్మ • చర్యలు బహువి
ఘ్నమ్ములఁ బెట్టుచుఁ గలయం, గ్రుమ్మరి నరవరుల నొక్క • కోటికిఁ దెచ్చెన్. 34

మ. ఒకనాఁ డొక్కెడఁ బోయి పోయి దివి నం • త్యుచ్చైఃపథమోదంబు నె
క్కి కడుం జెన్నగు వీణ చే నమర నం • క్షీణప్రభావుండు సం
ఖ్యకళాసంజనకుండు నారదుఁడు రాఁ • గాఁ జూచి యానన్నపు
వ్వకుఁ డై భక్తిఁ గృతప్రణాముఁ డగుచున్ • సల్లాపసౌఖ్యంబునన్. 35

ఆ. అసురవరుఁడు గుశల • మడిగిన నుచితసం, భాషణంబు సేసి • బంధుభావ
మాదరమున నెఱపి • యమ్ముని మానవ, హితముఁ గోరి యతని • కిట్టు లనియె.

నారదచోదితుం డై రావణుఁడు యమునిమీఁదికిఁ జనుట.

మ. ధరణీచక్రమునందు నీవు సమరో • త్సాహంబునన్ రాజులం
బొరివుచ్చం గనుఁగొంచు వించు మది నే • ప్రొద్దున్ ముదం బందుదున్
హరియుద్ధంబును శూలిసంగరము దే • వాధీశుసంగ్రామముం
గర మర్థిన్ మను చూతు నాకు నవి • వేడ్కం జేయ వి ఱుమ్మెయిన్. 37

క. ఏ నిను నొకటి సెప్పెద, దానవకులముఖ్య దేవ • తలకు నవధ్యుం
డై నను బోఁటివాఁ డీ, మానవుల జయింప విక్ర • మంబును గలదే 38

క. కలయం ద్రిమ్మరి మేదినిఁ, గలవీరుల నోర్చి జయము • గైకొంటి మను
ష్యులు నీ కెదురే యింకం, గలదే కొద వడ్డచోటఁ • ఖండితశౌర్యా. 39

తే. క్షుత్పిపాసలు జరయును • ఘోరరుజలు, నడర నార్తులై యుండుదు • రదియుఁ గాక
మర్త్యు లిటు మున్న వీరు ల • మర్త్యులైరి, పీఁగుల ముట్టి యొసిచిన • బిరుదు గలదె.

క. కావున నిమ్మనుజావళి, నీ వడుచుట మెచ్చు గా దనిన నప్పలుకుల్
దేవారి వోలు నని సం, భావించి మరుత్తపస్వి • పతి కిట్లనియెన్. 41

నారదవచనప్రబోధితుం డై రావణుఁడు యమునిపై దాడివెడలుట.

ఉ. ఏను రసాతలంబునకు • నేగెద నాగకులంబు నోర్చి య
ద్దానవులన్ జయించి బల • దర్పము లేర్పడ దేవకోటిదు
ర్మాన మడంప వాసవపు • రంబునకుం జనువాఁడ నన్మునీం
ద్రా నినుఁ గంటి నా కభిమ • తంబులు సేకుఱు నింక నెమ్మెయిన్. 42

తే. అనిన విని నీకుఁ బాతాళ • యానమునకుఁ, దెరువుగా దిది సమవర్తి • పురమునరణి
యందుఁ జనుమ తనిమదంబు • నడఁపవలయు, ననిన నమ్మునికని యెన • ద్దనుజవిభుఁడు.

ఉ. మున్ను ప్రతిజ్ఞ సేసితి న • ముద్ధతవృత్తి దిగీశకోటికిన్
బన్నముఁ దేరఁ గావున శు • భంబులు శీఘ్రము చేత సీతి గ
ర్వోన్నతిఁ గ్రాలు నాజముని • నుక్కడఁగించి క్రమంబుతోడఁ ద
క్కున్నదిశల్ జయించెద న • ముజ్జ్వలదుస్సహవిక్రమంబునన్. 44

క. పనివినియెద నని మ్రొక్కుచు, దనుజేంద్రుఁడు సనిన వేల్పు • దపసియు నీతం
డనుమానింపక జముపైఁ, జనియెడు నియ్యిరువురకును • సమరం బైనన్. 45

క. వీఁడును వరసిద్ధబలుఁడు, వాఁడును జగ మెఱుఁగ దుర్ని • వారుఁ డలుకమై
నేఁ డిరువురుఁ దలపడుదురు, వేఁడిమొగంబులన చూతు • వేడుకతోడన్. 46

నారదుఁడు రావణునిరాక యమునికెఱింగించుట.

మ. అని యొక్కించుక నిల్చి యొండుగడ గా • నత్యంతశీఘ్రంబునం
జని వైవస్వతుఁ గాంచి తా నధికపూ • జాసత్కృతుం డై కృతాం
తున కారావణురాక సెప్పి యనిలో • దోశ్శక్తి [illegible] ంగఁ బూ
ని నిజం బై యిట వచ్చె నేనిఁ జెడఁడే • నీచేత నం చన్నడన్. 47

క. అచ టెల్లఁ బుష్పకంబున, రుచి గప్పఁగ రావణాసు • రుఁడు డై తేయ
ప్రచయకలకలనిరంతర, నిచితనభోభాగుఁ డై య • నికి నేతెంచెన్. 48

క. చనుదెంచి పురసమీపం, బునఁ దమతమపుణ్యపాప • ములు గనుఁగొనఁ ద
మ్మనివారణఁ బొందఁగ ను, న్నఖిలజంతువులఁ జూచి • దయవిరహితుఁ డై.

ఉ. కొందఱు సౌఖ్యముం బొరయఁ • గొందఱు దుఃఖముఁ బొందె నేల మీ
రంధఱు నొక్కచంద మొగిఁ • దంచు విపద్దశఁ బొందువారి మే

లొండ్ల నొనర్చె దైత్యపతి యున్మదుఁ డై పితృరాజకింకరుల్
గ్రందుకొనంగ నే పడర గాసిగఁ జేసెఁ దదాజ్ఞ నెంతయున్. 50

యమరావణసేనలు పోరాడుట.

ఉ. రక్షకు లెల్ల నొక్కటఁ దీరంబుగ మోహర మేర్చి యార్చి సం
క్షుభితకోపు లై యతులదోర్బలదుస్సహలీలఁ దాఁకినన్
రాక్షసులుం బరాక్రమధురంధరతం దగ మాఱుకొన్న పి
రక్షయకారి ఘోరసమరంబు ప్రకీర్తిత మయ్యె నయ్యెడన్. 51

ఉ. సేనలతోడ నద్దనుజసింహుఁడు సంగరకాంక్ష వచ్చినం
బూనికిఁ దీర్చి కింకరులు పోరుటకు న్మది నుల్లసిల్లి పె
ల్లైనబలంబులం దగుసహాయముగా సమవర్తి పుచ్చినన్
దానవసంగముల్ దలరఁ దాఁకె విశృంఖలదోర్విలాసతన్. 52

చ. జముని బలంబు పేర్చి నిజసైన్యము నుక్కడఁగించినన్ భుజా
సముదయసంభృతాస్త్రబహుశస్త్రమహోగ్రతఁ జూపెఁ దాఁకి వి
క్రమరసికాంతరంగుఁ డగురావణుఁ డుజ్జ్వలరోషపావకో
ద్యమవినిహన్యమానరిపుదర్పమహానిబిడాంధకారుఁ డై. 53

క. పంపునకు నోడఁ దగ దని, త్రుంపఁ గడఁగి కాలకింకరులు భీకరు లై
నొంపఁగఁ జంపఁగఁ దఱిమి ని,లింపరిపుం బొదివి రెదఁ జలింపక కడిమిన్. 54

ఉ. ఆశుగచక్రతోమరగదాసికుఠారముఖంబులన్ మహో
గ్రాశయు లై నిజాంగముల నన్నిటి నొక్కట నొంప నగ్గి కీ
నాశునివారి నెల్లను వినాశము నొందఁగఁ జేయ వారిపైఁ
బాశుపతంబు పట్టి తెగ వాపె నిశాటవిభుం డుదగ్రతన్. 55

మ. తలఁగెం దోయధిసప్తకంబు గిరివర్గం బెల్ల నూటాడె సం
చలతం బొందె వసుంధరావలయ మాశాచక్ర మల్లాడెఁ గొం
దల మందెం ద్రిదశేంద్రపట్టణము పాతాళంబు ఘూర్ణిల్లె నా
కుల మయ్యెన్ గ్రహతారకాకులము సంక్షోభించె నవ్వేధయున్. 56

చ. అపరిమితప్రతాపుఁ డగునాదశకంధరుచేత ముక్త మై
త్రిపురము లేర్చుభూతపతి తీవ్రశరంబునుబోలె మండి మిం
టిపయిఁ గలంగఁ బేర్చి నిగిడించి యుగాంతమహాగ్ని రీతిఁ బా
శుపత మరాతిసైన్యముల నూరేల ముట్టి దహించె ప్రేల్చిడిన్. 57

చ. జయమునఁ బొంగి పెల్లుగ నిశాచరవల్లభుఁ డార్వ సేనలుం
బ్రియమున నొక్కపెట్ట నలిరేఁగి నభంబు సెలంగ నార్చినన్
భయమున దండు గుండుగిలఁ బాఱుదు నాసమవర్తి యొంతయున్
రయమున నుద్భటారుణతురంగసమూహరథాధిరూఢుఁ డై. 58

యమరావణులద్వంద్వయుద్ధము.

ఉ. ముందట మృత్యు వుద్భ్రమితముద్గరహస్తతఁ గ్రాల నుజ్జ్వల
స్యందనపార్శ్వభాగమున నర్చిత మై ఘనకాలదండ మొ
ప్పం దనకోప మాననము పైఁ బెనుమంటయుఁ బోలె నాకృతిం
బొంది వెలుంగ నయ్యసురపుంగవుమోహర మున్న చోటికిన్. 59

చ. చని తనమ్రోల వచ్చుమహిషంబుగళంబున ఘంటనిక్వణం
బును ఘనమార్వినాదమును భూరితరాసురసైన్యతూర్యని
స్వనవిభవంబు మ్రేఁగికొనశాతశరాంబుధినీట ముంచె న
ద్దనుజబలంబు నప్రతిహతప్రదరుం డగుచున్ సముద్ధతిన్. 60

మ. జమునాటోపము దుస్సహం బగుడు నుత్సాహంబు వాటింప లే
క మదం బేది బలంబు పెల్లగిలినం గ్రవ్యాదనాథుండు దు
ర్దమబాహాబలుఁ డై యెదిర్చె దశకోదండీసముజ్జృంభితో
ద్యమనిర్యాతనిశాతసాయకపటువ్యాపారఘోరంబుగాన్. 61

ఉ. ఈసున నంతకుం డసురేశ్వరుఁడున్ వివిధాస్త్రశస్త్రవి
న్యాసము లేర్పడం జన జయాపజయంబులఁ బొందుచున్ రణం
బాసురవృత్తిఁ జేసిన లయావసరం బగుచున్న నాసరో
జాసనుఁ దొట్టి వారి తెఱఁ గారయ వచ్చి రమర్త్యు లందఱున్. 62

శా. దేవవ్రాతము వచ్చినన్ భుజబలోత్సేకంబుఁ జూడన్ దశ
గ్రీవుం డుగ్రము లైనసాయకములం గీనాశు నొప్పించినం
జావం జేయుదు దైత్యునం చతఁడు భాస్వత్కాలదండంబు బా
హావిన్యస్తము సేయుచున్ భ్రుకుటిబంధాభీలసందీప్తుఁ డై. 63

క. మృత్యుపురస్సరముగ లో,కాత్యయసమయంబొ నాఁగ నంతకుఁ డధికౌ
ద్ధత్యమునఁ గడఁగి దగ్గఱి, దైత్యుం బొడిసేయఁ గాలదండము పూనెన్. 64

బ్రహ్మ యమరావణులయుద్ధమును మాన్పుట.

ఉ. అత్తఱి గ్రక్కునన్ సరసిజాసనుఁ డడ్డము సొచ్చి నిల్పి కే
లెత్తి మహాత్మ యిట్టు లుచితేతరవృత్తము నీకు నీడె మ
ద్దత్తవరానుభావమున దానవనాథుఁ డవధ్యుఁ డేన నీ
యుత్తమకాలదండము ప్రయోగ మమోఘము గా నొనర్చితిన్. 65

క. కావున దీన నసురపతి, చావును బ్రదుకుటయు నాయసత్యము నిజముం
గావుము లోకము లన్నియుఁ, గావు నమీ నాకు బొంకు గల్గినయేనిన్. 66

క. తగ దుడుగు మనినఁ బితృపతి, నగి జగముల కెల్లఁ బ్రభువు నలినాసన నీ
వగుట భవదాజ్ఞ కొప్పెయి, మిగులుదు నే సమరమునకు మేకొని యైనన్. 67

క. నక్తంచరు నమయించుట, యుక్తము గాదేని నిచట • నునికి దగదు నే
శక్తుఁడ నై యుండియు భవ,దుక్తికిఁ గాఁ దాలఁగవలసె • నోపనిభంగిన్. 68
ఆ. అని రథంబు సూతుఁ • డనుమృత్యుముఖపరి,జనముఁ దాను గూడి • జముఁడదృశ్యుఁ
డైన వేధయును ని • జావాసమున కేగె, నారదుండు నరిగె • నాకమునకు. 69
క. కలయఁ గనుంగొని యెవ్వరు, మెలఁగమి సమరాంగణంబు • మిన్నక యున్నన్
గెలిచినవాఁ డై దానవ, కులపతి ననె సుతలమునకుఁ • గ్రొవ్వెసలారన్. 70
ఉ. ఆలములోన నైమయిఁ గృ • తాంతుని నోర్చితి నింక నన్నారుం
డేల యెదుర్చు నంచు మద • మెక్కి నిశాచరవల్లభుండు పా
తాళజయార్థ మేగి మహి • తంబుగ భోగవతీపురంబు గ
ర్వాలసలీల ముట్టె భుజ • గాధిపుఁడుం గనియెన్ వినీతుఁ డై. 71

రావణుఁడు నివాతకవచకాలకేయులతో యుద్ధముసేయుట.

క. గణనాతీతవినూతన, మణినికరము గప్ప మిచ్చి • మన్ననఁ గని యా
ఫణిపతి సంతస మందెను, మణిమతి యనుపురికి నరిగె • మనుజాశనుఁడున్. 72
సీ. అందుఁ బూర్వంబున • నంబుజాసనుచేత వరములు గనిననివాతకవచు
లనియెడుదైత్యుల • నానిశాచరపతి పోరికిఁ బిలిచిన • వారు పొంగి
కయ్యంబు పెద్దయుఁ • గాలంబునకుఁ గంటి మనుచు ననేకసై • న్యములతోడ
వెడలిన నిరువాఁగు • వివిధాస్త్రశస్త్రప్రహారఘోరంబుగా • ననమునమర
తే. మేఁడుకాలంబు సేసిన • నెఱిఁగి యపుడు, వచ్చి వారలవరముల • వలను సెప్పి
తెలిపి సఖ్యంబు సేసినఁ • గలసి యచటఁ, జెలిమిమైనుండె దశముఖుఁ • డెలమిమిగుల.
క. అతులితనవభోగంబులఁ, గతిపయదినములు నివాత • కవచులచేఁ దో
షితుఁ డగుచు నిలిచి శౌర్యో, న్నతి వెలయఁగ నరిగెఁ బద్మ • నగరంబునకున్.
మ. చని వేఁ ముట్టినఁ గాలకేయు లమితో • త్సాహంబునన్ భూమికం
పనసైన్యోద్ధతు లై కడంగి నగర • ప్రాకారబాహ్యాంగణం
బున వీఁకం దలపడ్డ రావణుబలం • బుల్ వీఁగినన్ రేఁగి య
ద్దనుజాధీశ్వరుఁ డస్త్రశస్త్రనిహతిం • దత్సైన్యముం గూల్చినన్. 75
ఉ. చూచి మహోగ్రకోపమున • శూర్పణఖాపతి వీఁగుసేనఁ జే
పీచి విశృంఖలప్రబల • విక్రమదుస్సహుఁ డై దవానలం
బేచినకాననం బడరి • యేర్చువిధంబున నన్యసైన్యముం
జూచియుఁ జూడకే బలము • సొంపున రూపడఁగించి పేర్చినన్. 76

రావణుఁడు తనమఱఁది యైనవిద్యుజ్జిహ్వునిఁ జంపుట.

చ. వడిగొని కాలకేయభట • వర్గము ద్రోచినఁ దాను సేనలుం
గడఁగి నిశాచరేశ్వరుఁడు • క్రందుగఁ దాఁకి రణంబునందడిం

దొడిఁబడ వ్రేసెఁ దీవ్రతర • ఘోరసినిం దను నీడఁ బోక కో
ఆడమున బిట్టు గిట్టినమ • ఱంది నెఱుంగక దుర్మదాంధుఁ డై. 77
శా. విద్యుజ్జిహ్వుని వ్రేల్మిడిం దునిమి దో • ర్వీర్యం బహార్యంబుగా
నుద్యద్విక్రమునై రివీరసుభట • వ్యూహంబు నెల్లన్ ధను
ర్విద్యాకౌశల ముల్లసిల్ల సమరో • ర్విం గూల్చె నిర్ఘోషసాం
ద్రధ్యాబాపృథివీదిశావలయగ • ర్జస్ఫూర్జితాకారుఁ డై. 78
క. రణవిజయము గైకొని పట్టణ ముద్భటసుభటసంక • టంబుగ భాస్వ
న్మణిగణధనములు మొదలుగఁ, దృణము తుదిగఁ జూఱగొని యె • దివిజారి వెసన్.

రావణుఁడు వరుణపట్టణముపై దాడివెడలుట.

ఆ. ఇట్లు భుజగదాన • వేంద్రుల నిర్జించి, యసుర మసరుకవిసి • యంతఁ బోక
కంధివిభునిపురము • కందువ యారసి, యుద్ధవిడిని బురము • నొద్ద కేగి. 80
మ. వరుణుం డెక్కడ నున్నవాఁ డతనిగ • ర్వగ్రంథి మాన్పంగ నే
ర్పరి నై వచ్చితి శత్రుఘట్టనమునన్ • రక్తంబు వోఁ జేసి నా
ఖరతేజంబునఁ గ్రాఁచి పొం గడఁచి చు • ల్కం జేసి నానాధనా
హరణం బే నొనరింతుఁ జెప్పుఁడు మదీ • యప్రౌఢి యం చుద్ధతిన్. 81
క. పురబహిరంగణమున మో, హరములు దీర్చికొని యున్న • యసురేశ్వరుపై
నురవడిమైఁ దోతెంచిరి, వరుణతనూభవులు రథిక • వర్గముతోడన్. 82
క. సేనలు సేనలఁ దలపడ, దానవపుష్పకము గగన • తలమునఁ గని యు
త్తానలసితరథు లై యం, భోనిధిపతితనయు లతనిఁ • బొదివిరి కడఁకన్. 83
క. చీకాకుపఱిచి బలుగదఁ, జేకొని యతఁ డేయ వ్రేయఁ • జేరువఁ జేరం
గైకొనక తఱిమి యీడం, బోక పెనఁగి రంబుధీశ • పుత్త్రులు గడిమిన్. 84
ఉ. అంత మహోదరాదు లగు • నంబరచారవిదగ్ధులైన దే
వాంతకవీరు లొక్కమొగి • నారథిసంఘముతోడఁ దాఁకి దు
ర్దాంతభుజాబలంబు ప్రథి • తంబుగఁ గేతనముల్ హయంబులున్
దంతిసమూహముల్ దునుక • తండము లై ధర డొల్ల నేసినన్. 85
ఆ. విరథు లైనయబ్ధి • విభుతనూభవులపై, నడరి కాద్రమున సు • రారి కేలు
దోయిపదిటఁ బదియు • వేయి శస్త్రాస్త్రవి,తతిని బొదివి జర్జ • రితులఁ జేసె. 86
చ. వెఱచఱవన్ దశాననుఁడు • వీరభటావళియుం గడంగి ద
గ్గఱి జలధీశనందనులు • క్రందుకొనన్ రథహీను లై నయ
త్తఱి నుఱుమాడఁ జొచ్చినఁ బ్ర • దాతులఁ గూడి కడంగి పెల్లుగం
బఱచిరి పట్టణంబు దెసఁ • బౌరజనంబులు బెగ్గలింపఁగన్. 87
మ. వెఱ నిట్లంబుధినాథనందనులు దో • ర్వీర్యంబు సాలించి యుం
దఱుఁ బాఱంగ నిశాచరేంద్రుఁడు జయో • త్సాహంబునన్ వెన్నడిం

దళముమంగాఁ బ్రజఁ జేయి వీచుచు సము•ద్యద్వేగుఁడై తోలి తో
ప్పఱఁ బెట్టెఁ శరజాలముం బిఱుఁదఁ గు•ప్పంగూర నాఁటించుచున్. 88
ఆ. వరుణుబలముఁ దనయు•వర్గంబుఁ గోట సొ, రంగఁ బాఱ నగచి • రావణుండు
జలదనివ్వనంబు•చందంబు నెలుఁ గెత్తి, యెల్లదిశలు సెలఁగ నిట్టు లనియె.
క. వరుణులచేతను నీక్రియఁ, బొడిపించిన దశముఖుండు • వో నిచ్చిన తాఁ
గుడిచెం గట్టెం గలనికి, నడచుం గా కింక నోదిఁగి•నం దను నగరే. 90
క. అనుపలుకులకుఁ బ్రభాసుం, డనువరుణామాత్యుఁ డచట • నందఱుఁ జన గ్ర
క్కున మరలి యితని నుడిగిం, చినఁ గార్యం బగున యట్లు • చేసెద ననుచున్.
చ. వరుణుఁడు పద్మగర్భుఁ గొలు•వం జనియెం బెఱవారు వచ్చి సం
గరమున నీకు నోడిరి జ•గద్విదితంబు భవద్భుజాబల
స్ఫురణము గావునన్ దివిజ•సూదన నీ కిదు రెవ్వ రిందులో
నరయఁగ నిందె కా దెచట•నైన నొకండును గల్గనేర్చునే. 92
క. అనిన విని పొంగి తనుఁ బే,ర్కొని బొబ్బిడి రావణాసు•రుఁడు ప్రజ మరలుం
డని చేయి వీచె జృంభిత, దనుజసమూహప్రశంసి•తగుణుం డగుచున్. 93
ఉ. రాజితశౌధపంక్తిరుచి•రద్యుతిజాలము పర్వి నిత్యవి
భ్రాజితచంద్రికావిభవ•భంగిన యొప్పెడునప్పురంబుఁ గే
లీజితవైరి రావణుఁడు • లీలమెయిం జని కీర్తికాంతిసం
యోజితరేఖ గ్రొత్త యగు•చుండఁగఁ జేసి మదం బెలర్పఁగన్. 94
క. మరల విడిసి గెలువునఁ బొం,పిరివోవుచు లంకఁ దలఁచి • పెను పొనరఁ జమూ
వరులఁ బిలిపించి పోదము, పురమున కని చెప్పె దనుజ•పుంగవుఁ డెలమిన్. 95
చ. పయనము చాటఁ బంచి సుల•భంబుగఁ బూరియు నీరు వంటక
ట్టియలును గల్గుచోట్లను గ•డించిదుమగల్ దగునుక్కళంబుగా
భయ మనుపేరు లేక నిర•పాయముగా విడియించుచున్ మనః
ప్రియ మగుభంగి సేన నడ•పించె విశృంఖలవైభవంబునన్. 96
చ. బలములతోడ మేదిని న•భంబున చేరువ నంతకంటె న
గ్గలముగ నెక్కి సైనికుల•కన్నుల కందనిచోట డాపలన్
వలపల దవ్వుగాఁ దొలఁగి• వావిరి నెచ్చట నేని వచ్చుఁ దా
నలసినయట్టు లల్పపరి•వారయుతంబుగఁ బుష్పకంబునన్. 97

రావణుఁడు లోకములోని స్త్రీల నెల్లఁ జెఱలువట్టుట.

ఉ. ఆసమయంబున న్నగని•యాంద్రురు కన్యలు నాక చొచ్చి ధా
త్రీసురరాజవైశ్యులను • దేఁకువ సేయక యెల్లజాతులుం
గాసిగ నొక్కపెట్టుగఁ బ్ర•కాశరహస్యవిభేదహీనుఁడై
యాసురవైరి పట్టెఁ జెఱ • లడ్డము లేక మృగాయతాక్షులన్. 98

క. మునిసిద్ధయక్షకిన్నర, దనుజోరగకన్యకావి•తానము నెల్లం
గొనివచ్చి వచ్చి పుష్పక,మునఁ బెట్టుచు వచ్చెఁ బంక్తి•ముఖుఁ డనయుండై.
సీ. తట్టికి వచ్చి యి•ట్టట్టు వోనేరని లేళ్ల విధంబున • లీల యెడలి
వలఁ జిక్కి యొక్కెడ • మెలఁగంగ నేరని చిలుకలచాడ్పునఁ • జెన్ను దఱఁగి
మావునఁ జొరఁబడి • యావలఁ జన లేని మీలచందంబునఁ • జాలఁ గుంది
యురులలోఁ బడి యెందు•నరుగంగఁ జాలని నెమిళుల తెఱఁగునఁ • గోమరు దక్కి
తే. కలయఁ జూచుచుఁ బలుకంగ•నెలుఁగు రాక, నలఁగు మేనులతో నెఱిఁ•దలలు వీడి
వెగడుపడి వెల్లనై కడు•విన్నఁబోయి, పుష్పకంబున నున్నయ•ప్పొలఁతు లెల్ల.
క. కొలఁదికి మీఱిన నెవ్వగ, నలఁదురి నానావిధంబు • లైనతమతలం
పులగతి నొర్రోర్తునకుం, దెలియ విలాపములు సేయు•తెఱఁ గె ట్లనినన్. 101
క. చంపు నొకో యక్కట కా,రింపఁ దలంచు నొకొ లఘుచ•రిత్రంబులకుం
బంపఁ గడంగు నొకో శం,కింపం డీకఱకుటసుర • గీ డొనరింపన్. 102

రావణునిచెఱం బడినస్త్రీలు విలపించుట.

మ. మగఁడా నీవు జగంబుచొప్పు మిగులన్ • మానంబు వాటింతు వా
లిగ నెగ్గం బగుమాట వాటిలెనె త•ల్లీ నీకు లోకంబుపా
టిగ నిట్లొందెనె నిందతోడివగ తం•డ్రీ యెందుఁ గీర్తింపఁగాఁ
దగునీసంతతి కీడునం దొడరెనే • దైవంబు చెయ్యిం గటా. 103
తే. చమురు నెత్తురు నవుబంధు•సమితి గరము, ప్రీతి నఱకాళులకు నఱ•చేతు లొగ్గ
నునికి యెక్కడ నీకూర•దనుజచారి, కగ్గమై వచ్చు టెక్కడ • నకట విధియ.
ఉ. ఇమ్ములఁ దోడ నాడుచెలు • లే మను చుండుదు రొక్కొ యిప్డు నా
తమ్మునిముద్దుమాటలు గొ•దల్పడఁ బల్కెడుచిల్కతోడ ని
త్యమ్మును బొత్తునం గుడుచు • నర్మిలి చేడ్పడు మవ్వ మొక్క యొ
క్కమ్మడి సంకురించులత • లొప్పఁ దొఱంగవె నీరు గానమిన్. 105
ఉ. చిత్తము గుంది చుండఁ జెఱ•సేయుటకంటె విశుద్ధమైననా
వృత్తము గోలువుచ్చుటకు • వేగ తలంపక నన్ను లగ్గుగాఁ
గత్తులఁ గోసి దానవులు • గండలు దిం డ్రని కట్టఁ డైనవీఁ
డిత్తఱి నెట్టులైన సమ•యింపఁ డొకో దొసఁ గెల్ల మానఁగన్. 106
క. అని పెక్కుతెఱంగుల న, వ్వనితలు దురపిల్లి యిట్లు • వనరుచుఁ జదలం
జని చని నలుదిక్కులుఁ గనుఁ, గొని పల్కిరి తల్లడంబు•గూరిన మఱియున్.
ఆ. ఇంక నేటిలోక • మీదుష్టదైత్యుని, కిట్ల చెల్లె నేని • యెల్లి నేఁటి
లోనఁ బాడు గాదె • యానలినాసను, రాజసంబు నిష్ప్రయోజనముగ. 108

చెఱఁ బడ్డయింతులు రావణుని శపించుట.

క. తగు విక్రమంబు సేయుట, యగునే పరసతుల నిట్టు • లదయతమై నె
వ్వగలం బొగిలింప నతనికి, మగఁటిమి గా నేర్చునే యు•మంగళచేష్టల్. 109

చ. పరమపతివ్రతావిభవ•భాసురలీల వెలుంగుమమ్ము ని
ష్కరుణత నిమ్మెయిం బఱిచెఁ • గావున నీదనుజాధముండు స
త్పురుషపరిగ్రహం బయిన•పుణ్యసతిం గలుషింపఁ జేసి త
ద్వరునిపరాక్రమంబున న•వశ్యము మృత్యువుఁ బొందుఁ గావుతన్. 110

క. అనవుడు దశాస్యుఁ డాశా,పనిహతిఁ బ్రభ సెడియు బాహు•బలమదమునఁ గై
కొనక నలి నపహసించుచు, ననుమానము లేక యెలమి • నరుగుచు నుండెన్.

సీ. ఉడుగక కాల్చుచు • నుండెడుశోకంబ యతితీవ్రహవ్యవా•హనుఁడు గాఁగ
నిట్టూర్పుగాడ్పులు • నిగిడించుటయ విలసిల్లఁ బ్రజ్వలితంబు•నేఁత గాఁగఁ
బాయక యొనరించు • బహువిలాపంబుల రాజితమంత్రాక్షరములు గాఁగఁ
గన్నీరు బోరనఁ • గ్రమ్మించుటల పోరిఁ బొరి నాజ్యధారల•పోఁత గాఁగఁ

తే. గొలఁది కగ్గలమై మొదఁ•గలుగువగల, యొనరుసమిధలు గా నిట్టు•లువిదపిండు
రావణాభిచారంబుగ • భావమందు, నుగ్రముగ వేల్చుతెఱఁగున• నుండెఁ జూడ.

రావణుఁడు దిగ్విజయము చేసి వచ్చి లంకం బ్రవేశించుట.

క. ఇత్తెఱఁగున దశకంధరుఁ, డుత్తరుణులఁ గొంచు లంక • కరిగెం బౌరుల్
చిత్తము లలరం గానిక, లుత్తమవస్తువులు దెచ్చి • యొప్పింపంగన్. 113

చ. ప్రియ మెదఁ బల్లవింపఁగ వి•భీషణుఁ డాప్తులుఁ దాను నెంతయుఁ
రయమున భూషితద్విపతు•రంగముఁ డై యెదుఁరేగి యున్నపా
దయుగము డాయ భక్తిమెయి • దండనమస్కృతి సేసిర హారా
ద్రి యొగయ నెత్తి కీర్తిఁ బ్రచు•రించినబాహుల నెత్తెఁ దమ్మునిన్. 114

ఉ. ఎత్తియుఁ గౌఁగిలించి దను•జేంద్రుఁడు లోచనపద్మమండముం
జిత్తసరోరుహంబు విల•సిల్లఁ గనుంగొని కుంభకర్ణుఁ డిం
దిత్తఱి మేలు గానఁడె యు•హీనపరాక్రమశాలిఁ దామసా
యత్తునిఁ జేసె మూలవిధి•యం చొకయించుక చిన్నవోవుచున్. 115

క. ఇభతురగస్యందనగతి, రభసంబునఁ బృథివి యద్రువ • రక్షోవంశ
ప్రభువు నగరంబు సొచ్చెను, విభవోజ్జ్వలుఁ డగుచు వినయ•వినుతులు సెలఁగన్.

ఆ. ఒక్కచందురుండ • యుదయింపఁ బొంగెడు
నంబురాశి యిది పు•రార్ణవంబు
దనుజపతిముఖేందు•దశకసన్నిధి నుబ్బ
కున్నె యనఁగ వీట • నులివు మిగిలె. 117

శూర్పణఖ తనమగనిఁ జంపె నని దుఃఖించి రావణుని దూఱనాడుట.

క. అయ్యవసరమునఁ దనపతి, కయ్యంబునఁ బంక్తివదను • ఖడ్గనిహతి రెం
డయ్యె నని శూర్పణఖ విని, పయ్యెదకొంగెడల బుడమిఁ • బడి మూర్ఛిల్లెన్.

చ. సభయము లైనడెందముల • సంభ్రమ ముమ్మలికంబుఁ గప్ప నం
క్షుభితసఖీజనం బొలయఁ • గొండొకసేపునఁ దేఱి తీవ్రశో
కభరితచిత్తయై మొగము•గప్పెడుబాష్పజలంబు లంబుజ
ప్రభ సెడ ముంచు పెన్వఱద•భంగిగ నెవ్వరి నేనిఁ జూచుచున్. 129

ఆ. అరుగుదెంచి యన్న•యడుగులకడ నార్త
నాద మడర ద్రెల్లి • నాథుఁ బనవి
యేడ్చుచున్న నల్ల • నెత్తి యమ్ముద్దియఁ
దడవి కన్నునీరు • దుడిచి యతఁడు. 120

క. సముచిత మగుతెఱఁగున శో,కము వాపుట కనునయింపఁ • గడఁగి తదాలా
పములకుఁ జొచ్చుటయును గో,పమునను రక్కసియుఁ గరము • ప్రల్లదురాలై.

ఉ. అక్కటికంబు మాలి చెలి•యల్ వగఁ బొందదె నాకు దీన దూ
ఱెక్కు జగంబునం దనక • యింతయుఁ గొంకక పాపవృత్తికిన్
స్రుక్కక వైర మెత్తి కడుఁ • గ్రూరుఁడ వై యిటు సేఁత చూడఁగా
దిక్కులు గెల్వఁ గాదు నను • ద్రెక్కొనఁ బోయితి గాని యిమ్మెయిన్. 122

క. అగ్గలిక మెఱసి కడఁగుచు, మొగ్గరములు గడచి పోయి • మును మును మఱదిన్
మ్రొగ్గతిలఁ జేసి దీనికి, సిగ్గువడనినిన్ను నేమి• సెప్పుదుఁ జెపుమా. 123

రావణుఁడు శూర్పణఖ నూరడించి దండకారణ్యమునకుఁ బంపుట.

చ. అనవుడుఁ గ్రందుఁగయ్యమున • నప్పటికిన్ మనవారు లాఁతివా
రని మది నేర్పఱింప వన•మప్పు దురుక్తము లేల యింక నా
తని మగిడింప వచ్చునె వృ•థాపరితాపము దక్కు నీదునె
మ్మనమున కెట్టు లట్టుల స•మస్తధనంబులు వేడ్క నిచ్చెదన్. 124

క. అని యొకభంగిం దననే,ర్చినయట్టులు సెప్పి తీర్చి • చెలియలి నూరా
ర్చినవాఁడై యవ్వనితకు, మనుజాశనుఁ డిట్టు లనియె • మఱియుం బ్రీతిన్. 125

సీ. దండకారణ్యంబు • దద్దయు హృద్యంబు శుక్రశాపమున న•చ్చోటు దైత్య
వాస మయ్యెడుఁ గాన • నీసమయంబున నెలవు గైకొని ఖరు • నిల్పువాఁడ
నతఁడు పిన్నమకొడు•కయ్యును మనము దా మనుభేద మెఱుఁగని•యట్టివాఁడు
నీదెస మిగులంగ • నెమ్మి వాటించు నయ్యెడ నీవు వసియింపు • మిపుడ పోయి

ఆ. యిష్ట మగుపదార్థ•మెయ్యది యేనియు, ననుదినంబు వేడ్క • నడిగి తెచ్చి
యనుసరించి నడపు • మని నియమించెద, నేను గలుగ నీకు • నేమి కొఱఁత. 126

చ. అని యిటు లూఱడించి ఖరు • నవ్వడ పిల్వఁగఁ బంచి యాదరం
బునఁ దగు రాజచిహ్నములు • భూరిబలంబును నిచ్చి మంత్రులై
చనఁ దని దూషణుం ద్రిశిరు • సత్కృతిపూర్వము గాఁగఁ బుచ్చి యం
దునిచె నతండు శూర్పణఖ • యుం బ్రియ మందిరి రాజ్యసంపదన్. 127

→ రావణుఁడు కుంభిల యనువనమున యజ్ఞము సేయుచున్న యింద్రజిత్తుం జూడఁబోవుట. ←

క. చెన్నొందఁగఁ దనయింటికిఁ, గన్నా కయి మెఱసియుండు • గాదిలితనయుం
జన్నములు సేయ నడవిన, యున్నాఁ డని విని దశాస్యుఁ • డుద్యోగమునన్.

క. అరదమున నేగె సముచిత, పరివారముతోడఁ జెఱల • పడఁతులు డెందం
బురియఁగఁ బుష్పకమున ని,ర్భరవేదన నుండ నసుర • పతి నిష్ఠురుఁ డై. 129

తే. తెరువు సూపుచుఁ జటుల కేసరిని నెక్కి, కెలన నచ్చు విభీషణు • పలుకు లర్థి
నాదరించుచు నతనిచే • నచటి వింత,లెల్ల నెడనెడ నెఱుఁగుచు • నింపు మిగుల.

క. కుంభిళ యనునుగ్రాటవి, శాంభవ మగునొక్క పూజ్య • సత్త్రముఁ దగఁ బ్రా
రంభించి శివునిచేతను, సంభావితుఁ డై నతనయుఁ • సదనము సేరెన్. 131

చ. చనుటయు నాతఁ డుల్లమునఁ • సంతస మాననకాంతి వింత సే
య నెదురు వచ్చి తండ్రిచర • ణాబ్జయుగంబు శిఖాభిరామ మై
నన్నిజశిరంబు గూడఁగఁ బ్ర • ణామము సేసిన నెత్తి యర్మిలిం
దనపదిదోయిచేతుల నతం డిఱికౌఁగిటఁ జేర్చె నందనున్. 132

క. ఆదరమున మహితచతు, ర్వేదమహాఖ్యాతమంత్ర • విధులను శుక్రుం
డాదైత్యపతికి నాశీ, ర్వాదం బొనరించె విప్ర • వరసహితుం డై. 133

చ. నగుచు దశాననుండు భృగు • నందనుతో నిది యేమి యీతనిం
బొగఁ బడఁ బంచి యివ్విపిన • భూమి నిరోధము సేసి దీన నీ
రు గనినలాభ మేమి యమ • రుల్ దగుభోజ్యము లెల్ల మ్రింగి పో
వుగొనుచు మిమ్ము నాలిగొని • పోయిరి వేయును నేల నావుడున్. 134

ఆ. అట్టు లనకు మన్న • యసదృశ వ్రతుఁ డగు, నీదువరసుతుండు • నిరుపమాన
మహిమ వెలయ మున్ను • బహువిధయజ్ఞంబు,లాచరించి పిదప • నభవుగుఱిచి.

క. మాహేశ్వర మగుయాగము, దోహలమునఁ జేయఁ గ్రతువు • తుది నాశివుఁ డ
ర్థాహితనారీకమ్మగు, దేహం బుద్దామవృషగ • తిం జెలు వొందన్. 136

మ. దయ నిచ్చోటికి వచ్చి కామగతి హ్యా • ద్యస్యందనంబుం దమో
మయమాయాచరితంబు శాస్త్రవబలో • న్మాథక్రియాదక్షదు
ర్జయశాపంబును దివ్యబాణనిచయ • స్ఫారానుభావంబు న
క్షయతూణీరయుగంబు నిచ్చెఁ బటుదో • ర్గర్వం బఖర్వంబుగాన్. 137

తే. నీవు సను చెంచితనుమహా • నీయమహిమఁ, బురికిఁ దోకొని యరుగంగఁ • బోవువేడ్క
నెదురుసూచుచు నున్నంత • నేగుదెంచి, తనిన భార్గవుపలుకులు • విని సురారి,

→ రావణుఁ డింద్రజిత్తుఁ గుంభిళనుండి లంకకుఁ దోడ్కొని వచ్చుట. ←

క. అగుఁ గాక యింకఁ జేయున,ది గలదె పోనిమ్ము సురలుఁ • దేకువ సెడఁగం
దగ మికిఁ జెప్పితి మనకుం, బగ యింద్రుఁడ కాఁడె యెల్ల • భంగులఁ దలఁపన్.

చ. అని గురుఁ బ్రీతి వీడ్కొని మ • హాబలముల్ దనవజ్జ వచ్చినం
గని కరులం దురంగములఁ • గాలుబలంబుల నేర్చి యొక్కరొ
డ్డనముగఁ దీర్చి సుందరప • టధ్వజదండము లెత్తఁ బంచి తూ
ర్యనినదపూరితక్షితిన • భోంతరుఁ డై దనుజేంద్రుఁ డున్నతిన్. 140

క. మును రమ్యపదార్థంబులు, గొని వీథు లలంకరించు • కొని జనులు గనుం
గొనిమెడు వేడుక గుబురులు,గొని యున్న పురంబుఁ జొచ్చెఁ • గొడుకుం దానున్.

→ ఆశ్వాసాంతము. ←

చ. పరిజనపద్మమిత్త్రునకు • బాలకమిత్త్రున కన్యసైన్యవి
స్ఫురణలతాలవిత్త్రునకు • సుందరగాత్త్రున కిందిరామనో
హరసుభగాతపత్త్రునకు • సంబుజనేత్త్రునకుం బ్రమోదని
ర్భరధరణీకళత్త్రునకు • రాజితగోత్త్రున కిజ్జగంబునన్. 142

క. లావణ్యావిసరనవబా,లావృతచతురాంగనాన • యశచివరునకుఁ
సేవాగతబహువిధవసు, ధావల్లభసంకటీకృ • తద్వారునకున్. 143

మాలిని. శతముఖగురులజ్జా • సంపదాపాదనోద్య
న్మతికి నమితశత్రు • క్ష్మాపసేనాతమోగో
పతికి నిహతక్షేమ • ప్రత్యయైకార్థకార్య
స్తుతికి విజయమాన • ద్రోహిబాహాసికీర్త్యైన్. 144

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్త్ర కొమ్మనామాత్యపుత్త్ర బుధారాధనవిధేయ
తిక్కననామధేయప్రణీతం బయిన యుత్తరరామాయణం బను మహాకావ్యంబు
నందుఁ బంచమాశ్వాసము.

శ్రీ ర స్తు.

నిర్వచనోత్తరరామాయణము.

షష్ఠాశ్వాసము.

శ్రీ యుతునకుఁ గాంతిప్రా
లేయరుచికి ధర్మమతికి • లీలామనసి
స్సాయకునకుఁ బుణ్యాధి
ష్ఠాయకునకు మనుమసిద్ధి • జనపాలునకున్. 1

క. దనుజాధీశ్వరునకు మును, మును పుట్టినకొడుకు ధర్మ•మున నీశ్వరుఁ దృ
ప్తునిఁ గావించి వరంబులు, గనిన సుహృద్బంధుపౌర•గణము లెలర్చెన్. 2

చ. మన మలరంగ సద్భటస•మాజము నూరెల నిల్వ నెంతయుం
జెనుపున మేఘనాదుఁడు వి•భీషణుఁడుం దనతోడ రా మదిం
చినకరివోలెఁ బుష్పకముఁ • జేరి మృణాళలతాలివోనియ
వ్వనితలపిండు దైత్యకుల•వల్లభుఁ డల్లన డించి తెచ్చినన్. 3

మ. తరుణీబృందముఁ జూచి సారకరుణో•దారుండు దైత్యేశ్వరా
వరజుం డావలివారు నేసికొని యే•వం బిచ్చరిత్రంబు ని
ష్ఠుర మోహో యని సంచలద్వదనుఁ డై • క్షుంభద్భుజాగర్వవి
స్ఫురితుం డైననిజాగ్రజన్ము మొగముల్ • సూచెన్ విషాదంబుతోన్. 4

ఆ. తన్నుఁ జూచు ననుగుఁ•దమ్ముని భావించి, నగుచు దైత్యవంశ•నాయకుండు
పగఱవారిఁ జెఱలఁ • బట్టక ముద్దాడి, వత్తు రయ్య శౌర్య•వంతు లనిన. 5

చ. గుణ మిది దోష మిట్టి దని • కొంత యెఱింగినఁ గాక యిట్లు ని
ర్గుణతయ పట్టి క్రాలుతమఃకుం దగువారలు సెప్పసామ్యభా
షణము నిరర్థకం బనువి•చారము నెమ్మదిఁ బుట్టి యవ్విభీ
షణుఁ డుచితంపుమాటలఁ బ్ర•సంగము డిగ్గఁగఁ ద్రావి యిట్లనున్. 6

—— విభీషణుఁడు కుంభీనసను మధుఁ డపహరించె నని యన్నతోఁ జెప్పుట. ——

క. నీ వరిగినదిగ్విజయమున, కీవల మధుదానవేంద్రుఁ • డేతెంచి పురిం
గావలి యున్నదనుజసుభ,టావలిఁ బోరిపుచ్చి భుజబ•లాటోపమునన్. 7

తే. ఉవిద లాక్రందనము సేయు•చుండ నొక్క
రమణిఁ గొనిపోయె నంతఃపు•రంబుఁ జొచ్చి

యదియు మనమాల్యవంతుని • యనుఁగుఁగూఁతు
ననుఁగుఁగూఁతురు కుంభీన•సాభిధాన. 8

ఉ. యజ్ఞరనప్రమత్తుఁ డగు•నాత్మజుపై నడి పెట్ట లేదు నా
యజ్ఞత నప్పుడేఁ జని స•మాధినిమగ్నమనఃప్రవృత్తిఁ గా
లజ్ఞుఁడఁ గాక వారిధిజ•లంబులలోన మునింగి యుండి య
ప్రాజ్ఞులచేత నాలిఁబడు•పాటికి వచ్చితి నేమి సెప్పుదున్. 9

క. అనుడు బొమలు ముడివడునా, ననములఁ గెంపడర నసుర•నాథుం డేమీ
మనవీఁ డొకరుఁడు సొచ్చెనె, యనుమానము దక్కఁ గుండె • లదరక చక్కన్. 10

క. రాసాబగున నున్మత్తుం, డై సెంకింపక కడంగి • యాతం డింతల్
నేసెఁ గదె చెడితి రిప్పులి, మీసల నుయ్యాల లూఁగి• మెయిమెయిఁ బోయెన్. 11

చ. చెలియలిఁ గోలుపోయి యెడ•సేసినఁ జాలమి పెట్టి నవ్వరే
కెలనను గాన నమ్మధువు • గీటడఁగించెద దాడి పెట్టి నా
బలిమి దఱుంగ నీనడిమి • బన్నము విన్న నమర్త్య లెంతయుం
జెలఁగక తక్కరందుఁ జని • చేతులతీఁటకు మందు నేసెదన్. 12

—— మధునిపై దండెత్తినరావణుఁడు కుంభీనసప్రార్థనచే వానితోఁ జెలిమినేయుట. ——

మ. అని వీటం దనపిన్నతమ్ముని నిశా•చరానక్తుఁ డై యున్నత
మ్ముని బోధింపఁగఁ బంపి తోడ్కొనుచు నే•ను స్నేన ము న్నంచు నీ
సున నాతండును మేఘనాదుఁడును ర•క్షోవంశవీరోత్సవం
బొనరింపన్ మధుమానమర్దనవిద•గ్ధోత్సాహసన్నాహుఁ డై. 13

క. చని మధురాపురి ముట్టిన, విని కుంభీనస భయంబు • వినయంబు జనిం
ప నరుగుదెంచి ధరాలిం, గనముగఁ గృప పుట్ట నన్న•కాళ్లం బడియెన్. 14

తే. అతఁడు కరుణాసమేతుఁ డై • యతివ నెత్తి,నిన్నుఁ దెచ్చినపాపాత్ముఁ•డున్నచోటు
సెప్పు మిప్పుడ వాని నిఁర్జించి నీకు, హర్ష మొనరింతు ననిన న•య్యబ్జముఖియు.

మ. తగునే నీయిలు సొచ్చి నన్నుఁ గొని రా • దై తేయవంశాధముం
డు గరం బెగ్గొనరించె నైనను భుజా•టోపంబు నూపంగ లో
కగరిష్ఠుం డగునీకు వాఁడు దొరయే • కన్యాత్వమే నాకు లే
దు గదా పడ్డది కార్య మింకఁ జన దా•దుష్టాత్ము నిర్జింపఁగన్. 16

క. మధువున కలుగుట యది నను, విధవంగాఁ జేత గాన • వే యేటికి వాఁ
డధముం డనలే నెమ్మెయి, వధియించుట పాడి గా ద•వద్యవిహీనా. 17

తే. అదియుఁ గాక శాతున మన • మొదలఁ బరిణ
యప్రపంచంబునం దొక•యధమవిధము
గలదు గావున నది గాఁగఁ • దలఁచి యొవఁ
దప్పు సైరింపు నాకుఁ గా • దళితవైరి. 18

క. అతఁడు నతిబహులనిద్రా,యుతుఁడై యున్నాఁడు గాచు • టొప్పదె నంబో
ధితుఁ జేసి తెచ్చి సేవా,రతుఁ జేసెద ననిన దనుజ•రాజి ట్లనియెన్. 19

చ. అలఁతులఁ బోవుతప్పె యిది • యైనను నాతఁడు నేతికుండపై
యెలుక పలంబుఁ బోవిడిచి • యేను భవత్పతిఁ గాచితిన్ మనం
బలరఁగఁ బోయి నిద్ర దెలి•యంగ నుపాయము సేయు నాకు న
చ్చెలి యగుఁ దోడితెమ్మనినఁ • జేడియ సమ్మద మంది క్రమ్మఱన్. 20

చ. చని పతి నిద్ర దెల్పి దను•జప్రభు రాకయుఁ దాను బోకయున్
మన మలరంగ బాంధవపు•మాటల సంధి దగంగఁ జేసి యా
తనిఁ దమయన్నపాలికి ము•దంబునఁ దోకొని పోవఁ బూని వ
చ్చినతన దైనపూనికయుఁ • జెప్పిన గొండొక సమ్మతించుచున్. 21

క. మీయన్నకుఁ దేజముగాఁ, బోయి యతనిఁ గంటి నన్ను • బోధింపవ యే
నాయనకుఁ జాల నని యిఁకఁ, జేయునదియుఁ గలదె గడవఁ • జేసితి తరుణీ.

క. ఈచనవు సెల్ల నిచ్చితి, నీచెప్పినయట్ల యతని • నేఁ గనియెద మై
త్రీచాతుర్యసమగ్రుఁడ, నై చేసెదఁ బిదపఁ దగుస•హాయం బెల్లన్. 23

ఆ. అని యలంకరించు•కొని తనసేన స, న్నాహసుందరముగ • నడవఁ బనిచి
వారణేంద్రు నెక్కి•వచ్చి బావకుఁ బొడ, సూపె మధువు పెంపు•సొంపు మిగుల.

మధుఁడును రావణుఁడు నింద్రునిపై దండెత్తుట.

ఉ. ఆదశకంధరుం డుచిత • మయ్యెడుభంగి మఱందికిన్ మహా
హ్లాద మొనర్చి పేర్చి యమ•రాధిపుపై నడవం దలంచు ట
త్యాదరలీలఁ జెప్పి తగ • నవ్వురి నాఁడు వసించి యాతఁడుం
గా దన కెత్తి తో నడవఁ • గా మఱునాఁ డటఁ బోయె నుద్ధతిన్. 25

ఉ. రావణుఁ డిట్లు దేవనగ•రంబుపయిన్ బలపాదధూళివి
ద్రావితసర్వదిగ్వలయ•రాజకులుం డగుచుం గడంక మై
బోవునెడం బథంబున న•భోవిభవంబుఁ దిరస్కరించుశృం
గావళి నుల్లసిల్లురజ•తాద్రిఁ గనుంగొని కౌతుకంబునన్. 26

ఉ. శూలినివాస మై తెలుపు•సొంపునఁ బ్రాంపిరిపోవునమ్మహా
శైలముచక్కఁ జక్కటికి • సప్తతురంగముఁ దేగుదెంచి యు
త్తాలపుదేవగేహము సు•ధం జెలువొందఁగ నందుఁ జేర్మికిం
జాలి వెలుంగురత్నకల•శంబువిధంబునఁ దేజరిల్లెడున్. 27

ఆ. అనుచు నగముఁ జేర • నరిగి రక్షోవంశ, కరుఁడు దానిసొంపు • గలయఁ జూచి
యనుఁగుఁదమ్మునికిఁ బ్రి•యమ్మునఁ జూపుచు, నిట్టులనియె వేడ్క•యొనర మెసఁగ.

కైలాసవర్ణనము.

క. సెలయేఱు వాఱఁ జెలు వగు, శిలపైఁ దజ్జలము దిగుచు • సింధురపతి చూ
డ్కులకొప్పెఁ బుండరీక, స్థలమున మకరంద మాను•షట్పదముక్రియన్. 29

చ. అరవిరిగుత్తులన్ బొలిచి • యల్లనిగాడ్పులఁ దూలునీలత
ల్దరహసితోదయంబు సవి•లాసతనూవలనంబుఁ గల్గునుం
దరుల తెఱంగు గాఁ బతివి•ధంబున నున్నరసాలపోత మీ
గిరితటభూమికిన్ సరస•కేలికి వచ్చినమాడ్కి నొప్పెడున్. 30

క. మనరాక హర్మ్యతలమునఁ, గనుఁగొనియెడుకామినులమొ•గంబులు వాతా
యనమునఁ గానఁగ నగుచా,డ్పున నీతమ్మికొల నొప్పె • భూధరముపయిన్. 31

క. ఈవెండికొండశిఖరము, శ్రీవఁ దమాలతతి దృష్టి•కిం బ్రియ మొనఁగం
గా వలఁతి యయ్యె నీల,గ్రీవునికంఠంబుకవ్వ•క్రియ నందం బై. 32

చ. అని గిరిరామణీయకము•నందు మనం బెలయించి యద్దశా
ననుఁడు బలంబుఁ దత్తటము•నన్ విడియింపఁ దలంచి నన్నివే
శనవిధిసూచనార్థము దె•నల్ సెలఁగన్ బటుభేరి వ్రేయఁగాఁ
బనిచి మనోహరం బయిన•పట్టునఁ దా విడిసెన్ బ్రియంబునన్. 33

ఆ. ఇట్లు విడిసి దాన•వేంద్రుఁడు బహువినో,దములఁ దగిలి చతుర•సముచితాల్ప
పరిజనములతోడ • గిరితటరమణీయ,తలమునందుఁ గేలి • సలిపె నర్థి. 34

క. మగుడఁ జనుదెంచి యర్హాం, బగుగతి మజ్జనముఁ గుడుపు • నైనపిదపఁ దాఁ
దగ లోవలికొలువున నిం,పుగ సుఖసత్కథలఁ బ్రొద్దు • పుచ్చె సరసుఁ డై. 35

ఉ. అంత సహస్రపాదుఁ డప•రాచలశృంగతటంబు సేరె దు
ర్దాంతుఁడు దానవేంద్రుఁ డమ•రప్రకరంబు జయింపఁ బోవుచో
నెంతలు పుట్టునో యనుచు • నేపడఁగంగఁ దొలంగి కాలుకొ
న్నంతయు దవ్వుగాఁ జని భ•యం బడరన్ గిరిదుర్గ మెక్కె నాన్. 36

క. అరుణకరబింబ మస్తశి,ఖరిపైఁ గర మొప్ప బహుల•కస్తూరీలి
ప్తరుచిరకుచకాశ్మీర, స్ఫురితస్థాసకముచంద•మున నందం బై. 37

క. మఱి కొంతవడికిఁ జీఁకటి, తఱచై తోతెంచె దశవ•దనునుద్యోగం
బెఱిఁగి నిశాటబలము గ్రి,క్కిఱియం బలుదెసలనుండి • యేతెంచె ననన్. 38

అంధకారవర్ణనము:

సీ. ఇది చూడ్కిఁ గప్పిన • యాతటఁ జోక తక్కటియింద్రియంబులఁ • గప్ప కున్న
యిది వెల్లి గైకొని•యేచి యిండ్లులు సొచ్చి దివియలఁ బొరిగొనఁ•గవియ కున్న
యిది నేఁడు శశి గెల్చి•యొల్లియే తెంచుననలినాప్తు మార్కొని•నిలువ కున్న
యిది వెలుం గమనామ•మెల్లను నుడిపి యిజ్జగతి నింకెటుఁ దాన•నెగడ కున్న

తే. నిక్కముగ నిది చీఁకటి యొక్కొ తలఁప, నేమి మాయయొ కాక మున్నిట్టితిమిర
మెఱుఁగ మున్నెఁడు నాజను లెల్ల బెగ్గ, లించునట్లుగఁ గడు నగ్గలించెఁ దమము.

చంద్రోదయచంద్రికావర్ణనములు.

తే. యామినీకాంతమృగమద మలఁది మలయ, జమునఁ దిలకంబుఁ బెట్టిన చందమగుచు
నిఖిలదిక్కులఁ దిమిరంబు నిండియుండ, నలఁతియై ప్రాఙ్ముఖంబునఁ దెలుపు దోఁచె.

క. రావణుఁ డమరులమీఁదం, బోవుట విని యతనితోడి పురుడునకుం బాం
థావలిపై వెస వచ్చెం, గావలయు ననంగ నమృతకరుఁ డుదయించెన్. 41

సీ. చిత్తజుచిగురులం జిత్రంబుగా నిడ్డ లలితతమాలపల్లవ మనంగ
రతిపుమాణిక్యదర్పణమున నూనిన కమనీయమృగమదకణ మనంగ
వెడవిల్తులీలారవిందంబుమీఁదికిఁ దివుటమై నెరఁగిన తేఁటి యనఁగ
వలరాజుసిందూర తిలకంబులోఁ జెలువొందు కాలాగరుబిందు వనఁగ
ఆ. నుదయరాగమహిమ నుజ్జ్వలం బై నబిం, బంబు నసుమలాంఛనంబు చెన్నుఁ
జేయఁ బూర్వశైలశిఖరదేశంబున, నిందుఁ డొప్పె భువన మెలమి మిగుల.

ఉ. పంబినకెంపుఁ బాసి దివిఁ బ్రాఁకి దిశల్ వెలిఁగించి చంద్రకాం
తంబుల నీరు సేసి కుముదంబులఁ బండువు సేయఁ బంచి య
బ్జంబుల నిద్ర పుచ్చి మరుసాయకముల్ గరసానఁ బట్టి కో
కంబుల నేఁచి లోకముపొగడ్తలు సేకొని చంద్రుఁ డున్నెడన్. 43

క. బడి చేసినచందంబునఁ, గడువేగం బాకటి నాకటిఁ గదిసి దివిని స్తం
దడి గా నెంతయు గుంపుగఁ, బడి వెన్నెలకుం జకోరపంక్తులు గవిసెన్. 44

క. మును మును నెగడెడురశ్ముల,గొన లెల్లం బట్టికొని చకోరంబులు ద్రుం
చిన నచటనచటఁ దుఱఁగలి,గొని పెరిఁగెడుమాడ్కిఁ దలముకొని ప్రభ లెసఁగెన్.

తే. తివిచి నవకంబు దీప్తులు ద్రెంచి యలఁతి
తునియలుగఁ జంచుపుటములఁ ద్రుంచి తల్లు
లాదరంబున నంది యీనఱ్ఱు లెత్తి
ప్రీతిఁ గముచుఁ జకోరంపుఁబిల్లగములు. 46

క. చంచులఁ గొంతులు వెన్నెలఁ, జించి యమృత ముట్టనొనఁగు చెన్నునకును రా
గించుచుఁ జవిఁ జొక్కుచుఁ గబళించుఁ జకోరికలు సముదలీలాలసలై. 47

సీ. క్రమ్మి పైఁ దొరఁగెడు కౌముదిలీయంబు సొంపునఁ దనువునఁ జొక్కి చొక్కి
పచరించుచంద్రాతపంబుకాలువలలో నడ్డంబుగా నిల్చి యాఁగి యాఁగి
వెల్లువపెల్లు నూపెడుసాంద్రచంద్రికాపూరంబు గని మదిఁ బొంగి పొంగి
మిన్నులతో రాయు వెన్నెలకరడుల నెఱకలు సడలించి యీఁది యీఁది
ఆ. చెలఁగి చెలఁగి మలఁగి మలఁగి యల్లల్లన, క్రాలి క్రాలి బిట్టు తూలి తూలి
సమదవృత్తిఁ గేలిసలిపెఁ జకోరచ, యంబు నదలు దమమయంబు గాఁగ. 48

క. తడఁబడ నొండొంటికి ము,న్నెడఁ గముచుచు నొడిసికొనుచు నేపుఁ జైపైఁ
బడుచు నవులవుల నీసునఁ, గడచుచు వెన్నెలఁ జకోరగణ మానునెడన్.

క. తినుగమి నొల్లక యొకయెడఁ, దనయిచ్చకు వచ్చునిందు ధామనికాయం
బున మవ్వపుముక్కి సిగిడెడి, కొనలు గమిచి మేసె నొకచకోరము దివుటన్.

ఉ. సమ్మదవారి గన్గడలఁ జాలుగ మై గరుపార నిందుబిం
బమ్మున దృష్టి నిల్పి పయిఁ బ్రాఁకుమరీచుల నూఁగునూఁగులేఁ
గొమ్మలు వట్ట చంచుపుటకోటిఁ గదల్చి తెమల్చికొంచు సౌ
ఖ్యమ్మ విహంగమ మ్మయిన యాకృతి నొందెఁ జకోర మొక్కెడన్. 51

చ. కలయఁగ నూనునట్లుగ జగంబు సమస్తముఁ జాలఁ దోఁగెనో
జలజభవుండు గోరి పెఱచాయల నెల్లను మాన్చి యొందునుం
దెలుపు ఘటించెనో యమృతదీధితి వేడుక విశ్వరూపుఁ డై
నిలిచెనొ నాఁగ నెల్లెడల నిండఁగ వెన్నెల పర్వె సాంద్రమై. 52

క. వెన్నెలపోఁతపనులొ యన, వెన్నెలగండరువుపనుల విధమున మీఁదన్
వెన్నెలనీరు వఱపి రనఁ, గన్నుల కింపొసఁగె నిల సకలరూపములున్. 53

చ. అలసత దొప్ప నల్లన రతాంతమునం బ్రియునొద్దఁ బాసి నె
చ్చెలికడ కేగుదెంచు సరసీరుహనేత్రవిలోచనంబులం
దలఁకెడుమందహాసము విధంబున సొంపున మీఱి యున్నచెం
గలువలలోన నింపడరు కౌముది వేడ్క లొనర్చెఁ జూడ్కికిన్. 54

సీ. భరితసుధారసపాత్రంబు లనుకుముదోత్కరంబులు దళుకొత్తి మెఱసి
చంద్రకాంతోపలజలములకాలువ, లివి యవి యని యప్పు డేర్పరించి
దెసలు సూడఁగ గుండె దిగ్గనుచక్రస,మూహంబునకుఁ దల మునుక లగుచు
నీఁదు చకోరంబు లెగుర వ్రేఁగై యాడి, గిలఁ బడునట్లుగా దలముకొనుచు
తే. సంతకంతకుఁ బొంగి మిన్నంది వెల్లి, మిగిలి యెనిమిదిదిక్కుల మీఁదఁ బొరలి
జనము లానందమునఁ దేల జగములెల్లఁ, దొట్టి నిండారువెన్నెల నిట్టవొడిచె.

తే. వివిధవర్ణమై యసురేంద్రు వీడు విడిసి
యుండఁ జంద్రిక పర్వ నక్కొండ యొప్పె
మెఱయుపులితోలు గట్టి మైఁ దఱచు గాఁగ
భూతి యలఁదినభూతేశుపోలువు దాల్చి. 56

రంభారావణసంవాదము.

ఉ. అత్తఱిఁ జంద్రుఁ జూచు మలయానిలు రాకకు స్రుక్కుఁ గామినీ
వృత్తము లాత్మ నెక్కొలుపు వెన్నెలఁ గోరి రమించుచున్నయు
న్మత్తచకోరదంపతుల మచ్చికకుం దమి మెచ్చు లోలుఁడై
యొత్తినవేడ్కలం బెడలి యేకత మేఁగి దశాస్యుఁ డొక్కెడన్. 57

ఉ. అప్పు డొకర్తు గొంచె మగు•నాభరణంబులు సన్నపూఁతయుం
గొప్పిడి త్రిప్పిలోఁ జెరివి•కొన్న నడంగినపూవులుం బయిం
గప్పినచేలకొంగునుసు•గప్పును మెల్పున నేగుమెట్టెలేఁ
జప్పుడు చెన్నుఁజేయుగతి•చందము వింతగఁ బోవునయ్యెడన్. 58

మ. కని వేగంబున నడ్డ మేగి యతఁ డా•కంపించునక్కాంతకే
లనురాగంబునఁ బట్టి యెవ్వతెవు నీ• వత్యంతకౌతూహలం
బున నెచ్చోటికిఁ బోయె దన్న నది యం•భోజంబుచందాన నా
నన ముజ్జృంభణ మందఁ జెంజెమట మే•నం గ్రమ్మఁగా నిట్లనున్. 59

చ. అతులితధైర్యసారకరు•ణాలయమానస యేను రంభ నా
పతి నలకూబరుం డతని•పాలికిఁ బోయెద నన్యచిత్తనై
యతివ సనంగ నెందు నిటు• లడ్డము వత్తురె నాదుపేరుఁ బో
వుతలఁపు వింటి పాయు నగ•వుం దగుమాత్రయ కాక యొప్పునే. 60

క. పొలఁతుక యిమ్మెయి నేర్పడఁ, బలుకఁగ వెండియును మరుని•బాణంబులకుం
గొలఁదై యొప్పనివేడుక, చులుకఁదనము సేయ నయ్యా•సుర యిట్లనియెన్. 61

చ. పడఁతుక యేను రావణుఁడ• బాహుబలంబున నింద్రపీఠిపై
నడచుచు నుండి యిన్నగము•నన్ విడియించితి నేన నిప్పు డి
య్యెడి కలవోక వచ్చి సొగ•యించువిధంబునఁ బోవుచున్న నిన్
బొడగని కాముఁబల్లతక•ముల్ నను నిమ్మెయి వెఱ్ఱిఁ జేసినన్. 62

ఉ. చిక్కితి నిష్టభోగములు• నీకుఁ జెంపును దేజ మెక్కఁగా
డక్కినబంట నైతి నొక•టం గొద లేక జగంబు లెల్ల నీ
వెక్కటి యేలు మన్న హరి•ణేక్షణ పంక్తిముఖుండ వేని నే
నక్కట నీకుఁ గోడలఁ గ•దయ్య తొలంగు తొలంగు నావుడున్. 63

ఆ. కొడుకుపెండ్లమైనఁ• గోడలు గాక పూఁ,బోఁడి యిట్లు దెరువె• పోయిపోయి
నీవు మాట లాడ• నేర్తు గదా యని,యెట్టులేని నాడు• టిది క్రమంబె. 64

క. అనిన ననురేంద్రుపలుకులు, విని నవ్వుచు మీర లొక్క•విశ్రవసునకున్
జనియించుట యెఱుఁగనె యా, ధనదుండును నీవు నన్న•దమ్ములు గారే. 65

క. అతనికొడుకు నీకును గొడు,కతనిసతిని నీకుఁ గోడ•లని నైజము చె
ప్పితిఁ గాక తప్పు గలదే, యతఁడు నతఁడు నీకు మాన్యు•లగుదుర కాదే. 66

క. ఏ నీకు భక్తి నలువం, గా నుపలాలనము సేయఁ• గలవాఁడవొ నీ
వీనెఱితప్పినమాటలు, దానవకులనాథ యిట్లు• దగునే యాడన్. 67

క. అని రంభ సిగ్గువడఁ బల్కిన దానికిఁ గొంకుకొనరు• లేక దశముఖుం
డనుమానింపక యిట్లను, మనసిజదండహ్యమాన•మానసుఁ డగుచున్. 68

చ. ధనపతి యన్న యే నతని•తమ్ముఁడ నావలకూబరుండు నా
తనయుఁడ యింత నిక్కువము• దానికిఁ గా దన నాకు నప్సరో
వనితలు వింత యైరె యని•వారణ నెట్లయినం జరించు నీ
వును గులభామవోలెఁ దగ•వున్ ఘటియించెదు వైశికంబునన్. 69

క. విచ్చలవిడి నై యున్నెడ, మెచ్చక నను ద్రోచి పోవ• మేలే తమకం
బచ్చుపడునట్లుగా సిరి,వచ్చిన మోఁకాలు నూపు•వారుం గలరే. 70

క. నాకంటె మిగులువిటు నీ,లోకమునన కాదు దిగువ•లోకంబులఁ బై
లోకముల వెదకఁ బోయిన, నీకుం బడయంగ వచ్చునే హరిణాక్షీ. 71

ఉ. నావుడు నమ్మృగేక్షణ మ•నంబున రోయుచు నేను లంజియం
గావుడు వానితో డితమ•కం బది లంజియ గాదు ప్రేమన
ద్భావ మెఱుంగ వైతి గుణ•భాగివి పో నినుఁ గోర్కి నెందునే
నీవచనంబు తప్పకట• నీళ్లులపట్టున నేయి మందొకో. 72

క. అని మొగమోడక విరసవ,చనముల భంగింప నాద•శముఖుం డున్మ
త్తునిగతి నంతయు వినియును, విననిచెవులు సేసి లావు• వెరవును మెఱయన్.

క. అంగనఁ బొదివి నగాఢా,లింగనముగఁ దామ్రచూడ•లీలాచతురా
నంగక్రీడాసంగతి, నెంగిలి గావించె మదము• నెడ్తెఱ మిగులన్. 74

సీ. వగరాజు పైవచ్చి• బలువిడిఁ బరిభవిం,చినఁ దలంకినపుర•శ్రీవిధమున
నమదద్విపము కేళి•నలిపినఁ జాల న,లంగినయుద్యాన•లక్ష్మికరణి
ఘనలులాయము సొచ్చి• తనయిచ్చ నాడినఁ, గలఁగినసెత్తమ్మి• కొలనిభంగిఁ
గడుబెట్టిదపుగాలి• సుడిసిన సెఱి దప్పి, తిరిగినమవ్వంపుఁ• దీఁగెమాడ్కి

తే. మున్ను గై సేసి యలవడ్డ•చెన్ను దప్పి,యెలమిఁ బ్రియుపాలికే గడు•లలియుడంగి
వేఁటచంద మై యెంతయు• విన్ననయ్యె, నసుర గారించి విడిచిన•నమ్మృగాక్షి.

క. వెలవెలఁ బాఱుచుఁ గొంకుచుఁ,దలరుచు నడఁ దొట్రుపడుచు•దలఁకుచుఁదనలోఁ
బలుకుచు నెడనెడ నిలుచుచు, నలకూబరుకడకు నింతి• నలఁగుచుఁ జనియెన్.

నలకూబరుఁడు రావణుని శపించుట.

చ. చని ధరఁ జాఁగి మ్రొక్కి తన•చందముఁ జూచి విషణ్ణుఁ డైనయా
తని కళ లేక చెప్పిన న•తండు ప్రభావమునన్ సమస్తముం
గని కలుషించి యింక దశ•కంధరుఁ డెవ్వతె నైన నిక్రమం
బునఁ బయిఁ బడ్డ నప్డ మృతిఁ• బొందఁ గలం డని శాప మిచ్చినన్. 77

ఆ. తివిరె నంబరమున• దేవతూర్యరవంబు, గురిసెఁ బుష్పవృష్టి•సురగణంబు
సంతసిల్లె దీని• నంతయు నేర్పడ, వినివనితుల కెల్ల• వెఱపు వాసె. 78

క. నలకూబరుశాప మెఱిఁగి, యెలమి దలఁగి పంక్తివదనుఁ• డేది మొదలుగాఁ దా
బలిమిం బైపడ నెన్నఁడుఁ,జెలువల నని నిశ్చయించెఁ• జిత్తములోనన్. 79

ఉ. కొందలపాటునన్ మనము • గుందినఁ గంటికి నిద్ర రాక సే
నం దెలిపించి యుద్ధపయ•నం బయి దైత్యవిభుండు వాసవ సం
క్రందనుఁ డంతయున్ విని సు•రప్రకరంబులఁ గూర్చి రాత్రి మైఁ
గ్రందుగ నానిశాచరుల•రాకకు నాకము సంచలింపఁగన్. 80

రావణుఁడు దండెత్తి వచ్చుట విని యింద్రుఁడు విష్ణునిఁ గాన నేగుట.

క. ఆదిత్యమరుద్వసురు,ద్రాదిదివిజగణము లెల్ల • నప్పుడ భూభృ
ద్భేదికడ కేగుదెంచె ర,ణాదరదుర్దాంతభుజబ•లాటోపమునన్. 81

ఉ. వారల మోహరింపుఁ డని • వాసవుఁ డేగె నుపేంద్రుఁ గాన నం
భోరుహనాభుఁడుం ద్రిదశ•పుంగవు సత్కృతుఁ జేసి రాకకుం
గారణ మేమి యన్న దశ•కంఠుఁడు మాపయి వచ్చె నీవునుం
బోరికి వచ్చి దేవగణ•ముం గృపఁ గావుము దేవ నావుడున్. 82

చ. హరి సనుదెంచె నాజికి ద•శాననునోర్వక రిత్త యెట్లొకో
మరలెను జాలఁ డొక్కొ యను•మాటవడం బనిలేదు బ్రహ్మచే
వరములు గన్నగర్వమున • వచ్చె నలంతులఁ బోఁడు వానికిం
బరువము గాదు కాలపరి•పాకము వచ్చిన నేన తీర్చెదన్. 83

క. దేవఖచరాదిజాతుల,చే వానికిఁ జావు లేదు • చెప్పెదఁ బిదపం
గేవలమును బోఁ డంతకు, నీవరుసకు నీవ చాలు • మెల్లవిధములన్. 84

ఇంద్రుఁడు యుద్ధమునకు వెడలుట.

చ. బలరిపుతోడ నిట్లు హరి•పల్కిన నాతఁడు నట్ల కాక యం
చలఘుపరాక్రమస్ఫురణ•నాహవదోహలచిత్తయుక్తుఁడై
తెలతెల వేగునంతఁ జను•దెంచి బలంబులు గూడఁ దేరు మా
తలి గొని వచ్చినన్ గిరికిఁ • దాఁటెడు కేసరిమాడ్కి నెక్కెనన్. 85

క. ఉడుపతి దోఁతెంచినఁ బొం,గెడుజలనిధికరణిఁ బోరి•కిన్ వజ్రి వడిం
గడఁగుట గనుఁగొని ఘోషం, బడరఁగ సురసైన్య మధిక•హర్షము నొందెన్.

ఉ. అంత సరోరుహాప్తుఁ డుద•యం బగుదెంచె నిశాచరుల్పరా
క్రాంతి దగం గడంగి యమ•రావతి కేగిరి వారు రాత్రి మై
నెంతయు నగ్గలం బగుచుఁ • జేఁ బొడసూపెదఁ గాక దేవతల్
సంతస మందఁగా ననుచు • సత్వరుఁడై చనుదెంచె నొక్కొ నాన్. 87

చ. కమలవనంబు చేసినయ•గణ్యతపంబుఫలంబు చక్రయు
గ్మములముదంబుప్రోక త్రిజ•గంబుల కన్నలబ్రహ్మవిష్ణురు
ద్రమహిమ లొక్కటై కలయఁ • గ్రాఁచినయుండ త్రివేదమూలకం
ద మని నుతింప నొప్పెసఁగెఁ • దామరసప్రియబింబ మత్తఱిన్. 88

సీ. దళము లొండొంటిసం•ధులను సమాలోల,వలయంబు సడల మ•వ్వంబు గదిరి
యడరి కర్ణికలలో • నంటిన కేసరం,బులు దల మొక్కుచుఁ • బొదలఁ బొంగి
సుడిగొని వెడలంగఁ•గడఁగుక్రొత్తావి యుల్ల,న మీఁది కెగయఁగ•మొనలువిచ్చి
యొండొండ మకరంద•ముప్పొంగి నలుగడ, నిండి పైఁ బొరలంగ•నెఱయవిరిసి
ఆ. మధుకరములఁ గలసి•మెలసియుఁ దమలోన,లలితగంధవహుని•చెలిమినేయఁ
గమల సంతసమునఁ•దమయంద వసియింపఁ,జాల నుల్లసిల్లె • జలరుహములు.

చ. అదరము నెక్కి లోచనస•హస్రము కాంతి వెలుంగఁ బొల్చు ని
ర్జరపతిఁ గన్నులారఁ గని • సంతసమందెడువారితోడిమ
చ్చరమున నెక్కె నా నుదయ•శైలముమీఁద సహస్రదీధితి
స్ఫురణ దలిర్ప నొప్పురవి•సొంపున జృంభణ మొందె నబ్జముల్. 90

తే. అప్పుడసురేంద్రసైన్యంబు•లమరపురము,దప్పులే దంచుఁ గట్టాయి•తంబు నేసి
కూడి నైరృతి యారణ•క్రీడ కమరఁ, బడగ లంతంతఁ గ్రాలంగ•సిడము నొప్ప.

క. పదపదఁ డంచు దిశలు గ్ర,క్కదలఁగ లేమెండచాయఁ • గడు నుగ్రములై
యెదురం గొందఱు గల రని, మది నించుక సరకుగొనక•మదమున నడచెన్.

ఉ. చిత్రముఁ జూపిన ట్లసుర•సేనలు దుర్దమలీలఁ గిట్టినన్
వృత్రవిరోధిసైన్యమును • విక్రమసంపద సొంపు మీఱ లో
కత్రయపూజ్యుఁ డవ్వసుని•కాయమునందుఁ బ్రసిద్ధుఁడైన సా
విత్రుఁడు మున్నుగాఁ గడఁగి • వీఁక నెదిర్చెఁ జెలంగి యార్చుచున్. 93

దేవదానవసేనలు పరస్పరము తలపడి పోరుట.

క. ఉభయబలముఁ దలపడి లో,కభయంకరభంగిఁ బోరఁ•గా రక్తనదుల్
ప్రభవించె నంబుచరస,న్నిభమైనయమిత్రగాత్ర•నికరం బడరన్. 94

ఆ. దనుజబలము నొచ్చి • వెనుకకు జరగ న,కంపనప్రహస్త•ఖరనికుంభ
దూషణప్రచండ•ధూమ్రాక్షశుకసార,ణాదిసుభటకోటి • యార్చి తాఁకె. 95

శా. ఆవీరావలి కీడఁ బోక మహనీ•యస్థైర్యసారంబునన్
దేవానీకము కుంతఖడ్గపరిఘా•దిప్రౌఢిదుర్వార మై
సావిత్రోద్భటబాహువిక్రమకళా•సాహాయ్యసంజాతశౌ
ర్యావేశంబునఁ బోరె రౌద్రరసదృ•ప్తాకారఘోరంబుగాన్. 96

క. అమరులు వోరుట దానవ,సమితికి భర మగుడు నరభ•సంబున నిజనా
మము ప్రకటించి యదల్చుచు, సుమాలి సావిత్రుఁ దాఁకె • సురలు దలంకన్.

మ. పటువేగంబున శాతభల్లచయసం•పాతంబునన్ మింట మి
క్కుటమై పర్వ ధగద్ధగీయ మగుచుం • గోపంబు రూపంబునై
చటులక్రీడఁ జరించునట్లిరుపురుల్ • శౌర్యోన్నతిం బోరి రు
త్కటదర్పోద్ధతులై పరస్పరజయా•కాంక్షాప్రచండంబుగన్. 98

క. ప్రద్దరంబుల సావిత్రుఁ డ,రదముం బొడి సేయఁగా వి•రథుఁ డై నరొమెడం
గదిసి గద యెత్తుకొని తల,చిదురుపలుగ వ్రేసె దైత్య•సేనలు దలఁకన్. 99

క. దైతేయవంశవల్లభు, మాతామహుఁ డైనయాసు•మాలి పడుటయున్
భీతిం దెరలిన దనుజ,వ్రాతముఁ గని కోపవేగ•రక్తాక్షుం డై. 100

శా. అగ్నిచ్ఛాయముఁ గామగంబు నగు తే•రత్యుగ్రుఁ డై యెక్కి యా
భుగ్నభ్రూలతికాసహోదర మనం • బొ ల్పొందుచాపంబు ను
ద్విగ్నారంభత నెక్కు వెట్టి శరవా•ర్ధిన్ మేఘనాదుండు ని
ర్మగ్నాకారులఁ జేసె నిర్జరుల శౌ•ర్యస్ఫూర్తి శోభిల్లఁగన్. 101

క. పేర్చునరదంబు ప్రబలం, గార్చిచ్చువిధమున నతఁడు • గడ•గినఁ బటుబా
ణార్చులు గవియుడు నిర్జరు, లేర్చినతరువులును బోలె • నే పేది రనిన్. 102

మ. అసురాధీశతనూజుకో ల్తలకుఁ గా • కత్యంతభీతిం గలం
గి సురానీకము సూరెగిల్లిన రణ•క్రీడాదరం బారఁగా
రసికుం డై రథ మెక్కి గోముఖుఁడు సా•రథ్యంబు సేయం గడున్
వెసఁ దాఁకెం ద్రిదశేంద్రనందనుఁడు దో•ర్వీర్యం బవార్యంబుగాన్. 103

క. దైతేయు లదర నిట్లని, కేతెంచినఁ గాంచి దాన•వేశ్వరుతనయుం
డాతనిసూతుం డగునా,మాతలినుతు మేను బాణ•మయముగఁ జేసెన్. 104

క. అతఁ డాతనిసారథి మై, శితశరములు నించుటయును • జెలఁగుచు వడిఁ ద
చ్చతురంగంబులుఁ దాఁకెను, బ్రతిభటరథతురగదంతి•పంక్తులు సెదరన్. 105

ఉ. అత్తఱి మేఘనాదుఁడు జ•యంతుశరావలిఁ ద్రుంచి వాని పై
నెత్తురువఱ్ఱు సేసి రథి•నిం బొడి సేసినయంతఁ బోక యు
ద్వృత్తిఁ గడంగినం దమము • దీటుకొనం గవియించె దృష్టియుం
జిత్తము లావు మాలి సుర•సేనలు బెగ్గిల నగ్గలంబుగన్. 106

క. చీఁకటి గవిసిన విబుధా,నీకం బోడి చన నైన•నేరద హృదయ
వ్యాకులత మునింగి భయో,ద్రేకమువడి తెగువ దలరి • త్రిప్పికొనంగన్. 107

క. ఆమాయాతిమిరము పౌ,లోమీజనకుఁ డగునప్పు • లోముఁ డెఱింగి సు
త్రామసుతనూభవునకు నది, యేమిటఁ బో దంచు నచటి • కేతెంచె వెసన్.

ఉ. వచ్చి జయంతు నాఁగి యని•వారణఁ బర్వెడు నీతమంబు ము
న్నిచ్చె జయార్థ మై యభవుఁ • డీతని కీరిపుచేతఁ జచ్చినన్
వచ్చెడి దేమి సంగర మ•వశ్యముఁ జేయఁగ నీను వార్ధిలోఁ
జొచ్చుట చాలఁ గార్య మను•చుం బలిమిం గొని పోయె దాఁగఁగాన్. 109

తే. అమరపతినందనుఁడు పొడ•వడఁగి చనిన,నసురమాయయు నుడివోయె•నట్ల కాదె
యుడరి దరికొని మండుతీ•వ్రానలంబు, పుడుక లెడ గల్గఁ బెచినఁ•బొనుఁగుపడదె.

క. ఇవ్విధమున నింద్రసుతుం, డెవ్వరు నెం దరుగుటయును • నెఱుఁగక యుండం
గ్రొవ్వఱి తనపరివారలు, నవ్వుట కియ్యకొని పోయె • నవిజృంభితుఁ డై. 111

క. దనుజాధీశ్వరుతనయుం, డనిమిషు లనుపాంసముల ర•యంబునఁ బఱపం
దనయారువు లెఱుఁగున మే,ఘనాదుఁ డను పేరు సార్థ•కంబుగఁ జేసెన్. 112

ఆ. ఇట్లు దనతనూజుఁ • డే పేది సైన్యంబు, గాసి యగుడు నలిగి • వాసవుండు
కెంపుగన్నులందు • బెంపారుచుండఁ జెం,గలువకొలని మాడ్కిఁ • జెలువుమిగిలి.

ఉ. మాతలిఁ జూచి దానవస•మాజము దర్పము మీఱె నిత్తఱిన్
వాతజవంబునం గడఁగి • వారక వీరికి సమ్ముఖంబుగా
వే తురగంబులం బఱపు • విక్రమసంపద యుల్లసిల్లఁగాఁ
జేతులతీఁట వో నుఱుము • సేసెద నెవ్వఁ డెదిర్చి వచ్చినన్. 114

క. అనుచు నిజబలము నిలునిలు, మని కరతల మెత్తి నిలిపి • యదలిచి సమరం
బునకు మగుడఁ బురికొల్పుచుఁ, దన చుట్టును నున్నదొరలుఁ•దానును గడఁగెన్.

చ. ఎదురుగ వీచె నిష్ఠురస•మీరము లుల్కలు ముగ్రభంగి నె
ల్లదిశల దుల్లెఁ బెల్లుగ బ•లంబులపైఁ బెనుగ్రద్ద లాడె బె
ట్టిదముగ మ్రొగ్గి యభ్రకరి• డిల్లపడన్ వెస నందనంబు గ్ర
క్కదలఁగఁ గూసె నొక్కట సృ•గాలము లప్రియసూచకంబు లై. 116

క. కలయంగ దుర్నిమిత్తం,బులు పుట్టినఁ గనియు వినియుఁ • బొలివోవనియ
గ్గలికమెయి నెమ్మనమ్మునఁ, దలఁ కొకయించుకయు లేక • దర్పోద్ధతుఁ డై. 117

క. సురపతి గడఁగుడు దనుజుల, బరవస మెక్కెంత మట్టు•పడుటయు దశకం
ధరుఁడు సమరోత్సుకుం డయి, యరదము నన వనము గాక•యత్యుగ్రముగన్.

క. అమరవిభుం దలపడఁ జను, సమయంబున నడ్డపడియె • సంభ్రమలీలన్
సమదుఁ డగు మేఘనాదుఁడు, దమతండ్రిరణంబు మాన్చి • తాన కడంకన్.

చ. తలపడి యింద్రుతోడ నతి•దారుణయుద్ధము సేయఁ జొచ్చినన్
బలము బలంబుఁ దాఁకుటయు • బౌనటుగా వడిఁ గుంభకర్ణుఁ డు
జ్జ్వల మగుశూల మెత్తికొని • వచ్చి యుగాంతపురుద్రుకై వడిం
జెలఁగుచు నార్చి మోహరము • చెంగటఁ దాఁకె భయంకరంబుగన్. 120

క. అదరి మొన లిక్కడక్కడ, వడిఁ దిరిగిన దిశలు బడలు • వడ రౌద్రము చొ
ప్పడ బాహుశక్తి యేర్పడఁ, గడిమి పొగడ్తవడఁ గుంభ•కర్ణుఁడు పోరెన్. 121

క. ప్రతివీరుఁ డొక్కరుఁడు లే,కతులబలుం డైనహీనుఁ • డైనను నప్పా
ట తనకు గుఱిగా సురవడి,నతండు ముసుకూడి సురల • నందఱఁ దఱిమెన్.

ఆ. ఎదిరి తేరి నొగయు • నిభముదంతంబును, దనకరంబుఁ బాద•తలము లోను
గాఁగ నాయుధములు • గానివి లే వయ్యె, సరివిమర్దనమున • కతని కపుడు.

క. అంతకు ముందఱ యిరావ, త్తాంతము విని తోడుపడుట • కని సత్వరులై
యంతకవరుణధనేశులు, దాంతిమెయిన్ వచ్చువారు • తదవసరమునన్. 124

క. తమతమబలములతో సం, భ్రమగతిఁ బఱతెంచి దివిజ•పతికిం దోడై
పి మనుజభోజనసైన్యము, సమయింపఁగఁ జొచ్చి రధిక•సంరంభమునన్. 125

క. చిచ్చునకుఁ దోడు గరువలి, వచ్చినక్రియఁ బోర నమర•వరులమొనలకున్
హెచ్చుగ దిక్పతిసేనలు, వచ్చుటయును మ్రొగ్గె నసుర•వర్గము గలయన్. 126

ఉ. సన్నబలంబులై నిజ•సైన్యములం గని రావణుండు శౌ
ర్యోన్నతుఁడై నసందనుని • నొప్పరికించితిఁ గుంభకర్ణుఁడుం
గన్నది లేదు మెల్ల మఱి•కాఱు దిగీశులు వచ్చి రేను బో
కున్న భరంబు గాదె యని•యుద్ధతిఁ బేర్చి రథాధిరూఢుఁడై. 127

శా. సంపారంగఁ బసిండి పైఁ బఱపినన్ • శోభిల్లువిల్లందమై
కంపావల్లిక నిల్చి పొల్పుగతి భా•స్వత్కాంతిఁ జెల్వొందమై
పెంపుం జాయయుఁ గాలమేఘ మన నా•భీలంబుగా దిక్కులా
కంపింపం బటుబాణవర్షమున నా•కాశం బడంగించుచున్. 128

క. అరదంబున యురవడికిం, దెరలి తెఱపి యిచ్చి సురలు • దిరుగుడువడ ని
ర్జరపతిరథంబునకు భీ,కరగతి సమ్ముఖముగాఁ ద•గం బఱపుటయున్. 129

చ. వదనసరోజపంక్తి శర•వర్షమునన్ మొగిడింపఁ గావ న
య్యెద దశకంధరుం డిచట • నెచ్చట లేఁడు తనూజుఁ జూపి తా
ను దొలఁగి యున్నవాఁ డతని • నొంపక గెల్పన రాదు రాఁడె దు
ర్మదమున నంచు నున్నబల•మర్దనుఁ డాహవదోహలంబునన్. 130

తే. ఏది మాతలిఁ గనుఁగొని • యిటులు వచ్చు, దనుజు తేరికి నెదురుగా•మనరథంబు
శీఘ్రగతిఁ బోవ నిమ్మని • చెప్పి మార్వి,భీకరధ్వని దిక్కులు • పిక్కటిల్ల. 131

శా. రుద్రాదిత్యమరుద్వసుప్రభృతు లా•ర్పుల్ నింగి ముట్టఁగ వీ
రోద్రేకంబున చాపలన్ వలపలన్ • హోరాటమై ముంచి స
ర్వద్రోహిం బరిమార్తమంచు వికట•భ్రామ్యద్భుజాఖండలీ
రౌద్రాకారతఁ దాఁకఁ దాఁకె రిపుధై•ర్యస్రావణున్ రావణున్. 132

తే. ఇట్లు దాఁకుడు దశకంఠుఁ•డేవు మిగిలి, యందఱకు నన్నిరూపంబు•లైనయట్లు
వివిధశస్త్రాస్త్రకేళీప్ర•వీణబాహు,దండనికురుంబడున్నహో•త్సాహుఁడగుచు.

క. వసి నడరుచుఁ దెరలుచుఁబై, పడి పోక పెనంగునమర•బలమునకుం గీ
డ్పడక నిలిచి మెఱసెను బలు, కడళ్ల కెదురైనతాటి•కరణిం దిరమై. 134

ఉ. ముందటఁ దాఁకి పోరుతన•మోహరమున్ వెనఁ బో నదల్చికొం
చుం దఱియంగఁ జొచ్చి బల•సూదనుఁ డాదశకంఠు నస్త్రపం

క్తిం దునుమాడి బాణమయ•దేహునిఁ గా నొనరించె వాఁడు నం
క్రందనుపై నిశాతవిశి•ఖంబులు నించె సురల్ దలంకఁగన్. 135

శా. వ్యగ్రాటోపత నొండొరున్ మిగుల బా•హాశక్తి సూపన్ మహో
దగ్రం బయ్యె సురాసురేంద్రరణ మ•న్యోన్యధ్వజచ్ఛేదనా
త్యుగ్రంబై యితరేతరవ్యథితర•థ్యోదాత్తమై శౌర్యసా
మగ్రీగాఢపరస్పరాంగదళనో•న్మాదోద్భటాకారమై. 136

క. ఈనున నాసురపతి జం, భానురున బ్లినరి రావ•ణాసురు శీఘ్రం
బేసియు వ్రేసియుఁ బొడిచియు, వేసరి దిక్పాలకోటి • విన నిట్లనియెన్. 137

ఉ. ఎద్దెననైన శంక చెడి • యేగు విరించి వరంబు నెమ్మదిం
బెద్దయు నమ్మి వీఁ డిటు ల•భేద్యతఁ గ్రుమ్మరు చున్నలోక మా
పద్దశఁ బొందు మానువును•పాయము నారసి చూడ నొండు లే
దిద్దనుజాధముం బొదివి•యే పఱఁబైపడి పట్టుకొందమే. 138

చ. అనవుడుఁ జాల మే లని ది•శాధిపు లందఱుఁ జేరి చుట్టుము
ట్ట నమరవల్లభుండును గ•డంక దశాననుతేరిరాక క
ల్కినగతి మాతలిం గెలని•కిన్ రథమల్లఁ దొలంగి పోవ ని
మ్మని వెసఁ జొచ్చి పట్టుకొన • నాయితమై యతిసాహసంబునన్. 139

మేఘనాదుఁ డింద్రుని మాయాతిమిరమున ముంచి పట్టుకొనుట.

క. ఒరసికొని పోవ నత్తఱి, సురసైన్యం బార్చుటయును • జూచి తిమిరముం
గర మచ్చెరువుగ గ్రక్కునఁ, బరఁగించుచు నసురకొడుకు • పఱతెంచె వడిన్.

క. మాయాతమమున మునిఁగిన, దాయల దివ్యాస్త్రజాల•దళితాంగులఁ గాఁ
జేయుచు నాబృందారక,నాయకు డగ్గఱియె మేఘ•నాదుఁడు గడిమిన్. 141

క. తుహినంబునఁ బడినపద్మా,రుహషండము మాడ్కి నమ్మ•రుత్పతి మాయా
పిహితతమోవృతలోచన,సహస్రుఁడై యున్న నతని•సారథి నేసెన్. 142

ఉ. మాతలి మూర్ఛవోయిన న•మర్త్యవిభుండు రథంబు డిగ్గి జీ
మూతగజంబు నెక్కి బల•ముం జలముం జెడి యాత్మసైనికా
రాతిభటప్రభేదవిధు•రస్థితి దీనతఁ బొంది యుండియున్
భీతి మొఱుంగకుండ వెడ•బీరము సేయుచు నుండె వెండియున్. 143

చ. నిలువులు వడ్డయట్లు తన•నేత్రము లేమియుఁ గానలేమి న
గ్గలముగ వెగ్గలించుబల•ఘున్మరు నమ్ముల నొడు సేసి ని
ట్టల మగుడప్పి సొలుటయు • డాసి దశాననందనుండు వి
చ్చలవిడిఁ బట్టి కట్టి జయ•శంఖముఁ బట్టఁగఁ బంచి యార్చుచున్. 144

రావణుఁ డింద్రునిఁ బట్టి లంకకుఁ గొనిపోవుట.

చ. అరదముమీఁదఁ బెట్టుకొని • యాతనిఁ దండ్రికిఁ జూపి యింక నం
గర మిది పట్టికి జయము • గైకొని పోదము రమ్ము నావుడుం
గరము ప్రియంబునం దనయుఁ • గౌఁగిటఁజేర్చి త్రిలోకరాజ్యవి
స్ఫురణము నాకు దక్కె నని • పొంగి దశాస్యుఁడు మిన్ను ప్రేయుచున్. 145

ఉ. మోదమునం దనూభవుని • ముంగలిగా నడపించి తాను దు
ర్భేదబలాన్వితుం డగుచుఁ • బింగలి యై చన దేవకోటి శౌ
ర్యోదయలీలఁ గూడుకొని • యొండొరుఁ బల్కుచు శక్రమోక్షణా
హ్లాదము గోరి పెంపున రయం బెసఁగం బఱతెంచి తాఁకినన్. 146

ఉ. ఎత్తెల గొందుదిక్పతుల • నిందఱ ముంద తెఱుంగనట్ల యీ
తత్తబడం బిఱిందిదెసఁ • దాఁకిన దీనికి సంభ్రమంబుమై
నిత్తల కేగు దేవలవ • దేడ్తెఱఁ బొమ్మని చెప్పి పుచ్చినం
జిత్త మెలర్పఁగా సుతుఁడు • శీఘ్రమునం జనఁ దా నుదగ్రుఁ డై. 147

క. ఒకమరి తిరిగిన సమరులు, పికపిక లై పోవ లావుఁ • బెం పేర్పడ సే
నకు వెనుకై చనియెను లంకకు దానవవిభుఁడు బాహాగర్వోద్ధతుఁ డై.

ఆశ్వాసాంతము.

మ. అతులౌదార్యుఁ డహీనశౌర్యుఁడు సమృద్ధైర్యుఁ డత్యంత వి
శ్రుతచారిత్రుఁడు సూరిమిత్రుఁడు జనస్తోతవ్యగోత్రుండు సం
భృతసత్కీర్తి పవిత్రమూర్తి యనుహ్వద్బృందార్తినిర్వర్తి పూ
జితధీమంతుఁడు పుణ్యవంతుఁడు జయశ్రీకాంతుఁ డిమ్మేదినిన్. 149

క. సన్మార్గచతురపథికుఁడు, జన్మవిశేషప్రసిద్ధనగరకులుఁడు భూ
భృన్మకుటఘటితచరణుఁడు, మన్మథనాథుఁడు కవీంద్రమందార మిలన్. 150

మాలిని. నిరుపమజయలక్ష్మీనిత్యవిస్తారవక్షుం
డరిబిరుదమహోత్సాహప్రతిక్షేపదక్షుం
డరుణకిరణదీప్తవ్యాప్తపద్మాయతాక్షుం
డురగశయనరేఖాయుక్తసంరక్షుఁ డుర్విన్. 151

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్త్ర కొమ్మనామాత్యపుత్త్ర బుధారాధనవిధేయ
తిక్కననామధేయప్రణీతం బైన యుత్తరరామాయణం బను కావ్యంబునందు
సప్తమాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

నిర్వచనోత్తరరామాయణము.

సప్తమాశ్వాసము.

శ్రీ రంజకత్వచతురా
చారుఁడు వర్ణాశ్రమప్రచారుఁడు విద్యా
ధౌరేయుఁ డార్యవినుత
ప్రారంభుఁడు మనుమమానవాధీశుఁ డొగిన్. 1

బ్రహ్మ యింద్రజిత్తు కోరినవర మిచ్చి యింద్రుని విడిపించుకొని వచ్చుట.

క. అక్కడఁ గమలాసనుఁ డా, రక్కసుఁ డమరేంద్రు మీఁద • రాకయు సమరం
బెక్కుడుగఁ జేసియును హరి, యుక్కఱి పట్టువడి పోకయుం దెలియంగన్. 2

చ. విని మునిబృందముల్ గొలువ • వేగమ లంకకు నేగుదెంచి య
ద్దనుజవిభుండు సేయునుచితప్రతిపత్తిఁ బ్రియంబు వొంది యా
తనిదృఢశౌర్యముం దనయు • ధైర్యమునుం గొనియాడి వెండి యా
యనిమిషనాథు గెల్చిన జయాతివిశేషము సూపి చెప్పుచున్. 3

ఆ. భువనములకు నెల్లఁ • బ్రోదిగ శతమఖుఁ, దాను నిలుపుటయు నంతండు లేమి
సకలభూతములకు • సంకటం బగుటయు, నెఱుఁగఁ జెప్పి వారి • యిచ్చ మెఱఁగి.

చ. ముదమున నింద్రుబంధనవిమోక్షము సేయుఁ డభీష్టవస్తు వి
చ్చెద మదికోర్కి యేర్పడఁగఁ • జెప్పుఁడు నా కనుచున్ సముల్లస
ద్వదనచతుష్టయుం డయినవారిజసంభవుఁ జూచి వాంఛిత
ప్రదుఁ డగు టాత్మలో నెఱిఁగి • రావణసూనుఁడు ప్రీతి నిట్లనున్. 5

క. కమలాసన విను నావి, క్రమమున వెల వెట్టి దేనిఁ • గారుణ్యము సే
యుము నాకు శాశ్వతం బగు, నమరత్వం బనిన నతని • కజుఁ డిట్లనినన్. 6

క. అశ్వాసంబుగ బలికిన, విశ్వాసము సేసి మున్ను • వేఁడితి కల దే
శాశ్వత మగునమరత్వం బీశ్వరుఁ డొకరునిక తక్క • నితరుల కెందున్. 7

క. అనుడు నొకతెఱఁగు సెప్పెద, వినుఁ డని రావణసుతుండు • వినయవిశేషా
వనతశరీరుఁ డగుచు ని, ట్లనియెం గరకమలముకుళనాదరపరుఁ డై. 8

ఉ. అల మొనర్పగా వలయు • నప్పుడు వహ్ని నుపాస్తి చేసి యా
వేలిమి నొక్కతేరు ప్రభవించిన గ్రక్కున దాని నెక్కి దో

ర్గీల వెలుంగ నేగిన న•రిప్రకరంబులచేత నెమ్మెయిం
గాలవశంబు నొందక య•ఖండితవిక్రమశాలి నయ్యెదన్. 9

ఉ. హోమసమాప్తి నుత్థితర•థోత్తము మొక్కటి దక్క నొంట నం
గ్రామము సేయఁబో నది య•కాలముగా దుది కియ్యకొంటి నా
కీమెయి మేరవెట్టి వర•మిమ్ము పరాక్రమలీల మెచ్చి నీ
వేమియు నీక పోక తగ • వేనియుఁ బొమ్మమరేంద్రు నిచ్చితిన్. 10

తే. అనుడు దరహాసచంద్రిక•తనదువదన, కమలవనమున కభినవ•కాంతియొసఁగఁ
జిత్రచారిత్రుఁ డగుదితి•పుత్త్రిపుత్త్రు, నర్థిఁగనుఁగొని యవ్వర • మతని కిచ్చె.

చ. అడిగినయట్ల యిచ్చిన ద•శాననసూనుఁడు ప్రీతి మేన నె
ల్లెడ వెలిఁ బేర్చె నాఁ బులక • లెంతయు వింతగ మ్రొక్కి పెంపు సొం
పడరఁ గులం బెలర్ప జన•కానుమతంబున నాబలారికిన్
విడుగడ సేసె నప్పు డర•విందభవుండు ప్రమోద మందఁగాన్. 12

ఆ. అంబుజాసనుఁడు ద•శాననుఁ జూచి నీ, నందనునకు ద్రిభువ•నముల నెగడ
నింద్రజిత్సమాఖ్య • యిచ్చితి సుముఖులై, యుండుఁ డనియె దనుజు•లుల్లసిల్ల.

చ. అసురుల నిమ్మెయిం బ్రముది•తాత్ములఁ జేసి పయోజసూతి సం
తోసమున నాకలోకపతిఁ • దోకొని పోవునెడం దదీయవ
క్త్రసరసిజంబు లజ్జ యను•రాత్రి గడుం జెడి యున్కికిం గృపా
రసపరుఁ డై హితార్థ మధు•రస్ఫుటసత్యమృదూక్తి నిట్లనున్. 14

చ. తమతమదుష్కృతంబు సుకృ•తంబును నాపదయున్ శుభంబు లై
తముఁ దతి యైనఁ బొందు నది • దప్పదె సాధ్వి నహల్యఁ గోరి గౌ
తమునికిఁ దప్పి తీ వకట•తత్ఫల మాయశుభంబు దోషసం
గమవినివృత్తికై యొకమ•ఖం బొనరింపుము విష్ణుతుష్టిగన్. 15

క. అని చెప్పి పోవుటయు న, య్యనిమిషవల్లభుఁడు విష్ణు•యాగం బొనరిం
చి నిఖలదురితరహితుఁ డై, చనియెన్ ద్రిదివంబునకు వి•శాలవిభూతిన్. 16

మ. అనినం జిత్తము చోద్య మంద రఘువం•శాధీశ్వరుం డిట్టు లా
తనికిన్ బీరము సెల్లెఁ గాని యొచటం • దద్విక్రమక్రీడ మా
ప్ప నొకం డైనను జాలఁడే యనుచు భూ•పాలాగ్రణిం జూచి య
మ్ముని మందస్మితసుందరుం డయి మనో•మోదంబుతో నిట్లనున్. 17

రావణుఁడు కార్తవీర్యునితోఁ బోరాడి చెఱఁబడుట.

ఉ. నిర్జితశత్రుఁడున్ భువన•నింద్యచరిత్రుఁడు నై నరావణుం
డూర్జితవిక్రమస్ఫురణ•నుర్విఁ జరించుచు మించి యేచి శౌ
ర్యార్జవలోలబాహుమహి•మాస్పదుఁ డై చనునాసహస్రబా
హార్జును పెంపుసొంపు హృద•యంబున నైపక వచ్చె నాజికిన్. 18

తే. అరుగుదెంచి మాహిష్మతీ•పురము సుట్టి, వేగ పోరికి నర్జును • వెడలు మనుఁడు
రావణుఁడు వచ్చె నలఁతులఁ•బోవఁ డనుచు, గోపురాంగణస్థితజన•క్షోభ మొసఁగ.

క. వన్నె బహిరంగణంబున, నున్న నసంభ్రాంతిగతి స•ముచితమ్ముగ నా
సన్నులయి మంత్రు లిట్లని, రన్నరపతిపెంపునకు భ•యం బెద లేమిన్. 20

చ. అధిపతి వీట లేనిసమ•యంబున సంగరకాంక్షతోడ ని
ట్లధికబలంబులం గొని వృ•థాతిశయంబుగ నేగుదెంచి యి
వ్విధమునఁ బన్ని నీ వసృత•విక్రమముం బ్రకటించుకంటె నం
బుధినడు మైన నీపురికిఁ • బోయి యొదుంగుము చాల మేలగున్. 20

చ. అనుబలుమాట లియ్యకొని • యద్దనుజేశ్వరుఁ డాతఁ డున్నవాఁ
డని యని సేయువేడుక ర•యంబున వచ్చితి నెందుఁ బోయె మీ
జనపతిలావు నాదుభుజ•శక్తియు నించుక తూఁచి చూడ నేఁ
జన నెఱిఁగించి యిమ్మెడకుఁ • జయ్యనఁ దోకొని రండు నావుడున్. 22

ఆ. అతనిపెంపుఁగలిమి • కయ్యమాత్యులు దమ, నెమ్మనముల మెచ్చి • నృపతివృత్త
మున్నరూపు సెప్పి • యున్నరభోజను, నిచట నునుత మనుచు • నిట్లు లనిరి. 23

క. వారువము నెక్కి వనితలు, గారవమునఁ గొలువఁ గంతుకై వడి వెడలం
జేరక యంతంతను బరి, వారము నిలువఁ బడ వర్ష•వరపరివృతుఁ డై. 24

క. సరసకవివిటవిదూషక, పరిహాసకగాయకాది•పరిజనములు వే
నరుటపయి మేలు దోలఁ కెడు, తురగము నెడఁ దూఱఁ గాంతి•దోలఁ కాడంగన్.

ఉ. చూడ్కికిఁ బండు వై ముదము • సొంపునఁ జూపఱు సొక్కి చుండ ని
మ్మాడ్కి నరేశ్వరుం డరిగె • మాపటికిం జనుదెంచు నాతనిం
దోడ్కొని తేరఁ బూను టది•దుర్వినయం బగు మాకు రాజులన్
వేడ్క మెయిం జరింపఁ జని • వీటికి రమ్మని పిల్వవచ్చునే. 26

క. నటదలికులశుకపికసం, కటలీలోద్యానములను • గమనీయసర
స్తటినీతటాకముల ను,త్కటకౌతుకవృత్తి నాడుఁ • దరుణులుఁ దానున్. 27

క. ఎయ్యెడ నిలుచుట యెఱుఁగము, యియ్యెడ నేఁ డీవు విడియు • మెల్లి యతనితో
నియ్యకొని యెల్లభంగులఁ, గయ్యము సేయంగఁ దలఁపు • గలిగిన యేనిన్. 28

ఆ. వేగవడకు మనుజ•విభుచేతిబలుపును, జూతు గాక యనిన శూరశేఖ
నగుచు మంత్రివరుల•మొగములు గనుఁగొని, యిట్టు లనియె దాన•వేశ్వరుండు.

ఉ. ఏపున నేను వచ్చుటయు • నిచ్చట నిల్చుట కోహటించుటల్
భూపతి యెక్కడేనిఁ జన • మిన్నక మాటలు పేర్చినన్ రణా
టోపము మాన నేర్తునె కు•టుంబసమేతము డాఁగె నాతనిం
జూపరు మీరు నింకఁ దల•నూపఁ డశండును బోయి వచ్చెదన్. 30

క. మొల్లఁగుదెస మొలఁగి క్రమ్మఱు, తల నొకమరి యేమఱించి • దాడిమెయిన్ దో
ర్బలము మెఱసి పైఁ బడి నా, చలము నెఱపి పోదు మీకుఁ • జాటితిఁ జండీ.

క. అని దుర్మదాంధకార, మ్మునఁ గానక బిట్టు వలికి • పోయెను గలని
స్వనకోకిలకర్బురకా, నవరేఖావంధ్యవింధ్య•నగమున విడియన్. 32

మ. చని దైత్యేంద్రుఁడు తత్ప్రదేశమునఁ జం•చత్కాంచనాంభోజధూ
ళినితాంతప్రవిలిప్తహంసకులకే•ళీజాతసంధ్యాభివం
దనలోలవ్రతిజాలమార్గ్యమున మో•దస్థానమై లోకపా
వనతం బేర్చిననర్మదం గని మృదు•స్వచ్ఛందలీలారతిన్. 33

తే. నెమ్మి మజ్జన మొనరించి • తమ్మివిరులు, సాలఁ గోయించి హృద్యవి•శాల మైన
పులినతలమున శివలింగ • పూజసేయఁ, దొడఁగె నట నర్జునుండును•బడఁతిపిండు.

క. వనకేళీకౌతూహల, మునఁ దగిలినయట్టివారు • ముదితహృదయులై
వనిఁ బరిచితస్థలములకుఁ, జని హృద్యవిహారతంత్ర•చాతుర్యమునన్. 35

మ. లలితక్రీడ మెయిన్ సముత్కటమదో•ల్లాసంబునం బెక్కుభం
గులఁ జేతోరమచూతపోతలతికా•గుల్మప్రదేశంబులం
గలయం గ్రుమ్మరి పొద్దునుం జెమట నం•గంబుల్ నవాంకూరసం
కలనాశోభితవల్లరీనిభములై • క్రాలంగ రాగిల్లుచున్. 36

క. ముదమున జలకేళికి న,ర్మదకుం జనుదెంచి లలిత•ముకరవిహారా
స్పదతత్ప్రవాహమున నిం,పొదవఁగ నాడునెడ నధిపుఁ • డుల్లాసమునన్. 37

తే. బాహువులు సాఁచి పడమర•పాఱుచున్న, యాతరంగిణిఁ బోకుండ•నాఁగుటయును
నెదురుదొట్టిదశాననుఁ • డీశుఁ బూజ, సేయు నెడ ముంచికొనియెన•చ్చెరువుగాఁగ.

క. రావణుఁడు సంభ్రమంబున, దేవార్చనకొఱఁతతో న•ది వెడలి కలయన్
భావించి యెదురు క్రమ్మెడు, నావెల్లువఁ జూచి విస్మ•యం బెదఁ గదురన్. 39

క. తూర్పుదెస వచ్చు నీనది, దర్పంబున నెదురురాఁ గ•తం బేమియొ మీ
రేర్పడ నెఱింగి రం డని, శూర్పణఖాభ్రాతచరులఁ • జూడఁగ నంపెన్. 40

ఆ. వార లరిగి విభుఁడు • వామలోచనలును, జలవిహార మర్థి • సలుపు చునికి
చూచి వచ్చి యాని•శాచరవల్లభు, నెదుర నిలిచి మ్రొక్కి • యిట్లు లనిరి.

క. దేవా దేవర పంపిన, నీవెల్లువతెఱఁ గెఱింగి • యేతెంచితి మ
చ్చో విసఁగఁ జూడఁ బడయము, యావిధ మద్భుతరసావ•హం బై యుండెన్.

ఉ. భూరిబలాభిరాముఁడు వి•భూషణభూషితమూర్తి కామినీ
స్మేరముఖేందుబింబముల • చెన్నున నుజ్జ్వలచంద్రలోకకే
లీరతి నున్నచందమున • లీలమెయిన్ సలిలావగాహన
స్ఫారకుతూహలుం డయి వి•శంకత నొక్కఁడు కేలి సల్పెడున్. 43

క. ఆతతబహుబాహుం డగు, నాతఁడు సేతులఁ బ్రవాహ•మాఁగిన మరలం
దోతెంచె నావుదును విని, వీతభయుఁడు కార్తవీర్య•విభుఁ డని యెఱిఁగెన్. 44

చ. ఎఱిఁగి కరంబు వొంగి కడు • నేకత మిట్లగపడ్డచో నతం
డెఱుఁగక యుండ ముట్టికొని • యే పడఁగించెద నంచు మంత్రులం
దఱకు నెఱుంగఁ జెప్పికొని • దానవుఁ డున్మదుఁడై చనంగ నె
త్తఱి నరుణాభ్రమస్థిమయ•ధారలతో దివిఁ దోఁచె ముందటన్. 45

ఉ. దానికి శంక సేయక యు•దగ్రరణోత్సుకుఁడైనయట్టియా
దానవవల్లభుండు బల•దర్పసముద్భటసంకులంబుగా
సేనలు ముందటం దఱుమ • శీఘ్రత మేదినీ సంచలింపఁ గాం
తానిచయంబుఁ గంచుకివి•తానము బెగ్గిల బిట్టు ముట్టినన్. 46

మ. వనితాబృందములోన నున్నపతి తీ•వ్రక్రోధుఁడై గంగ గా
హనకేళిం బిడియేనుఁగుల్ వొదువ మో•దాయత్తమై యుండి గ్ర
క్కున నన్యద్విపదానగంధమునకుం • గోపించునైరావతం
బును బోలెన్ మడువల్ల వెల్వడి రణ•ప్రోత్సాహయోగ్యస్థితిన్. 47

క. కట్టాయిత మై యువిదల, నిట్టుండుఁడు వెఱవకిచట • నిదె వచ్చెద నన్
ముట్టినదానవులను బలి, పెట్టెద నర్మదకు ననుచు • భీకరవృత్తిన్. 48

చ. అతఁడు వినూత్నరత్నరుచి•రాంగదమై వివిధాయుధప్రభా
న్వితమగు బాహుసంఘము య•నీకముగాఁ బటువిక్రమక్రమో
ద్ధతి దితిసూనుసేనల మ•దం బఱి నల్గడఁ దూలఁ దోలె ఘో
రతిమిరపుంజభంజనక•రప్రకరుం డగుభానుకైవడిన్. 49

క. తెరలినబలములఁ గని యు,ద్ధురవృత్తిఁ బ్రహస్తుఁ డతని•తోఁ దలపడియెం
గరి కేసరి హరిణము పులి, నురగము గరుడిఁ దలపడ్డ•యొప్పమరంగన్. 50

క. తాఁకి ముసలమున వ్రేసిన, వీఁక నొడిసిపట్టి యతఁడు • వెసఁ దిగిచిన నా
రోఁకలి తనచే వచ్చిన, నాఁకగొనక దాన నసుర • నడిచెం గడఁకన్. 51

ఉ. ఆటున మూర్ఛవోయినఁ బ్ర•హస్తుఁ గనుంగొని యింకఁ దాఁకినం
గీటడఁగించు నర్జునుఁడు • గేవలుఁడే యని భీతచిత్తులై
మేటిమగల్ సలం బెడలి • మేమెయి మార్కొన లేక పాఱినం
గాటుకకొండవోలె దశ•కంఠుఁ డెదిర్చె మహీమహేంద్రునిన్. 52

ఉ. వీరగుణాభిరాము లగు•వింశతిబాహుసహస్రబాహు లా
తారకకార్తికేయులవి•ధంబున నాబలనిర్జరేశ్వరా
శారత నమ్మురాచ్యుతుల•కైవడిఁ బెద్దయుఁ బ్రొద్దు మేమెయిం
భోరిరి చూచుఖేచరులు • భూరిబలంబుఁ జలంబు మెచ్చఁగన్ 53

క. లావణి వివిధాయుధముల, భూవిభుఁడుం దాను నట్లు • పోరి యలసి పీ
రావేళ మదర జయకాం, తావశుఁ డై రావణుండు • గడుఁ దమకమునన్. 54

మ. మది శంకింపక ముట్టి విక్రమరసోన్మాదంబునన్ భూవిభున్
గద ద్రెయ్యంగ నతండు పైపడి భుజాగర్వంబునం బట్టి నా
రదుఁ డార్వం బరికాఁడు నిర్భయతఁ జేరం జూచినం బట్టును
న్మదశుండాలములీల దిక్కలితనామశ్రావణున్ రావణున్. 55

క. పట్టి యిరువదికరంబులు, గట్టిగ వీఁపువయి మోపుగాఁ బెట్టి తగన్
బెట్టు మెడ పట్టుకొని తుది, ముట్టినమగఁటిమి నభంబు • ముట్టఁగ నార్చెన్.

ఆ. నృపవరేణ్యుఁ డిట్లు • రిపుఁ బట్టు వఱచి కం, చుకిగణంబు నల్లఁ • జూచి యొకనిఁ
బిలిచి యోరి వీనిఁ • బెడకేలితోన తె, మ్మని సముద్ధతముగ • నప్పగించి. 57

క. తరుణీజనము వినోదవుఁ, బరివారము మున్నునడవఁ • బనిచి పిఱుం దై
పురమున కరుగ నిజప్రభు, పరిభవముం జూచి దైత్య•భటకోటి వడిన్. 58

క. నిలునిలు విడువిడు మంచును, బలువిడిఁ గూడుకొని పిఱుఁదఁ • బఱతెంచిన న
మ్ముల నోడు సేసి యందఱ, నిలిపె విజయలక్ష్మిసొంపు • నెలకొన నెలమిన్.

క. తనకొలఁది యెఱుంగక యీ, దనుజుఁడు వనితావినోద•తత్పరు నన్నుం
జెనకె నని యుగ్గడించుచు, ననిమిషరిపుమీఁదఁ బోరిఁ గటాక్షం బెలయన్.

తే. ఎదురువచ్చినమంత్రుల • కెగ్గు లెన్ని, చూపి చెప్పుచు నిర్వ్యాధి•కోపమునకు
నుపశమం బెట్లు సేయుదు•నొక్కొ యనుచుఁ, బురికిఁ జనిమందిరాంగణ•భూమి నిలిచి.

క. పొంకిరివోయెడుతనయను, కంపాతిశయమునఁ బంక్తి•కంధరు నెట్లుం
జంపం జాలక రోషము, పెంపునఁ గారాగృహమునఁ • బెట్టఁగఁ బనిచెన్. 62

క. మనుజపతి యివ్విధంబునఁ, దనచెఱయింటికిని మ్రుచ్చుఁ • దప్పున నొప్పిం
చినయట్టుల మదిని సరకు, గొనక మఱచి యున్నయెడను • గొనిదినములకున్.

పులస్త్యుఁడు కార్తవీర్యుని వేఁడుకొని రావణుని చెఱ విడిపించుట.

మ. దనుజేంద్రుండు సహస్రబాహువిభుచేతం బడ్డపాటంతయున్
విని మాహిష్మతికిం బులస్త్యుఁడు గడున్ • వేగంబ యేతెంచి య
జ్జనపాలుం గవిసెన్ యథోచితముగా • సత్కారముల్ సేసి వ
చ్చినకార్యం బెఱిఁగింపుఁ డన్న నతఁ డౌచిత్యంబు మై నిట్లనున్. 64

చ. అలవి యెఱుంగ నేరక దశాస్యుఁడు లోకములోడి వానిఁ గాఁ
దలఁచి జితాఖిలాధ్యక్షుఁ గాఁదా యని వచ్చి కడంగి వచ్చి నం
కలియకుఁ జొచ్చి వాని బలుకం బని తే దటు లుండె నింతలం
తలుపను లెల్ల నీకు భుజదర్పమునుగాఁ గొన సేయ్య పాలునే. 65

క. విక్రమసంచిత మగుభూ, చక్రం బుదయాస్తశైల•సహితంబుగ ని
ర్వక్రపరిపాలనస్థితిఁ, జక్రము సెల్లించుపూజ్య•సామ్రాజ్యమునన్. 66

క. తుదిముట్టి యున్ననీ కోర్కఁ, దుదురే యద్ది గాక పగఱ • యే పడఁగినఁ ద
ప్పు దలంప నిదియ కడు నొ, ప్పిద మగు నినుబోఁటినృపుల•పెంపున కరయన్.

చ. నలినజుఁ డైనబ్రహ్మకును • నాలవవాఁడు దశాననుండు ని
ర్మలగుణలోలుఁ డీఁడు మను•మం డని చెప్పఁగ నాకు సిగ్గగుం
బలుకులు వేయు నేటికిఁ గృ•పాపరతాస్తుతి దక్క వీని మం
దల విడు నాకుఁగా నృపతి•ధర్మవిచక్షణ పుణ్యవీక్షణా. 68

చ. అనవుడు నట్ల చేయుదు మ•హాత్మ భవద్విపులాంతరంగమో
దన మగుదానిఁ జేయఁ గని • ధన్యుఁడ నైతి దశాస్య వేగ తో
డ్కొని చనుఁ డన్న నానృపతి•కుంజరు కుంజమృదూక్తిఁ జిత్తరం
జన మగుదున్ మొగం బలర•సంయమి దీవన లిచ్చి మెచ్చుచున్. 69

తే. దనుజవల్లభు విడిపించు•కొని పులస్త్యుఁ, డరుగ లజ్జావనతుఁ డగు•నతఁడు నతని
ననుపఁబోయిన సానున•యంబుగాఁగ, బుద్ధిఁ దగఁ జెప్పి లంకకుఁ•బుచ్చనియె.

రావణుఁడు వాలిచే భంగపడి యతనితో మైత్రి చేయుట.

ఉ. రావణుఁ డివ్విధంబునఁ బరాజయ మందియు లంకలోనికిం
బోవుడు నంతయున్ మఱచి • భూవలయంబునఁ దొంటియట్ల నా
నావిధదుశ్చరిత్రము లొ•నర్చుచుఁ గ్రుమ్మరి యొక్కనాఁడు వి
ద్రావితశత్రుభూరుహచ•రప్రభు వాలి నెదుర్చు వేడుకన్. 71

శా. కిష్కింధానగరంబు పై నరిగి సు•గ్రీవాదు లెల్లన్ రణా
విష్కారోద్యమతీవ్రు లైనఁ గని త•ద్విక్రాంతి మానంగ మ
స్తిష్కంబున్ రుధిరంబు మాంసమును ధా•త్రిం గూల్ప నుంకించియున్
దుష్కర్మం బగు వాలిలేమి నని చే•తోవృత్తి నూహించుచున్. 72

క. పడుచుం బైదలు పన్నినఁ, గ్రడపి చనక చిఱుతలోడి • కయ్యమునకు నేఁ
గడఁగుట తగ దని యాయుని, విడిచి దశాననుఁడు వారు • విన నిట్లనియెన్.

క. మీలోనఁ గూడుకొని రాఁ, డాలం బాలంబు సేసి • యది యెట్లో కాఁ
జాల నని చెప్పఁ గాక, వ్వాలికి డాఁగినను బోవ•వచ్చునె నాచేన్. 74

చ. అనవుడు సూర్యసూనుఁడు ద•శాననుఁ గన్గొని నీవు నన్ను మె
చ్చనికత మేమిటం గొలఁది • సాలనె వాలిని గూర్చి వచ్చితే
యనికిఁ గడంగినన్ బిరుదు • లైనముగల్ గని వీరు గారు నా
కనియు నెఱుంగ కిట్లు భయ•మంది తిసీ వెడమాటలేటికిన్. 75

శా. నాకిప్పింతయు నీడఁ బోయితి జగ•న్మాన్యుండు నా నొప్పునా
నాకేశప్రియనందనుం డెనసి మా•నప్రాణముల్ గావఁగా
నీకుం దీరునె యుత్తు దక్షిణసము•ద్రస్నానం గృతస్నానుఁ డై
యేకాంతంబున నుండుఁ బొమ్మనినఁ బో•యెం బుష్పకారూఢుఁ డై. 76

మ. దనుజేంద్రుండు మరుద్గతిం జని సము•ద్రస్నానసంజాతశు
ద్ధినితాంతామలచిత్తనిశ్చలసమా•ధివ్యంజితానందమీ
లనసంభావితలోచనుం గపికుల•శ్లాఘాత్ము సవ్యానవిం
గని తన్మూర్తినివృత్తవిక్రమకళా•కౌతూహలస్ఫూర్తి యై. 77

—వాలి రావణునిఁ జంకలో నిఱికించుకొని నాలుగుసముద్రములను మునుచుట.—

క. ఎదురెదురను మొదలింపఁగ, మదిఁ గొంకి పిఱిందివలన • మందగతిం జే
రెద నేమఱి యున్నెడఁ బ,ట్టెద ననువగఁ బుష్పకంబు • డిగి వచ్చుతఱిన్. 78

క. రావణునుద్యోగమునకు, దైవము ప్రతికూల మైనఁ • దత్త్వనిధిధ్యా
నావేశవిరామం బై, యావనచరవిభుఁడు గన్ను•లర విరియంగన్. 79

క. కడకంటిచూడ్కి దశముఖుఁ, బొడగని సంభ్రమము లేమిఁ • బొంచి నతనిఁ దాఁ
బెడమఱి చూచుట యుడిగి మ,గుడ నేత్రము లల్ల మూసి•కొని చిత్తమునన్.

క. వంచన నను నిమ్మెడ ని, ర్జించుతలంపునను నసుర•సేరెడు నే భం
జించెదఁ బాపాత్ముల నొ,ప్పించుట ధర్మంబ యనుచుఁ • బిఱుఁ దారయుచున్

క. ఉన్నయెడఁ మునివ్రేళులఁ, దిన్ననినడ నసురపతి పఁదిలుఁ డై చేరం
గొన్ని యడుగు లరిగి యడరి, యన్నగచరనాథుపై ర•యంబునఁ బడియెన్. 82

క. వెనుకకు మొనసి కరంబునఁ, బెనఁచి తిగిచి నిఖిలలోక•భీకరుఁ డగున
ద్దనుజేంద్రు ననాయాసం, బునఁ జంకిట నిఱికి యింద్ర•పుత్త్రుఁ డచలుఁ డై.

చ. ఎఱుఁగని యట్ల యున్న నసు•రేశ్వరుఁ డప్పుడు గాలుఁజేయు లా
వఱి రథనంబునం గుదుప • నక్కడ నిక్కడ నూడఁ జూచి మై
గిఱువఁగ నవ్వి శక్తి యొఱఁ•గించుట నెమ్మదిఁ గోరి వానినై
నుఱనుఱ స్రుక్క నొక్క బల•సూదనసూనుఁడు ప్రక్కదావునన్. 84

చ. చదియఁగ నొత్తి యొత్తికొని • శాతనఖంబులఁ గ్రూరదంష్ట్రిలన్
వదనములన్ శరీరముసు • వారక వ్రచ్చుచు మేనిగాలిఁ దో
యదములు దూలఁ బక్షిమది•గంబుధికిం జనియెన్ రయంబునం
జదల భుజంగమగ్రహణ•చారుసుపర్ణవిలాసభాసి యై. 85

చ. చని దనుజేశ్వరుండు దన•చంకన యుండఁగఁ దజ్జలంబులన్
మునిఁగి శమంబుమై నియమ•ముల్ దగఁ దీర్చి క్రమంబుతో నుద
గ్వననిధిఁ బ్రాక్పయోధిఁ గపి•వల్లభుఁ డట్టుల చేసి యక్రమం
బున నిజపట్టణోపవన•భూమికిఁ దెచ్చి సుఖోపవిష్టుఁ డై. 86

—వాలిచే భంగపడి రావణుఁ డతనితో మైత్రి చేయుట.—

శా. కోపం బాఱినఁ జంక వాపి ధరణిం • గూర్చుండఁగాఁ బెట్టి ని
ష్పాపోల్లాసకటాక్షమల్ల నొలయం • బ్రాతస్మితజ్యోత్స్న ల

జ్జాపూరావృతతన్ముఖాబ్జములపై • సాంద్రంబుగాఁ జూపి ని
ర్వ్యాపారామరసుందరీప్రకరగ•ర్భస్రావణున్ రావణున్. 87

క. కనుఁగొని యచ్చట నప్పుడ, కనినట్టులు సంభ్రమించి • గారవమున న
వ్వనచరవీరశిఖామణి, దనుజపతికి నిట్టు లనియెఁ • దదభిముఖుం డై. 88

క. ఎందుండి రాక యిక్కడి,కెందులకుం బోక యిచట • నేకార్యము నీ
యం దలఁచి నిలిచి తప్పని, విందము నీ వింటికడకు • విచ్చేయు తగన్. 89

క. అనవుడు వెలవెలఁ బాఱుచ, దనములు వెడ వాంచి యెత్తి • దశముఖుఁడు గపీం
ద్రుని మోము దీనదృష్టిం, గనుఁగొని గద్గదిక నెలుఁగు • గడలుకొనంగన్. 90

మ. తగు నీ కే మని పల్కుదున్ విను భుజా•దర్పంబునన్ మూఁడు లో
క గిరీశున్ గిరితోన యెత్తి సురలో•కస్వామి జంభారి గా
సిగ బంధించి జగత్త్రయంబును ఖలుల్ • సేయన్ విజృంభించి గ
ర్వగరిష్ఠుం డగునన్ను నిద్దెసకుఁ దే•రం జాలుటన్ వాసవీ. 91

చ. అనవుడుఁ గౌఁగిలించి దను•జాధిపతిం దగ గారవించి తో
కొని పురి కేగి తత్తదను•కూలచరిత్రములన్ సఖత్వరీ
తి నడపి తాను దమ్ముఁడు న•తిప్రియభాషలచేఁ బ్రసన్నుఁ జే
సిన నతఁ డాకపీంద్రవరు•చెల్మికిఁ బల్లవితాంతరంగుఁ డై. 92

ఆ. వివిధకేలిఁ దగిలి • వేడుకఁ గతిపయ, దినములందు నిలిచి • దివ్య మగుటఁ
దోన వచ్చియున్న•మానితనిజవిమా, నమునఁ బ్రీతిఁ దనపు•రమున కరిగె. 93

క. లీల నటు లసురవల్లభుఁ, గేళీపాత్రంబుఁ జేసి • క్రీడించినయ
వ్వాలి భవదస్త్రమున కర, సాలియుఁ జాలమి నుతింపఁ • జాలదె యెందున్.

క. అని మునిపతి యివ్విధమున, దనుజపతిం జెప్ప రామ•ధరణీపతి తి
న్ననినవ్వు మొఱయ నాతని, వినితిమి యిఁక నొకటి వినఁగ•వేడుక యనుచున్.

క. ఏమిరయికో వన్నడిగెదు, సీమానవనాథుఁ డంచు • నెద నూహింపం
గా మునిజనవల్లభుతో, రామనృపతి కౌతుకస్ఫు•రణ నిట్లనియెన్. 96

—హనుమంతునిజననాదివృత్తాంతము.—

క. కొంత యెఱుంగుదుఁ బవనజు, వింత దివిజరాజతనయు•విక్రమము హనూ
మంతునకు వాలికిం గల, యంతర మేకొలఁదియొకొ చ•రాచరవేదీ. 97

ఆ. అనిన నాంజనేయు • నతులబలము విన, వేడ్క గలిగె నితఁడు • విస్తరించి
కలతెఱంగు సెప్ప•వలయు నా కని ముని,యిట్టు లనియెఁ బ్రీతి•యొసక మెసఁగ.

శా. వాలిం గ్రీలియు వాయుపుత్త్రువరియే • వాఁ డాత్మశక్తిజ్ఞుఁ డై
యాలోకంబులు గెల్తు నే ననిన యూ • తెందుం గలండే మహీ
పాలాగ్రేసర వానివర్తనముఁ జె•ప్పం జిట్ట లావిక్రమ
శ్రీలోలుల్ భవదీయసన్నిధి బ్రశం•సింపం దగుం జెప్పెదన్. 99

చ. సురగిరిసానుదేశమున నుస్థిరసంపద నుల్లసిల్లు కే
సరి యనువానిభార్య గుణశాలిని యంజన నాఁగ నొప్పు నం
దరి యనిలప్రసాదమున ధర్మవిధిన్ మహనీయమూర్తివి
స్ఫురితుఁ గుమారుఁ గాంచెఁ బరిపూర్ణతపోమహిమాభిరాముఁడై. 100

ఉ. ఆతనిరక్షణార్థమున నాహర్నిశముం దగ సావధానయై
యేతరుపండు లొప్పు నవి యేఱి వనంబునఁ దెచ్చి యిచ్చుచుం
బ్రీతిఁ జరించుచున్నదఁ గపిప్రవరార్భకుఁ డొక్కనాఁడు ప్ర
ద్యోతనబింబముం బొడుచుచుండగఁ జూచి సముత్సుకాత్ముఁడై. 101

చ. ఫల మనుబుద్ధిఁ బుచ్చికొనఁ బాఱె నభంబున వాయుదేవుఁడుర్
సలిలకణార్ద్రితం గిరణజాలము వేఁడిమి దాఁక కుండ నే
వలనను దాన యై పొదివి వచ్చెఁ దనూభవు నాఁడె పర్వమై
జలరుహమిత్రుఁ బట్ట రభసంబున రాహువు జేరె నత్తఱిన్. 102

క. ఆసైంహికేయుఁ డర్క, గ్రాసాదరవృత్తి వచ్చు కపిఁ గనుఁగొని సం
త్రాసభరితమానసుఁడై, వాసవుకడ కేగి ఖిన్నవదనుం డగుచున్. 103

క. రవిశశిబింబగ్రహణో, త్సవ మెల్లను నాకు మున్నొసఁగి యెప్పుడుఁ జె
ల్ల విడిచి యుండుదు నేఁ డొకఁ, డవార్యవిక్రముఁడు వచ్చె నర్కునిఁ బట్టన్.

మహా. అనినం గోపించి యింద్రుం డఖిలభువనసామ్రాజ్య లక్ష్మ్యైవిధిం ద
ప్పనిభంగిం జొప్పతో నేర్పడ నడవఁగ నా పంపు గానీక యెప్పుం
డినబింబగ్రాహి యై యయ్యెడకు ముదముమై నేగుదెంచెం దదంగం
బనఘా మద్వజ్రధారాహతిఁ బొడిపొడి సేయంగ నే వత్తు నంచున్. 105

మ. అనికిం బూని కరీంద్రు నెక్కి చనుజంభారాతికిన్ ముందటం
జని తద్బాహుపరాక్రమంబున మహోత్సాహంబుతో సింహికా
తనయుం డాకపిబాలుపై నడరి యుద్యద్విక్రముం డైనయా
తనియాటోపము నోర్వఁజాలక విభీతస్వాంతుఁడై పాఱినన్. 106

తే. ఎగచికొనిపోయి కపి దివిజేంద్రుదంతి, వెనుకసార నంటఁ దఱిమిన మనములోన
మెచ్చియును దనచేసిన మేరతప్పు, నని తలంచుచు మృదురోషుఁడై యతండు.

క. భాసుర మగువజ్రంబున, వ్రేసిన హనుదేశ మర్ధవిదళిత మైనం
గేసరితనూభవుఁడు మూ, ర్ఛానంగతుఁడై ధరిత్రిఁ జాఁగం బడియెన్. 108

క. తనవచ్చినపని దీఱిన, ననిమిషపతి నాకమునకు నరిగెఁ దనయునిం
గనుఁగొని వేదనఁ బొంది ప, వనుఁ డవ్విధ యుడిపెఁ దనదువర్తన మెందున్.

ఆ. జగములందు వాయు సంచార ముడిగిన, సకలజీవలోకసంకటంబు
పుట్టుటయు విరించి పురుహూతవరుణాదిసురులు గలసి కొలువ నరుగుదెంచి,

క. మాత్సర్యము ప్రాణంబు చి, కిత్సిత మగునొక్క వీనికిన్ వ్రణ మనుచున్
వాత్సల్యంబునఁ బుత్త్రకు, నుత్సంగమునందుఁ దాల్చియున్న సమీరున్. 111

క. కనుఁగొని కరుణాపూరిత, మనస్కుఁడై యక్కటకట మారుతుఁడు సుతా
ననసక్తలోచనుం డై, మనవచ్చుటఁ గానఁ డనుచు మక్కువతోడన్. 112

శా. చేరంబోవుటయున్ సమీరుఁడు సురజ్యేష్ఠున్ నిరీక్షించి దు
ర్వారాంతఃపరితాప మీది తనయున్ వక్షోగతుం గానమా
చారప్రౌఢత నత్తఱిం జెదురుగా సద్భక్తిమై నేగి లో
కారాధ్యం బగుతత్పదాంబుజయుగం బర్చించె నానమ్రతన్. 113

క. వనజాసనుండు ఫాలం, బునఁ గే లిరవొంద నత్తి పొదివి భుజము నా
తనిమస్తకంబు వక్షం, బునఁ జేర్చి కృపాతిరేకమున గాఢముగన్. 114

క. పశ్చిమదిశ చందంబున, నిశ్చేష్టుం డయినబాలునిం జూచుడు వాఁ
డాశ్చర్యంబుగ నవుడ వ్వ, నశ్చైతన్యాగమంబునం దెప్పిఱిలెన్. 115

క. దర్శనమాత్రన శోకవి, మర్శితమచిత్తుఁ డయ్యె మారుతి బాహా
స్పర్శమునఁ బ్రబలదురితని, కర్శుఁడు వ్రణనిర్వికారుఁ గా నొనరించెన్. 116

చ. తనయుఁడు నేద దేఱిన ముదంబునఁ గౌఁగిటఁ జేర్చి యంబుజా
సనునకు మ్రొక్కఁ బంచి వికసద్వదనుం డయి వాయుదేవుఁ డెం
దు నిఖిలదేవకోటి పరితోషవిధాయక మైనయాత్మవ
ర్తన మొనరంగఁ జేసె సమరప్రభుచిత్తము పల్లవింపఁగన్. 117

చ. కమలభవుండు దేవతలఁ గన్గొని మారుతిఁ జూపి దేవకా
ర్యమునకుఁ గా జనించె నితఁ డద్భుతవిక్రమశాలి రామనా
మమున వెలింగి రాఘవసమాజవిభూషణ మైన కేలిజ
న్మమున దశాస్యదుర్మదము మాన్పునెడం బనిసేయు శార్ఙ్గికిన్. 118

క. కావున మీరిందఱు నం, భావించి వరంబు లొసఁగి పవనునకుఁ బ్రమో
దావేశము లోకహితముఁ, గా వీనిఁ గృతార్థుఁ జేయఁగాఁ దగు ననినన్. 119

ఆ. వాసవుండు తనదువక్షస్స్థలంబునఁ, గ్రాలు సురభికుసుమమాల యర్థిఁ
గపికుమారుచారుకంఠభాగంబున, నాదరార్ద్రహృదయుఁ డగుచుఁ బెట్టి.

క. హనువున మత్కులిశము దాఁ, కినచో మొక్కపడి వీనికిం దోడ వగుచి
ట్టునికిఁ దగ హనుమంతుం, డనుపేరిచ్చితిఁ బ్రసిద్ధమై పెంపొసరన్. 121

క. కులిశము మొద లగునాయుధ, ముల నేమిట వీనియంగములు నిర్దళితం
బులు గాకయుండ నొసఁగితి, నలఘువరం బని మెచ్చు దృక్సహస్రం బలరన్. 122

సీ. వారి నెయ్యెడల నీ వాసరోత్తమున కా, పద పుట్ట నీనని యుదధిపతియు
నగ్ని నెన్నఁడును నీ యుగచరాగ్రణికిఁ గీ, డొందంగనీనని హుతవహుండు

భూతగణంబుల•చేత నీహారిసత్త్వమునకు నెగ్గొనర నీ • నని శివుండుఁ
గాలదండమున నీ • కపిముఖ్యునకుఁ జింత, వంతరా నీనని • యంతకుండు
తే. వరము లిచ్చిరి తక్కటి•సురలు నిజము, హానుభావానురూపంబు • లైనవదవు
లొసఁగి రిమ్మాడ్కి మారుతి • నసదృశప్ర,భావుఁ గావించి పద్మసం•భవుఁడు ప్రీతి.
చ. అనిలుని పేరుకొల్పి దివి•జావళితోడ వియత్పథంబునం
జనియె నతండుఁ బుత్త్రుఁ గొని • సంతస మందుచు నేగుదెంచి యం
జనకుఁ దదీయబాహుబల•శౌర్యములుం వరలాభముం గ్రమం
బున నెఱిఁగించి పోయెఁ గపి•పుంగవుఁడుం శిశుకేలిలోలుఁ డై. 124
క. మునిజనులయాశ్రమములకుఁ, జని చని యాగోపకరణ•చయ మెల్లను దు
ర్వినయమున గాసి చేయుచు,నునికి కలిగి వా రమంద•హుంకారములన్. 125
క. తనశక్తియు వరలాభం, బున వచ్చినపెంపు నుల్ల•మునఁ దలఁపక యి
వ్వనచరుఁడు నిజబలం బెఱుఁ,గనిగజజాతియునుబోలెఁ • గావుత మనినన్. 126
తే. బుద్ధిమంతుఁడు గావున•వృద్ధతాప,సోక్తులకు సుక్కి దౌర్జన్య • ముడిగి మెలఁగె
నితఁడు తనలా వెఱుంగని•కతన మఱియు,వీరులనఁ గొంద ఱిమ్మహి•వినఁగఁబడిరి.
క, ఇనువరదముముందట వెను, వెనుకకు వెసఁ జనుచు శబ్ద•విద్యాధ్యయనం
బొనరించె నాతఁ డోజ్జగ, హనుమంతుం బోల నలవి • యగునె యొరులకున్.
తే. జనకుఁ డగుఋక్షరజసుండు • సచ్చుటయును, వాలిఁ బట్టఁ బుగట్టిన•వానితమ్ముఁ
డైనసుగ్రీవుఁడ త్తఱి•యౌవరాజ్య,భరముఁ దగఁ దాల్చియుండియు•ప్పవనతనయు.
క. చెలిఁ జేసి కొని ముదంబునఁ, గలసి మెలఁగుచుండి పిదపఁ • గౌశికసుతుతోఁ
గలుపించి ఋశ్యమూక,స్థలి కాతఁడు వోవఁ దోన • చనియె నితండున్. 130
క. తనలా వెఱుఁగనికతమున, నినసుతునకు వశ్యుఁ డయ్యె • నే డ్తెఱ సంక్రం
దననందనుభుజబలమ, ర్దనమునకుఁ గడంగఁ డయ్యె • రఘువంశనిధీ. 131
చ. అనవుడు సమ్మదంబు దొలఁ•కాడఁగ నిక్కము నట్ల కాక య
వ్వనసిధి దాఁటి లంకయును • వానివనంబును గాసి చేసి నం
దనుఁ దెగఁ జూచి [illegible]నవి•ధం బది యల్పులచేతఁ దీరునే
జనకజఁ గాంతుమే యనుమ•సాహసుఁ డీతఁడు లేక తక్కవన్. 132
క. అని లజ్జావనతుం డగు, హనుమంతుఁ గటాక్షవీక్ష•ణాదరముదితా
త్మునిఁ జేసి దాశరథి య,మ్మునిజనముం జూచి కేలు • మొగుచుచు భక్తిన్. 133

అగస్త్యాదిఋషులు రాముని వీడ్కొని చనుట.

క, మనలితిరి విచిత్రకథా, రసవృత్తిం దడ వెఱుంగ • రాక యనుష్ఠా
నపము యమెయ్యె నభోమ, ధ్యసమీపంబునకుఁ దరణి • యరదము వచ్చెన్.
మ. విజయంచేయుఁడు నావుడుం మునులు పృథ్వీనాథ యూహింప వి
శ్వజనీనుర దగునిన్నుఁ జూచు సదను•ష్ఠానంబు గా దే భవ

ద్విజయశ్రీ దమకోర్కి గా సుకృతముల్ • వే భంగులం జేయునీ
ద్విజకోటిం బరికించికొ మ్మని కృతా•ర్థీభూతచేతస్కు లై. 135
క. క్రందుకొనఁగ నొక్కుమ్మడి, నందఱు దశవదనదమను • నాశీర్వాదా
నందితుఁ జేసి ప్రియముం దా, నందముఁ బొందుచుఁ దపోవ•నములకుఁ జనినన్.
క. తగ నెల్లవారిఁ బొమ్మని, జగతీపతి యచటు వాసి • సమయసముచితం
బుగ నమ్మెయి మొదలకుఁ జని, పగలిటివర్తనము ప్రాజ్య•వదవిం నలిపెన్. 137
తే. రాత్రియగుటయుఁ గార్యతూ•ర్యత్రయాది, వివిధగోష్ఠీవినోదముల్•వేడ్కనడపి
యతిమనోహరవాసగే•హమున కేగి, నిరతిశయమోదమున సుఖ•నిద్రఁ జేసి.
చ. రవియుదయంబుకంటె మును • రాజశిఖామణి మేలు కాంచె దా
నవకులమర్దనాంక సుని•నాదము లైనసురంగగీతముల్
వివిధగతిప్రవర్తన న•వీనము లై సొగయింప మాగధ
ప్రవరులు పాడుమంజుమృదు•భంగికి వీనులు దొ ల్త మేల్కనన్. 139
ఆ. అపుడు సముచితంబు • లగుకరణీయంబు, లాచరించి రఘుకు•లాధినాథుఁ
డభిమతప్రసాధ•నాభిరామాకృతి, యై మహావిభూతి • నతిశయిల్లి. 140
చ. కొలువున కేగుదెంచి నృప•కోటియు మంత్రికదంబకంబు దై
త్యులుఁ గవులుం గవీంద్రులు ని•యోగులు వందిజనంబు లిష్టభృ
త్యులు మొదలైనవారలు ని•జోచితభంగి సుఖోపవిష్టు లై
బలసి ముదంబునం గొలువఁ • బ్రస్తవనీయసముజ్జ్వలస్థితిన్. 141
తే. చామరగ్రాహిణీకర•చారుకటక, రశ్మిరాజినీరాజన•రంజితుండు
భరతలక్ష్మణశత్రుఘ్న•పరివృతుండు, నగుచు సామ్రాజ్యలక్ష్మిసొం • పగ్గలింప.
సీ. పౌరజానపదాభి•భాషణంబులు దగ, నమ్మెయి తెఱంగుల • నాదరించు
నుత్తమహాయదంతి • సత్తమరథరత్న,ములు సూచి సవరణ • లలవరించు
యోధవీరప్రకా•రోక్తినిరూఢన, ముద్ధతి కెడఁదలో • నుల్లసిల్లు
నిఖిలవిద్యాగమ•నిపుణవిద్వజ్జన, సంభావనంబుల • నంతసిల్లు
ఆ. ననుదినంబు నిట్టు • లభిమతబహువిధ, సముచితప్రవ[illegible]•నము లొనర్చు
చతివిభూతినుండి • కతిపయదినములు, వోవుటయును రామ•భూవిభుండు. 143

పట్టాభిషేకమునకు వచ్చినజనకరాజు మొదలగువారిని రాముఁడు వీడుకొలుపుట.

మ. జనకాదిక్షితిపాలలోకములకుం • సంభావనాపూర్వకా
ర్చన లర్థిం దగ నిచ్చి వీడ్కొలిపి మా•ర్గక్షేమసంవాహనం
బొనరింపం దనతమ్ములం బనిచినం • బ్రోద్దామసేనాసహా
స్రసముద్భూతమిభరస్ఫుటానమితశే•షస్కంధు లై పోయినన్. 144
క. వనచరనిశాచరులమ, న్నన నిచ్చలుఁ గ్రొత్త గాఁగ • నరపతి వారిం
గొనియాడు చుండఁ గతిపయ, దినములకుం దమ్ము లరుగు • డెంచిరి మగుడన్.

ఉ. అచ్చట రాజు లిచ్చినయు•నర్ఘ్యమణిప్రకరం బుపాయనం
బిచ్చిన వేఱువేఱ ధర•ణీశుఁడు వారల నాదరించి మీ
తెచ్చినవస్తుకోటి గణు•తింపఁ గృతార్థతఁ బొందె డెంద మే
మిచ్చెద వీరికంచు నను•రేంద్రహరీంద్రులఁ జూచి వేడుకన్. 146

ఆ. పురుషరత్నములన • పొందుట యుచిత మీ, రత్నములకు నని ధ•రావిభుండు
వారి కప్పు డొసఁగె • గౌరవ మేర్పడ, జాత్యరుచిరరత్న • జాలకంబు. 147

క. వనచరులకు నసురులకుం, గనకాంబరభూషణములు • గణనకు మిగులం
దనుఁ జేరఁ బిలిచి యిచ్చుచు, జననాథుఁడు వేఱువేఱ • సంభావించెన్. 148

ఆ. ఇవ్విధమున వారి • కెల్ల సంప్రీతి యొ, నర్చి రామధరణి•నాథుఁ డర్క
తనయుతోడ నిట్టు • లనియెఁ బ్రసాదవి, కాసలలితవదన•కమలుఁ డగుచు. 149

క. నీపురి కేగుము హరిసే, నాపరిపాలనము సేయు • నయదక్షుఁడ వై
నాపిలిచినయప్పుడ సే, వాపరతంత్రత వహింప•వలయుం జుమ్మీ. 150

క. అంగదుఁ బాటింపుము త, త్కుంగలయానుభటకోటిఁ • గొనియాడుము వీ
రిం గైకొంటిమిగాడె యు, భంగుల మెప్పాట నరిది • పనులకు నైనన్. 151

మ. అని సుగ్రీవునిఁ బ్రీతి వీడ్కొలిపి దై•త్యాధీశ్వరుం జూచి యి
ట్లను లంకాపురి కేగు ధర్మమహిత•న్యాయంబు లోకంబు కీ
ర్తనసేయన్ భవదీయరాజ్యము చిర•స్థాయిత్వముం బొందఁగా
మను నీబంధుల నీగి తేజమున సం•మ్మానింపు మెక్కాలమున్. 152

క. అని కారుణ్యజ్యోత్స్నా, జనకం బగుతనదువదన•శశిమండల మా
తనినెమ్మనమ్ము సమ్మద, వనధిం బొంగింప నసుర•వరు వీడ్కొలిపెన్. 153

క. హనుమంతుఁ జూచి మత్కీ, ర్తనములు భువనముల నెంత • దాఁక నడచు నీ
వును నంతకాలమును ని, త్తనువు విడువకుండు మనుచు • దయ చిగురొత్తన్.

క. హిమధరణీధరతటనం, గమచారుమరున్నదీప్ర•కారనుభగతం
గమనీయంబుగఁ దద్వ, త్సమునం దొకహార మిడి య•సదృశప్రీతిన్. 155

ఆ. తిగిచి కౌఁగిలించి • యుగచరసత్వము, సద్గుణములఁ దగిలి • సంస్తుతించి
రఘువరేణ్యుఁ డాద•రం బెలరారంగ, వికచవదనుఁ డగుచు • వీడుకొలిపి. 156

క. తనుఁ బాయఁ జాలకుండఁ, బెనుఁబడుట యెఱింగి ధరణి•విభుఁ డొండొరుని
మ్మనము మఱుఁగు చుండఁగని, వ్వనటకుఁ బనియేమి యనిన • వా రతిభక్తిన్.

క. ధరఁ జాఁగి మ్రొక్కి తమతమ, పురములకుం జనిరి రామ•భూపాలుండున్
భరతాద్యనుజసమేతము, పరిపాలనచేసె రాజ్య•భారంబుఁ దగన్. 158

ఆశ్వాసాంతము.

చ. శరదభిరామచంద్రరుచి•జాలనఖత్వసముల్లసత్పయ
శ్శరనిధిగర్వచర్వణవి•శారదమేదురకీర్తిపూరభా

సురలహరీకదంబపరి•చుంబితపూర్వమహీభృదస్తభూ
ధరమలయాభిధానగిరి•దైవతపర్వతమేఖలుం డిలన్. 159

క. ఫలితామరతరుశాఖా,తులితభుజుం డఖలదిగ్వ•ధూమస్తసము
జ్జ్వలదీధితిశాసనమణి, కులదీపకరాయగండ•గోపాలుఁ డిలన్. 160

మాలిని. చిరవితరణలీలా•శీలుఁ డుత్సాహవిద్యా
పరిణతదృఢసంగా•భంగుఁ డక్షీణపుణ్యో
త్కరపరిచయశిల్పా•కల్పుఁ డాభోగకుంభ
ద్ధరణివలయరక్షా•దక్షుఁ డబ్జాక్షుఁ డుర్విన్. 161

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్త్రి కొమ్మనామాత్యపుత్త్రి బుధారాధనవిధేయ తిక్కననామధేయప్రణీతం బైన యుత్తరరామాయణం బనుమహాకావ్యంబునందు సప్తమాశ్వాసము.

శ్రీ ర స్తు.

నిర్వచనోత్తరరామాయణము

అ ష్ట మా శ్వా స ము.

శ్రీపతిగౌరీపతివా
ణీపతిలీలాచతుర్థనిజవర్తనుఁ డి
ష్టాపూర్తనిరతమతి కరు
ణాపూర్ణుఁడు మనుమసిద్ధినరవరుఁ డేలమిన్. 1

క. అంత నొకనాఁడు నృపుఁ డత్యంతమహిమఁ బెద్దకొలువునం దున్నయెడ
విం తయినకొన్నివచనము, లెంతయు మధురములు గాఁగ నిట్లనెఁ జదలన్.

కుబేరపుష్పకము రాముని యొద్దకు వచ్చుట.

ఆ. ఏను బుష్పకంబ మానవాధీశ్వర, నీవు పరమధర్మ నిపుణబుద్ధి
వపుడు నన్నుఁ గిన్నరాధిపుపాలికిఁ, బోయి యతనిపంపు సేయు మనుడు. 3

మ. భవదాజ్ఞం జని యాధనేశుఁ గని నీపం పెప్పుడుం దొంటియ
ట్ల విధేయాత్మతఁ జేయ నన్నుఁ బనిచెం లావణ్యవారాశి దా
నవవిధ్వంసనుఁ డాశ్రితాపదుదయోన్మాథక్రియాశాలి రా
ఘవచూడామణి రామదేవుఁడు కృపాకల్పాత్ముఁడై నావుడున్. 4

శా. ఆతం డచ్చెరువాటు సంతసము వక్త్రాబ్జంబునం దోఁపఁగా
నాతో నిట్లని పల్కె రామధరణీనాథుండు లోకత్రయం
బాతంకం బెడఁబాయ నుజ్జగింప సుర లత్యానందముం బొంద దు
ర్జాతుం బంక్తిముఖుం వధించి కొనియె సర్వంబు లంకాపురిన్. 5

క. నీవును నం దొకసరకా, భూవల్లభునకు వినోదమునకును బాత్రం
బై వలసినచోటులకుం, బోవలఁతివి నిన్ను నిందుఁ బుత్తేఁ దగు నే. 6

చ. అదియునుగాక లోకముల నన్నిటిఁ గావఁ దలంచి దుష్టదు
ర్మదఖరదండమండనపరాయణు లై చనునట్టివారి కి
ట్టిది దగుఁ గాక పూని యొకటిం గడతేర్పఁ గడంగలేక యొ
ల్లిదు లగువారి కేటికి సలీలవిహారము వేడ్కఁ జేయఁగన్. 7

ఉ. కావున నెల్లభంగులను గ్రమ్మఱఁ జయ్యనఁ బోయి రామభా
త్రీవిభునొద్ద నిల్వుము మదీయహితం బిది యేను బంపఁగా

బోవుట నెగ్గు లే దతఁడు పోఁచ్చెము సేయక సమ్మతించి సం
భావన సేయు నన్న జనపాలక సమ్మద మంది వచ్చితిన్. 8

క. పనిగొనుము నన్నుఁ గైకొని, యనునప్పలుకులకు మానవాధీశుఁడు సం
జనితబహుప్రమోదుఁ డై యి, ట్లనియెం బుష్పకవిమానమానందింపన్. 9

క. ఏవలన నుండి యైనను, నావలసినయపుడ గ్రక్కున నం జనుదేరం
గావలయుఁ దలఁచునంతకు, నీవల నెట్లట్ల తిరుగు నిఖిలజగములన్. 10

క. సిద్ధులగమనంబులకు వి,రుద్ధముగాఁ జనకు మానరోషంబులు స
ద్బుద్ధులకుఁ దగమి యెఱిఁగి జ,గద్ధితమతి సంచరింపు గౌరవ మొప్పన్. 11

తే. అని మహీపతి ముక్తాయతాక్షతములు, గంధపుష్పంబులును గొని గౌరవమున
మన్ననకుఁ దగుదివ్యవిమానమునకు, నర్చనము లిచ్చి వీడ్కొల్పె నదియుఁ బ్రీతి.

క. తన కిష్ట మైనయెడకుం, జనినయనంతరమ రాజసత్తముతో ని
ట్లనియె భరతుండు వినయము, లనుమోదరసానుభావితాంబుధిఁ దేలన్. 13

భరతుఁడు రాముని బొగడుట.

ఉ. చోద్యముగా నమానుషపఁచోరచనల్ విలసిల్లె నెంతయుం
హృద్యము గాఁగ నామయవిహీనత నొప్పెఁ దపఃప్రకర్షముల్
మాద్యదరాతిసంచరణమార్గము లెల్లను మాసె నెందు సా
పద్యులు లేరు బాలమృతివాదము లేదు ధరిత్రి నెవ్వెడన్. 14

చ. కొడుకులఁ గాంచి రంగన లకుంఠితసిద్ధులఁ బొందెఁ గర్షముల్
గుడువఁగఁ గట్ట నెల్లజనకోటికి నేమిఁ గొఱంత లేద యి
ప్పుడు భవదీయరాజ్యమున భూవరకుంజర సౌఖ్య మంది యి
ప్పుడమికి నిన్ను శాశ్వతవిభుండుగఁ గోరెద రెల్లవారలున్. 15

క. అనవుడుఁ దమ్మునిపలుకులు, విని మది ముదమంది మోము వికసిల్లఁగ నా
తనిఁ బ్రీతి వొందువీక్షణ, మున సీతావల్లభుఁడు ప్రమోదితుఁ జేసెన్. 16

ఆ. పుష్పకప్రసంగమునఁ దనుఁ గొనియాడు, భరతు నివ్విధమున భరితపరమ
హర్షుఁ జేసి సమయ మగుడు నాస్థానమండపము వాసి చనియె నృపవరుండు.

శ్రీరామునివినోదవిహారము.

ఉ. నిచ్చలు నిత్తెఱంగున ననింద్యచరిత్రుఁ డనేకభంగులం
వచ్చినవిన్నపంబు లనివారణమై విని నిశ్చయంబుగా
నిచ్చునదుత్తరంబులకు నెల్లజనంబులు సంతసిల్ల రా
లచ్చి మహీవసద్గుణకలాపములం దగిలించె దక్షుఁడై. 18

చ. ప్రజ ననురాగ మందఁ బరిపాలన సేయు నరేశ్వరుండు ద్వో
ర్వ్యజితవిరోధి యై తుదిని వేడ్కఁ బొయిం విహరించు నెందు నా

ర్యజనులు మెచ్చఁగా నరసి యాదిమునీంద్రనిబద్ధనీతివా
క్యజనితకౌతుకుం డగుచు నమ్మనుజేంద్రుఁడు సమ్మదంబునన్. 19

క. రమణీయస్థలముల హర్మ్యా, ద్యము లైనపదార్థములఁ బ్రియాసహితవిహా
రము సలుపు నుచితపరివా, రము నాగరికంబునను సరసమధురముగాన్. 20

ఉ. వేడుక నెత్తమాడుచుఁ బ్రవీణతమై గరువంపుఁబన్నిదం
బాడుచుఁ జూచి యొండొరులయంగకముల్ మది మెచ్చి యుల్లసం
బాడునెపంబు వెట్టి కొనియాడుచుఁ బువ్వులవ్రేటు లాడుచుం
జేడియయున్ విభుండు విలసిల్లిరి పొచ్చెము లేనిమచ్చికన్. 21

సీ. కలపంబు లభినవగంధంబులుగఁ గూర్చి తనువల్లిఁ గలయంగఁ దాన యలఁదుఁ
బువ్వులు బహువిధంబుగఁ గట్టి ముడి కొకభంగిగా నెత్తులు వట్టియిచ్చు
హారముల్ మెఱయ నొయ్యారంబుగా గ్రుచ్చి యందంబు వింతగా నలవరించు
మృగమదపంకంబు మృదువుగా సారించి తిలకంబు వెట్టి నెచ్చెలికిఁ జూపు

ఆ. జనకరాజతనయ మనము దలిర్పంగ, వివిధనిపుణలీల వెలయ నిట్లు
చతురముగ నొనర్చు సౌభాగ్యసారాభి,రామమూర్తి యగుచు రామవిభుఁడు.

మ. ప్రణయక్రోధముఁ దాన యొక్కమెయి సంపాదించుఁ బాదాంబుజ
ప్రణతిం గ్రమ్మఱఁ దీర్చు నేర్చి ధరణీపాలుండు సాకూతభా
షణముల్ వీనుల నించు మన్మథకళాస్వాతంత్ర్య మానందపూ
రణమార్గంబునఁ జెల్ల నిచ్చు రమణీరాగాబ్ధిపూర్ణేందుఁ డై. 23

సీతారాము లుద్యానవనమున విహరించుట.

చ. ఉపవనదేశకేళిజనితోత్సుకతాభరితాంతరంగుఁ డై
నృపుఁడు సఖీసమేతధరణీతనయాసహితంబు గాయకా
దిపరిజనంబుతోఁ జని తదీయసమీరుఁడు దన్నుఁ గానరా
కపగిది వీచినం గొలువు గైకొని యింపెద నాదరించుచున్. 24

క. చొత్తెంచిన వనపాలిక, నుత్తమధుపములకుఁ దప్పిమధుభరితం బై
క్రొత్తావి గ్రమ్ముసరవిరి, గుత్తి విభున కిచ్చె వినయాకుంచితతను యై. 25

చ. జనపతి యుండఁగా వెఱచుచాడ్పున జానకిఁ జూపి కానుకల్
గొనఁ దగువార లుండ మనసుం జనునే యని చేయి వాయఁ బె
ట్టిన వనపాలికాకరపుటీకలితస్తబకంబు పుచ్చె మె
ల్పున సతి లేఁతనవ్వునఁ గపోలతలంబులఁ గాంతి వింతగాన్. 26

క. తరుపోతలతాకృత్రిమ, సరిదంబుజషండకేళిశైలముల మనో
హరము లగునెడలఁ గ్రీడా, పరతంత్రాత్ము లయి లలితభంగిఁ జతురతన్. 27

చ. అరవిరు లెవ్వ రెక్కుడుగ నారసి మేలుగ నేఱి కోయఁగా
వెరవరు లెవ్వ రొక్కొ కడు వేగమ సెజ్జకుఁ జాలఁ గందునం

బోరయనియట్ల కెంజిగురుఁ బ్రోవొదఁ గూర్తురు చూత మంచు న
న్నరపతియుం దలోదరియు నర్మవచోరచనార్ద్రచిత్తు లై. 28

చ. అలరులఁ గోయుచున్ మధుకరావళిఁ జోవుచుఁ గీరపోతకం
బులపలువాఱుమాటలకుఁ బొంచుచు నంచలఁ బట్టఁ దారుచున్
లలితమయూరనర్తనవిలాసముఁ జూచుచు బోటిపిందుతోఁ
గలయుచుఁ బాయుచున్ బహులకౌతుకవృత్తి రమించి రెల్లెడన్. 29

సీ. తీఁగెయుయ్యెల లెక్కి తూఁగియాడుచుఁ గూడి పాడెదుమత్తాళి బాలికలను
బలుకులతోడన యలవడఁ దొడఁగియు నేరనికీరకుమారికలను
నింపారు లేఁదూఁడు లేఁతి పిల్లలకుఁ బెట్టుచు నున్న హంసకుటుంబినులను
ఫలరస మొండొంటి కెలమిఁ జంచుల నించు తఱిఁ జొక్కుకోకిలదంపతులను

తే. జూచిచూచి యొండొరులకుఁ జూపిచూపి, చెలుల కెఱిఁగించి కొనియాడి చెప్పిచెప్పి
చిత్తహారివిహారసంసేవఁ దగిలి, యుల్లసిల్లిరి వనితయు వల్లభుండు. 30

ఉ. అల్లవె లెస్సపువ్వు లని యందనిగుత్తులదిక్కు సూపి తా
నల్లనఁ జేరి నేను నెగయన్నిను నెత్తెదఁ గోయు మంచు భూ
వల్లభుఁ డాదటం బొదివి వామవిలోచన నెత్తెఁ దత్తనూ
వల్లికతోన మైఁ బులకవర్గము కాముఁడు నారు వోయఁగన్. 31

చ. నవకపుమావిమోకలఁ బెనంగినతీవలు వేడ్కఁ బెంపఁ బ
ల్లవములసెజ్జ లుల్లముల లజ్జ లడంపఁగఁ దేఁటిగండముల్
దివుటల ముంపఁగా సమదలీల మనోజవినోదసక్తు లై
యువనరసేవ మెచ్చి మలయానిలు సౌరభధన్యుఁ జేయుచున్. 32

ఆ. ఇవ్విధమునఁ బతియు నెలనాఁగయును వివి, ధప్రకారలీలఁ దగిలియుండఁ
జెలులుఁ గేళివనము గలయంగఁ జొచ్చి నె,మ్మనములందుఁ గోర్కి కొనలు నిగుడ.

చ. అలరులు గోయుచోట మధుపావళి మ్రోఁతకు ముగ్ధ లుల్కి నం
గలకల నవ్వుచుం దొలుతఁ గైకొని మవ్వపుఁదీఁగె లాగి పు
వ్వు లొరులు గోయ నింకఁ దలఁపుం డని యొప్పుగ జంకెసేయుచున్
లలిఁ దమలోన మత్సరములం దుదికొమ్మలగుత్తు లందుచున్. 34

సీ. మావిలేమోకలమవ్వంపుఁదీవలఁ జెన్నొందఁ బెండ్లిండ్లు సేసి చేసి
పలుదెఱంగులక్రొవ్విరుల నేర్పువాటించి తొడవులు గావించి తొడివితొడివి
పతులను బ్రియులఁగా భావించి పొదరిండ్ల నిక్కలుగాఁ జేసి యేగి యేగి
చెట్టుపల్ నెఱయని చిలుకబోదలఁ బట్టి తెచ్చి బిడ్డలుగఁ జన్నిచ్చి యిచ్చి

తే. పొదివి పుష్పాళి నల్లియుఁ బువ్వుఁ దేనె, యులఁ బడంపడి తడిసియు నలి వసంత
మాడి యాడి యుద్యానవిహారలీల, నలిపి రంభోరుకాంతలు నెలమి మిగుల.

చ. వినువు లోకర్తుచేతఁ గమనీయలతాంతము లున్న నొక్కెడం
గనుఁగొని ముగ్ధ యొక్కతె వికాసిని యై నవకంపుఁదీఁగెఁ బా
సినయొలగొమ్మగుత్తి సవిచేరి నయంబునఁ బట్టి కోయఁ జా
చిన నగి యల్ల నవ్వ నది సిగ్గువడం గని యార్చి రందఱున్. 36

మ. కుచముల్ హాటకసీటిమీఁదివిలసత్కోకంబులం గ్రేణి సే
యుచు నుండన్ మెడ యెత్తి పాదయుగళం బూఁదంగ బాహాలతల్
పచరింపం గరమూలకాంతి నిగుడన్ భావంబు రంజిల్లఁ బా
డుచుఁ గ్రీడించిరి పువ్వుఁబోఁడులు లతాడోలాకళాప్రౌఢులన్. 37

సీ. చిగురాకు గెంగేలి • చెలిమి యొనర్పంగ మవ్వంపులేఁబొదల్ • మలఁచిపట్టి
పెఱచేతినఖపంక్తి • గిఱికొని చెన్నొంద నొగయుదీప్తుల విరు • లినుమడింపఁ
గురులుగన్గవమీఁద • గెరసిన నెమ్మొగ మడ్డ మంకించి చూ • పలవరించి
తనుగెంపు గడ చని • దళములు పడలఁ బువ్వులు గోయ నొల్లక • తొలఁగ నెత్తి
తే. యడరునెత్తావిపాలివోని • యలరులేఱి, మెలపునలవాటునెడఁదల • మేకొనంగఁ
బ్రణయసఖులకుఁ గన్నుల • పండువగుచుఁ, జతురముగ నొర్తు పుష్పాప • చయము చేసె.

క. చెలిచెక్కుచెమట యొక్కతె, యలరులఁ గొనితుడువ రెంటి • యందలి మెఱుఁగుల్
పొలివోవుట నరి యై యిట్టలముగ నొండొండ రాయు • టయు జిగి దళఁగెన్.

ఆ. వనజవదన లిట్లు • వనకేలి సలిపి చా, లించి జలవిహార • లీలఁ గోరి
జనకరాజతనయ • సముచితముగఁ జేరి, యిష్ట మెఱుకపడఁగ • నిట్టు లనిరి. 40

ఉ. నీదుకృపాకటాక్ష మను • నీరజషండమునందు నిర్భరా
హ్లాదముఁ బొందఁగా వనవి • హారపరిభ్రమవృత్తి యొమ్మెయిన్
ఖేదము సేయ లేకునికిఁ • గమలాకరకేళిమీఁద లే
దాదర మించుకేని నళి • నాయతలోచన మాకు నిత్తఱిన్. 41

చ. అనుడు విదేహరాజసుత • యల్లన నవ్వు దొలంకుదృష్టులం
గనుఁగొని రోచ • నముల్లసిత • ఘర్మజలాంకురజాలకంబుచే
నున్నన విలసత్సుధాకణమ • నోహర మైన శశాంకబింబమో
యనఁ జెలువొందు రామవిభు • నాననముల్లము పల్లవింపఁగన్. 42

క. చెలులచతురోక్తిరచనకు, నళినాయతనేత్ర సెమ్మ • నము విలసిల్లం
గొలన విహారము సలుపం, దలఁచినఁ బతి కౌతుకంబు • దనమదిఁ గదురన్. 43

— సీతారాముల జలవిహారవర్ణనము. —

క. అనుచరుల నడిగి యడిగియుఁ, బనిగొండ్రే వలయునెడలఁ • బ్రభువులు పొదరెం
డని కమలవనము తెరువునఁ, గొనిపోవఁగ జానకియు స • ఖులుఁ జని రెలమిన్.

చ. చెలు వగునాననాబ్జముల • చేరువఁ గుంతలభృంగమాలికల్
మెలఁగ వళీతరంగముల • మీఁద ఘనస్తనచక్రయుగ్మ[illegible]

బులు విలసిల్లఁ గూడుకొని • పొల్తులు పద్మినిపొంత వింతసొం
పొలయఁగ వేడ్క మై నరిగి • రొండొకపద్మినిఁ బోలి లీలతోన్. 45

తే. అందఱకు మున్న సలిలవి • హారమునకుఁ, గడఁగి యొక్కర్తు గ్రక్కునఁ • దొడవులూడ్చి
నెలఁతుకల మొత్తమును పచ్చ • విలుతు ననుఁగు, టంపపొదిలోని బరిగోల • యట్టులుండె.

చ. పొలయుసమీరణంబు నిను • పుం దనువుం దగ నింపునెమ్మనం
బుల నొకయింపుఁ బెంప రతి • పోటులు విభ్రమ మొప్ప వీఁగుఁ జ
న్నులవయిఁ గేలమర్చుచుఁ ద • నూలత లించుక గొంకఁ గుంతలం
బులు మెల పొందఁగాఁ జెవుల • పొందునఁ జేర్చుచుఁ గూడి వేడుకన్. 47

క. మగుడఁబడి కరళు లక్కడ, నిగుడఁగఁ దను పారుకొలని • నీరు పులకముల్
నెగయించుచుఁ దొలుసోఁకున, సొగయింపం గూడి యాడఁ • జొచ్చిరి సుదతుల్.

సీ. నునుఁగాంతి దొలఁకెడు • ఘనకుచయుగళంబు లదరంగఁ జిలుకుల • నాడి యాడి
మెఱుఁగులు దూఁగెడు • మృదుకరవల్లిక లల్లాడ జల్లుపో • రాడి యాడి
జిగితోలం కెనఁగెడు • మొగములు నిక్కుచు, నడఁగుచుండఁగ నీఁదు • లాడి యాడి
మిం చెల్లదిక్కులు • ముంచి చెల్లెడు మేను, లలసి క్రాలఁగ నోల • లాడి యాడి
తే. తూలి నిలుచుచుఁ గరళులఁ • దేలి చనుచు, మునిఁగిపోవుచు నొర్తొర్తు • ముంచిపట్టి
లోఁతునకు నొయ్యఁ దిగుచుచు • నీఁత లేని, యచట మిన్నక యీఁదుచు • నాడిరర్థి.

చ. ప్రియమునఁ దూఁగి యాడు భ్రమ • రీతతిసోఁకునఁ జక్రవాకికా
చయమున మందహాసికల • సందడి ముం జెలువొందుకంటె న
న్నియు నెడగాఁ దొలంగినను • నీరజషండము పొల్చె విన్నగా
క యువతులాటమైఁ జెలఁగు • క్రందున నొందిన క్రొత్తసొంపునన్. 50

చ. తరఁగలతూలుచందమునఁ • దమ్ములకమ్మని తావి హంసికా
విరుతములన్ సమీరణము • వీచునయంబున నీరియింపునం
జిరతరసౌఖ్యసంపదలు • సేకుఱఁ గైకొని తారతార య
త్తరుణులయింద్రియంబులు ము • దంబునఁ జొక్కుచు నుండె నత్తఱిన్. 51

ఉ. తుమ్మెదపిండు మెండుకొని • త్రొక్కిన తేకులసందుసందులం
గ్రమ్మి చలత్తరంగశిఖ • రంబులఁ దూలెడు తమ్మిపుప్పొడుల్
గ్రొమ్ముడు లూడి క్రమ్ముఖాది • లోవల నొక్కొకచోటఁ గెంపు చం
దమ్మునఁ జెన్ను చేసె వని • తల్ గమలాకరకేళి సల్పఁగన్. 52

సీ. కలయ నెల్లెడ నాడు • క్రందునఁ బడి నీరి మీఁద దాఁటెడు గండు • మీలతోడ
మక్కువఁ దేఁకువ • దక్కి లోఁ దవిలి యాడెడు చక్రవాకుల • గెడలతోడఁ
దిరుగుడుపడి తూఁగు • తరఁగలు దాఁకి యల్లాడెడు నంభోరు • హములతోడ
వనజంబు లొల్లక • వచ్చి యూర్పుల తావి యన్నునఁ జొక్కెడు • నళులతోడఁ

తే. ఫ్రాల్గుకన్నులు పల్లచన్నుఁ • గవలుఁ దెలివి
మొగములుఁ గురులు బంధుర • ముగను బెరసి
చూడఁ దడఁబాటుగా జల • క్రీడ సలిపె
నెలమి మనముల నెలకొనఁ • జెలువపిండు. 53

క. చేయిచ్చి యబల నధిపతి, తోయజషండంబు సొరఁగఁ • దోకొని చనఁ జే
దోయి పులకించెఁ గనుఁగవ, దో యలరుచు బెరసెఁ గోర్కి • తో నెదగూడెన్.

క. పొలఁతుక లోఁతని చొరఁగా, నలుకుచుఁ బిఱిఁది కడుగు లిడ • నప్పటిదృగ్వి
స్ఫుల క్రందు నెందునందడి, పొలపంబును నధిపునుల్ల • మున కింపొనఁగెన్. 55

క. కొలను నఁ జొచ్చి యిది లోఁ, తల యిది యని క్రమ్మఱంగ • నరిగి విభుం డు
త్పలదళలోచనఁ దోకొని, మెలపున మగుడఁ జని లీల • మెయి నాడునెడన్. 56

సీ. కరయంత్రధారలఁ • గప్పక పొరిఁ బొఱి విభుమీఁదఁ జూడ్కులు • వెల్లిగొలుపు
లీల నంబుజముఁ గెం • గేలఁ దెమల్పక ధరణీరమణు పాణి • తలము వట్టుఁ
దను పారునీటిపైఁ • దను విడి వలిఁ గ్రీడ సలుపక రాగర • సమునఁ దేలుఁ
గొలఁకున నాడునా • రులపజ్జఁ బోవక శృంగారచేష్టలఁ • జెంది క్రాలు

తే. సలిలకేలికి నొలసియు • నొలయ కిట్లు, ప్రాణవల్లభుమీఁదికిఁ • బ్రాఁకి వేడ్క
నలమియలమిమైఁ బెనఁగొన • నతసియండ, నిలిచివిహరించుచుండెన • న్నళినవదన.

చ. కలయఁ జరించు తేఁటిపొదిఁ • గైకొనఁ డాధవళాయతాక్షి వే
నలివయిఁ జూడ్కి నిల్పు సలి • సంబులఁ జేకొనఁ డాలతాంగిచూ
డ్కులు మదిమెచ్చు హంసికల • కోమలనాదము లాలకింపఁ డా
వెలఁదిమృదూక్తినిస్వనము • వీనుల నించు విభుండు వేడుకన్. 58

తే. చెలువచివురుఁ గెంగేలఁ గా • శ్మీరజలము, నతివనగుమోమునను జంద • నాంబువులును
నెలఁత జేనలిఁ గస్తూరి • నీరు నమ్యె, నమ్యెడలకాంతిఁ బతికర • యంత్రవారి. 59

క. తడిసి మెఱుఁగుఁబొగ ఱెక్కున, పడఁతుకలలితాంగయష్టి • పదనికి రాఁ బుల్
గడిగినమరుఖడ్గలతిక, వడువున మోహనవిలాస • వైభవ మొందెన్. 60

చ. వెలఁదికి మోవి కెంపు నెఱి • వేసలికప్పును దంతపంక్తినుం
దెల్లుపును బేర్చి యొప్పెనఁ • నీరులపొందున నట్ల యెవ్వరిం
గలసిన వారివారి దెసఁ • గల్గుగుణం బనుకూలవృత్తి ని
ర్మలమధురస్వభావులు స • మగ్రవిలాసము బొందఁ జేయరే. 61

సీ. నత్తమ్మిపుప్పొడి • నెఱిసిర నిడుపుగాఁ బాపట సిందూర • భంగిఁ బోయుఁ
జెందొవతేకు ము • య్యంచుఁగాఁ దీర్చి కమనీయముగఁ దిల • కంబు వెట్టు
నిందీవరములబ • ర్హాదళములు దుల్చి కర్ణావతంసముల్ • గా నొనర్చుఁ
గుముదనాళము పుచ్చి • కొని పేరుగా గిల్లి హారంబువడువున • నలవరించుఁ

తే. కమలదళము మృణాళకాం • డమునఁ జేర్చి, యాలవట్టంబు గావించి • లీల మెఱయ
విసరు నల్లన రామభూ • విభుఁడు జనక, రాజనందనమన మను • రాగ మొంద.

చ. తమతమయంత నెచ్చెలులుఁ • దారును నెప్పటియట్ల యాటఁ జి
త్తము దనివోక వారిగెడఁ • దామరసాక్షియు రామదేవుఁడుఁ
సముచితలీల మై వివిధ • చారువిహారము లర్థి సల్పి రం
గము లభిరామరేఖ నవ • కాంతివిలాసముఁ బొంది క్రాలఁగన్. 63

ఆ. ఇట్లు కమలషండ • మిక్కడక్కడ వడ, నభిమతప్రకార • హారిలీలఁ
గేలిసలిపి వేడ్కఁ • జాలించి వెడలిరి, విభుఁడు జానకియును • వెలఁదిపిండు. 64

క. జలసిక్తము లగునంగక, ములచెలువొండొరులభావ • ముల నత్యార్ద్రం
బులు సేయఁ బతియు నాతియు, నిలిచి పొలిచి రవుడు కమలి • నీతటభూమిన్.

క. కలిరుగతిఁ గాంతి మేనుల, జలకణములు గోరకముల • చందంబునఁ జె
న్నలవఱుపఁ గొలని వెలి నిం, తులు నిలిచిరి తీరలతల • తోఁ దడఁబడుచున్.

సీతారాములలీలావిహారవర్ణనము.

చ. వలయు తెఱంగునన్ విభుఁడు • వస్త్రవిలేపనమాల్యభూషణం
బులు దగఁ దాల్చి వందిజన • ముల్ చతురంబుగ సంస్తుతింప వా
రల నభివాంఛితార్థముల • రంజితచిత్తులఁ జేసె నెమ్మనం
బలర నలంకరించిరి వ • యస్యలు సీతయు రేఖవింతగాన్. 67

క. లలితకమనీయమహిమల, నెలనాఁగయు సఖులుఁ గలసి • యేతేరఁగ ముం
గల నడచి కంచుకులునుం, దలతల మనఁ బతియుఁ జతుర • తరముగ నడచెన్.

క. ఇమ్మెయి నిష్టవినోదము, లమ్ముదితయుఁ దాను రఘుకు • లాధీశుఁడు చి
త్తమ్ములఁ జిగురొత్తఁగ ని, త్యమ్మును సలిపె ననురాగ • తత్పరవృత్తిన్. 69

సీ. కర్పూరధూపాది • గంధసంవాసితాభ్యంతరరమణీయ • హర్మ్యములను
వర్ణచిత్రితపట • వర్గనిర్మితతిరస్కరిణీమనోహరా • గారములను
గోకిలకలహంస • కులమృదుమంజులారవరమ్యనవలతా • భవనములను
గృతకమయూరరా • జితనిజాంగణచిత్త రంజితలీలాద్రి • కుంజములను

ఆ. బహువిధాభిరామ • విహరణస్థలములఁ, దత్తదంతరంగ • వృత్తితోడ
మనుజవిభుఁడు ప్రియకు • మదిముద మొలరార, నోలిఁ దైమనోజ • కేళి నొలయు.

చ. ప్రమదము మూర్తమైనటులు • రాగము రూపు వహించినట్లు వి
భ్రమ మొడలెత్తినట్లు రతి • రాజవిహారకుతూహలంబు దే
హముఁ దగఁ దాల్చినట్లు హృద • యంగము మై విలసిల్లు చున్నయా
రమణిఁ బ్రమోదరూఢమద • రంజితఁ జేయు విభుండు ధీరుఁడై. 71

సీ. చూడ్కికి నందడి • సొరనీక యొండెనిఁ, జూచు చొద్దున నొవ్వ • చూఱవిడిచి
తగవుమై సోపాన • తగునుసుఁబల్కుల, నెక్కునరసముల • నెలమి వడసి

తనదు మైదీవకుఁ • దావలంబుగఁ జేసి, పులకలచిత్తంబు • నెల వెఱింగి
బెరసిన మేవడి • సరులఁ గాయ్యవు గని, కన్నులచెన్నున • నన్నుఁ గాంచి
తే. సాగిసి కౌఁగిట సోలెడు • మగువయంత, రంగ మావిష్టమైనటు • లంద కలసి
తగులు దగిలించుటయును ని • ద్దఱకు సరియ, కాఁగ నధిపతి లలితాంగిఁ • గవసె నర్థి.
చ. ఎడఁ బాలివోని వేడుకల • యేడ్తెఱసొంపున నంతకంత కె
క్కుడగు మదంబు పేర్మి రతి • కోర్కులు గొమ్మలు వోవ నవ్వడ
ప్వడ నలిఁ జేరినట్టులు వి • భుండును వారిజపత్రనేత్రయుం
గడపల లేని కేలితమి • కంబున నుల్లము లుల్లసిల్లఁగాన్. 73
సీ. ఎలమి నొండొరులకుఁ • దలయంపులుగఁ జేయు బాహాలతలు జన్మ • ఫలము లొంద
నలి నొండొరులమీఁదఁ • బొలుపారు కనుదోయి సుఖములఁ జుబ్బన • చూఱలాడఁ
గాయ్యవ నొండొంటిఁ • గదిసిన తనువులు పులకాంకురంబులఁ • బ్రోది గాఁగ
నిచ్చమై నొండొంటిఁ • జొచ్చినమనములు నినుపారు నింపుల • నెలకొనంగఁ
ఆ. గడఁక లొండొరువులఁ • గడవఁ గేలీచతు, రతలు వెలయఁ జూడ్కు • లతిశయిల్ల
సుఖముసొంపు నొక్క • సూటిన నడవంగ, సతియుఁ బతియుఁ గ్రీడ • సల్పి రర్థి.
ఉ. లేని నెపంబు వెట్టి మద • లీలకు నాఁక యొనర్చి మానముం
బూనినయట్లు సౌరెదకుఁ • బుక్కిటిబంటిగఁ జేసి యుల్కవే
పో నొకకారణంబు వయిఁ • బూని వెనం బయిపాటు మున్నుగాఁ
దేనియ లుట్టఁ జేయు జగ • తీపతి కుగ్మలి రాముఁ డింతికిన్. 75
సీ. అదరులు గదిరిన • నతిముఱి వర్తిల్లు చెయువులక్రందునఁ • జిక్కువడుచు
నేర్పులు గడఁగిన • నిరతంబులై చెల్లు కామతంత్రంబులఁ • గళుకు లగుచుఁ
గోర్కు లేచినఁ దృప్తి • గొను నింద్రియంబుల యక్కఱ దీర్పంగ • నదరఁ బడుచు
మెచ్చులు వచ్చిన • మిగుల నానందించు మనములతలపోఁత • కనువుగొనుచుఁ
తే. దన్నివి వొందిన వల్లన • తలఁపు మగుడ, వేడుకలమెతఁ గొనరుల • వింతతమక
ములకు మొదలైనఁ బొదలు చూ • ...తుకయును, మనుజపతియు నొనర్చిరి • మదన కేలి.
క. ఒండొరువుల మదనకళా, పాండిత్యము మెచ్చుమియు నోపం బిడ నెపమై
యొండొరులకు నానంద మ్మఖండము గావించు రతము • గైకొంద్రు తగన్. 77
సీ. తూలెడు నునుగురుల్ • దొలెంచు ఘర్మాంబువులఁ దోఁగి నుదుటిపై • మలఁగుచుండ
లలిసొంపు పెంపునఁ • బొలయక కనుదోయి నానుచు నెడనెడ • మ్రానుపడఁగఁ
గుచముల నదుమఁ దూఁగుచు నున్నహారము లల్లన చను...లందుఁ గ్రాల
జడఁ గొండ నల్లాడు • తొడవుల మొఱుఁగులు విడలక యచ్చోటఁ • గదలుకొనఁగఁ
తే. గేలికడఁక ద్రొక్కొనడఁగించి యువయు, ...లు సడలంగఁ జేయుచు • వచ్చు పొక్కు
లేతదమిఁ గ్రొత్త చెన్నొందు • లేమ చంద, మధిపు డెంద మానంద • ...

క. మఱవు మునుఁగువడ వేడ్కలు, దెఱవులు గొని నిగుడ రెండు • దెఱఁగుల చేతం
బొఱివోవు నెమ్మనంబుల, నెఱి నిరువురు నలవరింప • నేరరు రతులన్. 79
సీ. మానవనాథుఁ డు • గ్మలిఁ గౌఁగిలించుచో నడలు కేల్బిగియించు • కడఁక లేమి
యతివ భూధర...ధ • రామృతం బానుచో దొప్పవాతెఱ యంటు • తొట్రుపాటు
నృపతి లేమను గేలి • నిపుణత నొరయుచో వెడఁగులై చెయ్వులు • విడుపాటు
వామాక్షి మేదినీ • వల్లభుఁ గొనరుచోఁ గొదలు పల్కుల క్రియఁ • గూడ కునికి
తే. యొండొరుల చిత్తములనాఁటి • యొలయుచున్నఁ, జొక్కు లెక్కుడు సేయంగ • సోలమదరి
యిరువురును సౌఖ్యరసములఁ • గరువు గట్టి, పోసిచేసిన రూపుల • పోల్కు లైరి.
క. భూపాలుఁ డిట్లు మోదం, బే పారఁగ మోహములకు • నెల్ల నివాసం
బై పాలించెను రాజ్య, శ్రీ పెం పభిరామముగ న • శేషధరిత్రిన్. 81

సీతాదేవి గర్భము దాల్చుట.

ఉ. అత్తల కెల్ల భూరివిన • యంబునఁ బంపు దగంగఁ జేయుచుం
జిత్త మెలర్ప నాథుపని • సేయుచు బాంధవతుష్టి సేయుచున్
విత్తములన్ మహీసురుల • వేమఱుఁ దృప్తులఁ జేయుచున్ మహో
దాత్తగుణాలి నొప్పె వసు • ధాసుత నిత్యశుభంబు పెంపునన్. 82
క. సమ్మదమున భూచక్రము, తొమ్మిదివే లేండు లేలి • తుది రాముఁడు దా
నెమ్మనమున నినకులము ధు, రిమ్ముగ సత్సుతులఁ బడయ • వలె నని తలఁచెన్.
ఆ. తొమ్మనూటిమీఁదఁ • దొంబదితొమ్మిది, వర్షములకు నంత • వసుధపట్టి
యతిథివిప్రదేవ • పితృతర్పణంబుల, గర్భమహిమఁ దాల్చెఁ • గౌతుకమున. 84
క. అంత నొకనాఁడు లీలం, గాంతారత్నంబు నాథు • కడ మెలఁగఁగ నే
కాంతంబునఁ గనుఁగొని య, త్యంతమనోమోద మడర • నతఁ డిట్లనియెన్.
సీ. చంద్రికపైఁ బర్వు • చారువల్లికవోలె వెలఁది నీయంగంబు • వెలుకఁ బాఱె
హేమకుంభములపై • నింద్రనీలములట్లు కాంతి నీచను మొనల్ • గప్పు మిగిలె
వెడవాడు లీలార • విందయుగ్మము మాడ్కి మదతి నీకనుఁగవ • సోల ...
బెన్నిధిఁ గాంచిన • పేదచందంబునఁ బొలఁతుక నీకౌను • పొదలుకొనియె
ఆ. లలన నీమచెయ్వు • లలసంబు లయ్యె ల, తాంగి నీదుమంద • యానలీల
జడను దాల్చె గర్భ • సంపదకలిమి నీ, యందుఁ దేటపడియె • నిందువదన. 86
ఉ. మొగ్గలమైన కోర్కి దుది • ముట్టఁగ నుత్సవలీలఁ జూడ నా
కగ్గము గాఁగ వంశము సు • ధాంశుఁడు గల్గిన రాత్రివోలె నీ
విగ్గురుగర్భసంపద వ • హించియుఁ జెప్ప వదేమి నావుడున్
సిగ్గును లేతనవ్వుఁ గది • సెం గమలాననముద్దుమోమునన్. 87

రాముఁడు కోరిక యడుగఁగా సీత గంగాతీరవనములకుఁ బోఁగోరుట.

...దిలజ్జ పాసి జను • ధాపతి మేవడి యైనమాటపోం

దునఁ దగఁ జేరి కోరికలు • దోఁచు తెఱంగెఱుఁగం దలంచి య
ల్లన యడుగంగ సమ్మదవి•లాసము నేత్రల నెమ్మొగంబు నూ
తనరుచి నొప్పఁగా వికచ•తామరసానన వేడ్క నిట్లనున్. 88

శా. సింగంబుల్ మునిబాలకుల్ దిరుగుచోఁ • జెయ్యేది మో విఱ్ఱ్య సా
రంగంబుల్ చిరుగం దపోధనసతుల్ • రాజీవముల్ గోయుటల్
రంగద్వీచులఁ బద్మముల్ మెఱయ ధ•ర్మప్రీతి మైఁ జూచుచున్
గంగాతీరముకానలోనఁ దిరుగం•గాఁ గౌతుకం బయ్యెడిన్. 89

ఆ. అనిన రఘువరేణ్యుఁ • డమ్మాటలకు నియ్య,కొని లతాంగి నీవు • గోరినట్ల
చేయు టెంతపెద్ద•శీఘ్రింబ యుచటికిఁ, బుచ్చువాఁడ ననుచు • నిచ్చమెఱసి.

క. ఆనతికడ సరసంబుగఁ, బాసి నడిమికొలువునకు నృ•పాలుఁడు సనినన్
దాసి నిరంతరమును నీ,వా సౌఖ్యముఁ బొందఁ బడయు•వారలు ప్రీతిన్. 91

రాముఁడు నర్మసచివులవలన లోకాపవాదము నెఱుంగుట.

క. పొడసూపి యుచితముగ నలు, గడ నల్లన చేరి కొలువఁ•గాఁ దగుమాటల్
వొడమినసమయంబునఁ బతి, పడుచుంబై దలను బోవఁ • బనిచి నయమునన్.

తే. ఫుల్లరాజీవదళములఁ • బొల్ల సేయు, వెడఁదకన్నుల నునుఁగాంతి • వెల్లిగొనఁగ
నర్మసచివుల మొగములు•నగుచుఁ జూచి, వారిలో భద్రుఁ డనియెడు•వానితోడ.

శా. పౌరశ్రేణియు భూజనంబు నను సం•భావించి కీర్తించునో
నేరం బున్నదఁ టంచు లాఘవముగా • నిందించునో దీని నీ
వేరూపంబున వింటి విన్నతెఱఁ గొ•క్కింతేనిఁ బోనీక వి
స్తారం బొప్పఁగఁ జెప్పు మన్న నతఁ డు•ద్యత్ప్రీతిమై నిట్లనున్. 94

మ. జనకుం డానతియీఁ దపంబునకు నిం•ద్యం గానకుం జన్న పెం
పును దుఃఖం బొకయింత లేక లవణాం•భోధిం గళామాత్రఁ గ
ట్టినసామర్థ్యము దేవబృందమునకున్ • డెందంబుపై రా యసం
జనునాపంక్తిముఖున్ వధించినమహో•త్సాహంబుఁ గీర్తింపఁగన్. 95

క. కలయంగ నెల్లయెడలం, బలుమాఱును విందు నసినఁ • బ్రమదం బెసఁగం
గల దున్నరూప యిది నీ,పలుకులు మాకెక్క నని నృ•పాలుఁడు మఱియున్.

తే. తొలుత రాజ్యంబు సేయంగఁ • దొడఁగి మనము
వివిధవర్ణాశ్రమంబుల • వృత్తి మరపి
యలవఱచుచోఁ గొందఱ • కహిత మగుటఁ
గొన్నిమాటలు పుట్టక • యున్నె యనిన. 97

ఉ. ఈయనుమాన మేటికి న•రేశ్వర మీపరిపాలనక్రియో
పాయము ధర్మనిష్ఠయుఁ గృ•పాగుణమున్ వినయంబు పెంపునున్

న్యాయవిశోధనంబును ని•యంత్రితసత్యవచోవిలాసముం
బాయక విందు నెందు నరి•భంజన సూరిజనానురంజనా. 98

చ. అనవుడు భద్రుఁ జూచి ముద•మందుచు రామధరాధినాథుఁ డి
ట్లనియె మదీయసంస్తుతులు • నన్నియుఁ జెప్పితి కీడుమాట సె
ప్ప నగునొ కాదొ నాక నను • బాపము సుట్టక యుండ నేమి గ
ల్గినఁ గలయంతవట్టును న•కిల్బిషమానస చెప్పు మేర్పడన్. 99

క. అనుటయు నతండు వెలవె,ల్ల నగుచు డెందంబు గొందలం బందఁగఁ జె
ప్పను జెప్పకుండ నేరక, యనుమానముతోడ నిక్క • డక్కడవడినన్. 100

ఆ. అధిపుఁ డింగితజ్ఞుఁ • డై యితఁ డొప్పని, పలుకు వినఁగఁ జెప్ప • నలికియున్న
వాఁడు గొంకుఁ బాప•వలయుఁ బొమ్మని తన, యెదఁ దలంచి యతని•కిట్టులనియె.

క. లోకులమాటలు సెప్పిన, నా కెగ్గగునే ప్రియం బొ•నర్పు హితుఁడ వై
నీకింత వెఱవ నేటికి, నేకాంతం బయినచోట • నే నడుగంగన్. 102

ఆ. కీడు గాంచి మసల • నాడెడువారల, నోళ్లు లుడుపఁగా మ•నోమ్ముదంబు
నొందుఁ గాన దీన•నొంపెల్లు లేదని, తఱిమి యడుగుటయును • వెఱవుఁ బాసి.

క. ఇతఁ డెటు సెప్ప నొకో నా, మతి గలఁగెడు జనులపనులు • మఱవక యుచిత
స్థితి నడపుదు నని తలఁకెడు, పతి కాతం డెలుఁగు రాలు•పడ నిట్లనియెన్.

సీ. ఎల్లలోకంబులు • నెఱుఁగ నత్యంతదురాచారుఁ డైనదశాననుండు
చెఱఁ బట్టికొనిపోయి • యఱిముఱిఁ బెద్దకాలం బేనిఁ గేలివ•నంబులోన
నునిచిన నున్నయా•జనకరాజాత్మజ నెడ నించుకేనియు • నెగ్గు గొనక
ధైర్యంబు వాటించు•తలఁపు వోవిడిచి మన్మథగోచరుండయి • మగుడఁ దెచ్చి

ఆ. యనుగలంబు సేసి•కొని యున్నవాఁ డని, యజ్ఞు లయినజనము • లాడుచుండ
నెల్లచోట విందు • నింతనిక్కువ మని, పల్కుటయును రఘునృ•పాలకుండు.

క. నుఱనుఱ డెందము నూఁడిన, తెఱుఁగున నొక్కింత స్రుక్కి • ధీరుం డగుటం
గొఱఁతపడ కుండ వినుటకుఁ, బెఱవారల కిట్టు లనియెఁ • బ్రియవదనుం డై.

క. మీరలు నాసత్కీర్తియు, కోరుదు రేప్రొద్దుఁ • గాన గురుదురితపరీ
హారము సేయం దగు నే•నీరూపమ యగుట నిశ్చ•యింపఁగ వలయున్. 107

చ. అనుడు విషాద మంది విజ•యాదులు దేవ భవచ్చరిత్ర మ
త్యనఘము దీనిఁ జూచి చెడ•నాడఁగ నాలుక యెట్టు లాడు దు
ర్జను లగువారు కొందఱు వి•చారవిహీనత నిట్లు పల్కఁగా
విని విని వారిమాటలకు • వేసరి యుండుదు మెప్డు నెల్లెడన్. 108

లోకాపవాదభీతుఁ డై రాముఁడు తమ్ములతో నాలోచించుట.

ఉ. నావుడు మూర్ఛవచ్చినమ•నంబునకున్ ధృతి యూఁత యిచ్చి సం
భావన వారిఁ బోఁ బనిచి • పార్థివముఖ్యుఁడు దల్లడంబునం

దాశ్రుకొనంగ లేక తన•తమ్ముల నప్పుడ పిల్వఁ బంచి నా
నావిధచింత ముట్టికొని•నన్ వెగ డందుచు నార్తమూర్తియై. 109
ఆ. అధికవినయ మెసఁగ • నాభరతాదులు, నగరి కేగుదెంచి • నరవరేణ్యుఁ
డేకతంబ పీఠ • పీఠాదువగలచే, వందుచుండఁ జేర • వచ్చి పెచ్చి. 110
సీ. తారలు లేనిసు•ధాకరోచియునుబోలె నొంటి యేలొకొ నృపుఁ • డున్నవాఁడు
చిత్రరూపంబున • చెలువున నేలొకో పతిమూర్తి నివ్వెఱ • పాటు నొందె
సాపరాధులఁ జూచు • నట్లేలకో రాజు మనమీఁదిచూడ్కులు•మగుడఁ బెట్టెఁ
గౌముది పైఁ బర్వ • కమలంబుచాడ్పున విభుముఖం బేలొకో • విన్న నయ్యె
తే. ననుచునల్లనిమాటల • నక్కుమారు, లుత్తరములేనియడుగుట•లొండొరువుల
నడుగు చంతంత నిలుచుచు•నగ్రజన్ము, పాలి కేతెంచి భక్తిమైఁ • బ్రణతులైరి.
చ. తగఁ బ్రణమిల్లినం దనదు•తమ్ముల నందఱఁ జూచి వేఁడి పై
నెగయుకరంబులం గొని మహీపతి యల్లన యెత్తి బాష్పవా
రి గడలుకొన్న నాఁగుచు శ•రీరము నేలకు వ్రాల వచ్చినన్
మగుడఁగ నిల్పుచుం బెగడు•మాటలు గుత్తుకలోనఁ బట్టుచున్. 112
క. ఈరాజ్యసంపదున్నతి, మీరా రిచ్చినయదియ నాకు•మీర విపత్సం
తారకులును జుట్టంబులు, మీర చెలులు మీర ధనము • మీర తలంపన్.
క. కావున నెయ్యది పుట్టిన, మీవలనన తెగువ యగుట • మీ కెఱిఁగింపం
గావలయు లోకజననిం, దావాదము తెఱఁగు వినుఁడు • తాత్పర్యమునన్. 114
క. అనుతనమాటకు మున్నే, మనుజపతికి నింత యేమి • మాడ్కినొకో నేఁ
డనునగ డోలాందోళిత, మనస్కులై యున్నయక్కు•మారులు వినఁగాన్.
ఉ. రావణునింట నుండఁగ ధ•రాసుత నే మరలంగఁ దెచ్చినం
భావన సీత కష్ట మని•పల్కిరి చూచితె లక్ష్మణా మహా•
దేవుఁడు బ్రహ్మయుం మునులు • దేవగణంబులు మెచ్చ నయ్యెడం
బావకుఁ డిచ్చె నాక్క సతిఁ • బాపవుమాటలు పుట్టె నియ్యెడన్. 116
ఉ. వేవురు నేల నేను బృథి•వీసుతచిత్తము పెం పెఱుంగనే
భూవలయంబు సంచలతఁ • బొందిన వార్ధి మేర దప్పినన్
దేవగణంబువాఁ తగలి • త్రెళ్లిన నం దొకకీడు గల్గునే
యావనజాక్షి నిట్లు సెడ • నాడిన నక్కట నోరు పుర్వదే. 117

లోకాపవాదమునకై రాముఁడు సీతను విడనాడ నిశ్చయించుట.

ఉ. వినను మీరు నొక్కతెఱఁ • గష్టలితంబుగ నేను జెప్పెదన్
దానికిఁ గాదు నాక భువ•నంబులకుం నను శుద్ధఁ జేయఁ ద
జ్జానికి నెల్లభంగుల ని•జంబుగ నిష్ఠ పరిత్యజించినం
గాని యకీర్తి వాయ దటు•గాదని నోళ్లలు మూయవచ్చునే. 118

క. జడమతు లయినజనంబుల, పెడమాటలు మాన్ప నిదియ • పెర పెబ్బంగిన్
నడికంబెఁ జావు మే లని, యెడిపలుకు దలంప వలదె • యిలఁ బురుషులకున్.
ఆ. పూని జీవితంబు • లైన మిమ్మైనను, వలయుచోట విడువ • వచ్చుఁ గాని
వర్తనంబు గ్రాఱ•వం బొకయించుక, యైన విడువ దున్న•హంబు నాకు. 120
క. ఒకభంగిఁ బాపికొన రా, దొకో మిథ్యానింద యనుచు • నొరెడుదెఱఁగు మీ
రకుటిలచిత్తులరై చూ, డకుఁడీ నామదికి సంక•టం బిది యెల్లన్. 121
క. ఏ నెఱిఁగి యయిన నెఱుఁగక, యైనను నిత్తెఱఁగ నిశ్చ•యము సేసితి నా
యాన నుఁడీ నాకడ్డము, గా నొకపలుకైనఁ జెప్పఁ • గడఁగితి రేనిన్. 122
చ. అనవుడు వార లొండొరుల•యాననముల్ గలయంగఁ జూచి య
జ్జనపతి తెంపు వాపెడువి•చారము చిత్తములం దొకింతయై
నను మొలతేర కవ్విధము•నం దమనిశ్చయమైన లేకయే
మనియును బల్కరాక వెఱ•గందఁగ వెండియు నాతఁ డిట్లనున్. 123
ఉ. సూక్ష్మముగాఁ దలంచినవి•శుద్ధచరిత్రము దుఃఖహేతువే
లక్ష్మియుఁ బ్రాణముల్ సరియె • లజ్జకు రిత్తవిచార మేటికిన్
లక్ష్మణ యెల్లి నీవు చటు•లస్థిరవాజులఁ దేరఁ బూన్చి యా
పక్ష్మలనేత్రఁ గోరికనె•వంబునఁ దోకొని పొమ్ము కానకున్. 124
క. ఇమ్ములఁ జని గంగాతీ,రమ్ముతపోవనములందు • రమియింపఁగ నా
సమ్ముఖమునఁ గోరినయది, యమ్ముద్దియ నచటి కనుప • నగు సుకరముగాన్.
క. కొని చని వాల్మీకితపో, వనపరిసరభూమిఁ ద్రోచి • వచ్చెడి దయ్యం
గనకును నాకును నిదె విధి, యనుమానింపకుఁడు నిశ్చ•యం బైనయెడన్.
క. అని పలికి తనదు తెగువకు, ననుజన్ములు తలలు వాంచ • టనుమతిగాఁ గై
కొని వారి నిండ్లకును బోఁ, బనిచి యచటు వాసి ధరణి•పాలుం డరిగెన్.
క. ధాత్రీపతి కనుజులకును, నేత్రంబులబాష్పవారి•నిద్ర నుడుప నా
రాత్రి యొకభంగిఁ జనిన సు,మిత్రానందనుఁడు వంతఁ • మిగిలినమదితోన్. 128

రాముఁడు లక్ష్మణునివెంట సీత నడవులకుఁ బంపుట.

చ. దివసముఖోచితక్రియలు • దిగ్గన సల్పి సుమంత్రుఁ జూచి దా
నవకులమర్దనుండు రఘు•నాయకుఁ డెక్కురథంబుఁ బూన్పు గా
రవమున దేవి నిర్ఝర•తరంగిణిపొంతఁ దపోవనంబులన్
వివిధవినోదముల్ సలుపు • వేడుక నాథునాజ్ఞ నేగెడున్. 129
ఆ. అనుడు నతఁడు గడఁక • నరదంబు నక్కఁగాఁ, బెట్టి ఘోటకములఁ • గట్టి తెచ్చి
నవినయంబు గాఁగ • సౌమిత్రిముందట, నిలిపె నంత మేదినీవిభుండు. 130
క. అడ లడఁచి నెమ్మనంబున, వడ తెలి వొడఁగూర్చి మాట • వేర్పడ కుండం
జిటిమ్ముడివడక నయుంటున, నెఱమాడు వొక్కింత లేక • యిట్లను సతితోన్. 131

చ. పొలఁతుక గంగచేరువతపోవనభూములు సూడ నీమదిన్
మొలచినకౌతుకంబు దుదిముట్టఁగ లక్ష్మణ దేవు నిన్ను వం
దులకు మనోముదం బెసఁగఁ • దోకొని పో నియమించితిన్ సము
జ్జ్వలమణికాంత మైనరథసత్తమ మెక్కుదు రమ్ము నావుడున్. 132

ఉ. అక్కట నాదు వేడ్క కుచితానుచితంబులు సూడకే విభుం
డొక్కతలంపువాఁ డయి సముత్సుకతన్ నను దవ్వు పుచ్చఁగా
నిక్కమ యియ్యకో లరయ • నెయ్యము తియ్యము గాదె యంచు నిం
పెక్కఁగ రాముఁడెంద ముదు • కెక్క రథంబు లతాంగి యెక్కినన్. 133

ఉ. అత్తఱి నున్నధైర్యమున • కచ్చెరువందుచు జీవితేశువా
ద్వృత్తి మెఱుంగమిన్ మదిని • దీనికి నమ్ముట కుమ్మలించుచుం
జిత్తముఖేద మాననముఁ • జెందిన మాన్పఁగ లేక లక్ష్మణుం
డుత్తల మందుచున్న విభుఁ • డుగ్మలి కాతనిఁ జూపి యిట్లనున్. 134

ఉ. దూరము నాక ఘోరవనదుర్గతలంబులఁ గేలి సల్పఁగాఁ
గోరెడుభామలం బ్రియులఁ • గోరినయట్టుల పుచ్చ రాజులన్
ధారుణి నెందుఁ గాన మని • తా మును దీనికి నడ్డపెట్ట నేఁ
బోరితమాడి యిట్లు నినుఁ • బుచ్చుట కల్గినవాఁడు సూచితే. 135

క. అని తనమొగ మొప్పమి కమ్మనుజేంద్రుఁడు నెపము దప్పి • మాటాడినఁ దా
నును దదనురూపవచనము, లను సంభాషణ మొనర్చె • లక్ష్మణుఁడు దగన్. 136

ఆశ్వాసాంతము.

ఉ. పుణ్యుఁడు భారతీవిభవపూతవికాసముఖారవిందలా
వణ్యుఁడు దీవ్రకోపదవవహ్నినిరర్గళదగ్ధశాత్రవా
రణ్యుఁడు మానినీహృదయరంజననైపుణరూఢరూపతా
రుణ్యుఁడు భీతివిహ్వలవిరోధిశరణ్యవరేణ్యుఁ డున్నతిన్. 137

క. దుర్జయవైరిధరాధిప, తర్జననిస్సాణగర్జితస్ఫురణుం డ
త్యూర్జితబాహాసంపదు, పార్జితవిఖ్యాతకలియు • గార్జునుఁ డెలమిన్. 138

మాలిని. వితరణఖని యుద్య • ద్వీరశృంగారలక్ష్మీ
పతి రతివరలీలా • భంగకృత్సంగతాంగుం
డతులితమతివిస్తా • రాప్త [illegible]ఁడిజ్య
ప్రతిదినపరితృప్తి • ప్రాప్తసా[illegible]త్రిన్. 139

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్త్ర కొమ్మనామాత్యపుత్త్ర బుధారాధనవిధేయ
తిక్కననామధేయప్రణీతం బైనయుత్తరరామాయణం బనుమహాకావ్యంబునం
దష్టమాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

నిర్వచనోత్తరరామాయణము.

నవమాశ్వాసము.

శ్రీవాణీకీర్తిప్రత
తీవేష్టితమూర్తి యనుమతీదైవతమో
దావహుఁడు కల్పకస్ప
ర్ధావిజితుఁడు మనుమసిద్ధిధరణీశుఁ డొగిన్. 1

క. జననాథుఁ డుడుగరలు భూ,తనయ మనం బలరఁ గట్టి • తగ నొ[illegible]ంచెన్
మునివరులపత్నులకు ని,మ్మని మణిమయభూషణాంబరాదులు ప్రీతిన్. 2

తే. ఇవ్విధంబునఁ దనతలం • పించుకంత, యైన జానకి యెఱుఁగనియట్లు గాఁగ
బాలతోడ విషం బిడువగిది ననిచి, పుచ్చి రాఘవుఁ డుల్లంబు • నొచ్చి మరలె.

లక్ష్మణుఁడు గంగాతీరవనములకు సీతను దోడ్కొని పోవుట.

చ. లలితగతిన్ సతో యకమలస్ఫుటమార్గమునన్ శరీరర
క్షలు వినయంబుతో నడపి • గౌరవ మొప్పఁగ భక్తి పెంపుమై
నలయక పంపు సేయుచు మహాశ్రమభూములు వీడుపట్టుగా
లలనఁ దగన్ సుమంత్రుఁడును • లక్ష్మణుఁడుం గొని పోయి రిమ్ములన్. 4

క. చని చని జనకతనూభవ,తనతనువున దుర్నిమిత్తతతి గలయఁగఁ దోఁ
చిన నిట్లనియె సుమిత్రా,తనయునితో నెమ్మనంబు • దలఁకుచు నుండన్. 5

ఉ. తప్పక మున్ను గన్గొనవిధంబ యమంగళసూచకంబు లే
నిప్పుడు నాశరీరమున • నెన్నియొ కాంచితి నంతరంగముం
ద్రిప్పికొనం దొడంగెఁ బతిదిక్కున బంధులవెంట భృత్యులం
దొప్పమి యేమి వాటిలుట • కో వెఱపయ్యెడు నాకు లక్ష్మణా. 6

క. అనవుఁడు నమ్మాటలు గీ,టునఁ బుచ్చుచు వత్సుఁడు లలితడోలాయతవీ
చినిచయసుభగాకృతి యగు, వనిమిషనదిఁ జేర నరిగె • నత్యంతధృతిన్. 7

ఉ. అయ్యెడఁ రేవుఁబోయలఁ బ్రియంబు మెయిం బిలిపించి దేవి[illegible]
జయ్యన నోడ వెట్టు మని • శాంతతఁ బిల్చి సుమంత్రుఁ జూచి నీ
వియ్యెడ నుండు తే రనుచు • నింతిని డించినఁ బోతపాత్రపై
కొయ్యన పోవఁ దాను జని • యుత్తరణక్రియ నిర్వహించినన్. 8

ఉ. సంతస మందు చున్నరఘుసత్తము దేవికి లోకవాదవృ
త్తాంతము నన్నదర్ బిలిచి యున్న తెఱంగును దత్తపోవనో
పాంతము గావునం దెలియఁ బల్కఁ దలంచుచు నల్లఁ జేరి య
త్యంతవిషాది యై రఘువరానుజుఁ డాత్మ చలించు చుండఁగన్. 9

శా. నా కింకర్తవ్యమరణంబ కార్య మిటు లన్యాయప్రవృత్తాత్ముఁ డై
కాకుత్స్థాన్వయదీపకుండు నను లోకత్యాజ్యుఁ గావించె నం
చాకాంతాతిలకంబు పాదముల పర్యంతంబుగాఁ బుణ్యగ
ణ్యాకారుం డిలఁ జాఁగి మ్రొక్కిన మనం బాకంపముం బొందఁగాన్. 10

ఉ. కారణ మేమి నన్ను దశకంఠకులాంతకుఁ డగ్గు వల్కెనో
నేరమి గల్గెనో యకట నిక్కము నా కెఱిఁగింపు మిట్టిదు
ర్వారమనోవ్యథం బొరయ వాఁడవు గావు వివేకవిశ్రుతా
చారుఁడ వైననీ వని విశాలవిలోచన గారవించినన్. 11

ఉ. ఇత్తెఱఁ గాచరించుటకు నే నిది యేటికి నియ్యకొంటి నీ
యుత్తమురాలి నోఁ బలుక నోపఁగ వచ్చునె యంచు వెండియుం
జిత్తము గూడఁ దెచ్చుకొని చెప్పక పో దని నిర్ణయించి డ
గ్గుత్తిక వెట్టి లక్ష్మణుఁడు కోమలిఁ జూచుచు నశ్రు లొల్కఁగాన్. 12

రాముఁడు లోకాపవాదభీతుఁ డై విడనాడినవృత్తాంతము సీతకు లక్ష్మణుఁ డెఱిఁగించుట.

శా. ఏ నిం కేమని చెప్పుదుర్ రఘుకులాధీశుర్ జగం బెల్ల నీ
కై నిందింపఁగఁ జాల నొచ్చి యది మిథ్యావాద మైనన్ సమా
ధానం బేర్పడఁ జేయ కున్న నిజవృత్తం బెంతయున్ దూషితం
బై నీచత్వము రాక తక్క దని యూహాపోహనం బేది యై. 13

క. పురజనులభూజనంబుల, పరివాదం బొందుభంగి బాయమి జీవ
న్మరణం బగుచున్న భవ,ద్విరహంబున కియ్యకొనియె విభుఁ డధికధృతిన్. 14

ఉ. ఏకత ముండి నన్ బిలిచి యేర్పడ నింతయుఁ జెప్పి తేరిపై
వే కొనిపోయి నీవు పృథివీసుత కోరినయట్ల కాఁగ వా
ల్మీకులయాశ్రమంబునను మావమునన్ మునికృత్యనిశ్చయుం
బాకమలాక్షికిం దెలుపు మన్న నృపాలకు నాజ్ఞ నేసితిన్. 15

క. ఆశ్రమ మల్లదె మునిచర,ణాశ్రయవు నిరస్తశోకవై యుండు జగ
ద్విశ్రుతి యగు నీపతియును, నాశ్రమవిరహితుఁడ యింక నని పల్కుటయున్.

సీత తన్ను భర్త విడనాడినందులకై చింతించి లక్ష్మణునితో నయనిష్ఠురంబు లాడుట.

క. తాలిమిఁ గోల్పడిలఁ బోవని, వాలాయపుదిగులు గుండె ప్రయ్యఁ గదిరినం
గీలెడపినజంత్రముక్రియ, నేలపయిం బడియె మేదినీతనయ వెసన్. 17

క. పడి మూర్ఛిల్లి మగుడ నొక, పడికిం దెలి వొంది బాష్పవారి గనుఁగవం
గడలుకొను చుండ వాతెఱఁ, దడుపుచు వెలవెల్ల నగుచుఁ దల్లడపడుచున్.

క. పలు కుడిగి పెద్దప్రొద్దా, కులదృష్టి మఱందిఁ జూచుఁ గొండొక నవ్వుం
దలయూఁచు ముక్కుపైనం, గుళమిడు వెఱఁగందు వగలకుం గొలువిచ్చున్. 19

ఆ. సందియంబువడ విచారంబునకుఁ జొర, నూఱు వలుక నొండు మాడ్కి నేయ
వెరవు గాక పిడుగు వ్రేసినయ ట్లైన, మాట కియ్యకొనుచు మాటిపలుకు.

క. అగుఁ గాక యట్లచేసెద, జగతీపతిపనుపునేసి చను నీవును నీ
తెగువ రఘుపతికి నీకుం, దగ వంట యే ననెడి దేమి తమ్ముఁడ చెపుమా. 21

సీ. అఖిలధర్మస్థితి నవచారి యందునే, యావనంబునఁ దప మాచరించెఁ
గరుణాసముద్రుఁడు గాఁ డందునే యట్టి, యపరాధిఁ గృతకవాయసముఁ గాచె
నాశ్రితరక్షుఁ డై నర్థి లేఁ డందునే, వగతుతమ్ముని రాజ్యపదవి నిల్పెఁ
బాటించి నన్ను సంభావింపఁ డందునే, నాకుఁ గా నెన్నియత్నములో చేసెఁ

తే. ఖతి జనించినకోలెను బరహితైక,లోలమతి యొడల్ సిదిమినఁ బాలు వచ్చు
నాతఁ డిది కార్య మని నిశ్చయంబుచేత, నాయభాగ్యంబ యొండొక వేయునేల.

క. ఇడుమలు గుడువఁగఁ బుట్టిన, యొడలిది యిటు లోవుఁ గాక యిడుములు నాచేఁ
బడిరి తొలుభవమునం ద,ప్పుడు తత్ఫల మంద కున్నఁ బోవునె నాకున్. 23

ఉ. ఉల్లము పొక్కునవ్వగలకోటికి యే మరణంబు గోరినం
జెల్లదె జాహ్నవీసలిలసేచన మూర్ధ్వగతిప్రదంబు నం
ఫుల్లయశోభిరామ మగుభూపతివంశము నిల్చునంతలో
నొల్ల దురంతదుఃఖముల కోర్చుట మేలు దలంచి చూడఁగన్. 24

చ. అతులితపుణ్యమూర్తు లగువత్తల కెల్లను నేను భక్తి మ్రొ
క్కితి నెఱిఁగింపు మార్యకులకేతువు నా విలసిల్లురాముసం
తతి భరియించి యున్నయది దానికి శోభన మందఁ గచ్ఛప
స్థితి నయినం దలంపుదయ నేయుఁడు మీ రని యప్పగింపుమీ. 25

క. జనపతికి నింక నే నే, మని చెప్పిన నేమి యగును నది గడచన నై
నను సూనువోక వెండియు, ననియెద నొకమాట రఘువరానుజ నీతోన్. 26

చ. తనమది నొక్కయుమ్మలిక దక్కిన మంచిది దానిఁ బాపఁగా
వని తలపోసి చేయువని కక్కట యేసుమ్ము లోను గానె నా
కు నెఱుఁగఁ జెప్పి పొమ్మనుటకుం దగనే మొగమోట లేక ను
న్నవిమెడ నైన రాజుల మనంబులు ద్రిప్పఁగఁ బల్మి గల్గునే. 27

క. కానిమ్ము నాకుఁ జెప్పినఁ, గానియ కా దధిపుపనుపు గడతేర్పఁగ నేఁ
బూనినపని యిది నీకును, బూని యొనర్పు టది యొల్లఁ బోచ్చెము చెపుమా.

తే. పతియ చుట్టంబుఁ బక్కంబుఁ • బతియ చెలియుఁ
బతియ తల్లియుఁ దండ్రియుఁ • బతియ గురుఁడు
పతియ దైవంబుఁ గావున • నతనిపం పొ
నర్చుటయ కాదె ధర్మంబు • నాతి కరయ. 29

ఉ. మేనికి సంతపంతఁ బడ • మిక్కిలి కాఁకయుఁ బెట్టి నొంపఁ గాఁ
బూనితి నోర్వ కున్న నది • పోవునె యట్లు జగంబువారలున్
మానము లేక యీ తులువ•మాటల నాడెన నాడ దుస్సహం
బైనది దీని మానుపను•పాయము చొప్పడ దేమి సేయుదున్. 30

మ. అను చందర్ల మఱుమాట వల్కక సము•ద్యద్బాష్పుఁడై లక్ష్మణుం
డినవంశాగ్రణిదేవిపాదయుగళం • బీక్షించి ధాత్రీతలం
బును ఫాలంబునఁ బొంద మ్రొక్కి వినయం•బుం దీవ్రశోకంబు నె
మ్మనముం జుట్టుకొనం బ్రదక్షిణముగా • మంద ప్రచారంబునన్. 31

క. వడి నంటఁ దాఁకుబలితపు,టడలున రూపఱినమనము•నం దోరిమి పోఁ
తెడలి వెసఁ బురికిఁ బోఁ దెగు, వడరిన వావిడిచి దిక్కు • లద్రువ నఱచుచున్.

లక్ష్మణుఁడు సీతను గంగ దాఁటించి విడిచి పురమునకు మరలుట.

చ. అరిగి మహోత్తరంగిణియు • పాంతము డాయుచు రోదనంబుతోఁ
జెరయఁ గిరాతు దీనమతిఁ • బిల్చి తదాహితయానపాత్ర మా
తురగతి నెక్కి యద్దరికి • ధూతకళంకుఁడు పోయె మేదినిం
బొరలుచు నోడది క్కరయు • భూతనయం బలుమాఱుఁ జూచుచున్. 33

క. చని యరద మెక్కి యల్లల్లన పోవుచు నిలిచి నిలిచి • లక్ష్మణుఁ డయ్యం
గనఁ బోరిఁ బోరి మరలి కనుం,గొనుచుండఁగఁ గోమలియును•గొందలపడుచున్.

సీ. ము న్నాతెఱంగున • నున్నట్టియే నిప్పు డిమ్మెయి వనమున • కెట్లు వోదు
నిది యేమి యొంటిమై • నేతెంచి తనిన నెప్పాట నే మఱుమాట • వలుకనేర్తు
నెవ్వరితోడ నే • నే మని యీదురవస్థ మాటికిఁ జెప్పి • వనరుదానఁ
బతి యిల్లు వాపిన • కతము న న్నడిగిన నేను ద ప్పేది గా • నేర్పరింతు

ఆ. మునిసతీజనంబు • మ్రుందటఁ గొంకక, యెవ్విధమున మెలఁగి • యిచట నిలిచి
కాల మెట్టిభంగిఁ • గడపుదు నే నని, యడలి యేడ్చుచున్న • యవసరమున.

వాల్మీకి సీతవృత్తాంతము మునిపుత్త్రులవలన విని వచ్చి తనయాశ్రమమునకుఁ దోడ్కొనిపోవుట.

క. మునిపుత్త్రకు లేటికిఁ జని,చని యమ్మౌలుఁగునకుఁ జేరి • చంద్రాస్యఁ గనుం
గొని యటఁ బోవక యరిగిరి,మనములఁ గృప గదుర నాశ్ర•మమునకు మరలన్.

ఆ. సరభసముగ నేగి • సంయమిచరణార,విందములకు నధిక•వినయ మెసఁగ
మ్రొక్కి మోడ్పుఁగేలు•ముందట నిగిడించి, యిట్టు లెఱుఁగ నతని•కిట్టు లనిరి.

మ. ఒకనారీతిలకంబు గాననములో • నుద్దామశోకార్తయై
వికలాలోకన మశ్రుధారలును బృ•థ్వీరేణులిప్తాంగముం
బ్రకటాక్రందనముం వికీర్ణకబరీ•భారంబు వక్త్రాబ్జశో
షకనిశ్వాసగ్రీష్మముం గలయవ•స్థం బొందఁగా నయ్యెడన్. 38

తే. అరిగి యరిగి కనుంగొని•యటఁ జనంగఁ,గాళ్లు లాడక మీ కెఱుఁ•గంగఁ జెప్పఁ
బాఱుతెంచితిమే మహా•భాగ సతియొ, నిరుపమోదాత్తమూర్తియౌ•న్నీరజాక్షి.

చ. అనవుడు న మ్మునిప్రవరుఁ • డారఘువంశవరేణ్యుదేవిఁ గాఁ
దనమహనీయబుద్ధిఁ గని • ధర్మవిధిన్ మహితార్ఘ్యపాత్ర చే
కొని రభసంబునం జనియె • ఘోరదశాపరిపాకతప్తచే
తన యగుచున్ మహిం బొరలు • తామరసానన యున్నచోటికిన్. 40

మ. చని సంతర్పణవాక్యపూర్వముగ నా•శ్వాసంబు గావించినన్
వనితారత్నము భక్తి న మ్మునిపద•ద్వంద్వంబునం దశ్రులం
గొని పాద్యం బొనరించె నాతఁడు మనః•క్షోభంబు నంధిల్లని
ట్లనియెన్ గద్గదికానిరుద్ధవచనుం • డై యాసరోజాక్షికిన్. 41

క. జనకుఁడు తండ్రియు దశరథ,జననాథుఁడు మామ యఁట వి•శాలయశశ్శ్రీ
ధనుఁ డగురాముఁడు పతి యఁట, వనితలలో నిన్ను నెన్న•వచ్చునె సాధ్వీ. 42

క. నీవచ్చిన తెఱఁ గెఱుఁగుదు, భావించి యెఱింగి నీదు•పావనచరితం
బీవెడమాటల నాఱడి, వోవుట కత్యంతచింతఁ • బొందితి నబలా. 43

తే. లోకముల నెద్ది యేనియు • నాకు నెఱుఁగ,రానియట్టిది లేదు ని•ర్మలత నొప్పు
నీదుచరితంబు తెల్లంబు•గాదె రాము,నేరమియ చూవె యింతయు•నిక్క మరయ.

చ. ఇదె మనయాశ్రమం బిచట • నీవు వసింపు తపస్వినుల్ ప్రియం
బొదవఁగ నీకు నెల్లపని•యుం బరమాదరవృత్తి నాచరిం
చెద రిదె నీగృహంబునకుఁ • జేరితి గావున నీదుగర్భ మ
భ్యుదయముఁ బొందు దుర్యశము • వోవుఁ బదంపడి నమ్ము మెమ్మెయిన్. 45

క. కైకొను మర్చన మనవుడు, నాకోమలి దెలిసి యర్ఘ్య • మందుకొనియె ను
శ్లోకుఁ డగున మ్మునీశ్వరు, సాకతమున శోకవహ్ని•శాంతతఁ బొందన్. 46

తే. ఇత్తెఱంగున నూరార్చి • యింతిఁ బతిమి, యల్లనల్లన తోడ్కొని•యాశ్రమమున
కరుగుదేరంగ న మ్మునీ•శ్వరున కర్థి,నెదురువోయి తపస్వినుల్ • తెఱఁగుటయును.

చ. జనకునికూఁతు రార్యగుణ•శాలిని రాముని దేవి సీత యా
తనిఁ గొలఁగామి నిమ్మెయిఁ దకుఁ • దాపసవృత్తిఁ జరింపవచ్చె ని
వ్వనితకు నెల్లకృత్యము ది•వానిశముం బరికించి బాంధవం
బు నెఱయఁ జేయుఁడీ యని త•పోధనసత్తముఁ డప్పగించినన్. 48

ఆ. ఆతపస్వినులు ప్రి•యంబున జానకిఁ, బొడివి యాత్మవాస•భూమి కర్థి
తోడ గారవించి • తోకొని పోయిరి, మునియు నిజనివాస•మునకుఁ జనియె.
క. మునినాథుఁ డింతిఁ దోకొని, తనయాశ్రమమునకు నేగు • తడ వంతయుఁ దా
నును నిలిచి యాసుమిత్రా,తనయుఁడు గనుఁగొనియె నశ్రు•ధారలు గవియన్.

→ { పట్టణమునకుఁ బోవుచు సుమంత్రుఁడు లక్ష్మణునకు దుఃఖోపశమంబుగాఁ దొల్లిటికథ యెఱింగించుట. } ←

ఆ. ఇవ్విధమున రాఘు•వేశ్వరుదేవి న,య్యడవిఁ ద్రోచి మరలి • యరిగి యరిగి
యడలు గదిరి యిట్టు•లనియె సుమంత్రుతో,నతఁడు మొగముదీన•మగుచునుండ.
క. మనయింటిచేటు సూచితె, మనుకులసత్తముఁడు తొలఁగె • మైథిలిని భూ
జనవాదంబు మహాత్ముల, యనఘచరిత్రమునకంటె • నధికం బగుటన్. 52
సీ. అభిషేకదినమున • నడవికిఁ దపమున, కరుగుము నీ వన్న • నట్ల చనియె
నందును నతిశాంతుఁ • డై యుండఁగాఁ దన, కోమలి నతిముదిఁ•గోలుపోయె
నమ్ముగ్ధ మగుడఁ దే • నని చన్నచోట న, నేకవిధం బగు•నిడుమఁ బడియెఁ
దెచ్చియుఁ బ్రీతి లో • నొచ్చి యొడంబడి, మనపుణ్య మేది యి•మ్మాడ్కిఁ జేసె
తే. నకట పుట్టినకోలెను • నంతకంత, కగ్గలించినదుఃఖంబు • ననుభవించు
చున్నవాఁ డన్న యే మని • యుగ్గడింతు, నీమనోగ్లాని తెగుదల•యెద్దిచెపుమ.
చ. అనిన సుమంత్రుఁ డిట్లనియె • నాతనిపుట్టిననాఁడ వచ్చి త
జ్జనకునితోడ భూమిసుర•సత్తము లెల్ల ననేకదుఃఖభా
జన మగు నల్పసౌఖ్యుఁ డగు•శౌర్యము ధైర్యము దానకీర్తియుం
వినయముఁ గల్గువాఁ డగున•నింద్యుఁడు వీఁ డన వింటి నేర్పడన్. 54
ఆ. పితృవియోగజనిత•పీడయు స్నుషజవి,యోగజనితపీడ • యును సతీవి
యోగజనితపీడ•యును బొందు వీని న,నంగ వింటి నేను • నరవరేణ్య. 55
క. కావున విధికృత్యము లగు, నీవృత్తాంతముల కింత•యేటికి వగవం
బావును జేటును మనుజుల, కావిర్భావంబుతోన • యైనవి గావే. 56
క. మఱియు నొకమాట యెవ్వరు, నెఱుఁగనియది దశరథునకు • నేకాంతమునం
దఱిమఱి లేక దృఢంబుగఁ, నెఱుకపడం జెప్ప వింటి • నే నొకరుండన్. 57
క. అది రాముఁడు భరతుండును, మొదలుగ నెవ్వరును వినరు • ము న్నైనను నీ
హృదయంబుకలఁక యుడుపఁగ, మదిఁ గోరుటఁ జెప్ప వలసె • మనువంశనిధీ.
సీ. సర్వజ్ఞుఁ డనఁదగు • దుర్వాసుఁ డనుమునీశ్వరుఁడు వసిష్ఠునా•శ్రమమునందు
సాంవత్సరిక మైన•సత్త్రంబు నడవంగ ధర్మప్రియుం డగు•దశరథుండు
వేడుక జన్నంబుఁ • జూడఁ బోయి మునిప్రవరు శిష్యులకు నభి•వందనంబు
సేసి రహస్యగో•ష్ఠివినోదంబునఁ దత్పరు లగువారిఁ • దాను నచట

తే. నున్న యెడ భూవరుఁడు దన•కన్నప్రజల, యాయురైశ్వర్యములుఁ దద•నంతరంబ
వారిసంతతి తెఱఁగు దు•ర్వాసు నడుగ, నమ్మహీపతితోడ ని • ట్లనియె నతఁడు.
క. నీకొడుకు లధికబలభ,ద్రాకృతులఁ బ్రవృద్ధిఁ బొంది • యాయుశ్శ్రీల
స్తోకంబులు గాఁ బుణ్య,శ్లోకత నేలుదురు మధ్య•లోకం బెల్లన్. 60
ఆ. వెలయఁ బదునొకండు•వేలవత్సరములు, రాజ్యమహిమఁ బొంది • రామభద్రుఁ
డనుపమానకీర్తి • యార్జించి పదపడి, బ్రహ్మలోకసుఖముఁ • బడయువాఁడు.
తే. అన్న రాజ్యంబు సేయంగ•ననుజు లెల్ల, పనులు నడపుచు నీతియు•బాహుబలము
మెఱయ వర్తిల్లి యతఁ డేగు•తఱియ తమకు, నవసరంబుగ సద్గతి•కరుగువారు.
క. చతురమతి రామునకు భూ,సుతయం దుదయంబు నొంది • సుతు లిరువురు వి
శ్రుతు లగుదు రందుఁ బూర్వజుఁ,డతులితసామ్రాజ్యమునకు•నభిషిక్తుఁ డగున్,
క. భరతాదు లయినమువ్వురు, నిరువుర నిరువురఁ ద్రిలోక•హితపూజ్యులఁ ద
త్పరులం బడయుదు రయ్యా,గ్గరు నొక్కొకభూమిపతు ల•గుదు రుజ్జ్వలులై.
క. అనియెం గావున రాముఁడు, జనకతనూజయు న సౌఖ్య•చరితులు మనకుం
వనటకు నించుక యేనియుఁ, బని గా దనవుడును హృదయ•పద్మం బలరన్. 65
క. అలఘురఘువంశమునకుం, దల మాటించుకయు లేమి • తథ్యముగా నీ
వలన సమస్తంబును నేఁ, దెలిసితి నామనము కలఁక • దీఱె మహాత్మా. 66
క. అని సౌమిత్రి సుమంత్రుని, ఘనపరిరంభణము సేసి • గౌరవమున నా
తనితో సంభాషించుచుఁ, జన నొకపుణ్యాశ్రమంబు • చక్కటి యైనన్. 67
ఆ. అచటి కరిగి మునికృ•తాధికపూజనం,బులఁ బథిశ్రమంబు • వుచ్చి నాఁటి
రాత్రి యచటఁ గడపి• రామానుజుఁడు జన,శ్లాఘ్యమూర్తి యగుచుఁ • జనియెఁ బురికి.

→ లక్ష్మణుఁడు పట్టణమునకుఁ బోయి యన్నతో సీత నడవిని విడిచి వచ్చితి నని చెప్పుట. ←

చ. నగరి సమీప మైన నర•నాథునిసన్నిధి కోహటించి నె
మ్మొగము వివర్ణతం బొరయ • మోసల నల్లన తేరు డిగ్గి నె
వ్వగ దలకొన్న ప్రేఁ గడరి • వ్రాలుగతిం దల వాంచి యేగె సా
మ్యగుణవిభాసి లక్ష్మణకు•మారకుఁ డాన్నృపుఁ డున్నచోటికిన్. 69
మ. చని దీనాననుఁ డైనయజ్ఞనపతిం • జక్కంగఁ దాఁ జూడ నో
పనివాఁ డయ్యును ధైర్య మూఁది విగళ•ద్బాష్పాంబువు లంతంత లో
నన యింకించుచుఁ దొట్రుపాటు చరణ•న్యాసంబులం జేర నీ
నినదం జేరి వినమ్రుఁ డయ్యెఁ బతిక • న్నీ రాఁకకుం మీఱఁగాన్. 70
క. నేత్రములు దుడిచికొంచు సు,మిత్రాసుతుఁ జెఱకరమున • మెల్లన యెత్తెం
ధాత్రీవిభుఁడు విషాదా,మాత్రహృదయుఁ డయ్యుఁ దా న•మూహితుఁ డగుచున్.

చ. అతఁ డుపవిష్టుఁ డై రఘుకులాగ్రణి కి ట్లను దేవ దేవి నీ
చితినే భవన్నిరూపితవిశిష్టతపోవనభూమికిం దగ
న్నతి మునియాజ్ఞ నాశ్రమము నీ వసియించె జరత్తపస్విసీ
యుతనవపర్ణశాల నఖిలోపనతార్ఘ్య సగౌరవంబుగన్. 72

క. అని తననిర్వర్తించిన, పని విజ్ఞాపనము సేసి పతితో నతఁ డి
ట్లను మఱియుఁ దన్మనోవే, దన మాన్పఁ దలంపునను హితము సత్యము గాన్.

లక్ష్మణుఁడు రాముని దుఃఖోపశమంబు సేయుట.

ఉ. ఇట్టివి దైవచేష్టితము లెవ్వరికిం గడవంగరాదు మీ
యట్టిమహాత్ము లుమ్మలిక లందినచో ధృతి గట్టి చేసి లో
గిట్టక యుండఁ గీడ్పఱిచి గెల్వక తక్కిన నిర్వహించు పెం
పెట్టొకొ బుద్ధిమంతులకు నెక్కుడుభంగిఁ దలంచి చూడఁగన్. 74

క. పెరుఁగుట స్రగ్గఁగ జవులం, బొరయుట యవశంబు గాఁగఁ బుట్టుట చావన్
బెరయుట పాయఁ బదార్థో,త్కరములనైజ మిది యెట్లు దప్పింప నగున్. 75

ఉ. కావున దారపుత్త్రసఖకామదముం బితృమాతృసోదరా
శావలనంబు గాఢముగ సల్పుదురే మిము బోఁటు లైనవం
భావితు లట్లు గాక నిరపాయము లై కడచన్న వానికిం
బోవునె పెద్దవారితలఁపుల్ మును వేడుక యెంత కల్గినన్. 76

మ. జనవాదంబునకుం బ్రియం దొఱఁగ నుత్సాహంబు సేయంగ వ
చ్చునె యి ట్లెవ్వరి కివ్విధంబు దలఁపం జోద్యంబు గాదే క్రమం
బున నిష్కల్మషవృత్తముల్ దెలియ నొప్పున్ లోక మెబ్బంగి నీ
మనువంశంబు భవద్గుణంబుల జగన్మాన్యత్వముం బొందెడున్. 77

శా. తాపంబుం బెడఁ బాపి దుర్దమవిషాదంబుం దిగం ద్రావి ని
ర్వ్యాపారత్వముఁ బోవఁ ద్రోచి వగ లుద్వాసించి వె ల్వెల్లఁ బా
టోపాంతర్ మొలఁగంగ నీక మదికం దెల్లం దెగం బుచ్చఁ గా
నీపెం పార్యజనంబు మెచ్చ ధృతి కున్మేషంబు గావింపవే. 78

క. అనవుడుఁ దమ్ముని మాటలు, విని సంభావించి యావివేకవచనముల్
సను నీకు నిట్లు సెప్పఁగ, నని విభుఁ డుల్లంబు కలఁక యంతయుఁ దీఱన్. 79

రాముఁడు దుఃఖము నడఁచుకొని ప్రజలం బాలించుట.

క. నీ పంచినట్ల చేసెద, భూపతులకు ననవధానమునఁ బుట్టు నసే
శావదలు వినుము తొంటిమ,హాపురుషుల నని వినీతుఁ డగునాతనితోన్.

క. నృగుఁ డన్నగ నిమి యనం జను, జగతీపతు లనవధానజాడ్యంబున నిం
దగరిం బొందిన తెఱఁ గా, నగరకులోద్వహుఁడు సెప్పెఁ దత్కరత మొఱయున్.

తే. ఇట్లు సల్లాప మొనరించి యెల్లపనులు, ననుదినంబును దలఁపింపు మఖిలజనుల
సంతసంబందునట్లుగాఁ జక్కఁబెట్ట, నని నియోగించి యతనిఁ బోఁ బనిచె విభుఁడు.

ఉ. అచ్చటు వాసి యల్లఁ జని యాహ్నికవర్తన మాచరించి రా
లచ్చి వికాస ముందఁగ నలంకృతుఁ డై మునిమాపు దర్శనం
బిచ్చిన మంత్రిభృత్యసుకవీశ్వరు లాదిగ నెల్లవారలున్
వచ్చి మహీశుఁ గొల్చి రనివారణఁ జిత్తము లంకురింపఁగన్. 84

ఆ. విభుఁడు నిఖిలజనుల విన్నపంబులు విను, వివిధసైన్యములకు నవరణముల
ననువు సేయు నభిమతార్థంబు లర్థుల, కిచ్చు వేఁట లాడు నిచ్చ వెలయ. 85

క. ఇవ్విధమున నిత్యంబును, నవ్వసుధాధిపుఁడు ప్రజల కనురాగలతల్
నివ్వటిలఁ జేయుఁ దనమది, నొవ్వెఱఁగక యుండ బహువినోదపరుం డై. 86

రాముఁ డేకాంతంబున సీతం దలంచి చింతిల్లుట.

క. మనమునఁ బాయని ధరణీ,తనయవలని వగల నేకతంబ పొగిలి య
మ్మనువంశదీపకుం డి,ట్లను ధైర్యము వల్లటిల్లి యలుగుల పడుచున్. 87

సీ. నీకకా యకట పినాకిబాణాసనం బద్భుతంబుగ సభ నట్లు సేసి
జనకానుమతిఁ దపంబునకు నక్కట నీవు ననుగమనంబు సేయంగ నరిగి
పాసియు మగుడ నిన్ బడయుదు ననునాస నక్కట ప్రాణంబు చిక్కఁ బట్టి
యక్కడ సేతుబంధాద్యుపాయముల నానందనం బయిన నీ పొందు గాంచి

తే. యిం పొసంగు నీయర్మిలి యెల్ల వమ్ము,గాఁగఁ దుది పోయి నిన్నిట్లు గానపాలు
సేసి యాఱడిఁ బుచ్చితిఁ జెప్పఁ జిట్ట, లయ్యె నా మనువే మనంబు జాక్షి.

ఉ. అచ్చట లోకమంతయును నక్కటికంబున నుమ్మలింప నీ
విచ్చ చొరంగఁ బోక మది చిక్కఁదనంబున నియ్యకొన్న నా
కిచ్చటఁ దెచ్చి నిన్ విడుచు నింతటిపెద్ద యఘన్యవృత్తి కే
నచ్చట రచ్చకెక్కుటకు నాఱడిపోకకు నోర్తు మైథిలీ. 89

ఆ. అని దురంతశోకమునఁ బొంది సెజ్జపై, మేను వైచి కన్నుఁగొనలందు
నివుడు నశ్రువారి చెవులకొలంకుల, నిండ నిట్టు లను విభుండు మఱియు. 90

ఉ. వీట దురాత్ము లైనయవివేకులు గొంద ఱనింద్య మైనయ
జ్జోటిచరిత్ర మంగనల చొప్పుగ సంశయ మంది యాడుసె
న్మాటల కేల యీదురభిమానము పూనితి వాని నేల నే
గీటునఁ బుచ్చ నైతిఁ బరికింపక చేసితి నింతిఁ బాసితిన్. 91

ఉ. లోకము వారి మెచ్చునకు లోలవిలోచనఁ బాఱవైచితిం
జోకొనఁగా మ యంతటన పోయెనె దీనికి నింకఁ గొంద ఱో
హో కృప మాలి చేసి నిది యొప్పదు పొమ్మని దుర్వినీతి గాఁ
గైకొని రేని వారిమది కంటకమై యెయ్యది గందు దైవమా. 92

క. అని వందుచు నంగనడెన, వనటకు సామ్రాజ్యవివిధ•వర్తనమునకుం
దనచిత్తము పొక్కఁగ న,మ్మనుజేంద్రుఁ డుదాత్తవృత్తి•మహి యేలునెడన్. 93

రాముఁడు మునులమొఱ విని శత్రుఘ్నుని లవణుం జంపఁ బంపుట.

మ. వివిధాన్యాయపరాయణుండు రిపుదో•ర్వీర్యానివార్యుండు సా
హససంక్రీడనలోలబుద్ధియు మహా•హంకారుఁడుం గావునన్
లవణుం డడ్డము లేక దానవకుల•శ్లాఘ్యస్థితిన్ మేదినీ
దివిజవ్రాతము నెల్ల నాతురతఁ బొం•దించున్ సమిద్ధాత్ముఁ డై. 94
ఉ. దానికి రోసి సంయమిక•దంబక మారఘువంశసత్తముం
గానఁగ వచ్చి సంతతమ•ఖప్రతిఘాతముఁ బ్రాణిహింసయున్
లో నగుచున్నవాని యతి•లోకదురాచరణంబు లన్నియున్
దీనతఁ దోఁపఁ జెప్పిన మ•దిం గృప కోపముతోఁ బెనంగఁగన్. 95
ఉ. తమ్ములదిక్కుఁ గన్గొనుచు • దైత్యులవీఁచ మడంగ దయ్యెడుం
గ్రమ్మఱఁ దోఁచె వీఁ డొకఁడు • గాసిగ విప్రుల నేఁప కుండ శీ
ఘ్రమ్ముగ నేగి యద్దనుజుఁ • గాలునిప్రోలికి నంపి రాకకుం
గ్రమ్మన నొక్కఁ డియ్యకొనఁ • గా వలయున్ మనలోన నావుడున్. 96
క. భరతుండు లక్ష్మణుండును, బరవసమునఁ బలుకు చుండఁ • బతికట్టెదురం
గరములు మోడ్చి వినయమునం,దరుఁ డగుశత్రుఘ్నుఁ డత్యు•దాత్తవచనుఁ డై.
క. వీరల కెదురఁగఁ జాలెడి, వారచ్చో నెవ్వ రాల•వణు మాత్రకు దు
ర్వారభవదాజ్ఞ నేఁ జని, వైరం బను పేరు మాన్చి • వచ్చెద ననుడున్. 98
క. అగుఁ గాక యితఁడు వోవుట, తగు నని పెఱవారి నుడిపి • ధరణీవిభుఁ డొ
ప్పుగ లవణువీడు మధురకుం దగఁ బట్టము గట్టెఁ బిన్న•తమ్మునిఁ బ్రీతిన్. 99
ఉ. మంత్రసమేత మై భువన•మాన్యత నొప్పునమోఘబాణ మా
మంత్రితుఁ జేసి యాతనికి • మన్నన రెట్టిగ నిచ్చి వేడ్కమై
మంత్రుల భృత్యులన్ బుధస•మాజము వైశ్యుల వారిజాక్షులం
దంత్రము రాజ్యచిహ్నముల • ద్రవ్యసమూహము నిచ్చెఁ బెంపుతోన్. 100

శత్రుఘ్నుఁడు లవణుపై నెత్తిపోవుట.

ఆ. ఇట్లు లోనఁగి మునుల • నెల్లను జూపి వీ, రెట్లు చెప్పి రట్ల • యెల్లపనులుఁ
జేసి విజయలక్ష్మిఁ • జేకొని రమ్మని, యధిపుఁ డనిచి పుచ్చ • నతఁడు వోయి.
క. సురనదితీరంబునఁ గడుఁ, బర వగుతనదండు విడియఁ • బనుచుచు భరతా
వనజుఁడు వాల్మీకిమునీ,శ్వరునాశ్రమమునకు నరిగి • సద్భక్తిమెయిన్. 102
ఉ. అమ్మునిపాదపద్మముల • కానతుఁ డై యతఁ డిచ్చుపావనా
ర్ఘ్యమ్ము వినీతవృత్తిఁ దగఁ • గైకొని మూలఫలాదివన్యభ

క్ష్యమ్ముల దుష్టి వొంది నర•నప్రియభాషలఁ బ్రొద్దు పుచ్చి యం
దిమ్ముల నాఁటిరే నిలిచి • యిచ్చ నిజాగ్రజులం దలంచుచున్. 103
క. ఆరాత్రియ రఘుకులని,స్తారకు లగుసుతులఁ దరుణి•తరణిప్రతిమా
కారులఁ గాంచె ధరాసుత,వారిజలోచనులఁ గవల•వారలఁ బ్రీతిన్. 104
క. మునిజనపత్నులు శీఘ్ర,మ్మున నవుడే యరిగి యత్త•పోనిధి కెఱిఁగిం
చిన నతఁడు సత్వరుం డయి, చని బాలురఁ జూచి పరమ•సంతోషమునన్. 105
క. విశదపరిమార్జనమునకుఁ, గుశయును లవనంబు నిచ్చి • కులపతి ప్రీతిం
గుశలవు లనునామము లన,దృశముగ నిడి వారలను బ్ర•దీప్తులఁ జేసెన్. 106
ఆ. అట్టియవసరమున • నమ్మునిపల్లెలోఁ, బరఁగు నుత్సవంబు • పలుకు లెల్ల
మనము పల్లవింప • వినుచు శత్రుఘ్నుఁ డం,గములఁ బులకసమితి • గరము దాల్చె.

ఆశ్వాసాంతము.

మ. రమణీయాంగుఁ డభంగుఁ డుజ్జ్వలకృపా•రాధ్యుం డసాధ్యుండు దు
ర్దమసంరంభుఁ డదంభుఁ డార్యవినుతౌ•దార్యుం డవార్యుండు ధ
ర్మమయస్వాంతుఁడు దాంతుఁ డూర్జితరమా•మాన్యుం డదైన్యుండు హృ
ద్యమితాలాపుఁ డపాపుఁ డంచితకృపా•యత్తుం డుదాత్తుం డిలన్. 108
క. ఉభయబలవీరుఁ డభిమత, విభవసురప్రభుఁడు దర్ప•విశ్రుతరిపుభూ
పభయంకరసౌమ్యాకృతి, శుభచరితుఁడు సుభగతాభి•శోభితుఁ డెలమిన్. 109
మాలిని. అనఘుఁ డమితసత్త్వుం • డన్యభూభృత్కృతాంతుం
డనుపమధృతిసారుం • డర్కతేజుం డజేయుం
డనితరసమపుణ్యుం • డర్థిమిత్రుం డమేయుం
డనుకృతఫణిహారుం • డన్వయోదారుఁ డుర్విన్. 110
గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్త్ర కొమ్మనామాత్యపుత్త్ర బుధారాధనవిధేయ
తిక్కననామధేయప్రణీతం బైన యుత్తరరామాయణం బను మహాకావ్యంబు
నందు నవమాశ్వాసము.

శ్రీ ర స్తు.

నిర్వచనోత్తరరామాయణము

ద శ మా శ్వా స ము.

సంపాదికటాక్షవి
లాసుఁడు బాహాావధానలంపటుఁడు గళా
వాసమతి దీనజనర
క్షాసక్తుఁడు మనుమసిద్ధిజగతీశుఁ డొగిన్. 1

క. రేపకడ నక్కుమారుఁడు, దాపసవరు వీడుకొని ముందంబున విప్ర
జ్ఞాపితపథమునఁ దత్సల్లాపరసాయత్తుఁడై బలంబును దానున్. 2

—ః మునులు శత్రుఘ్నునకు లవణుని వధించునుపాయం బెఱింగించుట. ః—

చ. చని చని విప్రులన్ లవణుజన్మము వానిభుజాబలంబు వాఁ
డనికిఁ గడంగుచందమును సద్దనుజాధముమర్మముం గ్రమం
బున నడుగంగ వారు మధుపుత్త్రుఁడు వాఁడు మహాబలాఢ్యుఁ డె
వ్వనికి రణంబునం జెనయ వచ్చునె యాతని నంచు వెండియున్. 3

ఆ. అద్దురాత్మజనకుఁ డగుమధు వెంతయు, నరిదితపము సేయ హరుఁడు మెచ్చి
యొక్కనిశితశూల మొసఁగి యద్దానవు, హృదయకమల మలర నిట్టు లనియె.

క. ఇది యొకవాటున నని నీ, కెదిరినవీరునిఁ గృతాంతునైనియు నాఁ డా
మదనునిఁ గోపించిననా, నుదుటియనలశిఖగతిం దనువుపొడ వడఁచున్. 5

క. క్రమ్మఱ నప్పుడ నీవా, స్తమ్మున కేతెంచు నల్పశత్రునిఁపై గో
పమ్మున వైవకు మీ లోకమ్ముల భస్మమ్ము సేయుఁ గావున దీనిన్. 6

చ. అనుడుఁ బ్రమోద మంది యతఁ డాగిరిజాహృదయేశుతోడ ని
ట్లనియె భవద్వరంబున గృతార్థుడ నైతి మదీయవంశసం
జనితుల కెల్ల నీవరముసాధన మట్టుల చెల్ల నిమ్ము భ
క్తనికరకైరవాకరసుధాకర భూరిదయా క్రియాకరా. 7

క. అనవుడు నటులే లగు నీ, మనోరథం బగ్గలంబు మానుము దానిం
దనయుఁడు గల్గినవానికి, బని సేయుం గాక యనియె భవుఁ డాతనితోన్. 8

తే. అమ్మహాశూల మిప్పుడీ యనురయొద్ద, నునికి నెవ్వరు నెదురంగ నోప రతని
నయిన నీచేతఁ జచ్చునన్యాయవర్తి, గాన దానికుపాయంబు గలదు వినుము.

ఉ. ఎక్కడికేనియుం జని యనేకవిధంబుల జీవరాసులం
జెక్కటిఁ గానలోఁ గదువు పిక్కటిలం దిని మావు వీటికిం
జక్కఁగ నేగుచోఁ దెరువు నయ్యన నీ వరికట్టుకొన్న వాఁ
డుక్కఱు శూల మింటికడ నుక్కు నిరాయుధవృత్తి నత్తఱిన్. 10

ఉ. నావుడు నక్కుమారుఁడు మనంబున నెంతయు సోసి యిట్లనం
భావితుఁడై సవానితలపాటరయన్ నగుఁబాటు గాదె రా
మావనినాథుతమ్ములకు నట్టియపౌరుషవృత్తి మేలె మీ
రీవెర వాదరింపఁ దగునే యనినన్ మును లెల్ల నవ్వుచున్. 11

చ. తగినతెఱంగు సేసినను దాని నెఱుంగరు చెట్ట గాంచినం
దెగడుదు రెల్లభంగి జగతీజనముల్ విను మట్లు గాకయుం
బగతు ననాయతంపుటగపాటునఁ బైపడి గెల్వ నోపినన్
మగఁటిమి దూలుటే దొసఁగు మాలఁగ దానవుఁ జంపు మిమ్మెయిన్. 19

క. అనిన నతఁ డిదియె కర్జం, బని నిజసంరంభవృత్తియల్పంబు నెఱుం
గనియట్లుగ వీథికి దవ్వునఁ బ్రజ విడియించె దానవుఁడు వచ్చుతఱిన్. 14

చ. తెరువున కడ్డ మేగి దృఢదీప్తశరాసనబాణపాణియై
పురములు నీఱు సేయుటకుఁ బూనినరుద్రుఁడుఁ బోలె లక్ష్మణా
వరజుఁడు నిల్చినన్ దనుజవర్గశిఖామణి గాంచి వీఁ డొకం
డెర యగుఁ బొమ్ము నా కనుచు నేడ్తెఱ నాతనితోడ నిట్లనున్. 14

—ః లవణశత్రుఘ్నులసంవాదము. ః—

క. నీ వెవ్వఁడ వేకార్యము, గావింపఁగఁ జూచె దేమికారణ మిచ్చో
నావచ్చు టెఱిఁగి యెఱిఁగియుఁ, బోవక వేఱొందు తెరువుఁబో నిల్చుటకున్.

మ. అనినన్ భూపకుమారుఁ డల్లన సముద్యత్కీర్తి యారామచం
ద్రున కేఁ దమ్ముఁడ నాదునామమును శత్రుఘ్నుండు విప్రప్రియం
బొనరింపం జనుదెంచితిం దురభిమానోద్దాము ని న్నాజిమా
ర్కొని మర్దింపఁగ నున్నవాఁడ ననుడుం గోపోత్కటాకారుఁడై. 16

శా. ఏమేమీ రఘురాముతమ్ముఁడవె మీ రేపారి పై నెత్తి మా
మామం బంక్తిముఖున్ వధించినను మీ మార్ఖత్వంబు సైరించి యే
నేమిం జేయక యున్నఁ గ్రొవ్వి యిట నీ వేతెంచితే మేలు మే
లీమై తోడన పోదు గాక యని దైత్యేశుండు దర్పంబునన్. 17

మ. నిలు మీ యాయుధపాణినై రణములో నిన్నిప్డు నిర్జింపఁగా
వలదున్ వచ్చెద నంచు వీటికినఁ బోవం జూచినన్ వీఁడు దో
ర్బల మొప్పం దనశూల మెత్తికొని నాపై రాక కార్యంబె యా
తులతం బొందినచో నయాయనుర నాకుం జంపఁగాఁ బొప్పడున్. 18

క. కావున నీదనుజాధముఁ, బోవఁగ నీ కాఁగవలయుఁ • బొమ్మని యుద్ధం
బై వచ్చి మందహాసము, తో వానికి నిట్టు లనుఁ జ•తురవచనములన్. 19
క. అగు నగుఁ బో నిత్తును నా, పగ చేకుఱ నిపుడ యెన్ని•భంగుల నయినం
దెగఁ జూతుఁ గాక విడుతున, మగుడఁగ దే పూఁట వెట్టి • మా కిచ్చోటన్.
ఉ. ఎక్కడఁ బోవవచ్చు నిదె • యేచి మదీయశరాంధకార మే
దిక్కును గానకుండ దివి•దీటుకొనన్ నినుఁ జుట్టుముట్టుచున్
మిక్కుట మయ్యెడున్ రణము • మేకొని చేయఁగఁ బూని యియ్యెడం
జక్కనిబంట వై నిలుము • చచ్చుట తప్పదు నెందుఁ బాఱినన్. 21
తే. తొల్లి రాముబాణాహతిఁ•ద్రెళ్లియున్న, దశముఖునిఁ జూచు సురలచం•దమున నాఁడు
నిశితశరములఁ గూలిన•నిన్ను భూమి, సురలు గన్నార నిప్పుడు•చూచువారు.
క. అప్పలుకులు విని కన్నుల, నిప్పులు రాలంగ నసుర•నృపనందనుతోఁ
జెప్పఁ బలు కొండు గానక, యప్పటియుని కియ్యకొని త•దనురూపముగన్.

→ శత్రుఘ్నుఁడు ద్వంద్వయుద్ధమున లవణాసురుం జంపుట. ←

శా. ఆటోపంబున నెక్క డెక్కటియ శౌ•ర్యావేశి యై నిల్చి య
చ్చోటం గల్గు తరువ్రజంబును శిలా•స్తోమంబునుం బూన్చి యా
స్ఫోటత్క్ష్వేళనదృప్తమూర్తి యగుచున్ • భూపాత్మజుండుం బటు
జ్యాటంకార మొనర్చె భూమివలయం • బాకంపముం బొందఁగన్. 24
క. ఒకమ్రాను పెఱికికొని ను, భ్రుకుటితముఖుఁ డగుచు దనుజ•పుంగవుఁడు గుమా
రకు పైవఁ బూఁచుటయు నది, శకలములుగ నేసె నిశిత•శరసంఘములన్. 25
చ. నృపతనయుండు దైత్యవిభు•నిన్ రభసంబునఁ దీవ్రబాణజా
లపరివృతాంగుఁ జేయఁగ శి•లాతతి నమ్ముల నిల్వరించి గ
ర్వపుఁబలుకుల్ పెనం బలికి • వారనికోపరసంబు పేర్మి వాఁ
డుపలమహోగ్రవర్షము స•ముద్ధతి మైఁ గురిసెం గుమారుపై. 26
చ. అతఁడు నిశాతసాయకము • లద్దనుజుం గని తూఱ నేయఁ గో
పితుఁ డయి నింగితోఁ గదియఁ • బెర్చినయొక్క మహామహీరుహం
బతులబలంబునం బెఱికి • హస్తయుగంబున నొక్కలావ శా
వతికయలీలఁ ద్రిప్పి కది•యంబడి దైత్యుఁడు బిట్టు వ్రేసినన్. 27
ఆ. అమ్మహీరుహంబు • నదరంటఁ దాఁకిన, నొచ్చి పంక్తిరథత•నూభవుండు
మూర్ఛ వచ్చి యంగ•ములు శిథిలంబులై, మిడుకలేక పుడమి•మీఁదఁ బడియె.
క. పఱతెంచి కరి మదమునే, డ్తెఱఁ దొండర బెత్తి వేసియ • దెప్పఱికమునం
గొఱసంది దాఁకి నేలకు, నొఱఁగినసింగంపుఁగొదమ•యొ ప్పమరంగన్. 29
క. ఉన్న వది చాలుగాఁ గొని, యన్నరభోజనుఁడు దుర్మ•దాంధుం డయి శా
ర్ఙ్గోన్నతి నార్చి భ్రమరి గాఁ, జన్నతొడం జెలిసి రోష•సంరంభమునన్. 30

మ. అవనీనాయకనందనోత్తముఁ డమో•ఘాస్త్రంబు సంధించి క
ర్ణవతంసప్రభ లంగుళీయకముపైఁ • బ్రాకంగ నాకర్షణం
బవగాఢంబుగఁ జేసి తైజసముతో • నాలక్షితోరస్కుఁ డై
లవణుం గూలఁగ నేసె రౌద్రరసలీ•లాస్ఫూర్తి శోభిల్లఁగాన్. 31
ఆ. అసురపాటు చూచి • వసుమతీసురులు దీ, వనలు మున్న గాఁగ•వచ్చి యక్కు
మారుఁ బొదివి సంభ్ర•మంబును హర్షంబు,నెసక మెసఁగ నతని • కిట్టు లనిరి.
శా. ఈతం డప్రతిమానబాహుబలుఁ డై • యేపారి మీఁ లాత మాం
ధాతం దొల్లి వధించె నావగ భవ•ద్వంశంబునం దెవ్వరున్
వే తీర్పంగఁ దలంప రైరి త్రిజగ•ద్విఖ్యాతిగా నిష్ఠు నీ
చేతం జచ్చెఁ గులంబుఁ దేజముఁ బ్రతి•ష్ఠింపంగఁ దా నల్పమే. 33
క. అను చుండ నాకసంబున, ననిమిషు లేతెంచి రఘువ•రానుజ నీ చే
సినలోకహితపరాక్రమ,మున కెద మెచ్చితిమి వేఁడు•ము వరం బనినన్. 34
తే. నన్ను మధురాపురంబేల•నన్నవనిచె,రాష్ట్రమునకు వృద్ధియుఁ బ్రజా•రంజనంబు
వినుతసద్వర్తనము మఱి•విప్రభక్తి, నాకు దయసేయుఁ డనియె న•న్నరవరుండు.
క. వా రమ్మాటకు మెచ్చుచు, గారవ మెసఁగంగ నట్ల • కావుత మని మం
దారప్రసూనవర్షము, బోరనఁ గురియించి దివికిఁ • బోయిరి ప్రీతిన్. 36

→ లవణు వధించి మధుర నేలుచున్న శత్రుఘ్నుఁడు పండ్రెండేండ్లకు నన్నం జూడవచ్చుట. ←

తే. ఇవ్విధంబున నద్దాన•వేంద్రుఁ జంపి, మునులచిత్తంబు దేవస•మూహకృపయుఁ
బడసి మధురాపురం బేలెఁ•బరమధర్మ, నిరతుఁ డై ప్రజ రాగిల్ల•నృపవరుండు.
క. ఆదిమహీపతులక్రియన్, వేదోచితనిఖిలమార్గ•వేదితముగ ని
త్యోదయమహనీయుం డై, ద్వాదశవర్షముల కన్న•వలనికిఁ బోవున్. 38
క. కతిపయపరివారముతో, నతఁ డేగెడునెడఁ బ్రమోద • మడర నరిగె నం
చితధర్మకర్మనిత్యో, ద్యత మగువాల్మీకిమునివ•రాశ్రమమునకున్. 39
క. అం దభ్యాగతపూజా,నందితుఁ డై యాఁ నరేంద్ర•నందనుఁ డమృత
స్యందముచందం బగుముని,బృందారకుచూడ్కి యెడఁదఁ • బ్రీతి యొనర్పన్.
క. అతఁడు దను లవణయుద్ధ, స్థితి యడుగఁగ నల్ల నల్లఁ • జెప్పుచు సంభా
షితుఁ డగుచు గాఢలజ్జా,నతిఁ బొందుచు నుండె ముని జ•నంబులలోనన్. 41
క. ఆశ్రమమున నెల్లయెడలను, విశ్రుతమునిదారకులు ప్ర•వీణత మై నం
జిశ్రుతిమేళన మాఁనం, దాశ్రులుఁ బులకలును దాల్చి • నట్లుగఁ బాడన్. 42
తే. అభినవాకృతి యగుకృతి• యగుటఁ జేసి,యాత్మఁ గౌతుక మంతంత • కగ్గలింప
నమ్మునీశ్వరు చెప్పిన • యాదికావ్య, మయినరామాయణము చెవు•లార వినుచు.
క. సరసం బగురఘుకులపతి, చరితం బొక్కొక్క చో ని•జస్వాంతంబుం
గరఁగింపఁ దన్మయత్వముఁ, బొరయుచు నద్దినము నృపతి•పుత్త్రుఁడు గడపెన్.

మ. మఱునాఁ డమ్మునినాథు వీడ్కొని జగన్మాన్యత్వవిఖ్యాతికిం
గుఱియై యుండెడిగంగ దాఁటి మదిఁ గోర్కుల్ ప్రోవుగా వీడు ద
గ్గఱఁ బోఁబోవఁగఁ జూడ్కి యారఘువరాగారంబుపై వేడుకం
బఱచెం గ్రమ్మెడుసమ్మదాశ్రువులతోఁ బల్మాఱుఁ ద్రోపాడుచున్. 45

ఆ. ఇట్టు లరిగి మేదినీశ్వరుఁ గని తత్పదాంబుజంబు లుత్తమాంగమునకు
భూషణముగ మేనుపులకలప్రోవుగాఁ, బ్రణతుఁ డయ్యె నాన్నృపాలసుతుఁడు. 46

చ. తిగిచి కవుంగిలించి నరదేవకులోత్తముఁ డక్కుమారు నె
మ్మొగము మొగంబునం గదియ మోపుఁ గరాంగుళులం గపోల మిం
పుగఁ బుడుకుం బొరిం బొరి నపూర్వవిలోకన మాచరించుఁ గ
ప్పగుప్పుదుమాలి నుజ్జ్వలనఖాంకురచేష్ట యొనర్చు నర్మిలిన్. 47

చ. తనుఁ గొనియాడునాతనికిఁ దమ్ముఁడు గేలు మొగిడ్చి యల్ల ని
ట్లను భవదాజ్ఞ మోచి చని యద్దనుజాధము సంగరాంగణం
బున వధియించి విప్రుల కపూర్వమహోత్సవ మాచరించి వా
రనికృప వారు పంప మధురాపురి రాజ్యము సేయుచుండితిన్. 48

క. మిముఁ గొలుచు సుఖమునకు రాజ్యము సౌఖ్యం బీడు గామి నం దునికిఁ జి
త్తము గొలుపక నావచ్చుట, సముచిత మనుచితము నాకఁ జన నిండు దయన్.

ఉ. నావుడు నల్ల నవ్వి నరనాథుల కిట్లనఁ జెల్లు నయ్య య
చ్చో వసియించినన్ సరిగఁ జట్టముఁ బాసియు నిల్వఁ జాలి నా
నావిధదేహదుఃఖము మనంబున నోర్చినఁ గాక రాజ్యల
క్ష్మీవిభవంబు సొప్పడునె కేవలమే నృపతిత్వ మారయన్. 50

క. అని బోధించి మగుడ నే, డెనిమిదిదివసములలో నరేశ్వరుఁ డటఁ బోఁ
బనిచిన నాతఁడుఁ బ్రీతిం, జని మధురాపురము రాజ్యసంపదఁ బొందెన్. 51

క. భూనాథుఁ డిట్లు దమ్ములుఁ, దానును వివిధప్రకారధర్మనిరతులై
నానావిధసజ్జనసన్మానసదాదానసిపుణమతి నున్న యెడన్. 52

ఒకానొకబ్రాహ్మణుఁడు చచ్చినకొడుకుం దెచ్చి రామునినగరివాకిటఁ బెట్టి దుఃఖించుట.

ఉ. చచ్చినపుత్త్రు నెత్తుకొని జానపదుం డొకవిప్రుఁ డార్తుఁడై
వచ్చి నరేంద్రమందిరము వాకిట నాలును దాను నిల్చి వా
పుచ్చి మహోష్ణబాష్పములు పోరనఁ గ్రమ్మఁగ నేడ్చి యేడ్చి క
న్విచ్చుచు మోదుచుం గొడుకు వేఁడుచు నెవ్వరి నేని చూచుచున్. 53

మ. తనయుం డొక్కఁడ కాని నాకు మఱి సంతానంబు లే దేను భా
మినియుం బిమ్మటిసత్క్రియల్ పడయ లేమిం జూడఁ దయ్యెం గటా
చను నే వీనికి నిట్లు సేయ మరణోత్సాహంబు శోకాపనో
దన మంచుం బలుమాట లాడుచుఁ బరీతాపంబు దీపింపఁగన్. 54

క. కాలునకు నాతనూజు న,కాలంబునఁ దనవశంబు గావింపంగాఁ
బోలునె దుష్పథవర్తులఁ, జాలఁ డె శిక్షింప రామజనపతి యనుచున్. 55

ఉ. ఇట్టివి గల్గునే జనుల కెవ్వరికిన్ నరనాథు నెల్ల నే
పట్టున నైన నేల ననుఁ బాపము చుట్టెనొ కాక దీని నే
నెట్టని నిర్ణయింతు నిది యింతయు భూపతిచేట్ట గా మదిం
బుట్టెడు నొక్కశంక యిది పోలుట పోలమి దోఁప దయ్యెడున్. 56

ఉ. ఎయ్యది యెట్టు వోయినను సీతనికిం బ్రియ మెచ్చునట్లుగా
నియ్యెడ నగ్ని వెట్టుకొని యెల్లజనంబులు సూచుచుండఁ గాఁ
జయ్యన ప్రంది పోయెద విచారము లిన్నియు నేల యంతతో
దయ్యము నెత్తికోలు తుదిఁ దాఁకెడు నంచు బహుప్రలాపుఁ డై. 57

క. పొరలుచు లేచుచు నలుదెసఁ, దిరుగుచు భూపాలవర్యుఁ దిట్టుచుఁ దనయుం
బొరిఁబొరిఁ జూచుచుఁ బిలుచుచుఁ, బరిరంభము సేయుచుండెఁ బలువేదనతోన్.

క. ఉన్నంత సంతియును విని, యన్నరనాయకుఁడు హృదయ మాకులముగ నా
పన్నశరణ్యుఁడు గావున, విన్న నగుచుఁ జిక్కఁబెట్టు వెర వారయుచున్. 59

వసిష్ఠాదిఋషులు విప్రకుమారునిమృతికారణము రాముని కెఱింగించుట.

ఉ. ఖేదముఁ బొంది మంత్రుల నకిల్బిషవృత్తులఁ దమ్ములన్ వసి
ష్ఠాదిమునీంద్రముఖ్యుల రయంబునఁ బిల్వఁగఁ బుచ్చి వారితో
నాదురవస్థ యున్న తెఱఁ గంతయుఁ జెప్పిన నమ్మునుల్ సుక
ర్మాదరవృత్తి నిట్లనిరి యాదట నర్కకులాగ్రగణ్యుతోన్. 60

చ. కృతయుగవర్తనంబున నఖన్నమతిం బృథివీసురుల్ దపం
బతులముగా నొనర్తురు నియంత్రితవృత్తిఁ దగంగఁ ద్రేతఁ బూ
జితగుణులై నరాజులును జేయుదు రాపరిపాటితో నన
ర్హాత గను నాయుగద్వయమునందును దక్కటి రెండుజాతులన్. 61

ఉ. ఇమ్మెయి దప్పి శూద్రుఁ డొకఁ డిప్పుడు నీదగుభూమిలోనఁ దీ
వ్రమ్ముగ నిష్ఠమైఁ దపము వారక సేయుచు నున్నవాఁడు గాఁ
గొమ్మది తప్పనేర దనఘుం డగు నీతఁడు బాలుఁ డేల తు
గ్యమ్మునఁ బొందు నీదురిత మయ్యపచారము లేక పుట్టునే. 62

ఉ. కావున నెందు నారసి యకార్యము తెల్లముగాఁగఁ జూచి సం
భావిత మైనచిత్తమునఁ బాయఁగ జేయఁగఁ గర్మసిద్ధి నా
కావలయుంబునన్ యశము సాంద్రముగాఁ గృపఁ గొంకు లేక నీ
వే వధియింప కున్న శిశువేదన క్రమ్మఱు టేల చొప్పడున్. 63

క. అనవుడు మోము మలరఁగ న,జ్జనపతి లక్ష్మణునిఁ జూచి చయ్యన జని వి
ప్రుని నూఱడింపు తత్సుతు, తనువు తగన్ సంగ్రహింపు తైలద్రోణిన్. 64

క. అని చెప్పి భరతుఁ డగ నా, తనిఁ బురమున నిలువఁ బంచి • తనదుమనోవ
ర్తన ఘనపుష్పకమును న,మ్మనుజేంద్రుఁడు దలఁచె నదియు • మసలక వచ్చెన్.

రాముఁడు పుష్పకారూఢుఁ డై శూద్రతపస్విని వెదకి ఖండించుట.

శా. చాపంబుం బటుబాణతూణయుగముం • శాతాసియుం బట్టుచుం
భూపాలుండు విమానరత్నము వడిం • బూజాసమేతంబు ని
క్షేపింపం దగువారిఁ బుచ్చి మును లాశీర్వాదముల్ సేయఁ ద
చ్ఛ్రీపాదంబులు శేఖరద్యుతుల నర్చించెఁ బ్రీతాత్ముఁ డై. 66

తే. వారి వీడ్కొని యిక్ష్వాకువంశవరుఁడు, పుష్పకం బెక్కి ఖేచరపూజ్యుఁ డగుచు
మున్ను పశ్చిమదిగ్భాగమునకు నేగి, యందుఁ గలయఁ దపస్వుల నరసి యరసి.

క. చూచుచుఁ బలుకుచు వినుచు య,థోచితసంభావణంబు • లొనరించుచు ని
ష్ఠాచారుల నెల్లను ధ,ర్మాచార్యుం డతివిదగ్ధుఁ • డయి శోధించెన్. 68

క. ఉత్తరమునందుఁ దూర్పున, నిత్తెఱఁగున మునులలోన నెల్లను గలయం
జిత్తానురూప మగున, ద్వృత్తంబునఁ జొచ్చి వారి • వెదకుచు వచ్చెన్. 69

క. అక్షయపుణ్యుం డిట్లు ప్ర,దక్షిణముగ భూమిలోనఁ • దడవుచు మునిసం
రక్షలు సేయుచు వచ్చెను, దక్షిణదిక్కునకు వగవు • దనమదిఁ గదురన్. 70

ఉ. అం దొకకొండచేరువ సితాబ్జవనంబులతీరభూమి మూ
కందముకొమ్మునం బిగియఁ • గాళులు రెండుఁ దగిల్చి వ్రేలుచుం
గ్రింద హుతాశనార్చుల నధోవదనుం గబళించి మ్రింగుచు
న్డెందము కాంతి నొంద మహాసీయతపం బొకఁ డాచరింపఁగన్. 71

క. కని యల్లల్లన యచటికిఁ, జనుచు నిరూపించి యతనిచందము దనమ
మ్మనమున కెర వయి తోఁచిన, మనుజేంద్రుఁడు చేర నరిగి మధురోక్తిమెయిన్.

క. ఏమికులంబునఁ బుట్టితి, నామం బెయ్యది తపంబునకు ఫల మై నీ
కామించిన తెఱఁ గెట్టిది, నీమది నున్నట్లు నాకు • నిక్కము సెపుమా. 73

చ. అనినఁ దపస్వి యిట్లను మహాత్మ జనించితి శూద్రయోనిఁ బే
రును విను శంబుకుండ గతరోషమనఃభ్రమచిత్తవృత్తి ని
ట్లనితరసాధ్య మైనతప • మర్థి నొనర్చెద మేనితో దివం
బునకు జగత్ప్రశస్తముగఁ • బోవుట కోర్కి నిజంబు సెప్పితిన్ 74

ఉ. నా విని భూవిభుండు మునినాయక సత్యహితోపదేశవా
ణీవిభవంబు చిత్తమున • నెక్కొన నచ్చెరు వంది గాఢసం
భావన చేసి శూద్రముని • పై సదయం బగుచూడ్కి నిల్పి చిం
తావివశత్వ మొందె నృపధర్మము నీచము గాఁ దలంచుచున్. 75

చ. తనయశవంబు మోచికొని • తన్వియుఁ దానును వచ్చి యేడ్చువి
ప్రునియడ లంతరంగమునఁ • బోక పెనంగిన ఖడ్గముం గనుం

గొనుచు మునీశ్వరానుమతిఁ • గ్రూరత కైనను నోర్చువాఁడఁ బో
మ్మని తలపోయు చుండెఁ గృప • యం దెడ సేయుచుఁ జిన్నవోవుచున్. 76

క. కరుణాతిశయంబుఁ బ్రజా, పరిపాలనరతియుఁ బెనఁగు • వడి యుల్లములోఁ
బిరిగొన నిశ్చయమునకుం, జొరఁ జాలక తలఁకుపాలు నుండును బోలెన్. 77

క. వెడఁగుపడి యచటఁ బెద్దయు, వడి నిలిచి తలంచుకొని యవశ్యంబును ని
ప్పు డితనిఁ దెగఁజూడక చో, ప్పదునే యావిప్రశిశువు ప్రాణం బనుచున్. 78

క. తల కంటగించు చుండఁగ, బలిమిని నౌషధరసంబు • పానము సేయం
దలకొను రోగార్తుని క్రియ, నలమటతో బెరయు తెగువ • నలుగులపడుచున్. 79

మ. నరనాథుం డిటు లెట్టకేలకు విలీనర బైనచిత్తంబు ను
స్థిరభావంబునఁ బట్టుకొల్పికొని నిశ్చింతాత్ము నత్తాపసుం
శరణార్థిస్ఫుటరక్ష గోరి తునిమెం • సంరంభశూన్యాంగుఁ డై
కరవాలంబు మృదుక్రియం బెటికి రేఖాహీనదీనస్థితిన్. 80

ఆ. అపుడు కుసుమవర్ష • మాకసం బెల్లను, బొదివె దేవదుందుభులు సెలంగె
హరిహరాదిదివిజు • లంతరిక్షంబున, నిలిచి సంస్తుతించి • రెలమి మిగుల. 81

శూద్రమునిని వధించినరాముని దేవతలు ప్రత్యక్షమై గారవించుట.

ఉ. వారలు రాముతోడ రఘువంశనృపోత్తమ యిత్తపోధనుం
జేరికఁ బొందరానిగతి • కేగె సుకర్మము మెచ్చి యేము నీ
కోరినయట్ల యిచ్చెదము • కొమ్ము వరం బనినం బ్రమోద మే
పారఁగ విప్రబాలుబ్రదు • కాధరణీరమణుండు వేఁడినన్. 82

క. ఏప్రొద్దు శూద్రముని విగ, తప్రాణునిఁ జేసి తీవు • ధర్మనిరతి నా
విప్రశిశువుచైతన్యము, నాప్రొద్ద యనూనముగ సమాహిత మయ్యెన్. 83

చ. అని విభు నెమ్మనంబు ప్రమదాతిశయంబును బొందఁ జేసి య
య్యనిమిషసంఘ మిట్లనిరి యో • నాతనితో మఱియు మహీశ యే
మనఘుఁడు కుంభసంభవుని • యజ్ఞముఖీఘుదలం దదీయద
ర్శనమున కర్థి నేగెదము • రమ్మట నీవుఁ దగం దదర్థమై. 84

దేవతలు చెప్పినచొప్పున నగస్త్యునియజ్ఞము చూడ రాముఁ డరుగుట.

చ. అనుచు విమానముల్ నడప • నన్నరనాథుఁడు పుష్పకంబుపై
ననుగమనంబు సేసె నమృతాశనులుం జని యమ్మునీంద్రుపూ
జనములఁ దృప్తిఁ బొంది రఘుసత్తము ధర్మవిధిప్రయత్న మా
తని కెఱిఁగించి యేగి రుచితంబుగ నంయమిఁ గాంచె రాముఁడున్. 85

క. అతఁ డభ్యాగతపూజా, ప్రతిపాదనకౌశలమున • రాఘవు సంతో
షితహృదయుఁ జేసి యిట్లనుఁ, గతిపయసల్లాపజనితకౌతూహలుఁ డై. 86

మ. అవనీదేవకుమారుచావునకు నీ • వత్యంతఖేదంబుఁ బొం
దివివేకంబున ధర్మనిర్ణయము సం•ధిల్లం బ్రతీకారక
ర్మవిధానంబున వానిమేన మగుడం • బ్రాణంబు గల్పించుటల్
దివిజవ్రాతము సెప్పఁగా విని కృతా•ర్థీభూతచిత్తుండ నై. 87

క. నీ కెదురుసూచు చుంటిఁ, గాకుత్స్థాన్వయవరేణ్య • కడు నద్భుత మీ
లోకమున నిట్టిచరితం, బేకందువ నైనఁ గలదె • యెవ్వరి కయినన్. 88

క. అని యమ్మునిపతి లజ్జా, వనతుం డగురామధరణి•వల్లభునకు ని
చ్చె నతిప్రియపూర్వకముగ, ననర్ఘ్యమణిరుచుల వెలుఁగు • నాభరణంబుల్. 89

ఆ. ఒసఁగి యిట్టు లనియె•నుర్వీశ యొకదివ్య, పురుషుఁ డొక్కకొలని•పొంత నన్నుఁ
గాంచి వినయమొప్పఁ • గాఁ దనదురితంబు, నాకు నెఱుఁగఁ జెప్పి•నాకతమున.

క. ఆదురితము వాసిన స, మ్మోదమునన్ బ్రహ్మలోక•మున కరుగునతం
డాదరవృత్తి నొసంగం, గా దన కీభూషణములు • గైకొంటిఁ దగన్. 91

తే. దేవభరణీయ మిది నర•దేవసేవ్య, నీక ధరియింపఁ దగు నని • నెయ్య మొంద
దేవకార్యంబు మేదినీ•దేవహితముఁ, గెలిమైఁ జేయు-మని విభు•కేలఁ దొడిగె.

క. పలుకుల నాదశరథుగా, దిలిసుతుఁ దుష్టాత్ముఁ జేసి • దీవనలఁ బొగ
డ్తల నముచితోపదేశం, బులఁ దాపసవరుఁడు ప్రొద్దు • పుచ్చుచు నుండెన్. 93

రాముఁ డగస్త్యునిచే సమ్మానితుఁడై యయోధ్య కేతెంచుట.

తే. అధిపుఁ డాదివసంబున•యామినియును, గడపి మఱునాఁడు మునిపద•కమలములకు
నెఱఁగి వీడ్కొని పుష్పకం•బెక్కి సిద్ధ, సాధ్యపూజితుఁ డగుచు న•యోధ్యకరిగె.

చ. తనుఁ గని భక్తి మ్రొక్కుటయుఁ • దమ్ములఁ గౌఁగిటఁ జేర్చి యాత్మవ
ర్తన మెఱిఁగించి తల్లులకు • దండనమస్కృతు లాచరించి భృ
త్యనికరపౌరభూజనము•దావహుఁ డై కొలు విచ్చి కొంతసే
పున కనుజాదిసేవకులఁ • బొమ్మని భూపతి సమ్మదమ్మునన్. 95

క. సమయకరణీయకవిజన, సముదయగోష్ఠీవినోద • సారస్యసం
గమునఁ దగఁ బ్రొద్దు పుచ్చె, న్సముచితచతురాల్పపరిభాషణంబులతోడన్. 96

క. మనుజపతి తాను దమ్ములు, జనమానసరంజనార్య • సమ్మదచరితం
బున నెల్లలోకములుఁ గీ, ర్తన సేయఁగ నిట్లు పూజ్య•రాజ్యము నడపెన్. 97

ఆ. అంత నొక్కనాఁట • ననుజుల రావించి, ధర్మసంగ్రహైక•తత్పరాత్ముఁ
డగుటఁ బుణ్యకర్మ • యత్నాదరమున వా, రలకు నిట్టు లనియె•రామనృపతి.

చ. క్రతువులయందు మేటి యనఁ • గా నుతి కెక్కినరాజసూయ ము
ప్రతిహతవృత్తిఁ జేయునృప•భావము గౌరవ మొందఁ జేత యా
ప్సిత మిది మీకుఁ జూడ సమ•కేమసముద్యమమేని దక్కి[illegible]యా
రతమతి నుత్సహింపుఁ డభి•రామముగా విభవాన్వితంబుగన్. 99

చ. అనుడు వినీతుఁ డై భరతుఁ • డారఘునందనుతోడ నల్ల ని
ట్లనుఁ గరుణావిధేయమతి • నై పొగడొందిననీకు విశ్వభూ
జనమనుజేశ్వరప్రకర•సంతతయమూలము నాఁ బ్రసిద్ధి కె
క్కినక్రతు వేల యొండొకటి•కిం దొడఁగన్ మముఁ బంపు పెంపునన్. 100

ఆ. అనినపలుకు లియ్య•కొనురాఘవునకు సౌ, మిత్రి యిట్టు లనియె • సత్రసమితి
యందు ముఖ్య మగుట•నశ్వమేధంబు పూ, జ్యంబు దానిఁ జేయు • మధిప నీవు.

రాముఁ డశ్వమేధయాగము సేయుట.

మ. అనినం దమ్ముని మాటఁ గైకొని మహీ•శాగ్రేసరుం డాతనిం
బనిచెన్ రాజుల విప్రకోటి మునులన్ • బంధువ్రజంబుం గరం
బనురాగంబునఁ బిల్వఁ బంప నతఁడున్ • యజ్ఞోచితామంత్రణం
బొనరించెన్ సకలావనీశజనచి•త్తోల్లాసనంపాది యై. 102

క. జనపతి వసిష్ఠముఖసన్మునులయనుజ్ఞ గొని లక్ష్మ•ణుని ఋత్విజులం
గనకాదివస్తుయుతముగ, వెనుకం బోఁ బనిచి హయము • విడిచె నియతుఁ డై.

తే. పుణ్యతర మగునైమిశా•రణ్యభూమి, భాగమున యజ్ఞవాట మ•పారవిభవ
భాసితంబును శుచియుఁ గాఁ • జేసియున్న, నందులకుఁ జనిమంత్రతం•త్రాన్వితముగ.

క. క్రతు వొనరింపఁ దొడఁగి భూ, పతి పత్నీకృత్యములకుఁ • బసిఁడిని సీతా
ప్రతిమ నొడఁగూర్చుకొని హృ, ద్గతఖేదము లోన నడఁచి • ధైర్యము పేర్మిన్.

క. నానాదేశసమాగతు, లైనవివిధజనములం బ్ర•యత్నంబున స
మ్మానించి తత్తదుచితా, నూననిఖిలసంవిధా ప్ర•యోజకుఁ డగుచున్. 106

క. అన్నంబు వస్త్రములు సం, పన్నహిరణ్యంబు రుచిర•బహుమణులును శ
శ్వన్నిరతి నొసఁగుఁ బ్రియమున, నన్నరపతి విప్రకోటి • కచ్చెరు వారన్. 107

క. సరసఫలకందమూలో, త్కరములు వేర్వేఱ బహుల•కటములుఁ దెప్పిం
చి రఘువరేణ్యుఁడు సంయమి, వరులకు నొప్పించె శిష్య•వర్గము లలరన్. 108

కుశలవులు యాగశాలకు వచ్చి రామాయణగానము సేయుట.

ఉ. ప్రీతి జగంబుచిత్తములఁ • బెంపు వహింపఁగ నిట్లు చెల్లఁ బ్రా
చేతసుఁ డమ్మఖంబునకు • శిష్యయుతంబుగ వచ్చి దారచిం
తాతురుఁ డైనరాముని య•థార్థవిధానము శాతకుంభసీ
తాతనుసంవిధానచరి•తం బగు నెల్ల నెఱింగి హృష్టుఁ డై. 109

క. సీతాతనయులఁ బ్రీతిన, మేతుం డై పిలిచి వారి • కిట్లనియె జఘ
న్యేతరుఁ డగురఘునందను, చేతోగతిఁ దెలియఁ గోరు • చిత్తముతోడన్. 110

ఉ. గేయరసంబు నింపున సు•శిల్పమవర్ణములందు మాగధ
శ్రీ యలవడ్డకోవిదుల • చిత్తము లార్ద్రతఁ బొందునట్లుగా

సీయొద సద్గురాగతముం నింద్రనరేంద్రులపాలి కేగి రా
మాయణ మర్థిఁ బాడుఁడు సమాహితమానసవృత్తి నిత్యమున్. 111

తే. యాగశాలోపకంఠంబునందుఁ బోయి, వెరవుమైమీరలొక్కొక్క మరిక్రమమున
రాముచెవి సోఁకునట్లుగా నేమిభంగి, నైనఁ బాడుఁడు తగునయ్యంబులెఱిఁగి.

క. జను లెవ్వ రేని మిమ్మా, మనుజేంద్రుం డున్నయెడకు మన్ననమైఁ దో
డ్కొని చనినను నాకర్ణన, మునఁ బతి పిల్పించె నేని ముదమునఁ జనుఁడీ. 113

క. మనుజేశ్వరుసభ నే నున్నను లేకున్నను మనంబునం గొంకక పా
వన మగునానృపుచరితము, వినిపింపుఁడు చొచ్చి యతని వేడుకకుఁ దగన్.

చ. అని ముని చెప్పి వేడ్క హృదయంబులఁ బట్టుకొనంగ మైథిలీ
తనయులు దాని కియ్యకొని దండనమస్కృతు లాచరించి పీ
డ్కొని పరివత్సి దేశములకుం జని పాడుచు నల్లనల్ల నే
ర్పున మఘశాలచేరువకుఁ బోయి నృపశ్రుతిగోచరంబుగాన్. 115

క. సరసధ్వనిఁ బాడఁగ న, న్నరపతి యాలించి నిజగుణస్తవనకథా
విరచన యగు టెఱిఁగి తదీ, యరసానుగుణప్రకర్ష మభినందింపన్. 116

చ. తలఁచి మహీశులన్ మునులఁ దమ్ముల బంధుల సత్కవీంద్రులం
గలల విదగ్ధులైననటగాయకవైణికవాంశికాదులం
బిలువఁగఁ బంచి వైభవముపెంపెసలారఁగ వార లెల్లఁ దన్
గొలువఁగ నాకుశీలవులకుం దగ దర్శన మిచ్చె నిచ్చినన్. 117

క. చొత్తెంచి రామువదు వ, చ్చొత్తినచందమునఁ దనువు లొప్పఁగ రూపా
యత్తంబు లైనజనముల, చిత్తములు వికాస మొంద సీతాతనయుల్. 118

తే. రాముచరితంబు గేయాభిరామమధుర,పదవిలాసమనోహర భావభంగిఁ
జతురవాక్యార్థసువ్యక్త సరసలీల, వివిధగతిఁ బాడుచున్నయయ్యవసరమున.

క. వీరలమునివేషంబుల, కారణమునఁ గాక యొడలి కట్టడయ్యు ముఖ
శ్రీరామణీయకంబు మ, హీరమణునియట్ల కాదె యిరువుర కరయన్. 120

—— రాముఁడు కుశలవులగానము విని సమ్మానించుట. ——

క. అని యెల్లజనంబులు నె, మ్మనములఁ దలపోయుచుండ మనుజేశ్వరుఁ డ
మ్మునిబాలకులకు నొసఁగెను,గనకము నాభరణములును గారవ మెసఁగన్. 121

చ. ఒసఁగిన నిక్కుమారు లవి యొల్లక పల్కిరి మాకుఁ గాయలుం
గసురులు వేళ్లు పల్లవులుఁ గాక సముజ్జ్వలభూషణంబులుం
బసిఁడియు నేల యుక్తమె తపస్విజనంబులకుం బరిగ్రహం
బసమభవద్గుణస్తుతికథైకపరత్వవిభూతి చాలదే. 122

చ. అన విని గారవంబు హృదయంబునఁ బుట్టఁగ వారిఁ జూచి య
య్యినకులముఖ్యుఁ డుత్సుకత నెవ్వరివారల రీతిప్రబంధ మే

మునికృత మన్న నాదికవి మోము గనుంగొని యక్కుమారు లం
దనుమతి గాంచి యిట్లనిరి యానృపచంద్రునకుం బ్రియంబుగన్. 123

క. ఈసందర్భము వీరలు, సేసినయది మేము వీరి శిష్యులము రసో
ల్లాసమధుర మగుదీని ను, పాసింతుము ప్రీతి నేత దనుమతి నెందున్. 124

చ. అనుడు వికాస మంది విభుఁ డమ్మునినాథుముఖారవిందముం
గనుఁగొని మీకృపామహిమ గావ్యమయోజ్జ్వలమూర్తిఁ దాల్చి పా
వనముగఁ జేసె నాదులఘువర్తనముల్ భువనంబు లాదరం
బునఁ గొనియాడు నింక ననుఁ బుణ్యుఁడ నైతిఁ ద్రిలోకపూజితా. 125

క. ఈవాత్సల్య మధికనం, భావనమై మీర లెఱుక పఱుప కునికి యే
మో వీర లెవ్వరో విన, గావలయున్ గూఢపథము గాఁ దగునేనిన్. 126

—— వాల్మీకి రామునికి సీతావృత్తాంతము చెప్పి కుశలవుల నతని కొప్పించుట. ——

క. అనురఘునాయకుపలుకులు, విని మునిపతి జనకతనయవృత్తాంతం బీ
తని కెఱిఁగింపఁగ నిది తఱి, యని యతనికి నిట్టులనియె నందఱు వినఁగన్.

చ. వినయముఁ బెంపు నేర్పును వివేకమునుం గలనీవు మేదినీ
తనయఁ దొఱంగు టొట్టు లుచితంబుగఁ జూచితి విట్లు వోలునే
యనలవిశుద్ధ యైనసతి నక్కట యొక్కడ నేనిఁ బొమ్ము నీ
వని వెడలంగఁ ద్రోచిన దయాగుణకీర్తికి హాని వుట్టదే. 128

క. నాఁ డగ్నిలోనఁ ద్రోచిన, వాఁడ వకట యంతఁ బోక వల్లభ నిమ్మై
నేఁ డడవిఁ ద్రోచి తెదఁ గడు, వాఁడి గదే నీకు రాఘవకులప్రవరా. 129

తే. అంతనుండియు నీశోడ నలిగి యున్న, వార మే మది యట్లుండె వారిజాక్షి
తెఱఁగు వినుమనియిట్లను మఱియు ముని వి,సీతజాతోత్సుకుండగు నృపవరునకు.

ఉ. క్షత్త్రియపుత్త్రికాభరణగౌరవలీల వెలుంగు మేదినీ
పుత్త్రి మదాశ్రమస్థలము పొంత వనంబునఁ ద్రోచి వచ్చె సౌ
మిత్త్రి తపస్విబాలకులు మెల్లకఁ గన్గొని వచ్చి నాకుఁ ద
న్మాత్త్రి నెఱుంగఁ జెప్పుటయు మానినియున్నెడ కేను గ్రక్కునన్. 131

క. చని యనునయించి యాశ్రమ, మునకుం గొని పోయి యచటి మునివరపత్నీ
జనములభంగి నుటజవ, ర్తినిఁ జేసినయంతఁ గొన్ని దినములు సనినన్. 132

క. చకితాత్ము లగుమహీసురు, లకుఁ బ్రీతి యొనర్ప నాఁడు లవణునివధసేఁ
తకు నీ వనుపఁగ శత్రు, ఘ్నకుమారుం డందుఁ బోవు కందువఁ బ్రీతిన్. 133

క. జనకసుత కవలవారిం, గనుడు ననుష్ఠితసమస్తకరణీయుఁడనై
మనువంశముఖ్య కుశలవు, లనియెడునామంబు లిడితి నయ్యిరువురకున్. 134

శా. కాలౌచిత్యము మీఱఁ బెక్కువలనైఁ గల్యాణసౌమ్యాంగులై
కేలీలోలతపస్విదారకసమాక్రీడం బ్రవర్తిల్లుచున్

బాలేందుద్వయిలీల నుజ్జ్వలకళా•ప్రౌఢత్వముం బొందుచున్
శీలం బాకృతు లొందిన ట్లగుచు స•త్సేవం బ్రియం బందుచున్. 135
తే. సకలవిద్యలయందుఁ బ్ర•శస్తి కెక్కి, యకుమారులు రామాయ•ణాఖ్య మైన
మత్ప్రణీతప్రబంధంబు • మధురగేయ, సహితముగ నభ్యసించిరి • సచ్చరిత్ర.
క. అని తెలియఁ బలుకుతనదువ, చనపద్ధతిమై నెఱిఁగియు • సంశయమతిఁ ద
న్నును సుతులఁ జూడ నమ్ముని, మనుజేంద్రున కిట్టు లనియె • మఱియుం బ్రీతిన్.
క. వారల నివ్విధమున సం, స్కారవిశేషాభిమతులఁ • గావించితి నా
చారవిజితసంయము లగు, వీరలు వా రప్రతర్క్య•విభవై కనిధీ. 138
తే. ఎంతకాలంబు పోయిన • నెరవ కాదె, యొరులసొమ్మనితలఁచియా•గోత్సవమున
కిదియ కానుకగా వీరి • నిట్లు తెచ్చి, నిన్నుఁ జేర్చితి రఘుకుల•నృపవరేణ్య.
క. అనవుడు జనపతి నెమ్మన, మున నచ్చెరువాటు ముదము • ముప్పిరిగొనఁగాఁ
గనుదోయి సమ్మదాశ్రుల, మునుఁగఁగఁ బులకములు మేన•మునుఁగువడంగన్.
క. ఆనందము గదిరిన నభి, మాని యగుట నయ్యవస్థ • మది నిడుకొని య
శ్లీనిం గర్తవ్యము దగ, నానతి యిం డనిన మునిజ•నాగ్రణి ప్రీతిన్. 141

సీత నిజపాతివ్రత్యప్రభావంబున భూమిం గ్రుంగుట.

సీ. జనకతనూజఁ గై•కొను మిది మామతం బనిన వినీతుఁ డై • యవ్విభుండు
మునినాథ యవిచార•ముఖ్యంబు గాన లోకంబు మెచ్చించుట • కడఁది గాదె
ముద్దియ మీచిత్త•మునకుఁ బోలినభంగి నీయెడ శపథంబు • సేయుఁ గాక
యనవుడు నిది పోలు • నని ముని శాసింపఁ దాపసీజనసహి•తంబు గాఁగ
తే. సీత యచ్చటి కేతెంచి• మాతయయిన, భూమిదేవిఁ జూచి యెమ్మెయి• రామనృపతి
కేను దప్పనిదానన•యేని నన్నుఁ, జేర్చికొను మని తడవ న•చ్చెరువు గాఁగ.
మ. అవనీదేవత సింహపీఠగత యై • యచ్చోటఁ దోతెంచి రా
ఘవుదేవిం దొడదోయిపై నునిచి లో•కం బద్భుతం బంద నే
ల వెసం జొచ్చిన ధాత్రి కల్గునృపులో•ల్యంబు న్మునీంద్రుండు యో
గ్యవచోయుక్తులఁ బాపి పుత్త్రియుగయో•గానంద మగ్గించుచున్. 143
క. ఇహపరసౌఖ్యనిదానము, మహిళాపత్యంబ యనుచు • మనుజేంద్రుమనో
విహరణముఁ బుత్త్రిలాభ, ప్రహర్షవిషయంబుఁ జేసెఁ • బరమప్రీతిన్. 144
తే. అక్కుమారులు రాముపా•దాంబుజముల, కెరఁగి భూదేవితవ్వు స•హింపవలయు
దేవ యని ముద్దువుట్టఁ బ్రా•ర్థించునట్లు, గాఁగ నత్తఱి వాల్మీకి•గఅవుటయును.

రామచంద్రుండు పుత్త్రసహితుం డై నిజనగరంబుఁ జొచ్చుట.

క. వారలు నవ్విధమున నా, భూరమణునిమదికి నింపు • పుట్టింపఁగ మం
దారకుసుమములు దొరఁగెను, బోరన దివి దేవదుందు•భులు గర్జిల్లెన్. 146

చ. జయజయశబ్దముల్ సెలఁగ • సర్వజనంబు నెలర్ప నర్మిలిం
బ్రియసుతయుగ్మముం దిగిచి • పెద్దయుఁ బ్రొద్దొగిఁ గాఁగిలించి మో
దయుతమనస్కుఁ డై నృపతి • దమ్ముల సమ్మద మొందఁ జేసి య
న్వయపరివృద్ధి తల్లులమ•నం బలరం బ్రకటించి వేడుకన్. 147
క. నగరం బుత్సవరమ్యం, బుగ నవ్వ డలంకరింపఁ • బుచ్చి సముచితం
బుగ సకలజనముఁ బొమ్మని, తగువారును మునివరుండు • దమ్ములుఁ దానున్.
క. కొడుకులతపస్విపేషము, లుడిపి నరేశ్వరకుమార•యోగ్యపరికరం
బొడఁగూర్చి వార లుచితవు, నడవడి వర్తిల్లఁ గ్రతుది•నంబులు సనినన్. 149
క. ధరణీసురగణము మునీ, శ్వరులను భూపతుల నర్థి • వర్గము నయ్యై
వెరవున సంభావించుచుఁ, బరువడి వీడ్కొలిపె రఘునృ•పాలుం డెలమిన్.
తే. వినయ మొప్పంగ వాల్మీకి•మునికి నర్చ, లిచ్చి మీకృపపెంపున • నెల్లవగలుఁ
బాపినాహ్లాద మొనఁగూడె•భవదనుగ్ర,హంబమాకేను గడయును•నను చునతని.
క. అనుచుటకును బెద్దయుద, వ్వనుగమనము సేసి భక్తి • నడుగులఁ బడి వీ
డ్కొని యమ్మునిసత్తముదీ, వనలం బ్రీతాత్ముఁ డగుచు • వచ్చెం బురికిన్. 152
తే. ఇట్లు కృతకృత్యుఁ డగు రాఘ•వేంద్రు నెల్ల, వారు నయ్యైవిధంబుల•వచ్చి కాంచి
మన్ననలు మున్ను గాఁదమ•విన్నపములు, నఫలములు సేయఁ దోషిత•స్వాంతులైరి.
క. తనకన్నప్రజయ కాఁ గై, కొని భూప్రజ నెల్ల నొక్క • కొఱఁతయు లేకుం
డ నడపి పాలించుచు న, మ్మనుజేంద్రుఁడు పూజ్యరాజ్య • మహిమాన్వితుఁ డై.

కుశలవులకు రాముఁడు రాజవిద్యల నేర్పించుట.

క. మునులకడఁ దత్ప్రకారం, బున నునికిం జేసి మున్న•పూర్వం బని నం
దనులకు నుచితపరిశ్రమ, మొనరించువిధంబునకు స•ముత్సుకుఁ డగుచున్. 155
సీ. భరతవాత్స్యాయన • ప్రభృతినాగరికశాస్త్రంబులదెస నైపు•ణంబు వడయ
హయగజస్యందనా•ద్యారోహణక్రియాదక్షతవలన వై•దగ్ధ్య మొదఁ
గోదండకరవాల•కుంతముఖ్యాయుధశ్రమములయందుఁ బ్ర•శస్తి నొంద
వేణువీణాప్రౌఢ • వివిధకళాభ్యాసములయెడఁ బ్రాశ•స్త్యములు వహింపఁ
తే. జేసి తజ్జ్ఞులమనము లు•చ్చెరువడంగ, నక్కుమారుల నొక్కొక్క • యవసరమున
నేర్పుమెఱయించి ముదముద•లిర్ప శిక్ష, కులకుఁ బసదన మొసఁగుని•ట్టలముగాఁగ.
క. ఇత్తెఱఁగునఁ గుశలవుల ను, దాత్తపరిశ్రములఁ జేసి • తద్విమలగుణా
యత్తమతిఁ జేసి శస్త్ర, ద్యుత్తమబాణములవిధము • లుపదేశించెన్. 157
ఆ. సర్వకార్యములను • శత్రుఘ్నలక్ష్మణ, భరతు లరసి తీర్ప • ధరణి యెల్లఁ
బొగడుతోడియాజ్ఞ • నెగడి ప్రవర్తిల్ల, నతఁడు సద్వినోద•రతిఁ జరించు. 158

క. సుతులఁ గొనియాఁడు విద్వ, త్ప్రతతి నుపాసించు భూమి ♦ ప్రజ నరయు మహో
గ్రక్రతువు లొనరించు గురుడై, వతపూజలు సేయు సాధు♦వర్గముఁ బ్రోచున్.

తరలము. ధరణి నెందును గాలవర్షము ♦ దైవయోగసమగ్ర మై
కురియ మోదముఁ బొంద సస్యము ♦ కోటికొండలు పండ ధ
ర్మరతి సర్వజనంబు నుత్తమ ♦ మార్గవర్తనశీలతం
బొరయ ధారుణి యేలె రాఘవ ♦ పుంగవుండు మహోన్నతిన్. 160

ఆశ్వాసాంతము.

మ. మురజిత్కల్పుఁడు కల్పవృక్షకుసుమా♦మోదప్రతీకాశకీ
ర్తిరమాధాముఁడు ధామమాలితులనా ♦ శ్రీపాత్రతేజోనిరం
తరదిక్చక్రుఁడు చక్రభృత్పదయుగ♦ధ్యానక్రియాభ్యాసత
త్పరతానిత్యుఁడు భవ్యకృత్యుఁ డసమా♦దార్యుండు సౌమ్యుం డిలన్. 161

క. మనుజాబ్జాకరసవితృఁడు, వినయస్తవనీయవిభవ ♦ విశ్రుతనిజవ
ర్తనుఁడు పరివాహనన్నా, హనబిరుదాంకుండు శశ్వ♦దభివిజయుఁ డిలన్. 162

మాలిని. ధరణిభరణదృప్య♦త్పార్థివార్థప్రకాండా
హరణపరిణతుం డు♦ద్యద్గుణాఢ్యక్షితీంద్రా
భరణకరణగాథా ♦ వందితోద్యత్సదావి
స్ఫురణవరణనిత్య♦స్తుత్యలక్ష్మీశుఁ డుర్విన్. 163

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్త్రి కొమ్మనామాత్యపుత్త్రి బుధారాధనవిధేయ
తిక్కననామధేయప్రణీతం బయినయుత్తరరామాయణం బనుమహాకావ్యంబు
నందు సర్వంబును దశమాశ్వాసము.

నిర్వచనోత్తరరామాయణము

సంపూర్ణము.

చెన్నపురి: వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్‌వారి
ఆదిసరస్వతీనిలయ ముద్రాక్షరశాలయందు
ముద్రితము.—1916.

END OF
TITLE